

פרשת ויצא ה'תשס"ז

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ  
שלשלת האור

שער  
שלישי

היכל  
תשיעי

# דבר מלכות

מאמרי דא"ת, שיחות ואגרות קודש

מאת  
כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן  
מליובאוויטש



יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

הי' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

## קה

זה המזמור אמר דוד כשהעלה הארון לעיר דוד ויהי משורר אותו לפני הארון, וסיפר כל הניסים שעשה במצרים והיאך שלח לפניו יוסף ובא לבית האסורים והוציא אותם עד שבא למעלה גדולה לאסור שרי פרעה בלי רשות פרעה:

א הוֹדוּ לַיהוָה קִרְאוּ בְשֵׁמוֹ הוֹדִיעוּ בְּעַמִּים עֲלִילוֹתָיו: ב שִׁירוּלוֹ וּמְרוּלוֹ שִׁיחוּ  
בְּכָל־נַפְלְאוֹתָיו: ג הִתְהַלְלוּ בְּשֵׁם קִדְשׁוֹ יִשְׁמַח לָב | מִבְּקִשֵׁי יְהוָה: ד דִּרְשׁוּ יְהוָה וְעֹזוֹ בִּקְשׁוּ  
פָּנָיו תִּמְיֹד: ה זְכוּרוּ נַפְלְאוֹתָיו אֲשֶׁר־עָשָׂה מִפְתּוֹ וּמִשְׁפָּטֵי־פָּיו: ו זַרַע אֲבָרָהֶם עֲבָדוּ בְּנֵי יַעֲקֹב  
בְּחִירָיו: ז הוּא יְהוָה אֱלֹהֵינוּ בְּכָל־הָאָרֶץ מִשְׁפָּטָיו: ח זָכַר לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ דְּבַר צְוֹה לְאַלְף  
דוֹר: ט אֲשֶׁר בָּרַת אֶת־אֲבָרָהֶם וּשְׁבוּעָתוֹ לְיִשְׁחָק: י וַיַּעֲמִידָהּ לְיַעֲקֹב לְחֹק לְיִשְׂרָאֵל בְּרִית  
עוֹלָם: יא לֵאמֹר לְךָ אֶתֶּן אֶת־אֶרֶץ־כְּנָעַן חֶבֶל נַחֲלַתְכֶם: יב בַּהֲיוֹתֶם מְתֵי מִסְפָּר כַּמְעַט וַיְגַרְמִם  
בְּהַ: יג וַיִּתְהַלְכוּ מִגּוֹי אֶל־גּוֹי מִמַּמְלַכָּה אֶל־עַם אַחֵר: יד לֹא־הִנִּיחַ אָדָם לְעַשְׂקֶם וַיִּזְכַּח  
עֲלֵיהֶם מְלָכִים: טו אֶל־תִּגְעוּ בְּמִשְׁיַחִי וְלִנְבִיאֵי אֱלֹהֵי־תִרְעוּ: טז וַיִּקְרָא רַעֲב עַל־הָאָרֶץ  
כָּל־מִטְהַלֵּל־לֶחֶם שָׁבַר: יז שָׁלַח לִפְנֵיהֶם אִישׁ לְעֹבֵד נַמְכָּר יוֹסֵף: יח עָנָו בַּכֶּבֶל רָגְלוֹ בְּרוֹל בָּאָה  
נַפְשׁוֹ: יט עַד־עַתָּה בְּאֶדְבָרוֹ אִמְרַת יְהוָה צִרְפָּתָהּ: כ שָׁלַח מֶלֶךְ וַיִּתִּירָהּ מִשָּׁל עַמִּים  
וַיַּפְתַּחְהוּ: כא שָׁמוֹ אֲדוֹן לְבֵיתוֹ וּמִשָּׁל בְּכָל־קַנְיָנוֹ: כב לְאִסֹּר שָׂרְיוֹ בְּנַפְשׁוֹ וּזְקָנוֹ יַחֲפֵם:  
כג וַיָּבֵא יִשְׂרָאֵל מִצְרַיִם וַיַּעֲקֹב גַּר בְּאֶרֶץ־חָם: כד וַיִּפַּר אֶת־עַמּוֹ מֵאֵד וַיַּעֲצֵמָהּ מִצְרָיו:  
כה הִפְךָ לֶבֶם לְשֵׁנָא עַמּוֹ לְהִתְנַפֵּל בְּעַבְדָּיו: כו שָׁלַח מֹשֶׁה עֲבָדוֹ אֶהֱוֶן אֲשֶׁר בָּחַר־בוֹ:  
כז שָׁמוּבְכֶם דִּבְרֵי אֹתוֹתָיו וּמִפְתּוֹתָם בְּאֶרֶץ חָם: כח שָׁלַח חֹשֶׁךְ וַיַּחֲשֹׁךְ וְלֹא־מָרוּ אֶת־דְּבָרוֹ:  
כט הִפְךָ אֶת־מִימֵיהֶם לְדָם וַיִּמַּת אֶת־דֹּגְתָם: ל שָׂרֵץ אֲרָצָם צִפְרֹדְעִים בְּחִדְרֵי מְלֻכֵיהֶם:  
לא אָמַר וַיָּבֵא עָרֹב בְּנֵים בְּכָל־גְּבוּלָם: לב נָתַן גְּשָׁמֵיהֶם בְּרֹד אֵשׁ לְהַבּוֹת בְּאֲרָצָם: לג וַיִּדָּ  
גַּפְנִים וַתֵּאֱנַתֶם וַיִּשְׁפַּר עֵץ גְּבוּלָם: לד אָמַר וַיָּבֵא אֲרֶבָה וַיִּלַּק וַאֲיִן מִסְפָּר: לה וַיֵּאֱכַל כָּל־עֵשֶׂב  
בְּאֲרָצָם וַיֵּאֱכַל פְּרֵי אֲדָמָתָם: לו וַיִּדָּ כָּל־בְּכוֹר בְּאֲרָצָם רֵאשִׁית לְכָל־אוֹנָם: לז וַיּוֹצִיאֵם בְּכֶסֶף  
וַזָּהָב וַאֲיִן בְּשִׁבְטָיו כּוֹשֵׁל: לח שָׁמַח מִצְרַיִם בְּצֵאתָם כִּי־נִפְלַח פְּחָדָם עֲלֵיהֶם: לט פָּרַשׁ עֲנַן  
לְמִסָּד וְאֵשׁ לְהַאִיר לַיְלָה: מ שָׁאֵל וַיָּבֵא שָׁלוֹ וְלַחֵם שָׁמַיִם יִשְׁבִיעֶם: מא פָּתַח צוּר וַיִּזְוֹבוּ  
מַיִם הִלְכוּ בְּצִיּוֹת נָהָר: מב כִּי־זָכַר אֶת־דְּבַר קִדְשׁוֹ אֶת־אֲבָרָהֶם עֲבָדוֹ: מג וַיּוֹצֵא עַמּוֹ בְּשִׁשּׁוֹן  
בְּרָנָה אֶת־בְּחִירָיו: מד וַיִּתֵּן לָהֶם אֲרָצוֹת גּוֹיִם וַעֲמַל לְאֻמִּים יִירָשׁוּ: מה בְּעֶבְרוֹ | יִשְׁמְרוּ חֻקּוֹ  
וְתוֹרָתוֹ יִנְצְרוּ הַלְלוּיָהּ:

## קו

זה המזמור קאי על הקודם, ואמר המשורר חודו לח' על שעשה לנו עוד ניסים מה שלא זכרנו מקדם כאשר מי ימלל גבורות ה' אם באנו לספר מי יוכל למלל הכל:  
 א תללויה | הודו ליהוה כי טוב כי לעולם חסדו: ב מי ימלל גבורות יהוה ישמיע פלתיחתו:  
 ג אשרי שמרי משפט עשה צדקה בכל־עת: ד זכרני יהוה ברצון עמך פקדני בישועתך:  
 ה לראות | בטובת בחיריך לשמח בשמחת גויך להתהלל עם־נחלתך: ו חטאנו עם־אבותינו העוינו  
 הרשענו: ז אבותינו במצרים | לא־השפילו נפלאותיך לא זכרו את־רב חסדיך וימרו עליהם  
 בים־סוף: ח וישיעם למען שמו להודיע את־גבורתו: ט ויגער בים־סוף ויחרב ויוליכם בפתח־מזות  
 במדבר: י וישיעם מיד שונא וינאלם מיד אויב: יא ויכפס־מים צריהם אחד מהם לא נותר:  
 יב ויאמינו בדבריו ישירו תהלתו: יג מהרו שכחו מעשיו לא־חכו לעצתו: יד ויתאוו תאוה במדבר  
 וינסו־אל בישיון: טו ויתן להם שאלתם וישלח רוזן בנפשם: טז ויקנאו למשה במחנה לאהרן  
 קרוש יהוה: יז תפתח־ארץ ותבלע דתן ותכס על־עת אכירם: יח ותבער־אש בעדתם להכה  
 תלהט רשעים: יט יעשו־עגל בחרב וישתחוו למסכה: כ וימירו את־כבודם בתבנית שור אבל  
 עשב: כא שכחו אל מושיעם עשה גדלות במצרים: כב נפלאות בארץ חם נזראות עליהם־סוף:  
 כג ויאמר להשמידם לולי משה בחירו עמד בפרץ לפניו להשיב חמתו מהשחית: כד וימאסו  
 בארץ חמדה לא־האמינו לדברו: כה וירגנו באהליהם לא שמעו בקול יהוה: כו וישא ידו להם  
 להפיל אותם במדבר: כז ולהפיל זרעם בגוים ולזרותם בארצות: כח ויצמדו לבעל פעור ויאכלו  
 זבחי מתים: כט ויכעיסו במעלליהם ותפרץ־בם מגפה: ל ויעמד פינחס ויפלה ותעצר המגפה:  
 לא ותחשב לו לצדקה לדר ודר עד־עולם: לב ויקציפו על־מי מריבה וירע למשה בעבורם:  
 לג כיהמרו את־רוחו ויבטא בשפתיו: לד לא־השמידו את־העמים אשר אמר יהוה להם:  
 לה ויתערכו בגוים וילמדו מעשיהם: לו ויעבדו את־עצביהם ויהיו להם למוקש: לז ויזבחו  
 את־בניהם ואת־בנותיהם לשדים: לח וישפכו דם נקי דם־בניהם ובנותיהם אשר זבחו לעצבי כנען  
 ותחנה הארץ בדמים: לט ויטמאו במעשיהם ויזנו במעלליהם: מ ויחר־אף יהוה בעמו ויתעב  
 את־נחלתו: מא ויתנם ביד־גוים וימשלו בהם שנאיהם: מב וילחצום אויביהם ויפגעו תחת ידם:  
 מג פעמים רבות יצילם והמה ימרו בעצתם וימכו בעונם: מד וירא בצר להם בשמעו את־רנתם:  
 מה ויזכר להם בריתו וינחם כרב חסדיו: מז ויתן אותם לרחמים לפני כל־שוכיהם: מז הושיענו |  
 יהוה אלהינו וקבצנו מן־הגוים להודות לשם קדשך להשתבח בתהלתך: מח ברוך־יהוה | אלהי

ישראל מן־העולם | ועד העולם ואמר כל־העם אמן תללויה:

# מפתח כללי

- א) מזמורי תהלים ק"ה ק"ו..... ב
- ב) מאמר ד"ה אתה אחד ושמך אחד ש"פ ויצא, ט' כסלו ה'תשכ"ט..... ה
- ג) משיחת ש"פ ויצא, י"א כסלו ה'תש"נ..... יא
- ד) לקוטי שיחות (בלה"ק) פרשת ויצא..... יח
- ה) שיעורי תניא לשבוע פרשת ויצא..... כא
- ו) לוח "היום יום" לשבוע פרשת ויצא..... לא
- ז) שיעורי רמב"ם – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת ויצא..... לג
- ח) שיעורי רמב"ם – פרק אחד ליום לשבוע פרשת ויצא..... נו
- ט) שיעורי רמב"ם – ספר המצוות לשבוע פרשת ויצא..... סו
- י) תורה אור מבואר - נר חנוכה פרק ה..... סט
- יא) שולחן ערוך אדמו"ר הזקן..... עב
- יב) ספר המאמרים - תרצ"ב (אות ד)..... עג
- יג) לקוטי דיבורים..... עד
- יד) חומש, רש"י ותרגום אונקלוס פרשת ויצא..... עה



## בס"ד. ש"פ ויצא, ט' כסלו ה'תשכ"ט\*

אתה אחד<sup>1</sup> ושמןך אחד ומי כעמך כישראל<sup>2</sup> גוי אחד בארץ, ומדייק כ"ק מו"ח אדמו"ר במאמרו ד"ה זה דט' כסלו<sup>3</sup>, דלשון אחד הוא גם באחד המנוי [וכמו ויהי ערב ויהי בוקר יום אחד<sup>4</sup> ואח"כ<sup>5</sup> כתיב יום שני יום שלישי וכו'], וכיון שהוא ית' הוא יחיד ומיוחד שאין בדומה אליו וכן ישראל הם גוי אחד יחיד ומיוחד שאין דוגמתם, הול"ל אתה יחיד ושמןך יחיד ומי כעמך כישראל גוי יחיד.

וממשיך בהמאמר, דזה שישראל הם גוי יחיד הוא בדוגמת אב ואם שאין להם אלא בן אחד בלבד שנקרא בשם בן יחיד. דאהבת ההורים לבנם כשיש להם רק בן יחיד היא אהבה גדולה יותר מאהבת ההורים לבניהם כשיש להם עוד ילדים. וכן אהבת הבן יחיד להורים היא גדולה יותר מכשהם יותר מבן יחיד. וכן הוא גם בישראל, מכיון שישראל הם בן יחיד ליחידו של עולם, לכן, האהבה דהקב"ה לישראל, וכן אהבת ישראל להקב"ה, היא אהבה גדולה ביותר. ומסיים שם, שעפ"ז צריך להבין מה שנאמר ומי כעמך כישראל גוי אחד ולא גוי יחיד.

וצריך להבין, הרי הדיוק (שבהמאמר) שהי' צריך לומר גוי יחיד מובן בפשטות, ועד"ז בהמשל דבן יחיד, שזה שנקרא בשם בן יחיד הוא מפני שהוא בן אחד בלבד, ובהמאמר משמע, דזה שהול"ל גוי יחיד הוא מפני שהאהבה לבן יחיד וכן אהבת הבן יחיד להוריו היא אהבה גדולה ביותר.

(ב) ויש לומר הביאור בזה ע"פ המבואר בכ"מ<sup>6</sup> עה"פ<sup>7</sup> שמע ישראל גוי' הוי' אחד, דמ"ש הוי' אחד ולא הוי' יחיד, הוא, כי החילוק בין יחיד לאחד הוא, שאחד מורה על התאחדות הפרטים<sup>8</sup> [וכמו אלף אחד שהוא כלל הכלול מאלף פרטים. ועד"ז אדם אחד, שהוא כלול מרמ"ח אברים ושס"ה גידים], ויחיד מורה על ענין שלמעלה מפרטים [וכמו יחידה שבנפש, שאינה מורכבת מכחות פרטים]. ולכן נאמר הוי' אחד ולא הוי' יחיד, בכדי להורות, שגם לאחר שנברא העולם (שיש בו ריבוי פרטים), הוא מיוחד עמו ית'. וכמרומוז בג' האותיות שבתבת אחד<sup>9</sup>, שהח' שמורה על ז' רקיעים וארץ והד' שמורה על ד' רוחות העולם הם בטלים ומיוחדים עם האל"ף, אלופו<sup>10</sup> של עולם.

וזוה שמדייק בהמאמר מ"ש אתה אחד ושמןך אחד (ולא אתה יחיד ושמןך יחיד), יש לומר ע"פ המבואר בכ"מ<sup>11</sup>, דזה שכתוב הוי' אחד הוא דוקא בהאור ששייך לעולמות, אבל

בלק ע, א. אמרי בינה שער הק"ש פ"ח. ספר המצות להצ"צ שרש מצות התפלה פ"ח (קכד, א"ב). סה"מ תרנ"ד ע' נו. ובכ"מ. 7) ואתחנן ו, ד.

8) וראה סה"מ תרנ"ד שם, דענין זה שבאחד (התאחדות הפרטים), וזה שאחד הוא אחד המנוי (כנ"ל ס"א), שייכים זל"ז.

9) ראה סמ"ק, הובא בב"י או"ח סס"א (ד"ה כתב בסמ"ק). שו"ע (ואדה"ז) או"ח סס"א ס"ו. לקו"ת תוריע שם. סהמ"צ להצ"צ שם.

10) כ"ה בלקו"ת שם. ובסהמ"צ שם, שאל"ף רומז על יחידו של עולם.

\* יצא לאור בקונטרס ט"ו"ד כסלו – תש"נ, "לקראת ט' כסלו, יום ההולדת אדמו"ר האמצעי (בשנת תקל"ד) ויום ההילולא שלו (בשנת תקפ"ח), וי"ד כסלו יום הגאולה אדמו"ר האמצעי (בשנת תקפ"ז) . . ט' כסלו שנת ה'תש"נ".

1) תפלת מנחה דשבת. וראה שער הכולל פכ"ט אות ה.

2) ראה ד"ה אתה אחד ה'תשמ"ב הערה 2 (לקמן ע' נג).

3) ה'תש"ב – נדפס בסה"מ ה'תש"ב ע' 71 ואילך.

4) בראשית א, ה.

5) שם, ח ואילך.

6) ראה בכ"ז תו"א וארא נה, ב ואילך. לקו"ת תוריע כג, ג.

אוא"ס שלמעלה משייכות לעולמות, אין שייך לקרותו אחד רק יחיד, כי לגבי אור זה אין שום מציאות<sup>12</sup> והוא לבדו הוא. וכיון שתפלה זו (אתה אחד כו') היא התפלה דמנחת שבת, דנוסף לזה שבשבת בכלל הוא הגילוי דאוא"ס שלמעלה משייכות לעולמות, הנה בשבת גופא עיקר גילוי זה הוא במנחת שבת, רעוא דרעוין<sup>13</sup>, וכידוע<sup>14</sup> בענין ג' הסעודות דשבת, דזה שבסעודה הג' כתיב<sup>15</sup> היום לא הוא לפי שאז הוא המשכת תענוג העצמי הבלתי מורגש (שלמעלה מאכילה ושתי'), דבכללות הוא עצם האור שאינו בגדר עלמין (גם לא באופן דסובב)<sup>16</sup>, לכן מדייק בהמאמר שבתפלה זו הול"ל אתה יחיד ושמך יחיד.

**ג) והנה עד"ז** הוא בישראל, שיש בהם דוגמת שני ענינים אלה. שמצד שרש הנשמות כמו שהם מושרשים בעצמות, אין נתינת מקום למציאות אחרת, כ"א ישראל ומלכא בלחודוהי<sup>17</sup>. ויש לומר, שבדרגא זו, אין שייך לומר גם שישראל קדמו לעולם<sup>18</sup>. אבל לאחר שירדו הנשמות למטה בכדי לברר ולזכך את העולם<sup>19</sup>, הנה לגבי דרגא זו דישראל ישנו מציאות העולם, אלא שישראל הם למעלה מהעולם, ובריאת העולם היא בשביל ישראל<sup>20</sup>. ועפ"ז הי' אפשר לומר, דזה שישראל נק' גוי אחד (ולא יחיד) הוא מצד ירידתם למטה, וכהלשון גוי אחד בארץ. דמכיון שירידת הנשמה למטה הוא בכדי לברר את העולם, מתחיל מסוג המדבר שבעולם<sup>21</sup>, הרי לגבי דרגא זו דישראל (כמו שהם בארץ) ישנה המציאות דאומות העולם [ועד שע"י שישראל פועלים בירור בהאומות נעשה בהם עילוי], לכן נאמר גוי אחד, אחד המנוי, שמונים גם את אומות העולם<sup>22</sup> [מכיון שעל ידם דוקא נעשה עילוי זה בישראל], אלא שישראל הם גוי אחד, שאינו מתערב עם שאר העמים [ועד יום אחד, שיום הראשון דששת ימי בראשית נמנה עם שאר הימים, אחד המנוי, אבל הוא נעלה מהם]. ובכדי לשלול פירוש זה מביא בהמאמר המשל דבן יחיד, דענינו של בן יחיד הוא (לא רק זה שבפועל הוא בן אחד בלבד, אלא) גם (ובעיקר) שאהבתו לאביו ואהבת אביו אליו היא אהבה מיוחדת (שאינה דומה לאהבה דאב ובן כשישנם יותר מבן אחד). וכמו"כ הוא בזה שישראל הם בן יחיד ליחידו של עולם, שהאהבה דהקב"ה לישראל והאהבה דישראל להקב"ה היא אהבה מיוחדת שאין דוגמתה בכל העמים. וכיון שגם בארץ האהבה דהקב"ה לישראל ודישראל להקב"ה היא אהבה מיוחדת, אין שייך לכאורה למנותם עם שאר העמים, והול"ל גוי יחיד.

**ד) ויובן** זה בעומק יותר, בהקדים הביאור בזה שאהבת ההורים לבניהם כשיש להם יותר מבן אחד אינה אהבה גדולה כ"כ כאהבתם לבן יחיד, וכן אהבת הבן יחיד

(17) ראה זח"ג לב, ב.

(18) ראה עד"ז ד"ה ואשה אחת גו' ה'תשמ"ו ס"ז (לעיל ח"א ע' רסז).

(19) ראה תניא פל"ז (מח, ב).

(20) פרש"י ר"פ בראשית.

(21) ראה רמב"ם הל' מלכים פ"ח ה"י. וראה בארוכה לקו"ש

חכ"א ע' 132 ואילך.

(22) להעיר מזה שישראל נק' (ירמי' ב, ג) ראשית תבואתה.

ובמצודת דוד שם "המובחר שבכל האומות".

(11) תו"א וסהמ"צ (ועד"ז באמ"ב) שבהערה 6. ועוד.

(12) ראה גם המשך תרס"ו ע' תלב, דזה שהעולם הוא מציאות (ולא אחיזת עינים) הוא רק לגבי ההארה השייכת לעולמות, אבל לגבי עצמות אוא"ס "אין שום מציאות כלל".

(13) זח"ב פח, סע"ב.

(14) המשך תרס"ו ע' תקמב.

(15) בשלח טז, כה. וראה שבת קיז, סע"ב. שו"ע אדה"ז או"ח

הל' שבת ר"ס עדר.

(16) ראה המשך תרס"ו שם ע' תקמה.

להוריו היא גדולה יותר מאהבת בנים להוריהם כשיש יותר מכן אחד. דלכאורה<sup>23</sup>, גם בנוגע לאהבת ההורים לבניהם, אין שייך לומר שע"י שיש להם הרבה בנים מתמעטת אהבתם, כי כלום תחומי אית במעוהי דבר נש<sup>24</sup>. ועאכו"כ בנוגע לאהבת הבן להורים, דכיון שכל אחד (גם כשיש לו אחים) הוא יחידי בהרגש עצמו, הרי זה שיש לו אחים שגם הם אוהבים את הוריו אינה סיבה (לכאורה) שע"ז תתמעט האהבה שלו (כיון שבהרגש עצמו הוא יחיד). ויש לומר הביאור בזה, ע"פ הידוע<sup>25</sup> שכל הענינים שלמטה יש להם שרש למעלה. ועפ"ז יש לומר, שהשרש דאהבת הורים לבניהם הוא אהבת הקב"ה לישראל שהם בנים להקב"ה, והשרש דאהבת בן להוריו הוא אהבת ישראל לאבינו שבשמים. וכיון שישראל הם בן יחיד ליחידו של עולם, לכן, האהבה עצמית דאב ובן למטה (אהבת האב לבנו ואהבת הבן לאביו), שנמשכת מאהבה העצמית דהקב"ה לישראל (אהבת הקב"ה לישראל ואהבת ישראל להקב"ה), היא בעיקר בבן יחיד (ומטעם זה, כללות האהבה עצמית של הורים לבנם ושל בן להוריו הוא בישראל יותר מבאומות העולם, לפי ששרש אהבה זו היא אהבת הקב"ה לישראל ואהבת ישראל להקב"ה).

ועפ"ז יש להוסיף ביאור בהשייכות דהמשל דבן יחיד להדיוק דהול"ל גוי יחיד, כי זה שישראל הם בנו יחידו דהקב"ה הוא (לא כבן יחיד למטה שגם כשיש לאדם רק בן יחיד אפשר ושייך שיהיו לו עוד בנים, אלא) שאין שייך כביכול שיהיו לו עוד בנים, כי זה שישראל הם בניו דהקב"ה הוא שהם מושרשים בעצמות (בדוגמת הבן למטה שהוא מושרש בעצמות האב), ושם אין נתינת מקום למציאות אחרת, ישראל ומלכא בלחודוהי (כנ"ל סעיף ג). וכיון שגם בהיותם למטה בארץ, אהבת הקב"ה לישראל היא כאהבת האב לבן יחיד, ואהבת ישראל להקב"ה היא כאהבת בן יחיד לאביו, שע"ז ניכר בהם בגילוי<sup>26</sup> שגם בהיותם למטה בארץ הם קשורים עם שרשם בהעצמות, שאין שם נתינת מקום למציאות אחרת (אפילו לא למציאות דמלאכים וכיו"ב, ומכ"ש שאין שם נתינת מקום לאומות העולם), אין שייך לכאורה למנותם עם האומות ולומר עליהם שהם גוי אחד (אחד המנוי) והול"ל גוי יחיד.

ה) והנה הטעם על זה שבכל ג' הענינים (אתה, שמך, כעמך כישראל) נאמר אחד ולא יחיד, מבאר בהמאמר בהקדם החילוק בין אור לשם, שבכל אחד מהם יש מעלה<sup>27</sup>. דמעלת האור היא בענין הגילוי, שהאור מגלה את המאור. דשם אינו מגלה את הנקרא בשם, וכמו שם האדם, דמזה שידועים את שמו אין יודעים את מהותו, והרי כמה אנשים נקראים באותו השם אף שאין דומים זל"ז, לא בשכלם ולא במדותיהם, וע"י האור יודעים את המאור. והמעלה דשם היא, שהוא ממשיך את העצם. דכשקורין לאדם בשמו, הוא פונה לקוראו בכל עצמותו. ויתירה מזו, דגם כשהאדם מתעלף, ע"י שקוראים אותו בשמו הוא מתעורר מההתעלפות, כי ע"י הקריאה בשמו ממשיכים את עצם החיות

(23) ראה בכ"ז בד"ה אתה אחד ה'תש"ב (סה"מ שם ע' 71).

(24) לשון כ"ק מו"ח אדמו"ר בד"ה הנ"ל שם.

(25) ראה בארוכה סה"מ תרכ"ט ע' קמד ואילך. ובכ"מ.

(26) כי אהבה זו דהקב"ה לישראל ניכרת בהענין דשכר ועונש

כמבואר בהמאמר. ועאכו"כ האהבה דישראל להקב"ה שהיא באה בגילוי בענין המס"נ.

(27) בהבא לקמן, ראה גם סה"מ תרס"ח ע' פב ואילך.

שלמעלה מהתפשטות החיות. וזוהי המעלה דשם לגבי אור, שהאור אינו ממשיך את העצם היינו המאור, ושם ממשיך את העצם.

ויש לומר, דמ"ש בהמאמר שהאור אינו ממשיך את העצם היינו המאור, הכוונה בזה היא, כי בהעצם שממנו נמשך האור, שני ענינים. המאור שבו והעצם ממש שלמעלה ממאור<sup>28</sup>. דזה שנקרא בשם מאור הוא מפני שהוא מאיר, היינו שנמשך ממנו אור, אבל העצם ממש הוא מובדל מענין האור (גם מזה שהוא מאור, שממנו נמשך האור). ויש לומר, דהחילוק בין שרש האור לשרש השם הוא, דשרש האור הוא בהמאור ושרש השם הוא בהעצם. וזהו שאור הוא גילוי ושם הוא העלם, כי ענין המאור הוא שהוא מאיר (מתפשט ומתגלה), והעצם (השרש דשם) הוא מובדל מענין האור (התפשטות וגילוי). ועפ"ז יש לבאר מ"ש בהמאמר שהאור אינו ממשיך את העצם היינו המאור, שהכוונה בזה שמוסיף "היינו המאור" היא, שהעצם ששייך לאור הוא לא העצם ממש ורק המאור, ואעפ"כ האור אינו ממשיך גם ענין זה. ולאח"ז אומר שהשם ממשיך את העצם (העצם סתם), שהעצם ששייך לשם הוא העצם ממש שמובדל מענין הגילוי, ואעפ"כ, השם ממשיך את העצם.

ו) וממשיך בהמאמר, דזהו מה שאמרו רז"ל<sup>29</sup> שהלך הקב"ה מהלך ת"ק שנה לקנות לו שם, דשרש השם הוא למעלה משרש האור (כנ"ל) אלא שהוא בהעלם, וענין לקנות לו שם הוא שהשם יהי' בגילוי<sup>30</sup> כמו אור, שאז יהיו שתי המעלות, המשכת העצם – המעלה דשם, ושהמשכה זו תהי' בגילוי – מעלת האור. ועפ"ז מבאר מ"ש אתה אחד ושם אחד, כי יחיד ואחד הוא גילוי והעלם, שמצד הגילוי דאוא"ס אין מקום לעולמות (יחיד), וזה שישנם עולמות (עולם לשון העלם<sup>31</sup>) אלא שהם מיוחדים (אחד) הוא ע"י הצמצום וההעלם. ולכן יש מעלה באחד לגבי יחיד, ע"ד המעלה דשם (העלם) לגבי אור (גילוי). וזה נעשה ע"י ישראל גוי אחד בארץ, שע"י עבודתם בתומ"צ נמשך האל"ף שמורה על אתה<sup>32</sup>, עצמות, בהח' והד', ז' רקיעים וארץ וד' רוחות העולם.

ויש לומר, דזה שבכדי לבאר המעלה דאחד לגבי יחיד מקדים (בהמאמר) הענין דאור ושם, ושעיקר המעלה דשם הוא כשיש בו גם מעלת האור, הוא בכדי לרמז, שעד"ז הוא גם בהענין דאחד ויחיד, דהגם שהיתרון דאחד לגבי יחיד הוא גם בהענין דאחד כמו שהוא מצד עצמו, מ"מ, עיקר המעלה בזה היא כשיש בו גם הענין דיחיד. שהיתרון בהענין דאחד (כמו שהוא מצד עצמו), שגם העולמות הם בטלים ומיוחדים<sup>33</sup>, אין בו מעלת הגילוי. כי זה שהביטול דאחד אינו ביטול בתכלית כהביטול דיחיד (שבהביטול דאחד העולמות

(32) כ"ה בד"ה זה ה'תש"ב שם.

(33) להעיר, שענין הגילוי וההמשכה למטה הוא בשם יותר מבאור (סה"מ ה'תש"ב ריש ע' 76). ויש לומר, שעד"ז הוא גם היתרון דאחד לגבי יחיד, שהביטול נמשך גם בעולמות.

ועפ"ז, בהשיכות דאחד לשם – שני ענינים: זה שבהדרגה דאחד ישנה המציאות דעולמות – הוא מצד ההעלם דשם (כנ"ל בפנים); וזה שהביטול נמשך בהעולמות – הוא מצד הגילוי" דשם שנמשך גם למטה.

(28) בכ"מ (המשך תרס"ו ס"ע תסג ואילך. סה"מ ה'תש"ה ע' 186 ואילך. ועוד) שהעצמות אינו מאור. אבל מלשון אדה"ז בשעהיוה"א פ"י משמע שגם בשמש שני ענינים אלה – ראה בארוכה לקוטי ביאורים לתניא (להר"י שיחי' קאָרף) ע' שסב.

(29) קה"ר פ"ז, א (ב).

(30) וזהו לקנות לו שם, כי קנין הוא המשכה מהעלם לגילוי (סה"מ תרס"ח ע' פד).

(31) לקו"ת שלח לז, ד. מאמרי אדמו"ר האמצעי דברים ח"א ע' שג. ח"ג ע' אינט. וראה לקו"ש חל"ד ע' 112 הערה 63. וש"נ.



נראים למציאות והביטול שלהם הוא כמו דבר נוסף על מציאותם) הוא מצד זה שאין מאיר בהם הגילוי דאוא"ס. ועיקר המעלה היא שגם בהעולמות שנתהוו ע"י הצמצום מאיר הגילוי דאוא"ס שלמעלה מהצמצום, והגילוי הוא לא באופן שהם מתבטלים ממציאותם אלא שהגם שהם במציאותם הם בטלים בתכלית<sup>34</sup> בדוגמת הביטול דיחיד.

(ז) והנה בכדי שבשם יהי גם מעלת האור [ועד"ז החיבור דאחד ויחיד] הוא ע"י המשכת העצמות שלמעלה גם משם. דשם מצד עצמו הוא העלם וא"א שיהי בגילוי, וזה שנמשך בגילוי הוא ע"י שממשיכים בו מהעצמות. וכמו שמבאר כ"ק מו"ח אדמו"ר [בהמאמר דיו"ד כסלו<sup>35</sup> שבא בהמשך להמאמר ד"ה אתה אחד דט' כסלו], דזה שישראל נק' מקדשי שמך הוא לפי שהם ממשיכים בהשם מקדושת העצמות, המשכת אתה קדוש בשמך קדוש.

ועפ"ז יש לבאר זה שהסיום דתפלת אתה אחד הוא יקדישו את שמך, שהשייכות דסיום התפלה להתחלתה היא בשני ענינים. דזה שישראל גוי אחד ממשיכים להיות אתה אחד ושמך אחד (באופן שבאחד ישנו גם הגילוי דיחיד כנ"ל סעיף ו) הוא ע"י המשכת כח העצמות – יקדישו את שמך. וע"י שישראל גוי אחד ממשיכים אתה אחד ושמך אחד, ע"י נעשה יקדישו את שמך בפועל, המשכת אתה קדוש בשמך קדוש. וכמבואר בהמאמר ד"ה אתה אחד דבעל ההילולא<sup>36</sup> דענין ועל מנוחתם יקדישו את שמך שבסיום תפלת אתה אחד הוא נעלה יותר מכל הענינים שלפנ"ז.

(ח) וממשיך בהמאמר (דיו"ד כסלו), דזה שישראל נק' בשם מקדשי שמך שייך גם לזה שישראל מוסרים נפשם על קידוש השם. וכן הוא גם במאמר הנ"ל דבעל ההילולא דענין יקדישו את שמך הוא מסירת נפש על קידוש השם. ויש לומר, שהשייכות דשני הפירושים ביקדישו את שמך, מסירת נפש על קידוש השם והמשכת אתה קדוש בשמך קדוש, הוא, כי בכדי להגיע ולהמשיך מבחי' אתה קדוש (שלמעלה מגדר העלם וגילוי) צריך להיות בתכלית הביטול, ומסירת נפש היא תכלית הביטול<sup>37</sup>. ויש לומר, דזהו גם הטעם על זה שענין המסירת נפש נק' בשם קידוש השם, כי ע"י המסירת נפש ממשיכים בהשם מקדושת העצמות.

וע"פ הידוע<sup>38</sup> שעבודת האדם שעל ידה נעשית ההמשכה צריכה להיות מעין ההמשכה, יש לומר, דשני הענינים שבהמשכה דיקדישו את שמך – ההמשכה מאתה קדוש בשמך קדוש, ושע"י נעשה גם בהשם ענין הגילוי – יש דוגמתם בהעבודה דמס"נ.

הדרוש אתה אחד שאמרו בש"ק האחרון בשבתו במאסר (ש"פ ויצא, ט' כסלו, תקפ"ז) קודם תפלת המנחה – ראה בהנסמן ברד"ה אתה אחד ה'תשמ"ב (לקמן ע' נג).

(37) ועפ"ז יומתק מה שממשיך בהמאמר (סה"מ ה'תש"ב ע' 77) בענין מעלת המס"נ דאברהם אבינו על המס"נ דר"ע.

(38) ראה בארוכה ד"ה באתי לגני ה'תשכ"ט ס"ט (לקמן ע' שכה). וש"נ.

(34) ראה המשך תער"ב ח"ב פשצ"ב שלגבי אוא"ס אין הצמצום מעלים ומאיר בגילוי גם לאחרי הצמצום, ומצד גילוי זה, העולמות שנתהוו ע"י הצמצום הם בטלים בתכלית. "ולא שהם כאילו לא נתהוו רק שגם כמו שנתהוו כו' הם בטלים בתכלית". עיי"ש בארוכה.

(35) סה"מ ה'תש"ב ע' 76.

(36) נדפס בקונטרס בפ"ע (קה"ת, תשכ"ה [ולאח"ז במאמרי אדמו"ר האמצעי קונטרסים ע' ג ואילך]). – שכנראה הוא

דהמשכת העצמות הוא ע"י הביטול דמס"נ (כנ"ל), וזה שנעשה בהשם (העלם) ענין הגילוי הוא ע"י שבמס"נ באה היחידה (העלם שלמעלה מגילוי) לידי גילוי. וע"פ המבואר בתניא<sup>39</sup> שקיום התורה ומצוותי' תלוי בזה שיזכור תמיד ענין מסירת נפשו לה', יש לומר, שע"י זכירת ענין המס"נ, גילוי היחידה הוא (גם) בדרגות הפרטיות שבאדם [דע"י זכירת ענין המס"נ נעשית הגדלה והוספה בקיום התומ"צ], ועי"ז גם הגילוי שנעשה בהשם הוא לא רק גילוי בכללות אלא גם בדרגות הפרטיות, מתחיל מד' הדרגות שבתפלת אתה אחד כמבואר בארוכה במאמר הנ"ל דבעל ההילולא, ועד שיהי' הגילוי גם למטה בעוה"ז הגשמי, וידע כל פעול כי אתה פעלתו<sup>40</sup>, ובעוה"ז עצמו – בהתחתון שבו, וראו כל בשר יחדיו כי פי ה' דיבר<sup>41</sup>, שגם הבשר (לא רק עיני בשר אלא גם הבשר עצמו<sup>42</sup>) יראה שכל מציאותו הוא הדבר ה' שמהווה אותו בכל רגע מאין ליש.

ועד"ז הוא בנוגע לישראל (שעל ידם נעשה גילוי זה), שגם בדרגות הפרטיות דהנשמה יומשך הגילוי דעצם הנשמה, ועד להגילוי דעצם הנשמה כמו שהיא מושרשת בהעצמות, ישראל ומלכא בלחודוהי.



(42) ראה תו"ח תצוה תפב, א ואילך [בהוצאה החדשה – ח"ב שכט, א ואילך]. שער האמונה פכ"ה.

(39) ספכ"ה.

(40) נוסח תפלת העמידה דראש השנה.

(41) ישעי' מ, ה.

## בס"ד. משיחת ש"פ ויצא, י"א כסלו ה'תש"נ

תרגום מאידית

יצא ממנו עשו, משא"כ יעקב היתה "מטתו שלימה, כל בניו צדיקים".

וצריך להבין: איך ניתן לומר על האבות, אברהם ויצחק – שהיו צדיקים גמורים, ו"האבות הן הן המרכבה"<sup>10</sup> – שלא הי' אצלם הכל בשלימות, כי "יצא ממנו כו"!?!

וי"ל הביאור בזה, שאדרבה: זה גופא הוא חלק מהשלימות של אברהם ויצחק, שבשעה שהי' בן כישמעאל ועשו, שאח"כ יצאו לתרבות רעה, אזי ישמעאל "יצא" ונפרד<sup>11</sup> מאברהם, ועשו "יצא" ונפרד<sup>11</sup> מיצחק, הם נדחו לגמרי, כך שלא נשאר כל שייכות בין אברהם ויצחק עם ענין דהיפך הטוב, ולכן אין זה מפריע לעבודה (דקדושה) דאברהם ויצחק.

ובעבודת האדם: בעבודה בקו החסד (ענינו של אברהם), עשה טוב, צריכה להיות ההגבלה שהחסד לא יומשך למקום שאינו ראוי, יש לדחות לגמרי – באופן ד"יצא" ונפרד – כל ענין בלתי רצוי (חסד דלעו"ז, ישמעאל) שיכול לצאת מזה. כך גם בעבודה בקו הגבורה (פחד יצחק), "סור מרע" – צריך לדחות לגמרי ("יצא" ונפרד) ענין של גבורה דלעו"ז (עשו).

אמנם, לפ"ז מתעוררת השאלה לאיך גיסא בנוגע ליעקב: מכיון שאצל יעקב היתה "מטתו שלימה" (כל בניו צדיקים), לא היתה לו שום שייכות עם ענין הפכי (שיצטרך לדחות), ועאכו"כ שיעקב עצמו – כל ימי חייו (במכ"ש "מטתו" שמחוץ ממנו) – הי' בתכלית השלימות<sup>12</sup> – אם-כן לכאורה הי' מתאים יותר שעיקר עבודתו של יעקב תהי' רק במקום הקדושה, בארץ

א. בפרשתנו – ויצא יעקב – מתחיל עיקר הסיפור בתורה אודות חיי יעקב אבינו<sup>1</sup>, ונמשך בפרשיות הבאות (וישלח יעקב, וישב יעקב וכו')<sup>2</sup> עד סוף ספר בראשית (פ' ויחי), בו מדובר אודות סוף ימי חייו – "ויחי יעקב בארץ מצרים", עד לברכות יעקב לבניו והסתלקות יעקב.

בכללות נחלקים חיי יעקב לשלש תקופות – בהתאם לג' המקומות בהם חי (נוסף על הזמן שהי' בדרך): א) בארץ ישראל, "בית אבי" – בה נולד, וחי יחד עם יצחק ורבקה במשך ס"ג שנה; ולאח"ז – חזרתו לשם (אחרי היותו אצל לבן) וחי שם ("וישב יעקב בארץ מגורי אביו") עוד כו"כ (ל"א) שנים<sup>4</sup>; ב) בתוך אצל לבן הארמי במשך עשרים שנה<sup>5</sup>; ג) בארץ מצרים – שבע-עשרה השנים האחרונות בחייו.

חז"ל אומרים<sup>6</sup>: "כל מה שאירע לאבות סימן לבנים", "מעשה אבות סימן לבנים" [וכמדובר כמ"פ<sup>7</sup> הפירוש בזה, שמעשה אבות הוא לא סימן בעלמא (דבר צדדי שמברר ומורה על הדבר הנסמן), אלא כסימן שפועל בדבר<sup>8</sup>, ה"מעשה אבות" גורמים ופועלים שכך הי' אצל הבנים]. שמזה מובן, שג' ענינים אלו בחיי יעקב, הם "סימן" (הגורם) שכך הי' אצל הבנים – בכל יהודי ובכל בני".

ב. ויובן בהקדים החידוש שמוצאים אצל יעקב לגבי אברהם ויצחק (שממנו יוצא חידוש ב"מעשה אבות (שהוא) סימן לבנים" של יעקב לגבי "מעשה אבות" של אברהם ויצחק, כדלקמן):

חז"ל אומרים<sup>9</sup> "אברהם יצא ממנו ישמעאל, יצחק

(6) ראה תנחומא לך ט. ב"ר פ"מ, ו. רמב"ן לך יב, ו. וראה לקו"ש חט"ו ע' 76. וש"נ.

(7) ראה לקו"ש ח"ה ע' 61. קונטרס משיחת ש"פ וירא תשמ"ט ס"ג.

(8) כידוע הב' סוגי סימנים – ראה צפ"ע על הרמב"ם ריש הל' מאכלות אסורות. וראה לקו"ש ח"א ע' 222 ואילך. ח"ב ע' 357 ואילך.

(9) פסחים נו, א. ויק"ר פל"ו, ה. ספרי ואתחנן ו, ד. האזינו לב, ט. (10) ב"ר פמ"ז, ו.

(11) לקו"ת ואתחנן ה, א. שה"ש ט, ד. אוה"ת וירא צג, ב. (12) ע"ד שנאמר גבי משה "היום מלאו ימי ושנותי" (ר"ה יא, א.

פרש"י ר"פ וילך), וגבי אברהם – "בא בימים" (חיי שרה כד, א), "יומין שלימין" (זח"א רכד, א. קכט, א. וראה תו"א חיי שרה כד, א. משפטים עו, ג. עט, ב. ד"ה ואברהם זקן תשל"ח. תשמ"ו). ועד"ז י"ל בנוגע ליצחק – "עולה תמימה" כל ימי חייו (לאחרי העקידה).

(1) משא"כ בפ' תולדות – העיקר הוא ע"ד יצחק, ויעקב כפי שהוא תולדות יצחק, וכפי שנתברך ע"י יצחק ונשלח על ידו לחרן וכו'.

וראה תו"ח לך פה, ג, שבסדר תולדות מספר מכל פרטי מעשי יצחק כו', ובפ' ויצא מספר בתולדות יעקב ונסיעותיו וכל פרטי עניניו וכל מעשיו והנהגותיו עם לבן ועשו עד סוף פ' וישלח.

(2) וכמאחז"ל (ע"ז כה, א) שספר בראשית נקרא "ספר הישר", לפי שזה "ספר אברהם יצחק ויעקב שנקראו ישרים". ועפ"ז מובן, שגם הסיפור תולדות יעקב (יוסף ואחיו) בפ' מקץ ויגש (ראה תו"ח שם), נכללים (בכללות ב) "יעקב".

(3) פרשתנו כח, כא.

(4) ט' שנה עד שנמכר יוסף, ועוד כ"ב שנה עד שירד למצרים (ראה פרש"י וישב לו, לד). ולפני שיבתו בארץ כנען (לאחרי יציאתו מחרן) הי' בדרך שנתיים, וי"ח חודש בסוכות (פרש"י וישלח לג, יז) שהוא גם בארץ כנען.

(5) פרשתנו לא, לח.

ג. ויובן בהקדים הביאור מדוע אומרים שאצל יעקב היתה "מטתו שלימה" אע"פ שקלקל ראובן בנו (שבכלל יצועי אביו)<sup>24</sup>. הגם שנאמר בגמרא<sup>25</sup> ש"כל האומר ראובן חטא אינו אלא טועה", הרי"ז רק בנוגע לחטא ד"מעשה בלהה"<sup>26</sup>, אבל "חטא בכלבול יצועי אביו"<sup>27</sup>, ועד שנענש ע"ז<sup>28</sup>.

ויש לומר הביאור בזה, ע"פ דברי המדרש<sup>29</sup> שראובן הוא "בכור לתשובה", "אמר לו הקב"ה (לראובן) מעולם לא חטא אדם לפני ועשה תשובה ואתה פתחת בתשובה", די"ל הפירוש בזה, שראובן פתח את הדרך לתשובה אמיתית<sup>30</sup>.

עפ"ז מובן, שהשלימות ד"מטתו שלימה" של יעקב היא (לא רק באופן ש"כל בניו צדיקים" – צדיקים מלכתחילה, ללא שום שייכות לענין הפכי, אלא) כוללת את השלימות שבאה ע"ז שישינה נתינת-מקום וקס"ד ש"ה(אומר) ראובן חטא", אך שוללים זאת – "אינו אלא טועה", ואדרבה: ע"ז ניתוסף בהשלימות דעבודת התשובה (שמקנת לגמרי את החטא)<sup>31</sup>, ועד שראובן הוא זה שפותח את הדרך לתשובה אמיתית דכל הדורות.

ואדרבה: ע"ז התשובה (של ראובן) מתווספת לשלימות עמוקה וגדולה (ב"מטתו שלימה") יותר מהשלימות דעבודת הצדיקים – כמאחז"ל<sup>32</sup> במקום שבעלי תשובה עומדים אין צדיקים גמורים עומדים שם, עד ש"אין ינולים לעמוד שם"<sup>33</sup> (אי"ז ביכולתם כלל), כמבואר בכ"מ<sup>34</sup> שלבעל תשובה יש קשר ודביקות עמוקה, ואהבה חזקה, להקב"ה, יותר מצדיק, שמזה מובן, שע"י תשובת ראובן – נעשה שלימות חזקה עוד יותר ב"מטתו שלימה" דיעקב.

עפ"ז מובנת המעלה ד"מטתו שלימה" דיעקב לגבי

ישראל [במכ"ש מזה שיצחק (ש"יצא ממנו עשו") לא יצא מעולם מארץ ישראל, מפני ש"אתה"<sup>13</sup> עולה תמימה ואין חוצה לארץ כדאי לך"<sup>14</sup>],

כיצד מתאימה השלימות דיעקב (שלא היתה לו שום שייכות עם דבר ש"יצא" ונפרד) לכך שיעקב חי ריבוי שנים בחוץ לארץ, בחרן (חרון אף של מקום) אצל לבן הארמי, ולמטה מזה – השבע עשרה שנה בארץ מצרים, "ערות הארץ"<sup>15</sup>, אשר מעשיהם של מצרים מקולקלים מכל האומות<sup>16</sup>!?

ויתירה מזו: עיקר עבודתו של יעקב (שעלי מסופר בתורה שבכתב) היתה (לא בארץ ישראל<sup>17</sup> אלא) בחרן – דוקא שם הקים את ביתו (רובם ככולם דהשבטים), ובאופן ד"מטתו שלימה", שזהו היסוד דעם ישראל; ובמצרים – דוקא שם היו "מבחר שנותיו" דיעקב<sup>18</sup> ("ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה – בגימטריא טו"ב – שנה"),

ועד שדוקא במצרים הי' הסיום וסך-הכל דעבודת יעקב – בשעת הסתלקות יעקב<sup>19</sup>, שאז מתגלה "כל עמל האדם אשר עמלה נפשו בחייו"<sup>20</sup> – במשך כל ימי חי יעקב, כולל הזמן שהי' בארץ ישראל – וזה "פועל ישועות בקרב הארץ"<sup>20</sup>, והיכן הי' הגילוי הנעלה של כל עבודת יעקב – דוקא במצרים, "ערות הארץ", במקום שיעקב (ובניו) היו בגלות אצל פרעה ונזקק אליו (ועד שלכן ברכו), ועד כדי כך היתה הירידה, ש: (1) יעקב הוצרך להשביע את יוסף "אל נא תקברני במצרים", ("שלא יעשוני מצרים עבודת אלילים"<sup>21</sup>), (2) המצריים טיפלו בו (לאחרי מותו), עד ש"ויחנטו הרופאים את ישראל"<sup>22</sup>, ובמשך ארבעים יום ("כי כן ימלאו ימי החנוטים"<sup>23</sup>), ורק לאחר שבעים יום<sup>32</sup> לקחו והביאו אותו לארץ ישראל!!

(24) וישלח לה, כב ובפרש"י.

(25) שבת נה, ב.

(26) פרש"י שבת שם.

(27) חדא"ג מהרש"א שם בביאור דברי רש"י שם.

(28) ויחי מט, ג-ד ובפרש"י.

(29) ב"ר פפ"ב, יא. פפ"ד, יט.

(30) ראה לקו"ש מקץ תשמ"ח ס"ה.

(31) ועפ"ז יומתק הרא"י בגמרא (על זה שראובן לא חטא) – "שנאמר ויהיו בני יעקב שנים עשר מלמד שכולם שקולין באחד", "כולן שוין וכולן צדיקים" (פרש"י וישלח לה, כב), דלכאורה מכיון שחטא בכלבול יצועי אביו (כנ"ל בפנים מחדא"ג), עד שנענש על זה, איך אפשר לומר ש"כולן שוין"; אלא ע"י עבודת התשובה נעשה צדיק גמור, כשאר בני יעקב.

(32) ברכות לד, ב.

(33) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ד.

(34) ראה רמב"ם שם. תניא פ"ז. ועוד.

(13) פרש"י תולדות כו, ב.

(14) ע"ד העבודה דחייית הרע, ש"יצא" ונפרד ממנו.

(15) מקץ מב, ט. יב.

(16) תו"כ ופרש"י אחרי יח, ג. – יותר אפילו מארץ כנען (ראה תו"כ ורמב"ן שם). וראה הגדה של פסח עם לקוטי טעמים כו' ע' עתה בהערה.

(17) משא"כ (עיקר) עבודת אברהם ו(כל עבודת) יצחק שנאמרה בתורה היא בארץ ישראל.

(18) ראה בעה"ט ר"פ ויחי. "היום יום" יח טבת.

(19) דאף ש"יעקב לא מת" (תענית ה, ב. פרש"י ויחי מט, לג) – הרי (עיקר) עבודת יעקב (שעלי נאמרה "מטתו שלימה") היא כנשמה בגוף, וענין זה בפשטות נפסק במצרים, ושם נעשה הגילוי דכל עבודתו, ופועל ישועות בקרב הארץ.

(20) אגה"ק סכ"ה.

(21) ויחי מז, כט ובפרש"י.

(22) שם נ, ב.

(23) שם, ג.

האדום האדום הזה, שדוקא ע"י יעקב נעשה הברור האדום (עשו).]

ד. כשם ש"מטתו שלימה" כולל הן את השלימות דעבודת הצדיקים והן את השלימות דעבודת התשובה (ראובן), כך גם וי"ל שמקור הדבר הוא מזה שכן היתה) שלימות העבודה דיעקב עצמו:

נוסף לכך שאצל יעקב הי' העבודה בארץ ישראל, ארץ ע"ש שרצתה לעשות רצון קונה<sup>45</sup>, "ישראל" מלשון שרית עם אלקים ואנשים ותוכל<sup>46</sup> – שזה מורה על עבודת הצדיקים, העבודה במקום הקדושה – הי' אצלו גם העבודה בחוץ לארץ, חוץ מ"רצתה לעשות רצון קונה" שבכללות מורה על עבודת התשובה.

עפ"י מובן איך עבודתו של יעקב בחוץ לארץ – בחוץ ובמצרים – היא חלק משלימות (ימי) יעקב, כי עי"ז ניתוסף השלימות (אצל יעקב) דעבודת התשובה: הברור והפיכה מחוץ לארץ (חוץ מרצתה לעשות רצון קונה), לחרון, חרון אף של מקום, ובמצרים מלשון מיצרים וגבולים, עד ל"ערות הארץ".

ואדרבה: דוקא ע"י העבודה בחוץ לארץ באה השלימות האמיתית דתשובה (עוד יותר מע"י העבודה בארץ ישראל עצמה, שבמקום שבע"ת עומדין צדיקים גמורים אין יכולים לעמוד בו) – ולכן עיקר עבודתו (בבנין ביתו) היתה בחוץ ו"מבחר שנותיו" ועד לשלימות עבודתו (בעת הסתלקותו) היתה במצרים<sup>47</sup> – כי שלימות אמיתית היא בכך שלא יהיו מופשטים מהמלחמה מצד ההעלמות והסתרים בעולם הזה (מלשון העלם והסתר), אלא אדרבה – להמצא שם, ומבלי הבט על כל הנסיונות ב"חרון" וב"מצרים", להתגבר כנגדם ולעמוד בתוקף, עד ש(לא רק שדוחים, אלא) מברדים ומהפכים את עניני העולם לטוב ולקדושה – אתהפכא חשוכא לנהורא, ע"י עבודת התשובה, כך שמבטלים אפילו את האפשריות וקס"ד לנסיון ולהיפך הטוב,

כמו שהי' אצל יעקב אבינו, שבהיותו צדיק גמור, הי' לו גם המעלה<sup>48</sup> דתשובה<sup>49</sup> נבדוגמא לאתבא צדיקא

אברהם ויצחק (שאצלם הי' יצא ממנו כו"ם)<sup>35</sup>:

הגם שאברהם ויצחק היו (בעצמם) בשלימות ע"י דחייתם כל ענין של היפך הטוב (באופן של יציאה ופירוד – יצא ממנו ישמעאל, יצא ממנו עשו), הי' גופא מורה שההיפך הטוב עצמו עומד (במקומו) בתוקף ולא מתברר ומתהפך, שכן הקדושה דאברהם ויצחק לא הגיעה לישמעאל ועשו, שיעשו תשובה (בשלימות) ויהפכו לטוב.

ועד כדי כך, שהגם שישמעאל הי' בנו בכורו של אברהם, עד שאברהם אמר להקב"ה (כששמע את הבשורה על לידת יצחק) "לו ישמעאל יחי לפניך"<sup>36</sup> (ומשום כך רצה לוותר על כמה ענינים) – הרי בפועל סו"ס "יצא (ונפרד) ממנו ישמעאל", "כי ביצחק יקרא לך זרע"<sup>37</sup>; ועד"ז עשו – הגם שהי' בנו בכורו של יצחק, ו"ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו"<sup>38</sup> ניצחק ראה את עשו כפי שהוא בשרשו, ולכן אהב אותו גם כמו שהוא למטה, ורצה לברכו בברכות נעלות ביותר – רצה לבררו ולגלות את הניצוצות הנעלים שנמצאים בו ("ציד בפיו")<sup>39</sup> – ובפועל "יצא (ונפרד) ממנו עשו".

משא"כ יעקב – "מטתו שלימה", מכיון שבעבודתו הי' הכח לפעול בכל בניו שיהיו "צדיקים", כולל גם הכח לעבודת התשובה (כמו שהי' בראובן בנו) – לברר ולהפך את הרע לקדושה (לא רק בדרך דחי'), עד אשר זדונות נעשו לו כזכיות<sup>40</sup>.

ועד שפועלים גם את הברור דעשו (שביחס ליצחק הי' "יצא ממנו עשו") – כמבואר בחסידות<sup>41</sup>, שהברור דעשו, כפי שעומד בתור עשו במקומו הוא, צריך להעשות (לא ע"י ברכות יצחק בלבד, אלא) דוקא ע"י יעקב<sup>42</sup>, בחי' מ"ה דתיקון, שיש בה הכח לברר את ב"ן (עשו)<sup>43</sup>, עד שמברר ומהפך את הלעו"ז, ועי"ז מגלה את הניצוצות הכי נעלים שישנם אצל עשו, כנשמת אונקלוס הגר, רבי מאיר וכו'<sup>44</sup>, עד – לגלות את האורות גדולים דתהו בכלים גדולים דתיקון, וי"ל, עד שגם עשו עצמו (כפי שעומד למטה) הרגיש זאת (מצד שרשו למעלה), ולכן ביקש מיעקב<sup>45</sup>: הלעיטני נא מן

(42) ראה תו"א ותו"ח ר"פ וישלח.

(43) תו"א כ, ג.

(44) תולדות שם, ל.

(45) ב"ר פ"ה, ת.

(46) וישלח לב, כט.

(47) ראה לקו"ש ח"י ע' 160 ואילך.

(48) ראה תו"א תולדות כ, ד (בביאור הענין שיעקב הי' לו מעלת התשובה): ונק' בע"ת אף מי שאין עבירות בידו, רק צועק על הפירוד כו'.

(49) ראה תו"ח ס"פ וישלח (נו, ד), שיעקב הי' צדיק גמור שנעשה בעל תשובה, שהוא למעלה מבע"ת סתם, דמה שנאמר שבמקום

(35) ראה גם לקו"ש ח"י ע' 89 ואילך.

(36) לך יז, יח.

(37) וירא כא, יב.

(38) תולדות כה, כח.

(39) ראה תו"א תולדות כ, ב. וראה לקו"ש ח"י ע' 85. חט"ו ע' 197. וש"נ.

(40) יומא פו, ב.

(41) שלפי שאם הי' החיות נמשך אל עשו יבלע ח"ו או שלא יהי' מבחינת עשו כלום, אבל שיהא לאהפכא חשוכא לנהורא ומרירו למיתקא א"א כ"א ע"י יעקב כו', ולכן הסכים יצחק ג"כ לברכת יעקב כו' (תו"א תולדות כ, ג).

ויש לומר, שהכח להתעסק בג' אופני העבודה מקבלים מיעקב, שאצלו היו מעין הג' ענינים אלו – עבודתו בארץ ישראל, בחרן ובמצרים:

העבודה בארץ ישראל מרמזת על עבודת הצדיק – בקדושה, ארץ ע"ש שרצתה לעשות רצון קונה: העבודה בחוץ לארץ (חוץ מרצתה לעשות רצון קונה), בחרן, חרון אף של מקום (בירור צאן לבן) היא ע"ד עבודת הבינוני<sup>58</sup> – שיש בה הנסיונות דעולם הזה, ומתגבר עליהם עד שפועל בירור המקום כו'. מצרים "ערות הארץ", ומקולקלין שבאומות – היא בדוגמת עבודת הבעל תשובה, שנמצא במקום שהוא לא רק "חוץ" מ"רצתה לעשות רצון קונה", אלא שיכול להיות שם קס"ד לנצל דבר של קדושה להיפך האמונה בה' (עבודת אלילים); וגם זאת לברר ולהפך, ולהעלות לקדושה (ארץ ישראל).

ו. אבל דרוש הסבר: איך יתכן שאצל יעקב – אדם אחד – יהיו כל שלשת אופני העבודה, שלכאורה הם עבודות שונות לגמרי, מן הקצה אל הקצה?

וי"ל הביאור בזה: ע"פ הנ"ל נמצא לכאורה, שבשלימות עבודת יעקב ישנם ג' תקופות ודרגות שונות: העבודה בקדושה – בארץ ישראל, העבודה בבירור העולם – בחוץ לארץ, ובזה גופא – שתי דרגות: בחרן ובמצרים; אך מהלשון "מטתו שלימה" מובן שאצל יעקב (אדם אחד ויחיד) היתה שלימות אחת, שמתחלקת לפרטים (עבודת הצדיק, בינוני ותשובה). ועד"ז השלימות אצל יעקב בעצמו – היא שלימות אחת ויחידה. ולכאורה: איך אפשר לומר, שעבודת הצדיקים, עבודת הבינוני ועבודת התשובה היא שלימות אחת?

ויש לומר הביאור בזה:

השלימות האמיתית בעבודה אינה כאשר ישנם קוים שונים בעבודה (כמו שזה בתחלת העבודה), אלא שלימות אחת ויחידה, שמתבטאת בכך, שהיא כוללת את כל המעלות יחד, כך שמבלי-הבט על מעמדו ומצבו (בין אם הוא בארץ ישראל או בחוץ לארץ,

בתיובתא דלע"ל<sup>50</sup> ע"י עבודתו בבירור והפיכת צאן לבן בחרן, עד לבירור והפיכה דלבן עצמו<sup>51</sup> [ואח"כ לברר את עשו<sup>52</sup>], ולאח"ז גם – הבירור דמצרים, עד שגם במקום שהי' בו קס"ד ש"יעשוני מצרים עבודת אלילים", פעל יעקב (גם לאחרי מותו) שיעלו אותו לארץ ישראל.

ה. ע"פ הנ"ל צריך להבין לאידך גיסא: מכיון שע"י העבודה במצרים באה השלימות דעבודת התשובה, למה היו רוב ימי חיי יעקב בארץ ישראל (לא בחוץ לארץ)? גם: מהו הביאור שאצל יעקב, בחוץ לארץ עצמה, הי' הן העבודה בחרן והן העבודה במצרים?

וי"ל הביאור בזה: שלימות עבודת יעקב ("מטתו שלימה") כולל כל הדרגות ושלימות בעבודה (כדלקמן ס"ו), שבכללות נחלקים לג' – צדיק, בינוני ורשע (וכמ"ש<sup>53</sup> "בראת צדיקים בראת רשעים") – וכמבואר בארוכה בספר התניא<sup>54</sup>.

ויש בזה מה שאין בזה:

מעלת הצדיק – אדם ישר הולך, מתבטאת בכך – שאין בעולמו אלא טוב, שמלכתחילה קשור רק עם קדושה, ואין מקום כלל להיפך הטוב (הוא שונא רע בתכלית השנאה).

מעלת הבינוני<sup>55</sup> – ש"היא מדת כל אדם ואחרי" כל אדם ימשוך<sup>56</sup> – מתבטאת בכך – שאצלו ישנה מלחמה תמידית בין היצר הטוב ליצר הרע, וע"י עבודתו (דהבינוני) היצר טוב מנצח במלחמה, כך ש"לא עבר עבירה מימיו ולא יעבור לעולם"<sup>57</sup>, עד שהמחשבה דיבור ומעשה שלו הם רק בטוב, אלא שיכול רק ליפול אצלו הרהורי עבירה, אבל הוא מיד דוחה אותם בשתי ידים ומסיח דעתו מיד שנזכר שהוא הרהור רע.

המעלה שבאה ע"י הירידה דרשע (שעבר עבירה) היא – עבודת התשובה, שמהפכת זדונות לזכיות, ועי"ז מגיע למקום שאין צדיקים גמורים יכולים לעמוד שם.

שבע"ת עומדין אין צדיקים גמורים יכולים לעמוד שם הוא בנוגע לצדיק גמור ולא בבע"ת.

(50) ראה תו"א פרשתנו כא, ג. תו"ח שם כה, ב. ועוד.

(51) ראה תו"ח סוף פרשתנו. ד"ה כתפוח בעצי היער מאדה"ז פ"ד ואילך.

וכתורת הבעש"ט (מאור עינים ריש פרשתנו. סה"מ תרס"ג ע' עו. פר"ת ע' עט) ותורת הרב המגיד (אור המאיר פרשתנו) עה"פ וירדוף אחריו, שלבן רדף אחר יעקב כדי ליתן לו "אותיות התורה שנשארו אצלו וניתוסף פרשה א' באלו האותיות" (הואב ונת' באוה"ת פרשתנו תתס"ט, א ואילך. וראה לקו"ש חט"ו ע' 260 ואילך).

(52) ראה אוה"ת וישלח רל, ב ואילך. סד"ה וישלח תרס"ו. תרע"ג.

(53) ב"ב טז, א.

(54) פ"א. פ"י ואילך.

(55) ראה תניא פכ"ז (לד, ס"א): ושני מיני נחת רוח לפניו ית' למעלה כו'.

(56) תניא רפי"ד.

(57) שם רפי"ג.

(58) ולהעיר מאוה"ת וישלח שם, שבירור לבן הוא בירור ק"ג. והרי זהו עיקר עבודת הבינוני.

הפועלת ומתבטאת בכל הפרטים ופרטי פרטים:

נוסף לכך שבנ"י בכלל נחלקים לג' דרגות, צדיק בינוני ובעל תשובה – בכל אחד בפרט ישנם כל הג' דרגות, ובכל הדרגות מקבל כח מיעקב לפעול זאת בשלימות:

מתחיל מכפי שזה בכללות הנשמה: "נשמה שנתת בי טהורה היא" – בדרגת צדיק (טהורה בשרשה בעולם האצילות), ולאח"כ היא יורדת למטה – "אתה בראת אתה יצרת אתה נפחת ביי", עד שבעוה"ז התחתון כפי שהיא זקוקה לשמירה (בגלל הענינים שבעולם) – "ואתה משמרה בקרבי", ובוזה גופא – לא רק ב"חרון" חרון אף של מקום, אלא למטה מזה – בתחתון שאין תחתון למטה ממנו, (במצרים מלשון) מיצרים וגבולים דעולם, שצריך להיות שם שמירה אפילו מענינים דעבודה זרה, שזרה לו לגמרי.

עד"ז גם בעבודה הפרטית דבנ"י למטה: אצל כל יהודי, אנשים נשים וטף ישנם עניני קדושה שרוצה שיהיו לו (מצד טבעו דקדושה), עד שהוא רץ אחריהם באופן ד"רצתה לעשות רצון קונה" – דרגת הצדיק (ארץ ישראל); ישנם ענינים אחרים שהוא צריך למלחמה נגד היצר שלו, אבל הוא מתחזק ומנצחו (חרן) – דרגת הבינוני, מדת כל אדם; וענינים אחרים שבהם הנסיון הוא חזק ביותר (ענין דעבודה זרה וכיו"ב), עד שיכול להכשל ר"ל, אבל אח"כ הוא עושה תשובה (מצרים).

לדוגמא – בילד קטן: אצל כל ילד ישנו מצב שרוצה דברים טובים; פעם מתחשק לו דבר המזיק (היות שנראה לו שזהו נאה וטעים), והוא זקוק לכך שהוריו ומחנכיו ימנעוהו מלעשות זאת; פעם הוא יכול להכשל ר"ל, וגם אז ישנו הלימוד שאסור ח"ו להתייאש ממנו, אלא צריך לעשות כל התלוי כדי לגדלו לתורה ולחופה ולמעשים טובים. ובפרט בנוגע לכמה ילדים בדורנו זה שהם תינוקות שנשבו בין העכו"ם – צריכה להיות השתדלות מיוחדת, מתוך מסירת נפש בתוך המסירת נפש, כדי לחנך אותם בדרך התורה והמצוות, כמדובר כמ"פ.

ובפרטיות יותר יש לומר, שבכדי שתהי' שלימות

בחרן (או במצרים) הוא עומד בתכלית השלימות<sup>59</sup>: בארץ ישראל – שלימות העבודה דקדושה, ובחוץ לארץ – שלימות העבודה דבידור התחתון, בחרן – השלימות דעבודת הבינוני, ובמצרים – השלימות דעבודת התשובה.

כלומר, בזה שהיו אצל יעקב תקופות שונות בחייו (במקום עבודתו), מן הקצה אל הקצה (ארץ ישראל, עד... מצרים), מתבטאת שלימותו האמיתית, שהיא למעלה – ולכן זה כולל את כל קוי העבודה, הן עבודת הצדיק, הן עבודת הבינוני, הן עבודת התשובה. והעבודה דכל השלשה יוצרים שלימות אחת ("צבור", אחד ר"ת צדיקים בינונים ורשעים).

והדבר מרומז גם בכך שבשוכו של יעקב מחוץ לארץ לארץ ישראל, אזי "ויפגעו בו מלאכי אלקים ויאמר יעקב כאשר ראם מחנה אלקים זה ויקרא שם המקום ההוא מחנייס", על שם "שתי מחנות של חוצה לארץ שבאו עמו עד כאן ושל ארץ ישראל שבאו לקראתו"<sup>60</sup> – החיבור דעבודת הצדיקים (ארץ ישראל) ועבודת הביורוים, כולל עבודת התשובה (חוץ לארץ), כך שנעשים דבר אחד שיש לו שם אחד – "מחנייס", שכולל כל ה"מחנות" (דבנ"י) ע"ד "המאסף לכל המחנות", כל הדרגות בעבודת ה'.

ז. ע"פ הנ"ל מובן, שכשם שב"מעשה אבות" דיעקב יש חידוש לגבי ה"מעשה אבות" דאברהם ויצחק, כך גם בנוגע ל"סימן לבנים" שנלמד מזה<sup>61</sup>: מאברהם ויצחק יש "סימן לבנים" בנוגע לחלק העבודה דבנ"י, בעיקר – בחלק הקדושה, ואיך לדחות את הרע (יצא ממנו);

משא"כ מהשלימות דעבודת יעקב (בארץ ישראל, חרן ומצרים), ישנו ה"סימן" והכח לכל החלקים והדרגות בעבודת בנ"י, באיזה מעמד ומצב שיהי', ובכל הפרטים דכל יהודי וכל בנ"י, שהם כולם צאצאים מ"מטתו של יעקב" (בני יעקב), וכמבואר באגה"ק<sup>62</sup> שנשמת יעקב כלולה מכל נשמות ישראל. ויתירה מזו: נוסף לזה שמייעקב נמשך הכח לכל הדרגות בעבודת ה', מקבלים ממנו את הכח שאצל כל יהודי תהי' שלימות העבודה בכל הקוים, שלימות אחת

וכן י"ל בנוגע לעבודת יעקב בבירור הרע דמצרים, שאינה באופן שנתפס שם (כמו שהוא בבעל תשובה, שעבודת התשובה שלו יש לה ציור כו', ובמילא הרי הוא נתפס בזה כו'), אלא מצד שלימות עבודתו, שבכל מקום ה"ה בתכלית השלימות.

60 סוף פרשתנו ובפרש"י.

61 עפ"ז תובן האריכות בתורה ע"ד עבודת יעקב אבינו יותר מעבודת אברהם ויצחק. וראה תו"ח לך פה, ג.

62 ס"ז.

59 ועפ"ז יש לומר, שמעלת עבודת יעקב (מטתו של יעקב) לגבי אברהם ויצחק הוא לא רק בעבודתו בבירור והפיכת הרע (בחרן ומצרים), אלא גם בעבודתו בקדושה בארץ ישראל – כי אצל אברהם ויצחק העבודה יש לה ציור בקו הקדושה (קו של חסד או קו של גבורה), ואילו ביעקב עבודה זו היא סו"ס לא מצד קו וציור, אלא מצד שיש בו שלימותא דכולא, שהוא כנגד ספירת התפארת, קו האמצעי, המבדיל מן הקצה אל הקצה וכולל כל הקוים (ראה תו"ח ותו"ח ר"פ תולדות. לקו"ת ואתחנן ה, א-ב. לקו"ש חט"ו ע' 197).

עד שיכול להיות שבגלל העסק צריך להיות קשור עם אינם-יהודים, וביניהם – עובדי ע"ז (בגלל מנהג אבותיהם, או שאדוקים בזה), עד שיכול להיות מקרה שהכסף שהיהודי מרויח מהאינו-יהודי, הוא כסף כזה שהאינו-יהודי חושב שקיבלו ע"י תפלות לע"ז שלו!

ועד"ז בכללות יותר – בכללות עבודת ישראל במשך הדורות ישנם ג' דרגות אלו: כשבנ"י היו בארץ ישראל, בזמן שביהמ"ק הי' קיים [ובפרטיות גם בשעה שהיו בחו"ל – ע"י העבודה ד"עשה כאן ארץ ישראל]<sup>68</sup>; העבודה בזמן הגלות בחוץ לארץ, ובפרט בגלות זה האחרון כשרוב בנ"י נמצאים בחוץ לארץ, ובזה גופא – עברו בנ"י שני אופני נסיונות: בדוגמת בית לבן בחרן, ובדוגמת מצרים, "ערות הארץ".

ובכל הדרגות ואופני העבודה האלו מקבלים את הכח מיעקב אבינו – מעשה אבות סימן לבנים – שיפעלו בתכלית השלימות בדרגא: שלימות עבודתו בעניני קדושה, בקיום התומ"צ, השלימות במלחמתו ביצר, והשלימות בעמידה בנסיונות הכי קשים, עד לבירור והפיכת הדברים הכי תחתונים,

כולל גם – אשר מבלי הבט על כך שנמצאים בגלות, בין השבעים אומות, ובפרט בגלות זה האחרון – גלות אדום (עשו) ויש קשר אתם, עד שנוקקים להם, בעניני מסחר וכיו"ב, כולל כאמור – גוים כאלו שיש להם שייכות עם ע"ז – מקבלים את הכח מיעקב אבינו [ש"ויצא יעקב מבאר שבע וילך" מרמז על כללות ענין הגלות]<sup>69</sup>, והיציאה משם לארץ ישראל מרמז על הגאולה], לא רק שלא מתפעלים מזה ועומדים בכל הנסיונות, משפיעים גם על האומות, שיהי' להם אמונה בה', ולקיים את הז' מצוות בני נח, ועי"ז לפעול את הבירור דאדום וכל האומות.

ובפרט בדורות הכי האחרונים, כשנעשה קל יותר להשפיע על אוה"ע בנוגע לז' מצוות, שלהם, ונעשה קל יותר לבררם.

ובפרט לאחרונה ממש – ע"י המהפכות הגדולות

העבודה, צריך בדקות להיות אצל כל אחד מהשלשה (צדיק, בינוני ובעל תשובה) מעין דכל הג' דרגות:

בעל תשובה לא נעשה, בדרך-כלל, בדילוג אחד צדיק גמור ולמעלה מזה, אלא הולך מן הקל אל הכבד: לאחרי התשובה שלו, נעשה מקודם בינוני, שיש לו עדיין מלחמה אבל לפי מצבו עתה – "לא עבר על עבירה ולא יעבור לעולם", ולאח"ז נעשה כצדיק ואח"כ צדיק גמור, ש"הורג" את היצה"ר (בתענית וכיו"ב), ואין לו עוד נסיון, עד שהוא מהפך את היצר הרע ומבטל לגמרי את האפשריות וקס"ד לחטא. כפי שהרמב"ם פוסק<sup>63</sup> שע"י תשובה "יעיד אליו יודע תעלומות שלא ישוב לזה החטא לעולם"<sup>64</sup>,

לבינוני ישנם ענינים שבהם 'עבד' על עצמו שיהיו מלכתחילה רק רצון לטוב וקדושה (מצד נפשו האלקית), ובזה אינו זקוק למלחמה כלל<sup>65</sup>, בדוגמת הצדיק; וענינים שיש לו בהם מלחמה – ישנם ענינים כאלו שהמלחמה היא כ"כ חזקה, עד שנקרא "כרשע"<sup>66</sup>, וזה נכלל ב"בראת רשעים", ולא שיהיו רשעים באמת ח"ו אלא שיגיע אליהם כמעשה הרשעים במחשבתם והרהורם לבד והם יהיו נלחמים תמיד להסיח דעתם מהם כו"<sup>67</sup>.

אצל צדיק – "אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא", אפילו אצל צדיק גמור – ישנם בדקות ג' דרגות אלו, מצד נסיונות המקום שבו הוא נמצא. גוסף, שגם צדיק גמור צריך שיהי' בו ענין התשובה (והרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה), צדיקא בתיובתא, שבזה יש בפרטיות גם ע"ד דרגת הבינוני – עבודה ויגיעה להגיע להדרגא ד"הרוח תשוב אל האלקים אשר נתנה".

ה. עד"ז גם בחיי היום של יהודי ישנם ג' דרגות: בשעה שנמצא בביהכנ"ס וביהמ"ד ועוסק בלימוד התורה וקיום המצוות, ששם הוא לגמרי בדברי קדושה; בשעה שמתעסק בדברי הרשות – עסק הפרנסה וכיו"ב, שבזה ישנם נסיונות שונים; ובזה גופא – הנסיונות יכולים להיות לפעמים חזקים מאד,

(63) הל' תשובה פ"ב ה"ב.

(64) אבל מ"מ אין זה שולל בחירתו, ולכן יש לו מלחמה – כמבואר במ"א, שדיעה (יודע תעלומות) אינה סתירה לענין הבחירה, כי בידיעת איזה דבר – אין הידיעה טיבה להדבר, אלא להיפך, הידיעה מסובב מהדבר, ובדוגמא ליודע עתידות, שמה שהוא יודע היאך יבחור האדם הוא מפני שבידיעתו כבר היתה הבחירה – וזה ממש כמו הידיעה הבאה אחרי הבחירה (ראה בארוכה במדרש שמואל על מס' אבות פ"ג מ"א בשם הר"ם אלמושינו (הובא בתוי"ט שם). וראה לקו"ש ח"ז ע' 366).

ומה שכתב הרמב"ם בענין השאלה ד"ידיעה ובחירה" ש"תשובת

שאלה זו ארוכה מארץ מדה כו" ו"אין בנו כח לידע היאך ידע הקב"ה כל הברואים והמעשים" (וראה בהשגת הראב"ד שם) – ראה לקו"ש חכ"ז ע' 251 הערה 14. וראה גם לקו"ש ח"ז שם ואילך.

(65) ראה תניא ספ"ד. ספכ"ז.

(66) שם פ"ג.

(67) שם פכ"ז.

(68) ראה אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"א ע' תפה.

(69) ראה ב"ר פס"ח, יג. זהר ריש פרשתנו (קמז, א). שם כג, ב.

של"ה פרשתנו רצב, ב. ועוד. וראה לקו"ש חכ"ה ע' 153 ואילך. 355 ואילך.



דקדושה בלימוד התורה וקיום המצוות – שישתחרר מכל ההגבלות בזה, ולהוסיף בזה באופן דילכו מחיל אל חיל, עד באופן שלא בערך, כך שבערך לזה נחשבת עבודתו הקודמת כ"מאסר" (הגבלה). עאכ"כ גאולה בעבודת המלחמה שלו בעוה"ז; וגאולה מהנסיגות הקשים ד"מצרים".

לכן כדאי לקשר את חג הגאולה דיו"ד כסלו, עם הוספה – עד שלא בערך – בלימוד התורה וקיום המצוות, ובפרט ע"י עריכת התוועדות בכל מקום, שיקבלו החלטות טובות בכל עניני העבודה, כולל ובמיוחד – הענינים דבעל הגאולה – הפצת התורה והיהדות, והפצת המעיינות חוצה.

ולהמשיך זאת גם על הימים הבאים דחודש כסלו (שמשבת זו מתברכין כולהו יומין דשבוע הבא), ובפרט ב"ד ובט"ו כסלו – קיימא סיהרא באשלמותא דנל עניני כסלו. ובמיוחד – בהכנות מתאימות לחגוג את חג הגאולה דאדמו"ר הזקן ב"ט כסלו ולאח"ז בימי החנוכה.

ומכיון שכל הגאולות קשורות זב"ז<sup>71</sup>, שההחלטות טובות בכל ענינים אלה – יביאו מיד את הגאולה העיקרית – גאולה האמיתית והשלימה, תיכף ומיד ממש,

ואז מקבלים את המענה ד"עשו" על "וישלח יעקב מלאכים אל עשו אחיו", שבשעתו חשב יעקב שעשו כבר נתברר (וכך אכן הי' מצד דרגת יעקב)<sup>72</sup> – שכן לאחרי ריבוי העבודה במשך כל הדורות מאז, כולל בההשפעה על אוה"ע שיקיימו ז' מצות דילהון, אזי אוה"ע הם בסיום הבירור עד שכבר נתבררו – ולכן מקבלים מיד את המענה מעשו, שגם הוא מצד דרגתו הוא, שהוא מוכן ללכת לגאולה,

ומתקיים היעוד "והיתה לה' המלוכה"<sup>73</sup>, "אז אהפוך אל עמים שפה ברורה לקרוא כולם בשם ה' לעבדו שכם אחד"<sup>74</sup>, אמן, כן יהי רצון.

לטובה שקורים לאחרונה בכל רחבי תבל, מתוך מנוחה ושלוש (כמדובר לפנ"ז בארוכה), וי"ל מהטעמים בזה, כי לאחרי ריבוי העבודה במשך כל הדורות, אזי "עשו" (אדום) ושאר האומות כבר כמעט נתבררו, וצריך רק לסיים את הפכים קטנים ממש דעשיית דירה בתחתונים.

כפי שכ"ק מו"ח אדמו"ר העיד כבר לפני כו"כ שנים שהכל כבר מוכן, צריך רק להיות "עמדו הכן כולכם", לסיים "לצחצח את הכפתורים", ואזי באה מיד הגאולה.

ט. בכל זה ניתוסף עוד יותר מצד זה שפרשיות התורה, החל מפרשת ויצא, היא תמיד בחודש כסלו, חודש הגאולה, ובסמיכות ליו"ד כסלו, חג הגאולה דאדמו"ר האמצעי (ובשנה זו – יו"ד כסלו חל בערב שבת, שה"יאכל בשבת" זו הוא מה"טרח בערב שבת<sup>70</sup>):

הגאולה דאדמו"ר האמצעי – שהיתה גאולה דכל ענין החסידות – תוכנה בפשטות הוא, שמבלי הבט על זה שלפנ"ז הי' במאסר אצל אוה"ע, גלות בתוך גלות, הם (הגוים) הכירו בעצמם שצריך לשחררו ובפועל שחררוהו. שגאולה זו – כמו כל הגאולות האחרות דרבותינו נשיאינו, מתחיל מאדמו"ר הזקן, ולאח"ז מהצ"צ עד לכ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו ביי"ג תמוז – מוסיפה עוד יותר בבירור האומות, עד שהם עצמם מכירים את אמיתיות התורה ואלקות. ועד כדי כך שבגאולת הצ"צ, הרי לא מיבעי שהממשלה ההיא שחררה אותו מהמאסר (בגלל העסקנות ציבורית בפרט בקשר עם החינוך דבני ובנות ישראל), אלא שגם נתנו לו את התואר "אזרח נכבד לדורותיו" באופן שזה נמשך לכל בני משפחתו עד עולם!

ומעשה אבות החסידות סימן לבנים – מזה מקבל כל יהודי כח שתהי' אצלו "גאולה" בכל עניניו, שנחלקים בכללות לג' ענינים הנ"ל: גאולה בעבודתו

(73) עובדי' א, כא.  
(74) צפני' ג, ט.

(70) ע"ז ג, א.  
(71) ראה מגילה יז, ב ובפרש"י.  
(72) תו"א ר"פ וישלח. וראה לקו"ש חכ"ה ע' 368. 368.

## לקוטי שיחות פרשת ויצא כרך ג'

מתורגם ללשון הקודש

ב. מזה מובן, שכל פרטי המאורעות שהתורה מספרת על יעקב אבינו - נוסף לכך שכל סיפורי התורה אינם ח"ו סיפורי דברי הימים, אלא תורה היא מלשון הוראה<sup>11</sup>, ובמיוחד סיפורי "מעשה אבות", שהם "סימן (והוראה) לבנים"<sup>12</sup> - הרי כל אותם הפרטים אירעו בכל נשמות ישראל כפי שהיו כלולים בנשמתו של יעקב אבינו, ובמילא הרי הם גם ציוני-דרך ונתנית כח לנשמות לאחר שנתגלו בירידת הנשמה למטה, במדה רכה יותר מההוראה וסימן לבנים של מעשה האבות אברהם ויצחק.

ג. בפרשת ויצא מספרת התורה שיעקב הלך מארץ ישראל (באר שבע) לחרון אל לבן; ומיד בתחילת הליכתו "ויפגע במקום וגו'"; אחר כך מסופר איך שהגיע ללבן, על עבודתו אצלו עשרים שנה, נשואיו והעמדת השבטים; חזרתו מחון לארץ ישראל, ואיך שבדרכו חזרה פגעו בו "מלאכי אלקים".

כאמור לעיל, (הרי) כל הפרטים הם הוראה וישנם אצל כל ישראל:

תפקידו של כל יהודי הוא לצאת מארץ ישראל, אהלי שם ועבר - ד' אמות של תורה, שהלימוד יביא לידי מעשה, ללכת ל"חרון"<sup>13</sup>, "חרון אף של מקום בעולם", כלומר לתוך ריתחת עניני עולם הזה ושם להתעסק עם "לבן הארמי" ולהוציא ממנו את ניצוצות הקדושה, ודוקא שם תהיה מטתו של היהודי שלימה.

וכשאדם נוהג כן, אין ההליכה לחרון ירידה אמיתית, אלא אדרבה, "ויפרץ האיש מאד מאד"<sup>14</sup>, ישנה הצלחה גדולה בין בגשמיות ובין ברוחניות, וכששב אחר כך לארץ ישראל, מתקיים בו - כהמשך הפסוק - "ויפגעו בו מלאכי אלקים".

וכפי שמדייק בזהר<sup>15</sup>: שכאשר יעקב יצא ללכת לחרון, לפני עבודתו בחרן ובטרם הוליד את השבטים - הרי אף שלמד הרבה תורה בבית עבר - נאמר בפסוק "ויפגעו במקום", שהיה צריך ללכת ולחפש את ה"מקום", את גילוי האלקות, וגם אז הראו לו הגילוי רק בחלום. אבל לאחר שהיה בחרן ומילא שם את שליחותו, עבד שם, נישא וחזר עם השבטים, נאמר "ויפגעו בו מלאכי אלקים", שמלאכי אלקים עם הקב"ה כביכול<sup>16</sup>, חיפשו לפגוש אותו;

א. יעקב אבינו נקרא "בחרן שבאבות"<sup>1</sup>. אחת השלמויות של יעקב אבינו לגבי האבות אברהם ויצחק היא: "אברהם - יצא ממנו ישמעאל" ו"יצחק - יצא ממנו עשו", היינו שמדריגות הקדושה שלהם לא הגיעו לכל צאצאיהם, היה גם "יצא ממנו", ישמעאל ועשו יצאו מהשייכות שלהם לאברהם ויצחק. אבל אצל יעקב היתה "מטתו שלימה"<sup>2</sup>, כל בניו היו שלמים, כי לכולם הגיעה קדושתו של יעקב אבינו.

(אף שמעשה ראובן נקרא בתורה: "בלבל יצועי אביו", - כי אף ש"כל האומר ראובן חטא אינו אלא טועה" ולא נחשב שהגיע לכלל חטא, רק עשה זאת משום כיבוד אם, כמבואר בגמרא שם<sup>3</sup>, אבל כיון, שהתורה עצמה מביאה אפשרות לסברה כזו, שיש "אומר - ראובן חטא", יש בכך משום חסרון מסויים במדריגה הנעלית בה עמד ראובן, כמבואר ענין זה בכללות ובביאור בכמה מקומות בתורת החסידות החל מהבעש"ט<sup>4</sup>. אף על פי כן קיבל גם ראובן את כל הענינים מיעקב אבינו, ואדרבה, יותר מאחיו "יתר שאת ויתר עז"<sup>5</sup>, שלכן נקרא גם "בשעת הקלקלה" בשם "בכור יעקב". כפי שמבואר מפירוש מאמר רז"ל<sup>6</sup>: "כבד את אביך, לרבות אחיך הגדול" - שמ"את אביך" לומדים שצריך לכבד את האח הגדול, הרי שכיבוד האח הגדול וכיבוד אב דבר אחד הם, כמו שאומר מהר"ח<sup>7</sup>: "רוחא קדמאה דשביק בה", אצל הבן הבכור שורה רוח האב, ובכיבוד הבן הבכור מכבדים גם את האב).

זהו גם פירוש מאמר הגמרא<sup>8</sup>: "שופרי" דיעקב מעין שופרי דאדם הראשון", (שיופיו של יעקב אבינו היה בדומה ליופיו של אדם הראשון). אדם הראשון כלל בקרבו כל הנשמות עד סוף כל הדורות. לכן מה שעשה נוגע לכולם וכשהיתה לו ירידה על ידי חטא עץ הדעת, מיד נגרמה ירידה בכל הנשמות שהיו לאחר מכן. שלכן היו צדיקים ש"מתו בעטיו של נחש"<sup>9</sup>, שנסתלקו מן העולם רק בגלל חטא עץ הדעת של אדם הראשון. וכך גם יעקב, שהוא "מעין שופרי" דאדם הראשון, כלל בקרבו כל הנשמות שלאחריו, וכל מעשיו הטובים שעשה (כי "מדה טובה מרובה ממדת פורעניות"<sup>10</sup>) היו נוגעים לא לעצמו בלבד, כי אם לכל יוצאי חלציו, - "מטתו שלימה".

(7) לקוטי תורה להאר"ל פ' וירא (כ"ח רע"א). עשר המצות ר"פ יתרו.

(8) ב"מ פד, א. זח"א לה, ב. ובכ"מ.

(9) שבת שם. ב"ב יז, א.

(10) יומא עו, א.

(11) זח"ג נג, ב.

(12) ראה לקו"ש כרך ג' ע' 11 הע' 6.

(13) רש"י ס"פ נח וראה זח"א קמו, א.

(14) ראה לקו"ת ר"פ שלח. תו"ה ד"ה וישלח יעקב ס"ד.

(15) ח"א קסה, א.

(1) ב"ר פע"ו, א. וראה זח"א קיט, ב. קמו, ב. ועוד.

(2) ויק"ר פל"ו, ה. וראה ג"כ פסחים נו, א. ספרי דברים ו, ד. שם לב, ט.

(3) שבת נה, ב.

(4) ראה יבמות קכא, ב (ע"פ וסביביו נשערה). נת' בקונטרס ומעין מט"ו.

ולהעיר מתולדות יעקב יוסף ס"פ לך. ד"ה אם רוח המושל תרצה ובהקדמתו ע"ד אדמו"ר האמצעי והצ"צ.

(5) בראשית מט, ג. וראה פרש"י וישלח לה, כג (ע"פ ב"ר שם). - והוא

כדעת ר"א המודעי (ב"ר פצ"ה, ד).

(6) זח"ג פג, א. סהמ"צ להרמב"ם שורש ב. וראה כתובות קג, א.

ללימוד התורה והתפילה שלך אינני מתערב, אבל בעניני עסק הרי - "והצאן צאני" - עליך להתנהג בדרכי, בדרכי לבן הארמי; כי כדי להרויח ממסחר אין צריך להתחשב עם איסורים של רמאות, השגת גבול וכיו"ב. בהנהגות במסחר על פי תורה קשה "לעשות חיים".

ולכן מסר יעקב את נפשו, "ותדד שנתי מעיני" ויותר מכן שכלל לא שכב, לא רק על ענינים רוחניים כלימוד התורה בבית עבר, אלא גם על ענינים עליהם אמר לבן "הבנות בנתי והבנים בני והצאן צאני"; גם על דברים שלבן עלול היה לחשוב כי הם שייכים לו עבד יעקב עד כדי מסירות נפש, - כמו שאמר: "עבדתיך ארבע עשרה שנה בשתי בנותיך ושש שנים בצאנך", - כדי שכל זה יהיה על פי תורה, ועל ידי כך לברר את ניצוצות הקדושה הנמצאים ברשות לבן, ולהמשיך אלקות גם בדברים הגשמיים.

ה. על פי זה יובן גם המשך דברי המדרש: "ומה היה אומר" (יעקב בעת שלא שכב בבית לבן?) משיב על זה המדרש: "ט"ו שיר המעלות שבספר תהלים" כמו שכתוב: "שיר המעלות וגו' יאמר נא ישראל", "ישראל" משמעותו "ישראל סבא", יעקב אבינו. דעה נוספת יש במדרש: "כל ספר תהלים היה אומר" כמו שכתוב: "ואתה קדוש יושב תהלות ישראל", ש"ישראל סבא", יעקב אבינו, היה אומר תהלות להקב"ה.

לכאורה, מהי שאלת המדרש "מה היה אומר", מה עשה בלילות - הרי היה עוסק בשמירת צאן לבן? אלא ודאי, שלא מסר יעקב את נפשו כדי לשמור את צאן לבן, כי אם עשה זאת כדי לברר את ניצוצות הקדושה הנמצאים אצל לבן. ועל כך שואל המדרש: באיזה כוחות ביצע את עבודת הבירורים, עד שלא זו בלבד שהענינים הנחותים של לבן הארמי לא פעלו בו ירידה, אלא אדרבה, הוא העלה אותם לקדושה? ועל זה משיב המדרש, שאמר "שיר המעלות וגו' מאין יבא עזרי", הוא חש, בכוחות עצמו אין אפשרות לפעול ורק "מאין" על ידי התבטלות גמורה - "יבוא עזרי", כיון ששם מבטחו רק בה', "עזרי מעם ה'" - וזה העניק לו את הכחות לברר את הניצוצות שהיו אצל לבן, כיון שגילה בעבודתו שהקב"ה הוא "עושה שמים וארץ", הוא בעל הבית והנותן כח בין לעניני שמים (תורה, שלמד בבית עבר), ובין בעניני "ארץ", בענינים הנחותים של חרן ("חרון אף של מקום בעולם"), בעולמו של לבן הארמי.

ו. ומפירטי הסיפור של יעקב אבינו יש לנו גם הוראה עבורנו, שכדי שיהיה אפשר לעסוק עם העולם צריך שימת לב כפולה: א) בטרם הולכים לחרן צריך קודם להמצא

ונוסף על זה, היה גילוי זה לא בחלום אלא בהקיץ (ואף שהמדרש מפרש<sup>17</sup> ש"מלאכי אלקים" הכוונה לששים רבוא או ק"כ רבוא מלאכים, הרי הזוהר, פנימיות התורה, מגלה את פנימיות הענין, שהקב"ה בעצמו נראה אליו).

כך הוא לגבי כל אחד מישראל: כל זמן שהוא בארץ ישראל, מסוגר בעניני הקדושה שלו עצמו, ועסוק רק עם עצמו בלבד, ככל שיהיה גדול, לא יוכל להגיע לדרגת ההתעלות שמשיג על ידי הליכתו ל"חרן", לפעול בעולם ולקרב יהודים ולעשות יהודים. מיד בצאת היהודי מארץ ישראל לפעול בעולם, עם עוד יהודים, נותנים לו כח מלמעלה, שזהו "ויפגע במקום", שיוכל למלאות שליחותו. ולאחר שמסיים את שליחותו, הוא ממשיך על ידי עבודתו אור נעלה יותר - את האתערותא דלעילא הנעלית<sup>18</sup> הבאה אחר האתערותא דלתתא - "ויפגעו בו מלאכי אלקים".

(משיחות ג' מרחשון, תשכ"א)

ד. זוהי ההוראה מהתוכן הכללי של הפרשה. אך, כאמור לעיל, גם הפרטים שארעו עם יעקב אבינו בדרכו לחרן וכן המאורעות בעת היותו בחרן, נוגעים לנו בעבודה<sup>19</sup>.

על הפסוק "וישכב במקום ההוא" אומר המדרש<sup>20</sup>: "כאן שכב, אבל כל י"ד שנה שהי' טמון בבית עבר לא שכב. פירוש נוסף יש במדרש: "כל כ' שנה שעמד בביתו של לבן לא שכב", כמו שנאמר בפסוק: "ותדד שנתי מעיני". ועוד יותר - לא שכב. לכאורה אינו מוכן: בבית עבר אמנם לא ישן יעקב משום שלמד שם תורה; אבל מדוע מסר נפשו כל כך<sup>21</sup> ולא שכב לישון כל עשרים שנה שהיה בבית לבן?

אלא שלפי המבואר לעיל, יובן גם פרט זה. הליכתו לחרן ושהייתו שם היו כדי לפעול בעולם, לברר את ניצוצות הקדושה שהיו אצל לבן. ולכן "לא שכב" כל זמן היותו שם, כי היה לו להיות תמיד ער להתגבר על לבן הארמי, שהתנגד לעבודת הבירורים של יעקב אבינו.

לבן טען כלפי יעקב אבינו, ויורשיו שבכל דור טוענים כלפי צאצאי יעקב: אתה שזקן הנך, התנהג כרצונך; אתה בין כך מהדור הישן, הנך יכול לישב וללמוד תורה ימים ולילות, אבל מה רצונך מהילדים? הם הרי שייכים לזמן מודרני - "הבנות בנתי והבנים בני", (בני לבן); הם הרי ילדים צעירים ומדוע לקלקלם, שלא יוכלו להתאים עצמם לעולם: רצונך ללמוד עמם יהדות - מהיכי תיתי, אך עשה זאת בצורה מודרנית, במיתודות חדישות, אל תהפוך אותם לבטלנים!

כן היתה גם טענתו "והצאן צאני": במה שקשור

16 ראה זח"ג רצח, א.

17 ב"ר ס"פ ויצא.

18 ראה לקו"ת שה"כ, ב ואילך.

19 ראה ג"כ לקוטי שיחות ח"א פ' ויצא.

20 ב"ר פס"ח, יא.

21 ראה ב"מ (צג, ב) נטרותא יתרתא. ואפילו לפס"ד השו"ע (ח"מ ס' שג, ס"א) דלא כרבה, הרי לא מחוייב ב"לא שכב". וראה קו"א להל' נוקי

גרי"ז לאדה"ז סק"ב.

פרט באופן של תורה וקדושה. כך הנהיג יעקב בביתו, שבתו שונה משל כולם.

אין צריך ללכת בעקבות רוח הזמן. והדבר צריך שיהיה באופן כה בולט, שהילדים ידעו שאביהם ואמם שונים מכולם: נשים אחרות אינן לבושות בגדים צנועים בהידור, אך אמם לבושה בתכלית הצניעות; אבות אחרים אינם נוהרים שלא להונות אחרים במסחרם, אך אביהם אינו להוט להונות, ונושא ונותן באמונה וכיו"ב.

אפילו כשהילד קטן ואינו מסוגל להשיג את משמעותה של תורה וקדושה, יכול הוא כבר אז לחוש כי ביתו נבדל מבתי אחרים - "ונפלינו". במילא לא ימשך אחר ילדים אחרים; אלא אדרבה, כשרואה שילדים אחרים אינם מתנהגים כראוי, אינם נוהרים בגזל ונטולים משדות זרים לא רק דודאי-הפקר, זה עצמו הוכחה ברורה אצלו שהוא לא ינהג כן ואין לו להתיידד עמם.

מהנהגה כזו גדל שבט-ראובן וגם שבט יששכר (שנולד על ידי מעשה ראובן במציאת הדודאים), שמראובן ויששכר יצאו ראשי סנהדראות<sup>27</sup> ועמודי הוראה<sup>28</sup>.

היינו, כאשר מחנכים ילד יהודי כשהוא עדיין צעיר ביותר שידע שהוא שונה מכל שאר ילדי העולם, הרי גם מאוחר יותר, לכשיתבגר, אינו לומד מאחרים בני גילו, כי אם הולך - כאביו יעקב - ללמוד את תורת הקב"ה בלבד, ודברת במ עד שאפילו דבריו הרגילים הם רק בדברי תורה<sup>29</sup>; וכאשר, כיעקב אבינו, הוא גדל ונושא אשה, ויוצא לעולם, מקים משפחה ונוטל "רחיים על צוארו", את עול הפרנסה - גם אז יש לו קביעות עתים ללימוד תורה בכל יום, וכאשר הוא עסוק בעניניו הגשמיים הוא אומר "שיר המעלות", וסמוך ובטוח לגמרי בקב"ה, וממילא כל הנהגת העסק שלו היא רק על פי תורה.

הנהגה כזו מביאה לאדם שפע ברכה והצלחה גם בגשמיות, כפי שכתוב ביעקב אבינו: "ויפרץ האיש מאד מאד", שהצלחה מאד אפילו בגשמיות, כסיום הפסוק שם "ויהי לו צאן רבות ושפחות ועבדים וגמלים וחמרים".

(מלוקט משיחת ש"פ וישב

תשי"א, שמח"ת תשט"ו)

כליל בדי' אמות של תורה ותפילה ולא לבוא במגע כלל עם העולם, כמו שיעקב אבינו היה בבית עבר - תורה, ו"ויפגע במקום" - כפירוש חז"ל<sup>22</sup> שזוהי תפילה; (ב) גם כשנמצאים בחרן ועובדים אצל לבן, צריכים להיות עסוקים בעבודת הבורא, כמו אמירת תהלים וכיו"ב<sup>23</sup>. ואז ישנו העזר מהקב"ה למלא את השליחות לשמה הביאה ההשגחה העליונה לחרן.

גם בחייו היום יומיים צריכים להיות אצל יהודי אותם ענינים: בתחילת היום, לפני שהולך לעסקיו, צריך להקדיש משך זמן לתפילה ולתורה. לאחר קומו משנתו צריך כל יהודי ראשית דבר להתפלל; לאחר התפילה יש לקבוע לימוד שיעור בתורה<sup>24</sup>. ורק כשהוא ספוג בתפילה ותורה, רשאי הוא להתעסק בעסקיו. וגם אז, צריך להיות רק "יגיע כפיך"<sup>25</sup> שרק "כפיו" (הכוחות החיצוניים) יהיו שקועים בזה, אבל הראש צריך להיות עסוק בפרק משניות, פרק תניא, באמירת פרק תהלים וכיו"ב. יתרה מזו: גם בהיותו בעולם צריך להיות ניכר בעסקיו ובעבודתו עצמה שהוא שונה מהסובבים אותו - "ונפלינו אני ועמך מכל העם אשר על פני האדמה", יהודי צריך להיות תמיד נבדל ומצויין בסביבתו בהנהגתו הקדושה בכל מעשיו - "בכל דרכיך דעהו".

ז. בעיקר צריכה להיות ניכרת ההנהגה המיוחדת של קדושה בחינוך הבנים והבנות, ובקביעת אורח-חיי הבית. לא זו בלבד שבתו מתנהל באופן שונה לגמרי מבית של אינו-יהודי, להבדיל, כי אם אפילו בדרגת קדושה נעלית יותר מהנהגת הבית של אותם היהודים, שומרי תורה ומצוה, שאצלם הנחות העולם<sup>26</sup> תופסים מקום חשוב; אצלו קובעת לגבי כל עניני הבית רק דעת תורה - יהדות וקדושה.

וגם זה אנו לומדים ממעשה אבות, מהנהגת בית יעקב. התורה מספרת: "וילך ראובן בימי קציר חטים וימצא דודאים בשדה", ומפרש רש"י: "להגיד שבחן של שבטים, שעת הקציר היה ולא פשט ידו בגזל להביא חטים ושעורים, אלא דבר ההפקר שאין אדם מקפיד בו".

מכך שרש"י אומר "להגיד שבחן של שבטים", מובן שבסביבתם לא היה מי שהתנהג כן. אבל ידעו השבטים שהנהגתם צריכה להיות שונה, הם צריכים להתנהג בכל

(22) ברכות כו, ב ושי"ג.

(23) ראה קובץ מכתבים ע' 202, נדפס בסוף תהלים אהל יוסף יצחק. "היום יום" ט' אד"ר.

(24) ראה שו"ע אדמוה"ז סי' קנה סעי' א: לקבוע אותה מיד אחר התפילה. ואין להקשות ממה שיעקב התחיל באהלה של עבר (תורה) ואח"כ ויפגע במקום (תפילה), כי הטעם שצריך להקדים תפילה לתורה מבואר בלקו"ת פ' ברכה (צו, סעי'ב) שלימוד התורה שקודם התפילה היא רק מבחי' נובלות חכמה של מעלה, וע"י קדימת היחודים שבתפילה נמשך בתורה גילוי חכמה של מעלה ממש ולא נובלות לבד. ומוזה מובן, שהתועלת שבקדימת תפילה לתורה היא לאחר מ"ת דוקא: בין מצד תורה, שרק במ"ת ניתן הכח להמשיך שמן תורק ולא רק ריחות, (ראה שהש"ר פ"א ע"פ לריח שמנין) בין מצד תפילה, שרק במ"ת ביטל הגזירה דתחתונים לא יעלו למעלה (ראה שמ"ר פ"ב, ג).

משא"כ בזמן האבות\*, דהעבודה עולה רק עד שרש הנבראים. והנה לכאורה אפ"ל יותר מזה, דאדרבה יש מעלה בתורה של האבות (ובפרט יעקב - קו התורה) על תפלתן (וגם בתורתן שקודם התפילה) שה"ז עכ"פ ריחות מהעליון. - אלא דלכאורה מוכח לא כן, ממה שאבות תקנו תפלות דוקא, ועד כדי כך אשר תפלות (גם שלאחר מ"ת) אבות תקנום (ברכות כו, ב), ונק' מפני כך דברי תורה (תענית כח, א). ואכ"מ.

(25) ראה בארוכה לקוטי שיחות ח"א פ' ויקהל.

(26) ראה סמ"ע חו"מ סי' ג סק"ג.

(27) ראה רש"י ר"פ קרח.

(28) ראה יומא כו, א. ד"ה ביום השני תרכ"ז.

(29) ראה הל' ת"ת לאדוה"ז פ"ג ס"ה"ז.

(\* ראה בכ"ז ד"ה אמרת ה' צרופה (ס' המאמרים - קונט' ע' שנב).

## יום ראשון ה' כסלו

בהיותו בגוף – את מהות בחינת ומדריגת "אצילות", כי אם מציאותו, – בלבד, של החדשים הפנימיים דו"א – הוא יכול "לתפוס" ולהשיג, על ידי דחילו ורחימו – יראה ואהבה שכליים.

ומה שכתוב: "וְרֵאיוֹתַי אֶת אַחֲרָי", – וראיה היא הרי ענין ש"לוקח" מהות, הוא בדרך

נבואה דוקא (שהוא –

הנבואה התפשטות

הנשמיות, כמו שכתוב

ברע"א מהימנא פרשת

משפטים). – הרי מה

שמה רבנו ראה בראה

ה"תופסת" את המהות, היה

זה אכן בדרך של נבואה.

שכיוון שנבואה היא

התפשטות הגשמיות – יכול

להיות ענין של ראה גם

כשהנשמה נמצאת בגוף, אך

לא מצד נבואה – אין הנפש

יכולה "לתפוס" ולהשיג

מהות ומדריגת ה"אצילות",

והיינו הטעם, – על כן,

לפי שאי אפשר לנבוא

להשיג כלום במהות

האלקות, שהוא הנבוא,

ובלי השגה – אין זו

הלקיפה ותפיסה ודבקות

אמתית. – אי אפשר הרי

לאדם להיות דבוק באמת

אפילו לא במדותיו של הקדוש ברוך הוא שהן מדות ה"אצילות".

על כל פנים, הרי שאהבה ויראה שכליים שיהודי מקנה לו בתפלה,

הן תפיסה ודבקות במציאות האלקות בלבד אך לא במהות

האלקות. מה שאין בן האתרוג על דרך משל, חיותו נמשכה

ונשתלשלה ממהות היצונית הכלים דנוקבא ד"ועיר אנפין"

דאצילות, שהוא בחינת אלקות, כמו שכתוב בעין חיים שכל

הפרות הן באצילות, – ב"אצילות" ישנו השורש לכל ה"פירות",

כי למ"ד כלים דאצילות ירדו לבריאה יצירה עשיה – להיות

האלקות של עולמות בי"ע, (והן יו"ד מאמרות שפתן נברא

העולם), על ידי התלבשות בנוקבא דעשיה, מהות במהות, –

שמהות הכלים של "מלכות דאצילות" מתלבשת במהות "מלכות

דעשיה", ומ"מלכות דעשיה" הרי נוצרים כל הנבראים של עולם

ה"עשיה", ביניהם גם הפירות, כמו למשל האתרוג, אך, בדברים

גשמיים אחרים האלקות היא באופן של העלם והסתר, ואילו במצוה

מה שאין בן מעשה המצות – "מעשה אלקים המה" הנה – אין הם מעשים גשמיים שהאלקות נעלמת מהם לגמרי (כפי שהדבר בכל המעשים הגשמיים של עולם הזה), כי אם למרות שמעשה המצוות נעשים בדברים גשמיים – הם הרי בכל זאת מעשים

אלקיים. כיצד אכן הדבר? –

הרי זה בדרך השתלשלות

מכלים דאצילות לבריאה

יצירה עשיה, – שהכלים

ד"אצילות" הבאים ב"בי"ע"

הם האלקות של עולמות

בי"ע, ממהותן ועצמותן

דחיצוניותן, כמו על דרך

משל אתרוג ומינוי – שאר

שלשת המינים, שידח עם

האתרוג הם מהווים מצות ד'

מינים, הלביש פתן

הקדוש ברוך הוא ממהותן

ועצמותן דחסדים

[פנימית] [פנימים] ד"ועיר

אנפין", והיינו מבחינת

חיצוניותן, – שמחיצוניות

החדשים הפנימיים של

דו"א" מלוכש באתרוג

ובמינוי, כנודע בכל מצות

מעשיות. מה שאין בן<sup>312</sup> באצ' כי

האדם, – שבהבנתו ומדותיו

הוא מגיע לאהבה וליראה

שכליים, אפלו – אם, יש לו

נשמה דאצילות, מאחר שמלכשת בגוף – לא יוכל למצא

בנפשו – ולא יוכל ולהשיג – בשכלו, מהותן ועצמותן של

פנימית החסדים ד"ועיר אנפין" דאצילות (כי האצילות היא

בחינת "חיה" בכללות העולמות אצילות בריאה יצירה עשיה,

– בפרטיות ישנן בכל עולם ארבע מדריגות, נפש, רוח, נשמה, חי,

ובכללות ארבעת העולמות הם כנגד ארבע הבחינות של נפש, רוח,

נשמה וחי, שעשיה היא נפש, יצירה – רוח, נשמה – בריאה,

ואצילות – חי. הרי ש"אצילות" היא בחינת חי, שהיא – חי היא

בחינת מקיף מלמעלה ואינה מתלבשת בכלי כלל) – כמו

למשל באדם בחינת חי של נשמתו היא ה"מקיף" של נשמתו, שלא

כמו בחינת ה"נשמה" שהיא השגה, או "רוח" שהיא מדות וכו' שיש

להן הכלי שלהן בגוף, אך בחינת הנשמה היא "מקיף", כך גם

בעולמות, בחינת "חיי", שהיא "אצילות" – היא בבחינת "מקיף",

שאינה מתלבשת כלל בשום כלי, לא יכול הרי האדם להשיג –

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בנפשו" כמו ב"ת דויקה בידו". 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להעיר משו"ע אדה"ח חו"ח רסצ"ח.

הלי"ת פ"ד ס"ס". 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי הכוונה שם קטז, ב ואל"ך". 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בסופו. וצע"ק

דמדייק ומני שם ז' דוקא".

שהדבר באחיות אתרוג וקיום המצוה, שהוא אוחז ותופס מהות האתרוג ושרשו באלקות, אך בלימוד הלכות אתרוג – לא כשהוא מכון הכוונה הרוחנית של אתרוג, שעליה דובר לעיל – כי אם בלימוד הלכות אתרוג, משיג ותופס האתרוג ממש – שהרי

מדובר כאן אודות האתרוג הגשמי בו מקיימים מצוה – לא אודות ענינו הרוחני למעלה – ואת האתרוג הגשמי הוא הרי מבין מהותו, ומצונו פהלכה, פקחינתו פבור ומחשבה, כשהוא מבטא בדיבור את הדינים וההלכות של אתרוג ומבין במחשבה את הדינים וההלכות, וכל שכן הלומד פפור, – של מצות אתרוג, שהוא יודע הענין הפנימי של מצות אתרוג על פי

קבלה וחסידות וכיון שהוא הרי מבין את מהותו של האתרוג עצמו, שהרי לא מדובר כאן אודות ענינים רוחניים או אודות מדרגות שלמעלה מזה – פרצופים של עולם ה"אצילות" – אלא מדובר אודות אתרוג גשמי, ובוה הוא יודע את הסוד והענין הפנימי, אכל פוקא סודות הפצוה, – לא סודות המדרגות הרוחניות של סדר ההשתלשלות, כפי שיסביר להלן, כי אם סוד המצוה, שאת המצוה עצמה, החפץ הגשמי של המצוה, הוא יודע ומבין את מהותה, ולא פדע בלימוד הלכותיה, – של המצוה, ופדרכה בו, – הרי זה למעלה מלימוד ההלכה, אף שאינו משיג פקחות. – של הכוונה הרוחנית של סוד המצוה שמדובר בענינים ופרצופים של "אצילות", אך, כיון שהמצוה עצמה – האתרוג – הוא מבין את מהותו האתרוג – הרי שבכללות הענין יש ענין של ידיעה ותפיסה במהות. כל האמור הוא באשר לכוונת וסוד המצוה,

– היא בגלוי, בלי שום העלם והסתר (כמוסבר בפרק כ"ג בחלק הראשון של ספר ה"תניא"), כי הכלים פאצילות נעשו נשמה פקשיה שהיא – בחינת הנשמה של עולם ה"עשיה" היא פחינת אלקות ממש, לפי שבאצילות "איהו – אור אין סוף", ופדמוהי

– הכלים הנקראים "גרמוהי", חד, – הם דבר אחד, המאציל – "אור אין סוף", והנאצל, – הכלים ד"אצילות" שנאצלו מ"אור אין סוף" – הם דבר אחד, ועל ידי התלבשות מהות הנשמה – שמהכלים ד"אצילות", פמהות הכלים פנוקבא פקשיה – נתהוה האתרוג. נמצא, פשתופם האתרוג ומנענו פהלכתו – הרי זה תופס ממש חיותו,

המלכש בו מנוקבא פאצילות, – מ"מלכות דאצילות", פמיחדת – "מלכות דאצילות", פאור"אין סוף המאציל פרוך"הוא. – שהאציל "מלכות דאצילות", מתעוררת אבל השאלה: הרי אותו דבר הוא גם כשאוחז פרי גשמי אחר שאינו מצוה? התירוץ על כך הוא: כאמור לעיל, שבדברים גשמיים אחרים החיות האלקית שבהם היא באופן של העלם והסתר, ואילו במצוה היא בגלוי שהיא "מעשה אלקים". מה שאין פן פכונתו – ככוונת מצות אתרוג, אינו משיג ותופס, – מהות "מלכות דאצילות", שהיא שורש האתרוג, כפי שיסביר להלן, אף היודע פפור, – אף מי שיודע סוד כוונת האתרוג על פי קבלה וחסידות – בכל זאת אין הוא משיג ותופס על ידי הכוונה אלא מציאותה, ולא מהותה. – את מציאות "מלכות דאצילות", שורש האתרוג – הוא יודע, תופס ומשיג על ידי הכוונה, אך לא את המהות של "מלכות דאצילות", שלא כפי

## יום שני ו' כסלו

מה שאין פן פסדר השתלשלות, – בידיעת ולימוד סדר ההשתלשלות של העולמות והספירות שלמעלה, אף אם משיג פמציאות – של המדרגות הרוחניות של סדר ההשתלשלות, לא עדיף מצד עצמו – מצד הדבר עצמו של ידיעת ולימוד

ההשתלשלות, פלימוד פמציאות – ההלכות של המצוות, שמשגי ותופס פקחות, – מבחינת טעם אחר אפשר שיהיה לו עדיפות ועליונות, כפי

שיסביר להלן, שוה מביא ל"לב שלם", ליראה שהיא תכלית כל המצוות, אך מצד עצמו אין זה עדיף מלימוד ההלכות של המצוות שבהן הוא יודע ומשיג את המהות, ומעלה עליו פאלו קים פפעל

## קונטרס אחרון

### משא"כ

בסדר ההשתלשלות אף אם משיג המציאות לא עדיף מצד עצמו כלימוד המצוות שמשגי ותופס המהות ומעלה עליו כאילו קיים בפועל ממש כמ"ש

ההשתלשלות, פלימוד פמציאות – ההלכות של המצוות, שמשגי ותופס פקחות, – מבחינת טעם אחר אפשר שיהיה לו עדיפות ועליונות, כפי

שיסביר להלן, שוה מביא ל"לב שלם", ליראה שהיא תכלית כל המצוות, אך מצד עצמו אין זה עדיף מלימוד ההלכות של המצוות שבהן הוא יודע ומשיג את המהות, ומעלה עליו פאלו קים פפעל

הרי מבין הוא "חכמתו יתברך" בהשגת המהות, ונעשה על ידי כך אופן היחוד העליון ביותר של מקיף ומוקף, המבואר בפרק ה' ב"תניא", ששכל האדם מתאחד בתכלית עם השכל והחכמה של תורה שהיא חכמתו יתברך, ועל ידי כך נעשה גם היחוד של נפש האדם (שלמעלה משכל) עם "אור אין סוף" ברוך הוא המלוכב בחכמתו יתברך. כל האמור הוא בשעה שההשגה שהוא מבין בתורה היא השגת המהות, וכאמור לעיל, הרי זה דוקא בלימוד המצוות של תורה שבהן ישנה השגת המהות, ואילו בלימוד וידעת סדר ההשתלשלות, במדריגות רוחניות, כמו אופנים, חיות ושרפים של עולמות בריאה יצירה-עשיה, או אף למעלה מזה – בפרצופים של עולם ה"אצילות" וכו' – שם אין השגת המהות כי אם ידיעת המציאות בלבד. אף על פי כן – יסביר רבנו הזקן להלן – ישנה מעלה ועליונות בידיעת ולימוד סדר ההשתלשלות, שלא זו בלבד שאינה נופלת מלימוד המצוות של תורה – אלא אף למעלה מזה. **אֵלָא שְׂיִדְעַת הַמְּצִיאוֹת מֵהַהֲשַׁתְּלֻשְׁלוֹת, הֵיא נִם בֵּין מְצוּה רְמָה וְנִשְׁאָה, וְאִדְרָבָה עוֹלָה עַל פְּלָנָה,** – על כל שאר המצוות ולימוד הלכות התורה, **כְּמוֹ שְׁכַתּוּב<sup>8</sup>: "וְיִדְעַת הַיּוֹם כּוּ"**, – כלומר, שצריכה להיות דעת והשגה באלקות, וכן כתוב: **"יַע אֶת אֱלֹקֵי אָבִיךָ כּוּ"** – שגם משמעותו היא שצריכה להיות דעת והשגה באלקות, **וּמְבִיאָה לְ"לֵב שְׁלֵם" כּוּ**, – כפי שמסיים בדברי הימים: "ועבדוהו בלב שלם", ש"דע את אלקי אביך" מביא שיהיה "ועבדוהו בלב שלם", ובהתאם לפירוש בביאור "ולא תשבית" ב"לקוטי תורה"<sup>10</sup>, הכוונה היא, שזה מביא ליראה שהיא תכלית כל המצוות, ככתוב<sup>11</sup>: "ויצונו ה' לעשות את כל החוקים האלה ליראה את ה' אלקינו" –

הרי שתכלית כל המצוות היא להגיע ל"יראה את ה' אלקינו". ולימוד פנימיות התורה וידיעת סדר ההשתלשלות, שמקיימים בהם מצוות "יודעת היום" ו"דע את אלקי אביך" מביאים ל"לב שלם" של "ליראה את ה' אלקינו". ובלשון רבנו הזקן: **שְׂהוּא הָעֵקֶר,** – "לב שלם" ויראת ה' הם עיקר ותכלית כל המצוות, וכאמור לעיל, של"לב שלם" וליראה מגיעים על ידי ידיעת והשגת סדר ההשתלשלות, למרות שהיא ידיעת והשגת המציאות בלבד, וְהַשְׁגַת הַמְּצִיאוֹת<sup>12</sup> הוּא לְהַפְשִׁיט – הענינים של מדריגות סדר ההשתלשלות, מְנַשְׂמִיּוֹת כּוּ. – כלומר, שיהיה ציור ברוחניות הענינים. בהתאם להערת הרבי שליט"א בכמה מקומות<sup>13</sup>, לימוד פנימיות התורה באופן של "תפרנסון מיני", באופן של "פרנסה" והשגה, הוא דוקא כשזה בא בביאורים המסבירים הענינים בהסברים של שכל והשגה – תורת חסידות חב"ד – כדי שתהיה השגה והבנה יסודית בענינים אלה, **רַךְ שְׂוֹז – מְצוֹת "וידעת היום"**, שתהיה ידיעה והשגה באלקות, **הֵיא מְצוּה אַחַת מֵתַרְי"ג,** – מ"613 המצוות, וְהָאֲדָרִם צְרִיף לְקַנֵּם פֶּל תַּרְי"ג, – המצוות, **לְפִי שְׁהֵן הַשְׁתְּלֻשְׁלוֹת הַמְּהוֹת דְּחִיצוֹנִית דְּכָלִּים דְּאֲצִילוֹת,** – כפי שהסביר לעיל המעלה שבוה, **לְכָךְ – לְכֹן, צְרִיף לְהַרְבּוֹת בְּלִמּוּד פֶּל תַּרְי"ג – מְצוֹת,** ללמוד ההלכות של כל המצוות, **וְקִיּוּמָן בְּפֻעַל מַמְשׁ –** שהלימוד הרי מביא לידי מעשה, לקיים בפועל כל המצוות, **כְּמַחְשָׁבָה דְּפִיּוֹר וּמַעֲשֵׂה, שְׁהֵן בְּרִיאָה יְצִירָה-עֲשִׂיָה,** – (מחשבה היא בריאה, דיבור – יצירה, ומעשה – עשיה), **לְכָרְד בְּרוּרִין אֲשֶׁר שָׁם.** – בעולמות בריאה יצירה-עשיה, וכפי שהוסבר לעיל, שבירור הניצוצות הוא תכלית סדר ההשתלשלות.

## קונטרס אחרון

זאת התורה כו' אלא שידיעת המציאות מההשתלשלות היא ג"כ מצוה רבה ונשאה ואדרבה עולה על כולנה כמ"ש וידעת היום כו' דע את אלקי אביך כו' ומביאה ללב שלם כו' שהוא העיקר והשגת המציאות הוא להפשיט מנשמינות כו' רק שזו היא מצוה אחת מתרי"ג והאדם צריך לקיים כל תרי"ג לפי שהן השתלשלות המהות דחיצונית דכלים דאצ"ל לכך צריך להרבות בלימוד כל התרי"ג וקיומן בפועל ממש במחדו"מ שהן ב"ע לברר בירורין אשר שם.

ועוד זאת, – נוסף על מה שהוסבר לעיל על המעלה של מצוות מעשיות (ושל לימוד ההלכות של המצוות) לגבי האהבה ויראה של הנפש (למרות שאהבה ויראה הן ענין רוחני ואילו המצוות המעשיות נעשות בדברים גשמיים). מעלה שהיא בגין ענין ה"בירורים" הנעשים על ידי מצוות מעשיות, ואשר הם תכלית ההשתלשלות; הרי זו מעלה מצד הכוונה העליונה והתכלית, המבוצעת על ידי מצוות מעשיות, אך בעצם אהבה ויראה של הנפש הן למעלה

## יום שלישי ז' כסלו

מהמצוות המעשיות. להלן יסביר רבנו הזקן, שגם בעצם, מצד השורש שלהם, הבירורים של המצוות המעשיות הם למעלה מהשורש של הנפש. ובלשון רבנו הזקן: **שְׁבִאָמַת הַבְּרוּרִין שְׁכַבְרִיאָה יְצִירָה עֲשִׂיָה מְרַפָּה,** – מ"288 הניצוצות של תהו, בירורים אלה מתבררים על ידי תורה ומצוות כְּמַחְשָׁבָה דְּפִיּוֹר וּמַעֲשֵׂה, – על ידי לימוד התורה במחשבה ודיבור ועל ידי מעשה המצוות, ובירורים אלה גְּבוּהִין בְּשֶׁרֶשׁן מְנַפְּשִׁיּוֹת-נִשְׁמָה

## קונטרס אחרון

ועוד זאת שבאמת הברורין שבבי"ע מרפ"ח ע"י תורה ומצוות במחשבה קני רבור ומעשה גבוהין בשרשן מנר"ן שבארם כי הן מס"ג ומעשה, – על ידי לימוד התורה במחשבה ודיבור ועל ידי מעשה המצוות, ובירורים אלה גְּבוּהִין בְּשֶׁרֶשׁן מְנַפְּשִׁיּוֹת-נִשְׁמָה

7. בתניא לפנינו: "מצות רבה ונשאה", אבל ב"לוח התיקון" תיקן כ"ק אדמו"ר שליט"א שצ"ל "רמה", ככפנים. וכ"ה גם בלקו"ת ויקרא ד"ה ולא תשבית, שמעתיק (ומבאר שם) לשון זה שלפנינו, וכותב "רמה", ככפנים, ולא ככדפוסים שלפנינו. 8. ואתחנן ד, לט. 9. דברי הימים א' כח, ט. 10. שבערה 7. 11. ואתחנן ו, כד. 12. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בנדר"ז - משא"כ בהשגת המציאות האתרוג שהיא הקדמה להשגת מהותה - לא לבד שאינה מביאה להשגה בגשמיות - שהרי המדובר (גם) בעולם העשי' הגשמי - (ובמילא גם במהות), כ"א להיפך ענינה התפשטות הגשמיות והאפשרות להשיג מהות. [נעפ"ז - מובן שייכות "והשגת... כו" כ[אן]. 13. ראה לקו"ש חט"ו ע' 42 ואילך. ובכ"מ.

שלמעלה מ"תיקון", ובשמות זה שם "ס"ג" שלמעלה משם "מ"ה".  
**וְעוֹד זֹאת**, – מצד עוד דבר ישנה עליונות במצוות המעשיות לגבי  
 האהבה והיראה של הנפש, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב<sup>17</sup>: "וּפְנֵי – הפנימיות שלי,  
 לֹא יִרְאוּ<sup>18</sup> – שְׁפָנִימִית הַעֲלִיּוֹן אֵינוֹ יָכוֹל לִירֹד לְמַטָּה, – אי

אפשר שתהיה בהתגלות  
 למטה, רַק הַיְצוֹנִיּוֹתוֹ – של  
 העליון, וּבְחִינַת אֲחֻרָיִם, –  
 בלבד, כנאמר לעיל "ופני  
 לא יראו", שְׁהוּא נֹבְלוֹת  
 חֲכָמָה עֲלָאָה. – חכמה  
 עליונה. הרי שהאהבה  
 והיראה של הנפש על ידן  
 האדם דבוק במדות  
 העליונות, שהן הפנימיות  
 והעצמיות של הספירות, אי  
 אפשר שימשך בנפש  
 מפנימיות ועצמות המדות –  
 כי אם מחיצוניותן בלבד,

ואילו מהמצוות המעשיות, הבאות מנצח-הודי-יסוד של הספירות,  
 שהן החיצוניות והגילוי של הספירות – יכול להימשך מפנימיותן  
 ועצמיותן במצוות המעשיות. **וְעוֹד זֹאת**, – קיימת מעלה במצוות  
 המעשיות לגבי האהבה והיראה של נפש, שכן, האהבה והיראה  
 שהן ענין רוחני, הן למשל כמו דיבור והשפעה של שכל, שהרב  
 משפיע לתלמידו, שנותן לו רק הארה משכלו ולא עצם השכל,  
 ואילו מהשפעת הטיפה, שהיא גשמית – יש ממנה "הולדה" שכל  
 ה"עצם" מתבטא בה, עד שגם יכול להיות "יפה כח הבן מכח האב"<sup>19</sup>,  
 שהענינים שלא היו בגילוי באב, יכולים להיות בגילוי בבן. על דרך  
 זה יסביר רבנו הזקן, הוא ההבדל בין אהבה ויראה רוחניים למצוות  
 מעשיות גשמיים, שהאהבה ויראה הן ענין של "אורות", כמו למשל  
 השפע של אור השכל, ומצוות מעשיות הן ענין של "כלים",  
 ובהארת הכלים מתבטא "עצמיות", כמו למשל בטיפה הגשמית  
 מתבטא ה"עצם". שְׁתָּרֵי הַדְּבָרִי מְדַבְּרֵי חֲכָמָה עֲלָאָה – חכמה  
 עליונה, אֵינוֹ מוֹלִיד, – אינו יוצר "יש מאין", כמו למשל מהשפעת  
 השכל והחכמה לא נוצרת שום הולדה של מציאות חדשה, וְהַטְּפָה  
 שְׁנִמְשְׁכָה מְחַפְּלֵי דְחֲכָמָה עֲלָאָה – כמו למשל באדם הטיפה  
 שהיא ממוח האב, יֵשׁ פֶּה בְּחַ הַמוֹלִיד וּמְתוּחָ יֵשׁ מְאִינָה. וְגַם  
 חֲכָמָה עֲלָאָה – מהאור של "חכמה עילאה", כמו למשל  
 כוח החכמה שבאדם, כְּלוּלָהּ בָּהּ. – בטיפה הבאה מהכלי של  
 "חכמה עילאה", וְהַטְּעָם, – טעמו של דבר, מְפָנֵי שְׁבָה – בטיפה,  
 נִמְשָׁךְ מְהוּתָהּ וְעֲצֻמּוּתָהּ דְחֲכָמָה עֲלָאָה. – כל האמור הוא  
 בקשר לטיפה הבאה מהכלים של "חכמה", מֵה שְׁאִינָן בְּן דְּדָבָר  
 וּמְחַשְׁבָּה, – שבשכל שהוא מבטא בדיבור או מהרהר במחשבה –  
 אין מעצמות ה"חכמה", וְאִפְלוּ בְּהַשְׁכַּלְתָּ הַשְּׁכָל בְּאִיּוֹ חֲכָמָה –  
 למרות שזו השכלה שלא "נשמע" בה עדיין אותיות, גם לא אותיות  
 המחשבה, שכן היא עדיין למעלה מאותיות אף על פי כן, הָרִי  
 חֲכָמָה זֹו – היא, רַק הָאָרְה מְתַפְּשֶׁת מְתָחוֹת הַשְּׁכָל שְׁבִנְפָשׁ

שְׁבָאָדָם, כִּי – הבריורים הן מ – שם "פ"ג" שְׁבִנְפָנִימִית אָדָם  
 קְרָמוֹן, וְנִפְשִׁירוֹתֵינָשְׁמָה שְׁבִבְר נִתְקַנּוּ עַל יְדֵי – שם "מ"ה",  
 הוּא – השם "מ"ה" יוֹצֵא מֵה"מִצַּח" – של "א"ק", הָאָרְה בְּעֲלָמָא.  
 – הארה בלבד מבחינת "א"ק" (אדם קדמון), לא פנימיות "א"ק". שם

### קונטרס אחרון

שבפנימיות א"ק ונר"ן שכבר נתקנו ע"י מ"ה הוא יוצא  
 מהמצח הארה בעלמא. וז"ש לפני מלוך מלוך כו'  
 וה"ט שהאדם חי במזונות דצ"ח ומבררן במ"ה שבו  
 וחי בהם לפי שהם מס"ג. ועוד זאת כמ"ש ופני לא  
 יראו שבפנימית העליון אינו יכול לירד למטה רק  
 חיצוניותו ובחי' אחריים שהוא נובלות חכמה עילאה  
 ועוד זאת שהרי הדבור מדברי חכמה עילאה אינו  
 מוליד והטפה שנמשכה מהכלי דח"ע יש בה כח  
 המוליד ומהווה יש מאין וגם המשכת ח"ע כלולה בה  
 והטעם מפני שבה נמשך מהותה ועצמותה דח"ע.  
 משא"כ בדבור ומחשבה ואפי' בהשכלת השכל באיזו  
 חכמה הרי חכמה זו רק הארה מתפשטת ממהות

שרבנו הזקן אומר, שהבריורים של המצוות המעשיות – שרשם  
 בשם "ס"ג" שבפנימיות "א"ק" (אדם קדמון), שהיא המחשבה  
 הראשונה הכוללת כל סדר ההשתלשלות, אך הנפש או הרוח או  
 הנשמה של האדם, שנשמות ישראל הן הרי מ"עולם התיקון", הרי  
 כבר נתקנו על ידי שם "מ"ה" (ש"מ"ה" – מתקן), ושם "מ"ה" הוא  
 הארה בלבד הבאה מה"מצח" של "אדם קדמון". וְהוּו שְׁפָתוֹב<sup>14</sup>:  
 "לְפָנֵי מְלָךְ מְלָךְ כּוּ". – לבני ישראל" – ש"ואלה המלכים אשר  
 מלכו בארץ אדם", על פי קבלה, הכוונה: ה"מלכים" והספירות של  
 "עולם התהו", שהם "לפני" ולמעלה מ"מלך מלך לבני ישראל"  
 המוסב על עולם התיקון, שכן, עולם התיקון הוא הארה בלבד  
 מ"א"ק, ואילו תהו (שמתהו בא ענין הניצוצות והבריורים) הוא  
 משם "ס"ג" שמפנימיות "א"ק". וְהֵינּוּ טַעְמָא – זה הטעם, שְׁהָאָדָם  
 חֵי בְּמִזּוֹנוֹת דְּוָמָם צוּמְחֵי, וּמְבָרְרֵן בְּ"מ"ה" שְׁבוּ, – כיוון  
 שהנשמה באה מעולם התיקון ויש בה שם "מ"ה", ובכוח זה היא  
 מבררת הבריורים של הניצוצות שבדומם, צומח וחי, וְחֵי בְּהָם, –  
 לאחר שהאדם מברר הניצוצות שבדומם-צומח-חי וממשיך עליהם  
 מעליונות שרשם שבתהו – הוא "חי" בהם, הם מוסיפים לו תוספת  
 חיות ברוחניות, לְפִי שְׁהָם – הבריורים והניצוצות שבדומם-צומח-  
 חי מ"פ"ג". – שהרי באופן כללי לא מובן, מדוע שהאדם, שהוא  
 "מדבר" ולמעלה מעלה מ"דומם" ו"צומח" ואפילו מ"חי" – יצטרך  
 להודק עבר חיותו למזונות שהוא מקבל מדומם-צומח-חי? אלא  
 הפירוש הוא: ש"לא על הלחם לבדו יחי' האדם כי על כל מוצא פי  
 ה' יחי' האדם"<sup>15</sup>, שלא מעצמיות הלחם (שהוא צומח) חי האדם, כי  
 אם מצד "מוצא פי הוי" שבלחם, ברם, עדיין הדבר טעון הסבר: הרי  
 האדם עצמו יש בו גם כן ה"מוצא פי הוי" מה"נעשה אדם"<sup>16</sup>, מדוע,  
 איפוא, עליו להודק ל"מוצא פי הוי" שבלחם (ובדומם ובחי)? אלא,  
 ה"מוצא פי הוי" שבלחם הוא בשרשו למעלה מה"מוצא פי הוי"  
 שבאדם, שכן, האדם הוא מ"תיקון" ושורש המאכל הוא ב"תהו"

14. וישלח לו, לא. 15. עקב ח, ג. 16. בראשית א, כו. 17. תשא ל, כג. 18. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה בכ"ז גם לעיל אגה"ק סי' ט"ו".  
 19. שבועות מח, סע"א. ושי"נ.



השפעה: השפעה של "הארה" שהיא אהבה ויראה שכליים, והשפעה של "עצם", המתבטאת במצוות מעשיות. אך הפלים דאצילות נעשו נשמה לבריאה יצירה עשירה, - והמשמעה ישנם שני סוגי השפעה, והלכה - ולכן, דחילו ורחימו - יראה ואהבה שכליים הן

ועצמותו, והארה זו היא לבוש למהותו ועצמותו של השכל, והשכל - לכשעצמו, הוא הארה ולבוש - בלבד, למהות הנפש. - הרי שאין בהשכלת שכל זה ממהות הנפש, שלא כפי שהדבר בטיפה, שלמרות שהיא גשמית, הרי יש בה ממהות ועצמות הנפש,

### קונטרס אחרון

פמלאכים דנשיקין" - שהוא ענין רוחני והארה בלבד, מהארת היצונית דחכמה פינת דעת - המאירה לבריאה יצירה עשירה. - ואין זה "עצם", למרות שזה בא מכלים ד"אצילות", והטעם, - טעמו של דבר הוא, משום דפנימית חכמה פינת דעת ומהותו ועצמותו של אור פנימי - אינו יכול להתגלות אלא על ידי הארת הפלים דוקא,

השכל שבנפש ועצמותו והארה זו היא רק לבוש למהותו ועצמותו של השכל והשכל הוא הארה ולבוש למהות הנפש. משא"כ הטפה נמשך בה גם ממהות הנפש ועצמותה המלוכשת במוחין ולכן מולידה ברומה לה ממש. וזהו ההפרש בין עבודת המלאכים היוצאין מנשיקין להנשמות היוצאין מהכלים אך הכלים דאצי' נעשו נשמה לבי"ע והלכך דחילו ורחימו שכליים הן כמלאכים דנשיקין מהארת היצונית דחב"ד בבי"ע והטעם משום דפנימית חב"ד ומהותו ועצמותו של אור פנימי אינו יכול להתגלות אלא ע"י הארת הכלים דוקא היורדים למטה כטיפת האדם ממוחין וכמ"ש בפני לא יראו.

כפי שיסביר להלן: מה שאין בן הטיפה, נמשך בה גם ממהות הנפש ועצמותה המלכשת פמחין, ולכן מולידה ברומה לה ממש. - ברומה לנפש, שכן, יש בטיפה מעצמות הנפש. וזהו ההפרש בין עבודת המלאכים היוצאין מ"נשיקין" - ש"זיווג נשיקין" הוא זיווג רוחני, ובמילא עבודתם היא עבודה רוחנית, להנשמות היוצאין מהכלים. - שבכלים יש

היורדים למטה כטיפת האדם פמחין, וכמו שכתוב: "ופני - הפנימיות שלי, לא יראו". - ולכן מן ההכרח שתבוא בהעלם, כמו הטיפה למשל. להלן יסביר רבנו הזקן, שגם מצד עצם העבודה, יש יתרון מעלה במצוות מעשיות לגבי אהבה ויראה שכליים; שכן, אהבה ויראה שכליים הן ענין של "העלאה" בלבד, וזה "פועל" כך למעלה ענין של "העלאת האורות", שאין זו תכלית הכוונה, אלא תכלית הכוונה היא ענין של "המשכה", להמשיך אלקות למטה בעולם - דבר הנעשה על ידי מצות מעשיות. ובלשון רבנו הזקן:

ענין של "עצם", והנשמות הבאות מהם, הן למשל כמו השפעת הטיפה שיש בה השפעה מה"עצם". ברם, בהתאם לכך היה צריך להסתבר, שגם באהבה ויראה של נשמות תהיה המשכה מ"עצם", כיוון שנשמות הרי באות מהכלים שבהם יש ענין של "עצם", ורבנו הזקן הסביר לעיל, שהאהבה ויראה של הנשמות הן כמו השפעת השכל מרב לתלמיד, שהיא השפעה של הארה בלבד ולא של "עצם"? יסביר על כך רבנו הזקן להלן, שכיוון שהכלים ד"אצילות" נעשים נשמה לבריאה יצירה עשירה, יש במילא מהנשמה שני סוגי

### יום רביעי ח' כסלו

### קונטרס אחרון

אפלו בנשמה דאצילות, אף שהיא מכלים דאצילות, וכן בנפשדות מכלים דיצירה עשירה -

ובר מן כל דין אפי' בנשמה דאצי' אף שהיא מכלים דאצי' וכן בנפש רוח מכלים דיצי'

ובר מן כל דין<sup>20</sup>, - מלבד כל האמור לעיל במעלות שישנן במצוות מעשיות לגבי אהבה ויראה שכליים,

20. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בהבא לקמן - עיין אוה"ת אחרי תקמ"ט ואילך". תמצית הביאור שם "באור התורה" פרשה אחרי (עמוד תקמ"ט ואילך) של הרבי ה"צמח צדק": ישנן שלש בחינות, שתי בחינות של העלאה, מלמטה למעלה, ובחינה אחת של המשכה, מלמעלה למטה: ישנה עליה והסתלקות של האורות המסתלקים מהכלים, עליה זו היא ענין של "שממה" לגבי הכלים, כמאמר (תקנ"ז בהקדמה) "וכד אנת תסתלק מנייהו אשתארו כולהו שמהן כגופא בלא נשמתא", שבשעה שהאור מסתלק מהכלי, נשאר הכלי כגוף בלא נשמה. ענין שני של העלאה מלמטה למעלה - העליה של הכלים העולים לאורות העליונים, על דרך כפי שהדבר בעליית העולמות בשבת ויום הכפורים, שאז היא עליית העולמות, שכן הכלים אז בעליה אל אורות עליונים. וישנו ענין שלישי - המשכה מלמעלה למטה, להמשיך אורות עליונים למטה בעולם, כפי שהדבר נעשה על ידי מצוות מעשיות דוקא. והוא שואל שם ב"אור התורה": כיוון שעליית האורות היא חסרון, ענין של שממה לגבי הכלים, והרי הוא אומר ב"קונטרס אחרון" שנפש רוח ונשמה של האדם לגבי גופו, הן ענין של אור לגבי כלי, וכן גם אהבה ויראה, הרי שעל ידי אהבה ויראה של האדם שהן העלאת מ"ן לפעול העלאת האורות מהכלים הרי זה חסרון חס ושלום; כיצד יכולים לומר כך - הרי אהבה היא "עמוד" לכל התורה והמצוות? ומסביר שם ב"אור התורה": למרות שבאופן זמני זה חסרון, שכן זו היא העלאת של האורות, אך על ידי העלאת נמשכות אחר כך אורות עליונים יותר. למשל: אדם בשעת שינתו, הרי זה העלאת והסתלקות של המוחין והשכל שלו, אך על ידי זה נעשה שכלו מרוענן ומחודש, שהוא יכול להבין שכל יותר טוב מאשר לפני שינתו. ועל דרך זה העלאת שבראש השנה, הענין של "דורמיטא דז"א", ענין של דורמיטא ושינה, שעל ידי זה נמשך - על ידי תקיעת שופר והתפללות - אור עליון. אך זה דוקא על ידי הענין של תקיעת שופר שהיא מצוה מעשית, נמשך על ידי המשכה עליונה וגדולה יותר בגלל ההעלאה שהיתה לפני זה. כך הדבר בענין האהבה, כאשר אחרי האהבה ישנם העבודה וקיום המצוות, נמשך אז, על ידי עליית האורות של האהבה - אור עליון. אך, תכלית הכוונה האמיתית היא ענין של המשכה, להמשיך אלקות למטה, וזאת על ידי מצוות מעשיות. בכך הוא מסביר שם ב"אור התורה" ההבדל בין "כלות הנפש" כפי שהיה בנדב ואביהו "בקרבתם לפני ה'", שהיתה כלות הנפש, ונחשבה לחטא, מפני שלא זו היתה הכוונה העליונה - ולעומת זה מסירת נפשם היא למעלה מתורה ומצוות, כפי שאנו רואים שה"מגיד" אמר ל"בית יוסף" שיזכה לענין של מסירת נפש בפועל, ולאחר מכן אמר לו, שבגלל ענין מסויים לא יזכה

העולמות, להתגלות אור עליון למטה, ולא לעלות התחתון למעלה, שנה אינו אלא לפי שעה. - כל עליה היא ענין זמני בלבד, שכן לאחר מכן מן ההכרח שתומשך חזרה למטה, ואף גם זאת, - כשנדרשת עליה, אין זו עליה של האור, שהוא ענין של

הנה רחימו (אולי צ"ל: דחילו ורחימו) - אהבה (אולי צריך לומר יראה ואהבה) שכליים שלהם - שהן ענין של "העלאה", מעוררים גם בן בכלים היצירה עשיה פניית העלאה מטה למעלה ב"אתערותא דלתתא", - בהתעררות מלמטה, שהן עצמן ענין

### קונטרס אחרון

הסתלקות, כי אם דוקא עליות הכלים לאורות עליונים היא מעלת השבת יום הכפורים, - שאו "עלית העולמות", שהכלים הם בעליה אל האורות, אבל לא עליות והסתלקות האורות הם ושלום, כמו שכתוב בפרי עין חיים<sup>21</sup>, ונפשידותי נשמה של האדם לגבי גופו בעולם הזה חשיבי - נחשבות, פאורות לגבי כלים, וכן דחילו ורחימו - יראה ואהבה, שכליים לגבי מצות מעשיות דוקא. - הן כאורות לגבי כלים. ולכן התפלל משה רבנו עליו השלום תפלות כמנין

עשי' הנה רחימו [אולי צ"ל דו"ר] שכליי' שלהם מעוררים<sup>21</sup> כ כלים דיצי' עשי' בחי' העלאה ממטה למעלה באתערותא דלתתא וזהו בחי' הסתלקות לבד ה"ו. אבל בחי' המשכה מלמעלה למטה הוא ע"י מצות מעשיות דוקא להמשיך אור בכלים ובחיצוניות הכלים דוקא שחיצוניות העליון יורד למטה ופנימיות התחתון עולה למעלה וז"ש בזהר פ' פקודי הנ"ל דאית סדורא כו' ושתיהן צורך גבוה העלאה והמשכה ע"י העלאת מ"ן מס"ג בבחי' עובדא ומלולא וזהו תכלית ההשתלשלו' להתגלות אור עליון למטה ולא לעלות התחתון למעלה שזה אינו אלא לפי שעה ואף גם זאת דוקא עליות הכלים לאורות עליונים היא מעלת השבת ויוה"כ. אבל לא עליות והסתלקות האורות ח"ו כמו"ש בפע"ח ונר"ן של האדם לגבי גופו בעוה"ז חשיבי כאורות לגבי כלים וכן דו"ר שכליים לגבי מצות מעשיות דוקא ולכן התפלל משרע"ה תפלות כמנין ואתחנן על קיום מצות מעשיות דוקא וה"ה לדבור גשמי של הלכותיהן.

ואתחנן<sup>24</sup> - תקט"ו (515) תפלות, כמנין "אתחנן", שיכנס לארץ ישראל, על קיום מצות מעשיות דוקא. - כי שלמות קיום המצוות היא בארץ ישראל, ולכן התפלל תפלות רבות אלו כדי לזכות לקיום מצוות מעשיות בארץ ישראל, שכן, קיום המצוות המעשיות הוא תכלית כל ההשתלשלות, כי על ידן ממשיכים אלקות למטה בעולם, והוא הדין לדבור גשמי של הלכותיהן. - שכן גם על ידי לימוד ההלכות של המצוות שלומדים בדבור גשמי ממשיכים אור למטה.

של "העלאה" - והן מעוררות למעלה בכלים ענין של "העלאה". וזהו פניית הסתלקות לבד הם ושלום. - שמסתלק למעלה ענין ופעולה מהכלים, כמו אהבה ויראה עצמן כשהן אינן באות בענין של מצוות - הרי זה ענין של העלאה והסתלקות בלבד ואילו כשזה בא בענין של מצוות, הרי להיפך - זה מוסיף ב"המשכה" שמהמצוות. אבל פניית המשכה מלמעלה למטה, הוא על ידי מצות מעשיות דוקא, להמשיך אור בכלים, ובחיצוניות הכלים דוקא, שחיצוניות העליון יורד למטה ופנימיות התחתון עולה למעלה. - שנמשכת אלקות בעולם וזה פועל תשוקה ועליה בנבראים לאלקות. וזהו שכתוב בזהר פרשת פקודי הנזכר לעיל<sup>22</sup>: "דאית סדורא כו". - שישנו סדר של העלאה וסדר של המשכה, ושתייהן צורך גבוה, - לעבודת ה', העלאה והמשכה, על ידי העלאת "מין נוקבין" מ - שם "פ"ג", - הנעשה על ידי בירורי הניצוצות, בפניית עובדא ומלולא. - מעשים ודיבור, וזהו תכלית ההשתלשלות, - של

### יום חמישי ט' כסלו

הניצוצות - ימשיך אור בכלים דו"ן דאצילות, שכתב - הכלים של הספירות, נבררו ונתקנו על ידי שם "מ"ה" להיות פניית אלקות - ששם "מ"ה" מברר, הנה המושל לזה היא - ענין הזריעה והנטיעה, שהגרעין - שזורעים או נוטעים, מעורר פח הצומח שבארץ, שהוא דבר ה': "תרשא

אך להבין, איך האתרוג שהוא מרפ"ח - 288 הניצוצות, שלא נבררו עדיין, - שכן, האתרוג כפרי גשמי הרי חיותו מ"נוגה", שבו יש מרפ"ח הניצוצות של תהו, וזה באופן כמו "קודם הבירור", לפני שנתברר להיות אלקות, וכן קלף התפלין, - עליו נכתבות פרשיות התפלין, שהוא קלף גשמי והוא מרפ"ח

### קונטרס אחרון

אך להבין איך האתרוג שהוא מרפ"ח שלא נבררו עדיין וכן קלף התפלין ימשיך אור בכלים דו"ן דאצו' שכבר נבררו ונתקנו ע"י שם מ"ה להיות בחי' אלקות. הנה המשל לזה היא הזריעה והנטיעה שהגרעין מעורר כח הצומח שבארץ שהוא דבר ה' תרשא הארץ כו'

לכך. וה"בית יוסף" הרי היה "לא פסיק פומי מגירסא" (כך הוא הלשון ב"אור התורה" שם), והרבי שליט"א אמר פעם שזה היה לפני שה"בית יוסף" חיבר את השולחן ערוך וזיכה את כלל ישראל לכל הדורות הבאים - ובכל זאת מסירת נפש היא למעלה מכל זה. הרי ההבדל בין "כלות הנפש" ל"מסירת נפש" הוא, ש"כלות הנפש", כיוון שזאת כלותה של הנשמה, ולאחר מכן אין שום עבודה של קיום התורה ומצוות, "רצוא" בלי "שוב", הרי אין זה לפי הכוונה האמיתית, שכן הרצון העליון הוא הרי המשכה, להמשיך אלקות בעולם. ואילו במסירת נפש שבה ישנה הרי גם מסירת הגוף, שהוא מוסר גופו ונפשו, ומסירת הגוף היא ענין של מעשה הממשיך המשכות למטה - הרי זה לפי הכוונה האמיתית העליונה בזמנים ובענינים שנדרש בהם ענין של מסירת נפש. וכיוון שההעלאה שבכך היא העלאה כללית, שהוא מוסר את כל ישותו להקדוש ברוך הוא - הרי זה למעלה מהמשכה פרטית שישנה בענינים שונים של תורה ומצוות. 21. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "יש להפיש בכת"י דקו"א דלכאורה חסר כאן וצ"ל: וכן בנפש רוח נשמה וכלים דבי"ע כו' בכלים דבי"ע בחי'. אבל גם באוה"ת הוא ככהנפס". 22. רמט, א. 23. פע"ח שער השבת בהקדמה פ"ו. ועוד. 24. ראה דב"ר פ"א, ט.

המצח שהוא ענין של חיצוניות. על כל פנים, הרי שענין מעשה המצוות, מה שהוא עושה מצוה בדבר גשמי, מעורר גבוה מאד בשרש עד בשם "ס"ג" שלמעלה משבירת הכלים, וכן גם בלימוד ההלכות של המצוות מעוררים בפנימיות של המדריגה העליונה מאד, שכן כשלומדים אודות המצוה הרי "מעלה עליו כאילו קיים בפועל ממש"; אך, כיצד הדבר כשלומדים פרטי ההלכות של איסור לא־תעשה, שבכך הרי לא שייך הענין של "כאילו קיים", ובמיוחד בדברים שאינם שכיחים כלל, שבהם לא שייך אפילו הענין כפי שהוא ב"לא תעשה" שיכול להיות שההימנעות ממנה

יש בה ענין חיובי – שכן "ישב ולא עבר עבירה" נותנים לו שבר "כאילו עשה מצוה"<sup>25</sup> – ענין חיובי זה גם כן לא שייך בדברים אלה שאינם שכיחים כלל, ובכל זאת אנו אומרים, שיש להרבות בלימוד ההלכות יותר מאשר בלימוד סדר ההשתלשלות המביא לאהבה וליראה; יסיביר רבנו הזקן להלן, שיש ענין בלימוד התורה המשתווה גם במצוות עשה וגם במצוות לא־תעשה, שלימוד הענין בלבד, גם כשאינו יכול להביא ליד מעשה של קיום מצוה־עשה או להישמר מלא־תעשה – ובכל זאת לימוד ההלכה עצמו יש בו המעלה העליונה ביותר, מה שעל ידי הלימוד נעשה האדם ל"חכמה עילאה" (עליונה), שכן, כל פרטי ההלכות הם המשכות מ"חכמה עילאה" של המאציל ברוך הוא. ובלשון רבנו הזקן: **וְכָל הַנְּזָכָר לְעִיל – שְׁמַעְשָׂה** המצוה או לימוד ההלכה של המצוה, מעוררים למעלה מעלה עד בשם "ס"ג" שלפני השבירה, **הוא בְּמַצְוֹת עֲשֵׂה, אֲכֹל לֹא בְּלִמּוּד פְּרָטֵי הַלְבוּת אִסּוּר לֹא תַעֲשֶׂה לְכַאוּרָה, וּבְפֶרֶט בְּדָלָא שְׂכִיחֵי בְּלָל – בְּפֶרֶטִי דִּינֵי לֹא־תַעֲשֶׂה** שאינם שכיחים כלל שיהיו במעשה, הרי במילא גם לא שייך שם הענין של "ישב ולא עבר עבירה נותנים לו שבר כאילו עשה מצוה", שההימנעות עצמה יהיה בה ענין חיובי, כְּמוֹ פְּרָטֵי הַלְבוּת פְּגוּל וְכַהֲאֵי גִּנְנָא. – וכדומה, שאינם שכיחים כלל, מדוע, איפוא, יש להרבות גם בלימוד הלכות אלו יותר מאשר בלימוד סדר ההשתלשלות המביא לאהבה ויראה?

הַאֲרִיז כּו' – דשא, עֵץ פְּרִי כּו', – שהצמיחה היא הרי לא מהגרעין, כי אם מ"כח הצומח" (כפי שהוסבר ב"אגרת הקודש" סימן כ'), הגרעין משמש כ"העלאת מ"ן" והתעוררות של הפרט המסויים של כוח הצומח שהתבטא באותו גרעין, הרי כוח זה נכלל ב"כח

הצומח" הכללי שבארץ (אחרי שהגרעין נרקב ונפסד), שאז זה מעורר ומפעיל את כוח הצומח שבארץ שאכן יצמיח אותו עץ פרי מסוגו של הגרעין שזרע, והכוח הצומח העצמי, עצם כוח הצומח, הוא המאמר "תדשא האדם דשא" וכו' שהוא מקור כל סוגי הצמיחה. מה שהגרעין מעורר את כוח הצומח

שהוא כוח רוחני וכוח אלקי, הרי זה **עַל יְדֵי הָעֲלָאת מִן נוֹקְבִין לְשֶׁרֶשׁוֹ**, – שהגרעין ששרשו הוא מכוח הצומח, נעשה "העלאת מ"ן", התעוררות מדבר נמוך יותר לענין עליון יותר, התעוררות מהמקבל אל המשפיע. הרי הגם שהגרעין הנזרע אין לו כל ערך לגבי כוח הצומח, בכל זאת הוא מהווה "העלאת מ"ן" לעורר את כוח הצומח, כיוון שהוא השורש שלו. **כְּכֹה מְעוֹרְרִים הַקְּלָף – של התפילין, וְהַאֲתָרוּג – מד' המינים, עַד רוּם הַמַּעֲלֹת, – והמדריגות, שְׁהוּא שֵׁם "ס"ג" שְׁלִפְנֵי – ולמעלה מִ־הַשְּׂבִירָה, – של שבירת הכלים, שְׁהוּא – שם "ס"ג" הוא מְהוּת וְעֲצֻמּוֹת אִוְרוֹת שֶׁבְּאֲדָם קְרָמוֹן, – שהוא הפרצוף הראשון, המחשבה הקדומה, המחשבה הראשונה, של "אין סוף", הכולל כל ההשתלשלות, ובפרצוף זה ישנן המהות והעצמות של הפרצוף ואין זה הארה בלבד; הרי ששם "ס"ג" הוא ממהות ועצמות האורות של "א"ק", וְלֹא הָאֲרִיז בְּעֲלָמָא כְּמוֹ שֵׁם "מ"ה" שֶׁ – בא מְפָצְחוֹ. – של "א"ק". כל האמור הוא בקיום מצות תפילין או מצות אתרוג, כשמקיימים אותן במעשה, וְכֵן בְּלִמּוּד וְעִיּוֹן הַלְבוּתֵיהֶן – ההלכות של מצות תפילין ושל מצות אתרוג, מְעוֹרְרֵי הַכְּמַחֲבִינְה־דַעַת שֶׁבְּעֵשֶׂר סְפִירוֹת דְּכֵלִים דְּיוו"ן, וְעַד רוּם הַמַּעֲלֹת גַּם בֵּן בְּחִינַת הַכְּמַחֲבִינְה־דַעַת שֶׁבְּ־שֵׁם "ס"ג" דְּפִנְיִמִית "אֲדָם קְרָמוֹן", הַיּוֹצֵא דְרָף הַ"עֵינַיִם" כּו'. – של "א"ק", "עֵינַיִם" כמו ענין הראיה, הן ענין של פנימיות, שלא כמו**

### יום שישי י' כסלו

בְּחִינַת נֶפֶשׁ רוּחַ דְּבְרִיָּאֵה־יְצִירָה־עֲשֵׂיָה, – לא ענין של "נשמה" ואלקות, כי אם "נפש רוח" שהן נברא. מה שהוא מדייק לומר האהבה ויראה של מלאכים, למרות שברצונו לומר גם על האהבה ויראה של נשמות, שאינן משתוות ללימוד ההלכות – הרי זה

### קונטרס אחרון

אך עוד זאת השוה בכל כי כל דחילו ורחימו שכליים של המלאכים הן בחי' נבראים מאין ליש והן בחי' נפש רוח דבי"ע. אבל פרטי ההלכות הן

אך עוד זאת השוה בכל<sup>26</sup>, – ישנו עוד דבר השווה בלימוד כל ההלכות, גם של מצוות־עשה וגם של מצוות לא־תעשה, כולל גם כאלו שאינן שכיחות כלל, כי כָּל דְּחִילוֹ וְרַחֲמֵיּוֹ – יראה ואהבה, שכליים של המלאכים – הן בְּחִינַת נְבִרָאִים מֵאֵין לִישׁ, וְתֵן

25. קידושין לט, ב. 26. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה אוה"ת שמיני תסב ואילך".

ההעלם וההסתר מה ש"חכמה עילאה" מוסתרת באהבה ובריאה שכליים ששרשן בעולם ה"בריאה", עולם ההשגה. מה שאין בן ההלכות, הרי הארת החכמה מאירה בהן בגלוי, - הן אינן מעלימות על הארת ה"חכמה" שבהן, ולבוש העשייה - שההלכות

הרי באו בעינים של עולם הזה ויש עליהן לבוש מעולם ה"עשייה", אך הלבוש של "עשייה", הוא דרך מעבר לבר, - הן רק עוברות דרך לבוש ה"עשייה", אך אין זה אומר שלבוש ה"עשייה" פועל שינוי במהותן, כפי שהדבר בדרך של התלבשות, שהמלביש פועל על המלובש להיות כמו המהות של המלביש. כמו פיוס טוב, שפחות האצילות המלביש לגמרי פחות דבריאה פחות עולם הנהגשמי - וזאת - על ידי מעבר הקד

דיצירה ועשייה, הנקראים גם בן התלבשות<sup>28</sup>, - שחסד ד"בריאה" מתלבש בחסד ד"יצירה" ובחסד ד"עשייה", למרות שאין זו התלבשות ממש, שאם לא בן לא היה פועל בגשמיות עולם הנהגה. - הרבי הרשיב נשמתו עדן, מסביר בקונטרס "ומעין"<sup>29</sup> דיוק לשון רבנו הזקן כאן, שהכוונה היא שכדי שתהיה פעולה של גשמיות ממש בעולם הזה, לא מספיק ה"יש" של עולם ה"בריאה" הנקרא "יש" לגבי אצילות" (אך לגבי "יצירה" זה עדיין רחוני), ואף כשאור החסד ד"בריאה" יעבור "דרך מעבר" הספירות של "יצירה" ו"עשייה" - לא תהיה עדיין השפעה גשמית ממש, אלא זה צריך להיות על ידי התלבשות בכלים ובלבושים של "יצירה" המסתירים במדה מרובה יותר על האור האלקי של החסד העליון, והוא נעשה על ידי כך בבחינה של מציאות, ולאחר מכן הוא מתלבש בכלים ובלבושים של "עשייה" המסתירים עוד יותר מאשר הכלים והלבושים של "יצירה", ואור זה נעשה יותר בבחינה של "יש", ובכוחו לבוא בהשפעה גשמית של עולם הזה. על כל פנים, כשם שהדבר ביום טוב, שמבלי הבט על ענין ההתלבשות ב"יצירה" ו"עשייה", נחשב האור המאיר ביום טוב כאור של חסד ד"בריאה", כך גם בהלכות, שההתלבשות בהלכות היא רק באופן של "מעבר" והיא נשארת הארה של "חכמה עילאה", ואף שגשמיות עולם הנהגה ודאי מסתיר לגמרי אפילו - על התקד העשייה, - ובודאי שהיא מסתירה על הארת ה"חכמה עילאה", כלומר, שהדבר הגשמי אודותו דנה התורה, כפי שזכיר להלן, למשל הפרה והחמור הגשמיים אודותם דנה ההלכה של "המחליף פרה בחמור", הרי הפרה והחמור הגשמיים (של בעל הפרה ובעל החמור הבאים לדן תורה בגין ענין של "מחליף פרה בחמור") מסתירים בודאי על ענין

מפני שבאהבה ויראה של נשמות, (א) הנשמות עצמן אינן נבראים ממש, כי אם כפי שאלקות באה בענין של נברא ונשמה, וב) באהבה ויראה של נשמות ישנו הרי ענין של מצוה, מה שאין כן באהבה ויראה של מלאכים שאינן ענין של מצוה, הרי שם מודגש יותר איך

אהבה ויראה הן ענין של נברא בלבד, וזה מביא שגם בנשמות, עצם הענין של אהבה ויראה הוא ענין של נברא, אך פרטי ההלכות הם ענין של אלקות, אכל פרימי ההלכות - העינים השונים של הלכות המצוות, הן המשכות חכמה עילאה - עליונה, דהמאציל פרוך הוא המלביש בגשמיות, - בעינים גשמיים בהם דנה ההלכה, כמו "המחליף פרה בחמור" וכדומה, והלביש זה, - מה ש"חכמה עילאה" (עליונה) מלובשת בעינים גשמיים של ההלכות, אינה

כהלביש חכמה עילאה פרחילו ורחימו - ביראה ובאהבה שכליים, - שבכל מה שנברא הרי ישנה מ"חכמה עילאה", שהרי "כולם בחכמה עשית", ובמיוחד באהבה ובריאה שכליים ישנו הרי הענין מה שהן באות משכל ומחכמה, ושורש כל עיני החכמה הוא "חכמה עילאה", ואילו שם ההלכה היא אחרת, דתתם - שם, ב"חכמה עילאה" המלובשת באהבה ובריאה שכליים, הלבוש הוא מעלים ומסתיר לגמרי, - על ה"חכמה עילאה", פחות והעלם הארץ החומרית - המסתירה ומעלימה לגמרי, לגבי חכמה עילאה המלביש פה, כמו שכתוב<sup>27</sup>: "כלם בחכמה עשית", - שכל הנבראים נתהוו ב"חכמה", הרי ש"חכמה עילאה" מלובשת גם בארץ הגשמית והחומרית, אלא שהארץ מכסה ומסתירה לגמרי על ה"חכמה עילאה" המלובשת בה, כך גם מכסות האהבה והיראה שכליים על "חכמה עילאה", והיינו חיצונית דחיצונית דכלים דמלכות דאצילות שפעשיה, שהיא - "מלכות דאצילות" עם החיצונית דחיצונית של הכלים שלה, מסתרת לגמרי פרוח נפש העשייה, - "מלכות דאצילות" לכשעצמה, אפילו החיצונית דחיצונית של הכלים שלה, הן ענין של נשמה ואלקות, וזה מוסתר לגמרי בנפש רוח שהן ענין של נברא, שזה כמו "חכמה עילאה", שהיא בהתכללות, בהתאם לסדר התכללות הספירות ש"חכמה עילאה" באה בהתכללות ב"מלכות דאצילות", ו"מלכות דאצילות" מאירה ב"עשייה" ועשר ספירותיה, שבהן יש הרי ענין ה"חכמה", הרי כל זה מוסתר ונעלם בארץ החומרית, ובן בריאה היא מסתרת לגמרי פרוח נפש, - של "בריאה", שהם - רוח ונפש של "בריאה", הן פחות נבראים - המתהווים פחות והעלם הנברא מהנברא, - שהבורא מתעלם ומסתתר מהנברא, הרי זה

27. תהלים קד, כד. 28. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה אוה"ת שמיני תע ואילך". 29. עמוד 123.

ממקום גבוה לנמוך כו'<sup>31</sup>. וְגַם אַחַר שֵׁ – ההארה מ"חכמה עילאה", יָרְדָה לְעֵשְׂיָה, היא לְמַעַל מְעַלָּה מִבְּחִינַת חֲכָמָה בְּיַהֲדוּת דְּעֵשְׂיָה, אֶפְלוּ דְּבְחִינַת נְשָׂמָה שֶׁהיא אֱלֻקוּת. – שכן, זה אלקות של "עשיה", ואילו ההארה של "חכמה עילאה"

שבהלכות היא האלקות של "אצילות". למדנו לעיל, שבמלכות ד"בריאה" ו"יצירה" של נשמה, מלוּבֶשֶׁת מהות "חכמה עילאה דאצילות", ואור הנשמה של "מלכות דבריאה ויצירה" אינו מעלים על אור ה"חכמה עילאה" שבה, שכן (כפי שהרבי רש"ב נ"ע מסביר במאמר דיבור המתחיל "כה אמר ה'" תרס"ז<sup>32</sup>) בהתלבשות קיים הבדל אם ההתלבשות היא במדריגה שהיא כמו המהות של

המדריגה העליונה יותר שהיא מתלבשת בה – או שהיא מהות אחרת מהמדריגה העליונה. כלומר, בשעה שהאור האלקי מתלבש במדריגה שאיננה אלקות, מתעלם ומסתתר האור האלקי בהתלבשות זו, ואילו בשעה שגם המלביש הוא אלקות (אלא במדריגה קטנה יותר) – אין המדריגה העליונה מתעלמת ומסתתרת, אלא המהות ממש של המדריגה העליונה – מאירה במדריגה התחתונה. זה ההפרש בין התלבשות אור הנשמה של בריאה יצירה עשיה שהוא אלקות בג' ראשונות (חכמה בינה ידעת) של "בי"ע" (בריאה יצירה עשיה) שהם נבראים, שאור הנשמה הוא בהעלם והסתר מהם כמו ההעלם וההסתר שבורא מתעלם ומסתתר מנברא, כלומר, שלא מאירה מהות אור הנשמה, כי אם מציאותו בלבד – לבין התלבשות בחינת "חכמה עילאה" (עליונה) באור הנשמה ד"בי"ע" שבהלכות, שכיוון שאור הנשמה הוא הרי גם אלקות לכן מאירה מהות "חכמה עילאה" ממש בגילוי באור הנשמה, ואור הנשמה אינו מסתתר ומתעלם. ולכן, למרות שמה שמאיר בגילוי בהלכות הערוכות לפנינו, הוא בחינת אור הנשמה של "מלכות דבריאה ויצירה", אף על פי כן מלוּבֶשֶׁת בו (באור הנשמה של "מלכות דבריאה ויצירה") מהות "חכמה עילאה" דאצילות, שאינה מסתתרת ומתעלמת. כלומר, שאור ה"אצילות" מאיר בגילוי ממש לגבי אור הנשמה, ולכן בהלכות שאנו לומדים, הרי למרות שלא מאירה בגילוי ממש בחינת "חכמה עילאה", אף על פי כן אין זה בבחינת העלם והסתר, כי אם בבחינת מיעוט בלבד, שביכולתה לבוא לבחינה של גילוי ממש.

של חסד ד"עשיה", מְכַל מְקוֹם הַהֲלָכָה עֲצֻמָּה אֵינָה נְשָׁמִיּוֹת מִמֶּשׁ, שְׁהִיא – ההלכה והפסק, בְּחִינַת רְצוֹן הַנְּמֻשָּׁד מִחֲכָמָה עֲלֵיָה לְהַקְל או לְהַחְמִיר, – שכך מחייבת חכמתו של הקדוש ברוך הוא שיהיה רצונו יתברך ופסק ההלכה להקל או להחמיר, רַק שֵׁ –

הרצון יוֹרֵד וּמְאִיר בְּבְחִינַת גְּלוּי בְּנְשָׁמִיּוֹת, – הרצון העליון מתבטא בהתגלות בענין גשמי, כְּמִים הַיּוֹרְדִים מִמְּקוֹם גָּבוֹה כּו', – שאותם המים שהיו בתחלה במקום הגבוה נמצאים עתה במקום הנמוך, וְהַדְּבָר הַנְּשָׁמִי עֲצֻמּוֹ שָׁבוּ מִדְּפַרְת הַהֲלָכָה, בְּאֵמֶת הוּא<sup>316</sup> וַיֵּצֵא מִסְתִּיר לְנִמְרָה, כְּמוֹ – ההלכה של "המחליף פרה כחמור"<sup>30</sup>, וְכֵן – ההלכה של בְּשֵׁר הַפִּיגוּל או לא פִּיגוּל וְכִשְׁר. – שהפרה והחמור הגשמיים והבשר

הגשמי אודותו דנים אם הוא פיגול או לא – מסתירים באמת לגמרי על הארת ה"חכמה עילאה". מה שהוא אומר שהדבר הגשמי עצמו אודותו דנה ההלכה, מסתיר בודאי לגמרי – למרות שלעיל (קנו, ב) אמר לגבי מצוות שבאחיות האתרוג הגשמי של מצוה, תופסים מהות האלקות ד"אצילות" – הרי זה, מפני שלגבי מצוה, הרי האתרוג הגשמי הוא חלק מן המצוה, לכן אין גשמיות האתרוג מסתירה, אלא זה בטל לגמרי באלקות, ואילו כאן לגבי ההלכה הרי הפרה הגשמית או החמור הגשמי אינם חלק של ההלכה, לכן הם מסתירים, אך השכל הגשמי בו התלבשה ההלכה, כיוון שהוא חלק מן ההלכה, שההלכה התלבשה בשכל גשמי זה – אינו מסתיר. רַק הַהֲלָכָה בְּעֲצֻמָּה – הפסק עם חֲפָעִים הַנְּגַלָּה, – מדוע הפסק הוא כך, וְכֵן, היא מִבְּחִינַת מְלָכוּת דְּבְרִיאָה – חלק השכל והטעם של הגמרא, וַיֵּצֵרָה – חלק פסק ההלכה של המשנה, דְּבְחִינַת נְשָׂמָה, שֶׁהיא אֱלֻקוּת, הַמְּחִיחַ וּמְחַוֵּה נְפֻשׁוֹת דְּבְרִיאָה יִצְרָה עֵשְׂיָה, – שנפש רוח הן ענין של נברא, שֶׁהֵן דְּחִילוֹ וְרַחֲמֵימוֹ – יראה ואהבה, שֶׁל הַמְּלָאכִים וְהַנְּשָׁמוֹת וְחֲכָמָה בְּיַהֲדוּת דְּעֵשְׂיָה, – ההשגה וההתבוננות בגדלות ה' המביאות לאהבה וליראה. כל זה מתהווה ומקבל חיות מֵאֵין לְיֵשׁ. – כפי שכל נברא מתהווה מ"אין" ל"יש", וְלָכֵן – ההארה מ"חכמה" הבאה על ידי מלכות ד"בריאה" ו"יצירה", שהיא הענין של תורה כפי שהיא ב"בריאה" ו"יצירה" לפני שהיא באה למטה בעולם, כמו המים היוורדים ממקום גבוה לנמוך, היא מְרוּחַ צְמָאוֹנִים – של המלאכים והנשמות שבעולם ה"בריאה" ו"יצירה" קָדָם שְׁיָרְדָה לְעוֹלָם הַזֶּה, כְּמִים הַיּוֹרְדִים –

30. ב"מ ק, א. וש"נ. 31. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: תענית ז, א. 32. המשך תרס"ו ע' תכד ואילך.

## שבת קודש י"א כסלו

העולם, וזו מלכות, התחנתה בספירות העולם, ואף על פי כן – "חב"ד דבריאה יצירה", הן מקור להקמה בינה דעת דבריאה יצירה של פחינות נפשיות שהן המלאכים – כיצד, איפוא, אומרים אנו לעיל, שאי אפשר ל"מלכות דבריאה יצירה" דנשמה,

להיות מקור לנבראים –

בשעה ש"חב"ד דבריאה

יצירה" דנשמה, שהיא

למעלה מעלה ממנה, היא

מקור לנבראים? לא קשה

מיד, – לא קשה כלל,

דכאמת המלאכים

והנשמות – המתהווים

מ"חב"ד דבריאה יצירה",

אינן אלא מטפה

הנמשכת מהקמה בינה

דעת דנשמה ל"יסוד ועיר

אנפין" ונתן – ונמשך

ל"נוקבא", – ל"מלכות",

ומשם יצאו – המלאכים

והנשמות, פחינות ל"ידה".

– שנולדה מציאות חדשה,

הרי שאין זה התפשטות של

חב"ד כפי שהדבר הוא

בהלכות, שמהתפשטות כזו

אי אפשר באמת שיהיה

מקור לנבראים, כי אם באופן של טיפה ולידה, יכול להיות מחב"ד

דבריאה יצירה, אפילו של נשמה, ענין של נבראים, כי אף אם

תמצי לומר שנוקבא מהארת הכלים דנוקבא – "מלכות"

דאצילות, הרי הם היוזרים – בבריאה יצירה עשיה, ונעשים

נשמה. – לבריאה יצירה עשיה. אבל עצמות הקמה בינה דעת

דנשמה מתפשט בו קצוות דיון, ושם הם שיתא – ששה

סדרי משנה ונמרא. – ענין ההלכות של תורה, הרי, שעצמות

חב"ד באה דוקא בהלכות של תורה שהיא אלקות, ותורה באה

בבחינת נשמה שהיא אלקות.

והטעם, – מדוע גם אחרי שהארת "חכמה עילאה" ירדה ב"עשיה",

היא עדיין למעלה גם מ"חב"ד דעשיה" של בחינת הנשמה? – משום

דקמה בינה דעת דעשיה דבחינת נשמה הוא מקור החיות

דקמה בינה דעת דנפשיות ותולדותיהן, – של נפש רוח,

והתהוותן מאין ליש עם

תולדותיהן, עד סוף

העשיה, היא הארץ וכל

צבאה. – הרי, שחב"ד

דעשיה" של הנשמה, היא

מקור לנבראים. אבל

הקמה בינה דעת דהלכות

בטעמיהן שנקמלות

דבריאה ויצירה, – המקום

והמדריגה של ההלכות

וטעמיהן – שם אין "חב"ד"

אלו מקור לנבראים, כי אם

– ענין הקמה – שבהן,

היא בתקון פרצופי

האצילות, שבהן –

בפרצופים של "אצילות",

תלוין כל טעמי המצות,

מצות עשה פה' חסדים, –

של "ז"א דאצילות", ומצות

לא תעשה פה' גבורות. –

של "ז"א דאצילות", ומשום

הכי – ולכן, נמי, – גם כשירדו להתלבש בנבראים, – כשטעמי

ההלכות, שבעצם הם הפרצופים של "אצילות" – ירדו להיות

טעמים של הלכות לנבראים, הן במלכות דבריאה ויצירה

דבחינת נשמה דוקא, – שנשמה היא אלקות, שחוא – הנשמה

היא מכלים דאצילות, – ל' הכלים של "זו"ן דאצילות" נעשים

נשמה ל"בי"ע", ולא פחינות נפשיות. – והן לא התלבשו

בבחינת רוח ונפש שהן "נברא". ואף דקמה בינה דעת דבריאה

יצירה דבחינת נשמה, שנקמה מאד מעלתן על פחינת מלכות

דבריאה יצירה דנשמה, – שכן, זו חב"ד, העליונות בספירות

## קונטרס אחרון

והטעם משום דחב"ד

דעשי' דבחי' נשמה הוא מקור החיות דחב"ד דנפש

רוח ותולדותיהן והתהוותן מאין ליש עם תולדותיהן

עד סוף העשיה היא הארץ וכל צבאה. אבל חב"ד

דהלכות בטעמיהן שבמל' דבריאה ויצ' ענין החכמה

היא בתקון פרצופי האצ' שבהן תלוין כל טעמי

המצות מ"ע בה' חסדים ומל"ת בה"ג ומשו"ה נמי

כשירדו להתלבש בנבראים הן במל' דבריאה ויצ' ויצ'

דבחי' נשמה דוקא שהוא מכלים דאצ' ולא בבחי'

נפש רוח. ואף דחב"ד דבריאה יצירה דבחי' נשמה

שגבהה מאד מעלתן על בחי' מלכות דבריאה יצירה

דנשמה ואעפ"כ הן מקור לחב"ד דבריאה יצירה של

בחי' נפש רוח שהן המלאכים. לק"מ דכאמת המלאכים

והנשמות אינן אלא מטפה הנמשכת מחב"ד דנשמה

ליסוד ז"א וניתן לנוק' ומשם יצאו בבחי' לידה כי אף

את"ל שנבראו מהארת הכלים דנוק' דאצ' הרי הם

היורדים ונעשים נשמה. אבל עצמות חב"ד דנשמה

מתפשט בו"ק דזו"ן ושם הם שיתא סדרי משנה וגמרא

הכי – ולכן, נמי, – גם כשירדו להתלבש בנבראים, – כשטעמי

ההלכות, שבעצם הם הפרצופים של "אצילות" – ירדו להיות

טעמים של הלכות לנבראים, הן במלכות דבריאה ויצירה

דבחינת נשמה דוקא, – שנשמה היא אלקות, שחוא – הנשמה

היא מכלים דאצילות, – ל' הכלים של "זו"ן דאצילות" נעשים

נשמה ל"בי"ע", ולא פחינות נפשיות. – והן לא התלבשו

בבחינת רוח ונפש שהן "נברא". ואף דקמה בינה דעת דבריאה

יצירה דבחינת נשמה, שנקמה מאד מעלתן על פחינת מלכות

דבריאה יצירה דנשמה, – שכן, זו חב"ד, העליונות בספירות

יום חמישי      ה כסלו      ה'תש"ד

שיעורים. חומש: ויצא, חמישי עם פירש"י.  
תהלים: כט-לד.  
תניא: אבל דוקא . . . "312" שם.

והנה סולם מוצב ארצה – תפלה היא סולם ההתקשרות של הנשמה באלוקות. והגם שהוא מוצב ארצה, התחלת התפלה היא בהודאה לבד, אבל וראשו מגיע השמימה, בבחי' ביטול עצמי, אבל בא לזה ע"י הקדמת ההשגה וההבנה בפסוקי דזמרה, ברכות ק"ש וק"ש.

יום  
ראשון

יום שישי      ו כסלו      ה'תש"ד

שיעורים. חומש: ויצא, ששי עם פירש"י.  
תהלים: לה-לח.  
תניא: ועוד זאת . . . "קנז" לא יראו.

אאמו"ר אמר: קריאת שמע שעל המטה איז, אין זעיר אנפין, ווי דער ווידוי וואָס קודם צאת הנפש מהגוף. נאָר יעמאַלט גייט מען שוין אינגאַנצען אווען פון יריד, און עס ענדיגט זיך שוין דער מסחר פון היום לעשותם, און אין קשעהמ"ט פון יעדער נאָכט האלט מען נאָך אין מיטן יריד, און מען קען נאָך אויפטאָן.

תרגום חפשי

קריאת שמע שעל המטה היא, בזעיר אנפין [דוגמית של], כהווידוי שבטרם צאת הנפש מהגוף. אלא שאז עוזבים לגמרי את היריד, וכבר מסתיים המסחר של היום לעשותם, ובקריאת-שמע שעל המטה של כל לילה עדיין נמצאים בעצומו של היריד, ואפשר עדיין לפעול.

יום  
שני

שבת      ז כסלו      ה'תש"ד

הפטורה: ועמי - תלמי שדי. ויברח יעקב - ובאשה שמר. ובנביא העלה - ובנביא נשמר.

שיעורים. חומש: ויצא, שביעי עם פירש"י.  
תהלים: לט-מג.  
תניא: ובר מן . . . "314" הלכותיהן.

שלש חכמות הן: חכמת ביטול החומר, ע"י הוראת שקוץ ותיעוב כל ענינים הגופניים והחומריים – חכמת המוסר.

חכמת הכרת מעלת הצורה והרוחני במדות ובמושכלות והוראת אופני הקירוב אליהם – חכמת החקירה.

חכמת הגברת הצורה על החומר, הוראה במעלת חומר מזוכך ובמעלת הצורה כשנקבעה בחומרי, והתכללותם יחד מבלי אשר ימצא ראש וסוף, להיות כי נעוץ תחלתן בסופן וסופן בתחלתן, אל אחד בראם, ולכוונה אחת לגלות אור קדושת חביון עוזו ית' נבראו, ושניהם כאחד דוקא משלימים אותה השלימות, אשר עלה ברצונו ית' – חכמת תורת החסידות.

יום  
שלישי

יום ראשון	ח כסלו	ה'תש"ד
שיעורים. חומש: וישלח, פ' ראשונה עם פירש"י. תהלים: מד"מה. תניא: אך להבין . . . "קנח" וכה"ג.		
<b>יום רביעי</b>		
א מענש זאָל זיך מתבונן זיין, ווי גרויס חסדי הבורא ב"ה זיינען, אז אזא קטן שבקטנים ווי דער מענש איז, קען ער מאַכען א נחת רוח גדול צום [יתבונן האדם עד כמה גדולים חסדי הבורא-ברוך-הוא, שזכה קטן שבקטנים כפי שהוא האדם, יכול לגרום נחת-רוח גדול לן גדול הגדולים וכמ"ש ולגדולתו אין חקר, דארף דער מענש זיין תמיד באגייסטערט און טאַן די [על האדם להיות תמיד נלהב ולבצע את ה] עבודה בלב ונפש חפצה.		

יום שני	ט כסלו	ה'תש"ד
שיעורים. חומש: וישלח, שני עם פירש"י. תהלים: מט"נד. תניא: אך עוד . . . "קנח" מהנברא.		
<b>יום חמישי</b>		
יום הולדת את אדמו"ר האמצעי - תקל"ד - ויום הסתלקותו - תקפ"ח. ומ"כ בניעושין. ט בכסלו תקנ"ד אמר רבינו הזקן מאמר - והוא חלק פרק נ"ג מספר של בינונים (תניא) המדבר ע"ד בית ראשון. למחרתו אמר חסידות עוד הפעם - סיום פרק הנ"ל עד גמירא [סופן]. כי המאמרים מר"ה תק"ן עד י כסלו תקנ"ד (אשר בהם נכללו לקוטי עצות משנים הקודמות) מהם נסדרו נ"ג פרקי ספר של בינונים.		

יום שלישי	י כסלו	ה'תש"ד
שיעורים. חומש: וישלח, שלישי עם פירש"י. תהלים: נה"נט. תניא: משא"כ ההלכות . . . "316" אלקות.		
<b>יום שישי</b>		
אדמו"ר האמצעי יצא לחירות - תקפ"ז - ממאסרו בעיר וויטעפסק. בחוהמ"ס נודע אשר הלשינו את אדמו"ר האמצעי. ביום א' פ' נח כח תשרי נסע בלויית פקידים מליובאוויטש, בצהרים בא לדאבראמיסל, אמר שם דא"ח מים רבים גו', יום ב' נסע משם עד ליאזנא, אמר שם דא"ח רשפי' רשפי גו', יום ג' נסע משם לוויטעפסק, וישב שם תפוס עד יום א' וישלח י כסלו.		

יום רביעי	יא כסלו	ה'תש"ד
שיעורים. חומש: וישלח, רביעי עם פירש"י. תהלים: ס"סה. תניא: והטעם . . . "316" וגמרא.		
<b>שבת קודש</b>		
מהגהות אאמו"ר על הסידור "סדר התפלה" (עם הדא"ח): ח"א ד"ה ברוך עושה בראשית (צט). (א): "משא"כ בחי' רדל"א", ניתקן "ומעתה יובן פי' וענין בחי' רדל"א". ח"ב ד"ה עד הגל (פת. ד): "לרבנן והלכה כר"י שבירך", ניתקן "לרבנן אם בירך". שם: "דעת ר"י וכן האמת" העביר קולמוס על "וכן האמת". שם (פט. א): "התהו דנקודים" ניתקן "התהו דעקודים".		



## שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - ה'י"א כסלו ה'תשס"ז

### יום ראשון

### הלכות נדרים פרק ז

**א.** שנים שנאסרה הנאת כל אחד מהן על חברו, בין בנדר בין בשבועה - הרי אלו מתרין להחזיר אבדה זה לזה, מפני שהיא מצוה. ובמקום שדרך שנוטל שטר המחזיר את האבדה, יפל השטר להקדש - שאם יטל שטר, נמצא נהנה; ואם לא יטל שטר, נמצא מהנה [בביתור].

**ב.** ומתרין בדברים שהן בשתפות כל ישראל, כגון הר הבית והעזרות והבאר שבאמצע הדרך; ואסורין בדברים שהן בשתפות כל אנשי העיר, כגון הרחבה שבפני המרחץ ובית הכנסת והתבה והספרים.

**ג.** וכיצד יעשו, כדי שיהיו מתרין בדברים אלו? כל אחד משניהן כותב חלקו לנשיא, או לאחד משאר העם, ומזכה לו בחלקו על ידי אחר. ונמצא כל אחד מהן כשיכנס למרחץ שהוא לכל אנשי העיר, או לבית הכנסת - אינו נכנס לרשות חברו, אלא לרשות אחרים; שהרי כל אחד מהן נסתלק מחלקו במקום זה, ונתנו במתנה.

**ד.** הרי שניהן שתפין בחצר - אם יש בה דין חלקה [ארבע אמות לכל אחד], הרי אלו אסורין להכנס לה, עד שיחלקו ויכנס כל אחד ואחד לחלקו; ואם אין בה דין חלקה - כל אחד ואחד נכנס לביתו, והוא אומר בתוך שלו נכנס. ובין כך ובין כך, שניהן אסורין להעמיד רחים ותנור וילגדל תרנגולין בחצר זו.

**ה.** שנים שהיו שתפין בחצר [שאינו בה דין חלוקה], ונדר אחד מהן שלא ינהה בו השני - כופין את הנודר למכור חלקו. נדר שלא ינהה הוא בשני - הרי זה מתר להכנס לביתו, מפני שבדשותו הוא נכנס; אבל אינו יכול להשתמש בחצר, כמו שבארנו.

**ו.** היה אחד מן השוק אסור בהנאת אחד משניהן, הרי זה מתר להכנס לחצר זו - מפני שהוא אומר לו: 'לתוך של חברך אני נכנס, ואיני נכנס לתוך שלך'.

**ז.** מי שאסר הנחת אמה מן האמות על עצמו - הרי זה מתר לקח מהן ביותר [ביוקר], ולמכור להן בפחות [בזול]. אסר הנחתו עליהן - אם שומעין לו שיקח מהן בפחות וימכר ביותר, מתר; ואין גוזרין כאן שלא ימכר, גזרה שמא יקח - שהרי לא נדר מאיש אחד כדי שנגזר עליו, אלא מאמה בלה, שאם [ששם] אי אפשר לו לשא ולתן עם זה, ישא ויתן עם אחר. לפיכך, אם אסר הנחתו עליו - הרי זה משאילין ומלוה אותן; אבל לא ישאל מהן, ולא ילוה מהן.

**ח.** אסר הנחתו עליהן והנחתן עליו - לא ישא ויתן עמהן; וכן הם לא ישאו ולא יתנו עמו, ולא ישאל ולא ישאיל להן, ולא ילוה מהן, ולא ילוה אותן.

**ט.** אסר על עצמו הנחת בני העיר - אסור להשאל על

נדרו לחכם מבני אותה העיר ההיא; ואם נשאל והתיר לו, הרי נדרו מתר, כמו שבארנו.

**י.** מי שאסר הנחת הכריות עליו - הרי זה מתר להנחת בלגט שכתה ופאה ומעשר עני המתחלק בגרנות, אבל לא שבתוף הבית.

**יא.** מי שאסר הנחתו על הפנהים ועל הלויים - הרי אלו כאין ונטילין מתנותיהן על כרחו; ואם אמר: 'כפנהים אלו ולויים אלו' - הרי אלו אסורין, ויתן תרומותיו ומעשרותיו לכהנים ולויים אחרים. והוא הדין במתנות עניים, עם העניים.

**יב.** מי שהיתה הנחתו אסורה על חברו, ואין לחברו מה יאכל - הולך אצל החנוני ואומר: 'איש פלוני אסור בהנתי ואיני יודע מה אעשה'; אם הלך החנוני ונתן לו, וכא ונטל מזה - הרי זה מתר.

**יג.** היה ביתו לבנות, גדרו לגדר, שדהו לקצר, והלך אצל הפועלים ואמר: 'איש פלוני אסור בהנתי ואיני יודע מה אעשה', והלכו הן ועשו עמו, וכאו לזה ונתן להן שחרן - הרי זה מתר; שנמצא זה שפרע לו חובו, וכבר בארנו שזה מתר לפרע חובו.

**יד.** היו מהלכין בדרך, ואין לו מה יאכל - נותן לאחד משום מתנה, והלה מתר בה; ואם אין עמהן אחר, מניח על הסלע ואומר: 'הרי הן מפקרין לכל מי שיחפץ', והלה נוטל ואוכל.

**טו.** נתן לאחד מתנה ואמר לו: 'הרי הסעודה הזו נתונה לך מתנה, וכבוא פלוני שהוא אסור בהנתי, ויאכל עמנו' - הרי זה אסור. ולא עוד, אלא אם נתן לו סתם, וחסר ואמר לו: 'רצונך שיכבוא פלוני ויאכל עמנו'? - אם הוכיח סופו על תחלתו, שלא נתן לו אלא על מנת שיכבוא פלוני ויאכל - הרי זה אסור; כגון שהיתה סעודה גדולה, והוא רוצה שיכבוא אביו או רבו וכיוצא בהם לאכל מסעודה זו, שהרי סעודתו מוכחת עליו שלא גמר להקנות לו. וכן כל פיוצא בזה.

**טז.** כל מתנה שאם הקדישה [המקבל] לא תהיה מקדשת - אינה מתנה. וכל הנותן לזה מתנה על מנת להקנותה לאחר, הרי זה האחר קנה בעת שיקנה לו הראשון; ואם לא הקנה לו הראשון לאותו האחר, לא קנה לא ראשון ולא שני.

**יז.** מי שנאסרה הנחתו על בעל בתו, והוא רוצה לתת לבתו מעות, כדי שתהיה נהנית מהן ומוציאה אותן בתפציה [צרכיה ורצונותיה] - הרי זה נותן לה ואומר לה: 'הרי המעות האלו נתונין לך במתנה, ובכלבד שלא יהיה לבעלך בהן רשות, אלא יהיו למה שאת נותנת לפיך', או 'למה שתלבשי', וכיוצא בזה. ואפלו אמר לה: 'על מנת שאין לבעלך בהן רשות, אלא מה שתרצי עשי בהן' - לא קנס הבעל, ומה שתרצה תעשה בהן. אבל אם נתן לה

ז. וכן האומר: 'היין קרפן עלי, מפני שהיין רע למעים', אמרו לו: 'והרי המלישן יפה למעים' - אם אמר: 'אלו הייתי יודע, לא הייתי נודר', ואפלו אמר: 'אלו הייתי יודע, הייתי אומר: החדש אסור והלישן מתר' - מתר בלישן ובחדש; אבל אם אמר: 'אלו הייתי יודע, הייתי אומר: כל הינות אסורות עלי חוץ מן המלישן' - הרי זה מתר במלישן בלבד. וכן כל פיוצא בזה.

ח. כל הנודר או הנשבע, רואין דברים שבגללן נשבע או נדר, ולומדין מהן לאיזה דבר נתפון; והולכין אחר הענין [=הנסיבות], לא אחר כל משמע הדבור. פיצד? הנה טעון משא של צמר או של פשתים, והיזע והיה ריחו קשה, ונשבע או נדר שלא יעלה עליו צמר ופשתים לעולם - הרי זה מתר ללבש בגדי צמר או פשתים ולכסותן [להתכסות בהם], ואינו אסור אלא להפשילן לאחוריו. הנה לבוש בגד צמר ונצטער בלבישתו, ונשבע או נדר שלא יעלה עליו צמר לעולם - אסור ללבש, ומתוודע עליו; ומתוודע להתפסות בגדי צמר, שלא נתפון זה אלא לבגד צמר. וכן כל פיוצא בזה.

ט. היו מבקשין ממנו שישא קרובתו, והוא ממאן [=מסרב], ופצרו בו, ונדר או נשבע שלא תהנה בו לעולם, וכן המגרש את אשתו, ונשבע או נדר שלא תהנה בו לעולם - הרי אלו מתרות להנות לו, שאין פונתו אלא לשם אישות.

י. וכן הקורא לחברו שיסעד אצלו, ומאן, ונשבע או נדר שלא יפנס לביתו, ולא ישתה לו טפת צונן - הרי זה מתר להפנס לביתו ולשתות לו צונן; שלא נתפון זה אלא שלא יאכל וישתה עמו בסעודה זו. וכן כל פיוצא בזה.

יא. האומר לחברו: 'לביתך איני נכנס, ושדך איני לוקח', בין בנדר בין בשבועה, ומת או מכרן לאחר - הרי זה מתר להפנס לבית, ולקח השדה מן היורש או מן הלוקח; שלא נתפון זה, אלא כל זמן שהן ברשותו. אבל אם אמר: 'לבית הנה איני נכנס, ושדה זו איני לוקח', ומת או מכרן לאחר - הרי זה אסור.

יב. אמר לחברו: 'השאלני פרתך', אמר לו: 'אינה פנויה', נשבע או נדר ואמר: 'שדי איני חורש בה לעולם' - אם היה דרכו לחרש בידו, הוא אסור וכל אדם מתרין לחרש לו בה; ואם אין דרכו לחרש בידו, הוא וכל אדם אסורין. וכן כל פיוצא בדברים אלו.

יג. מי שנשבע או נדר שישא אשה, או שיקנה בית, או שייצא בשירה [לדרך ארוכה], או יפרש [=יפליג] בים - אין מחיבין אותו לשא או לקנות או לצאת מיד, אלא עד שימצא דבר הקגון [=מחאים] לו. ומעשה באשה שנדרה שכל מי שיתבע אותה תנשא לו, וקפצו עליה בני אדם שאינן הגונים לה; ואמרו חכמים: 'לא נתפונה זו אלא לכל מי שיתבע אותה מן הגונים לה'. וכן כל פיוצא בזה.

יד. המדיר את חברו, או שנשבע, ואמר לו: 'שתבוא ותטל לבניך פר אחד חטים, או שתי חביות של יין' - הרי זה יכול להתיר נדרו בלא שאלה לחכם, ויאמר לו: 'קלום

מתנה ואמר לה: 'על מנת שאין לבעלך בהן רשות', ולא פירש שתהיה המתנה הזאת לךך וילךך, או למה שתתקצה תעשה בה - הרי קנה אותה הבעל לאכל פרותיה; ודבר זה אסור, שהרי הוא אסור בהנית חותנו.

### הלכות נדרים פרק ח

א. מי שנדר או נשבע, ופרש בשעת נדרו דבר שנדר או נשבע בגללו - הרי זה כמי שתלה נדרו או שבועתו באותו דבר; ואם לא נתקיים אותו דבר שנשבע בגללו, הרי זה מתר.

ב. פיצד? נדר או נשבע שאינו נושא אשה פלונית שאביה רע, שאינו נכנס לבית זה שכלב רע בתוכו - מתו, או שעשה האב תשובה - הרי זה מתר; שזה כמי שנדר או נשבע ואמר: 'שלא אשא פלונית ולא אפנס לבית זה, אלא אם פן נסתלק ההזק'. וכן כל פיוצא בזה.

ג. אבל הנודר או הנשבע שאינו נושא פלונית הפעורה, ונמצאת נאה, שחנה ונמצאת לבנה, קצרה [=נמוכה] ונמצאת ארבה [=גבוהה], שאין אשתי נהנית לי שגנבה את פיסי ושהפת את בני' ונודע שלא גנבה ולא הפת - הרי זה מתר; מפני שהוא נדר טעות, והוא בכלל נדרי שגגות שהן מתרין; ואין זה כתולה נדרו בדבר ולא נתקיים הדבר - שהרי הסבה שבגללה נדר לא היתה מצויה [מלכתחילה], וטעות היתה.

ד. ולא עוד, אלא מי שראה אנשים מרחוק אוכלים תאנים שלו, אמר להם: 'הרי הן עליכם קרפן', בין שקרב אליהם והביט, והרי הם אביו ואחיו - הרי אלו מתרין; אף על פי שלא פירש הסבה שהדירן בגללה, הרי זה כמי שפרש - שהדבר [=הנסיבות] מוכיח שלא אסר עליהן, אלא שהיה בדעתו שהן זרים. וכן כל פיוצא בזה.

ה. מי שנדר או נשבע, ונולד לו [=ננתחד אצלו] דבר שלא היה בלבו בשעת השבועה או בשעת הנדר - הרי זה אסור, עד שישאל לחכם ויתיר את נדרו. פיצד? אסר את עצמו בהנית פלוני, או שלא יפנס למקום פלוני, ונעשה אותו האיש סופר, ואותו מקום בית הפנסת - אף על פי שהוא אומר: 'אלו הייתי יודע שזה נעשה סופר ומקום זה יעשה בית הפנסת, לא הייתי נודר או נשבע' - הרי זה אסור להנות ולהפנס, עד שיתיר נדרו כמו שבארנו. וכן כל פיוצא בזה.

ו. כל נדר שהתיר מקצתו, התיר כלו; והוא הדין בשבועה. פיצד? ראה אנשים מרחוק אוכלין פרותיו, ואמר: 'הרי הן עליכם קרפן', וכשהגיע אליהם, והנה הם אביו ואנשים זרים - הואיל ואביו מתר, פלן מתרין; ואפלו אמר: 'אלו הייתי יודע, הייתי אומר: פלוני ופלוני אסורין ואבוי מתר' - הרי פלן מתרין. אבל אם אמר פשהגיע אליהם: 'אלו הייתי יודע שאבוי ביניכם, הייתי אומר: פלכם אסורין חוץ מאבוי' - הרי פלן אסורין חוץ מאבוי; שהרי גלה דעתו שלא התיר מקצת הנדר, אלא כמו שנדר היה נודר ומתנה על אביו.

וכיוצא בהן; אסור עצמו מכל היורד לקדוה, הרי זה אסור בכל המתבטלין בקדוה [נאפילו שאחרי הבישול נאפים או מיטגנים].

ח. הנודר מן הדגים, מתר בציר [רוטב הדג] ובמרים [שומן דגים] של דגים. הנודר מן החלב - מתר בקוס, והוא המים הנבדלין מן החלב; נדר מן הקוס, מתר בחלב. נדר מן הגבינה, אסור בה בין מליחה בין תפלה.

ט. הנודר מן החטים, אסור בהן בין חיין בין מבשלים. 'חטה חטים שאיני טועם', אסור בהן בין קמח בין פת; 'חטה שאיני טועם', אסור בה באפויה [חטה], בלשון יחיד, מתייחסת לפת] ומתר לכס [גרגרי חיטה]; 'חטים שאיני טועם', מתר באפוי ואסור לכס; 'חטה חטים שאיני טועם', אסור בין באפוי בין לכס. והנודר מן הדגן או מן התבואה, אינו אסור אלא מחמשת המינין [מיני דגן].

י. הנודר מן הירק, מתר בדלועין. מן הכרישין [=כרתים], מתר בקפליטות [סוג של כרתי שמקורו בארץ]. הנודר מן הפרוב - אסור במים שנתבשל בו הפרוב, שהרי מי השלקות בשלקות. נדר ממי השלקות, מתר בשלקות עצמן. הנודר מן הרטב, מתר בתבלין שבו; מן התבלין, מתר ברטב. הנודר מן הגריסין, אסור במקפה [=תבשיל סמיר] של גריסין.

יא. הנודר מפרות הארץ - אסור בפרות הארץ, ומתר בכמהין [סוג פטריות שבתוך האדמה] ופטירות; ואם אמר: 'כל גדולי קרקע עלי' - אסור אף בכמהין ופטירות; אף על פי שאינן יונקין מן הקרקע, גדלין הן בקרקע.

יב. הנודר מפרות שנה - אסור בכל פרות השנה, ומתר בגדדים וטלאים ובחלב ובביצים ובגוללות; ואם אמר: 'גדולי שנה עלי', אסור בכלן. הנודר מפרות הקיץ, אין אסור אלא בתאנים.

יג. ובכל הדברים האלו וכיוצא בהן - הנהר בעקר הגדול, שהוא: בנדרים - הלוח אחר לשון בני אדם שבאותו מקום, באותה לשון, ובאותו זמן. ועל פי העקר זה תורה ותאמר: 'זה הנודר אסור בדבר פלוני, ומתר בדבר פלוני'.

יד. הנודר מן הענבים, מתר ביין ואפלו התדש; מן הזיתים, מתר בשמן; מן התמרים, מתר בדבש תמרים; מן הסתוניות [ענבים חמוצים], מתר בחמץ סתוניות. מן היין, מתר ביין תפוחים; מן השמן, מתר בשמן שמשמן; מן הדבש, מתר בדבש תמרים; מן החמץ, מתר בחמץ סתוניות; מן הירק, מתר בירקות שדה [שצמחו מעצמם בשדה] - מפני שכל אלו, שם לוי הם, והוא לא נדר אלא משם שאינו לוי באותו מקום. וכן כל פיוצא בזה.

טו. הנודר מן הפסות [=בגד], מתר [באריגים גסים שאינם ראויים ללבישה] בשק וביריעה ובתמילה [יריעה להגנה מגשם]. הנודר מן הפית - אסור בפעליה, שהעליה בכלל הפית; נדר מן העליה, מתר בפית. הנודר מן המטה - אסור בדרגש, שהוא כמו מטה קטנה; נדר מן הדרגש, מתר במטה. וכן כל פיוצא בזה.

נתפנות אלא לכבדני, כבודי שלא אטל, וכבר הגיע אלי כבוד שגדרת בשבילי'.

טז. וכן הנודר או הנשבע שאין אתה נהנה לי, אם אין אתה נותן לכני כור של חטים ושתי חביות של יין - הרי זה יכול להתיר נדרו שלא בשאלת חכם, ויאמר: 'הריני כאלו נתקבלתי והגיעו לידי'. וכן כל פיוצא בזה.

## הלכות נדרים פרק ט

א. בנדרים - הלוח אחר לשון בני אדם באותו מקום, ובאותה לשון, ובאותו זמן שגדר או נשבע בו. כיצד? נדר או נשבע מן המבשל - אם דרך אותו מקום באותה לשון באותו זמן שקוראין 'מבשל' אפלו לצלי ולשלוק [שנתבשל יותר מהראוי], הרי זה אסור בכל; ואם אין דרך לקרות 'מבשל' אלא לבשר שנתבשל במים ובתבלין, הרי זה מתר בצלי ובשלוק. וכן המעשן, והמבשל בחמי טבחה, וכיוצא בהן - הולכין בו אחר הלשון של בני העיר.

ב. נדר או נשבע מן המליח - אם דרך לקרות 'מליח' לכל המלוחין, הרי זה אסור בכל המלוחין; ואם דרך שאין קוראין 'מליח' אלא לדג מליח בלבד, אינו אסור אלא בדג מליח.

ג. נדר או נשבע מן הכבוש - אם דרך לקרות 'כבוש' לכל הכבושין, הרי זה אסור בכל; ואם אין דרך לקרות 'כבוש' אלא לירק כבוש בלבד, אינו אסור אלא בכבוש של ירק. וכן כל פיוצא בזה.

ד. הוי מקצת בני המקום קורין לו כף, ומקצתן אין קורין - אין הולכין אחר הרב; אלא הרי זה ספק נדרים, וכל ספק נדרים להחמיר. ואם עבר, אינו לוקה.

ה. כיצד? נדר מן השמן במקום שמסתפקין [=משתמשים] בשמן זית ובשמן שמשמן, ורב אנשי המקום אין קורין 'שמן' סתם אלא לשמן זית, וקורין לשמן שמשמן 'שמן שמשמן', ומעוטן קורין אף לשמן שמשמן 'שמן' סתם - הרי זה אסור בשניהם; ואינו לוקה על שמן שמשמן. וכן כל פיוצא בזה.

ו. כל דבר שדרך השליח באותו מקום להמלך [=לברר] עליו, הרי הוא בכלל המין שנאמר לשליח סתם. כיצד? מקום שדרך אדם ישלח אדם שליח לקנות לו בשר סתם, ואמר: 'לא מצאתי אלא דגים' - אם נשבע במקום זה או נדר מן הבשר, נאסר אף בבשר דגים. וכן כל פיוצא בזה. ובכל מקום - הנודר מן הבשר אסור בבשר עופות ובקרבנים, ומתר בחגבים. ואם מראין הדברים [=הנסיבות] בעת שגדר שלא נתפנו זה אלא לבשר בהמה בלבד, או לבשר עוף ובהמה בלבד - הרי זה מתר בבשר דגים, ואפלו במקום שהשליח נמלך עליהן.

ז. הנודר מן המבשל - מתר בביצה שלא נתבשלה עד שקפתה [התקשתה], אלא נתגלגלה [=התחממה] בלבד. הנודר ממעשה קדוה [=סיר] - אינו אסור אלא מדברים שמפתיחין אותן בקדוה, כגון ריפות [=גריסים] ולביבות

אָלֵא עַד שְׁתַּחֲשֵׁף [=עד הלילה]; 'שְׂאִינִי טוֹעֵם יוֹם אֶחָד', אָסוּר מֵעַתְּ לַעֲת מִשְׁעַת נִדְרֹו. לְפִיכָּהּ, הַנּוֹדֵר 'שְׂאִינִי טוֹעֵם הַיּוֹם' - אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא מִתֵּר מִשְׁתַּחֲשֵׁף, לֹא יֵאָכֵל מִשְׁתַּחֲשֵׁף עַד שִׁישְׂאֵל לְחֶכֶם; גְּזֵרָה שְׂמָא יִשְׁבַּע פְּעַם אַחֲרַת 'יוֹם אֶחָד' וַיֵּאָכֵל מִשְׁתַּחֲשֵׁף, שֶׁהָרִי אֵין כָּל הַעֵם יוֹדְעִין הַפֶּרֶשׁ שֶׁבֵּין זֶה לְזֶה.

**ב.** נִדְרַ 'שְׂאִינִי טוֹעֵם יוֹם' - הָרִי זֶה סִפֵּק, וְאָסוּר מֵעַת לַעֲת כְּאֹמֵר 'יוֹם אֶחָד'; וְאֵם אָכֵל אַחַר שְׁחֻשְׁכָּה, אֵינוֹ לוֹקֵה. 'שְׂאִינִי טוֹעֵם שֶׁבַת זו' - הָרִי זֶה אָסוּר בְּשֶׂאֵר יְמֵי הַשֶּׁבַת וּבַיּוֹם הַשֶּׁבַת, וְהָרִי הוּא מִתֵּר מִתְּחִלָּה בְּשֶׁבַת; 'שְׂאִינִי טוֹעֵם שֶׁבַת אַחַת' - הָרִי זֶה אָסוּר שְׁבַעַת יְמִים, מֵעַת לַעֲת. אֲמַר 'שֶׁבַת' סֶתֶם, וְלֹא פֶרֶשׁ לֹא אַחַת וְלֹא זו - הָרִי זֶה סִפֵּק, וְאָסוּר שְׁבַעַת יְמִים מֵעַת לַעֲת; וְאֵם אָכֵל אַחַר הַשֶּׁבַת - אֵינוֹ לוֹקֵה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

**ג.** 'שְׂאִינִי שׁוֹתֵה חֲדָשׁ זֶה' - אָסוּר בְּשֶׂאֵר הַחֲדָשׁ; אָכֵל בַּיּוֹם רֵאשׁ חֲדָשׁ יִהְיֶה מִתֵּר, אֵף עַל פִּי שֶׁהִיָּה חֲדָשׁ חֲסֵר. 'שְׂאִינִי טוֹעֵם חֲדָשׁ אֶחָד' - אָסוּר שְׁלִשִׁים יוֹם גְּמוּרִים, מֵעַת לַעֲת. נִדְרַ 'חֲדָשׁ' סֶתֶם - אָסוּר שְׁלִשִׁים יוֹם מֵעַת לַעֲת, מִסִּפֵּק.

**ד.** 'שְׂאִינִי אוֹכֵל בֶּשֶׂר שְׁנֵה זו' - אֶפְלוֹ לֹא נִשְׂאָר מִן הַשְּׁנֵה אֲלֵא יוֹם אֶחָד, אֵין אָסוּר אֲלֵא אוֹתוֹ הַיּוֹם; וּבַיּוֹם רֵאשׁ הַשְּׁנֵה, מִתֵּר. וְרֵאשׁ הַשְּׁנֵה לְנִדְרִים, הוּא יוֹם רֵאשׁ חֲדָשׁ תְּשֻׁרִי. 'שְׂאִינִי אוֹכֵל שְׁנֵה אַחַת' - הָרִי זֶה אָסוּר שְׁנֵה תְּמִימָה, מִיּוֹם לְיוֹם; וְאֵם נִתְעַבְּרָה הַשְּׁנֵה, אָסוּר בָּהּ וּבַעֲבוּרָה. 'שְׂאִינִי אוֹכֵל שְׁנֵה' - הָרִי זֶה אָסוּר מִיּוֹם לְיוֹם מִסִּפֵּק, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

**ה.** 'שְׂאִינִי שׁוֹתֵה יַיִן שְׁבוּעַ זֶה' - אָסוּר בְּשֶׂאֵר שְׁנֵי הַשְּׁבוּעַ, וּבְשֶׁנַּת הַשְּׂמִטָּה; וְאֵינוֹ מִתֵּר אֲלֵא מִרֵאשׁ הַשְּׁנֵה שֶׁל מוֹצָאֵי שְׁבִיעִית. 'שְׂאִינִי שׁוֹתֵה יַיִן שְׁבוּעַ אֶחָד' - אָסוּר שְׁבַע שָׁנִים גְּמוּרוֹת, מִיּוֹם לְיוֹם. אֲמַר 'יֹבֵל זֶה' - אָסוּר בְּשֶׂאֵר שְׁנֵי הַיּוֹבֵל, וּבְשֶׁנַּת הַחֲמִשִּׁים עֶצְמָה.

**ו.** 'שְׂאִינִי שׁוֹתֵה יַיִן עַד רֵאשׁ חֲדָשׁ אֶדְר' - אֵם הִיתָה שְׁנֵה מְעַבְּרַת, וְלֹא יָדַע שֶׁהִיא מְעַבְּרַת כְּשֶׁנִּדְר - אֵינוֹ אָסוּר אֲלֵא עַד רֵאשׁ חֲדָשׁ אֶדְר רֵאשׁוֹן; וְאֵם נִדְר עַד סוֹף אֶדְר, הָרִי זֶה אָסוּר עַד סוֹף אֶדְר שְׁנֵי. וְאֵם יָדַע שֶׁהַשְּׁנֵה מְעַבְּרַת, וְנִדְר עַד רֵאשׁ חֲדָשׁ אֶדְר - אָסוּר עַד רֵאשׁ חֲדָשׁ אֶדְר שְׁנֵי.

**ז.** הַאוֹסֵר עֲצָמוֹ בְּדָבָר עַד הַפֶּסַח - בֵּין שְׂאֵמֵר 'עַד לְפָנֵי הַפֶּסַח', בֵּין שְׂאֵמֵר 'עַד הַפֶּסַח' - אֵינוֹ אָסוּר אֲלֵא עַד שִׁגְעִיעַ בְּלֶבֶד; וְאֵם אָמַר: 'עַד שִׁהְיֶה הַפֶּסַח' - הָרִי זֶה אָסוּר עַד שִׁיֵּצֵא הַפֶּסַח. אֲמַר 'עַד הַקְּצִיר' אוֹ 'עַד הַבְּצִיר', אוֹ שְׂאֵמֵר 'עַד שִׁהְיֶה הַקְּצִיר' אוֹ 'הַבְּצִיר' - אֵינוֹ אָסוּר אָסוּר אֲלֵא עַד שִׁגְעִיעַ.

**ח.** זֶה הַפֶּלֶל: כֹּל שֶׁזָּמְנוֹ קְבוּעַ וְנִדְר עֲדִיו, אֵינוֹ אָסוּר אֲלֵא עַד שִׁגְעִיעַ; וְאֵם נִדְר עַד שִׁהְיֶה, הָרִי זֶה אָסוּר עַד שִׁיֵּצֵא. וְכֹל שֶׁאֵין לוֹ זְמַן קְבוּעַ, כְּגוֹן זְמַן הַקְּצִיר וְהַבְּצִיר - בֵּין שְׁנֵי עֲדִיו, בֵּין שְׁנֵי עֲדִיו עַד שִׁהְיֶה, אֵינוֹ אָסוּר אֲלֵא עַד שִׁגְעִיעַ.

**ט.** הַאוֹסֵר עֲצָמוֹ בְּדָבָר עַד הַקִּיץ - הָרִי זֶה אָסוּר עַד

**טז.** הַנּוֹדֵר שְׂאֵל יִכְנֹס לְבַיִת זֶה, הָרִי זֶה אָסוּר מִן הַאֲגָף [מִקוּם הַגַּפַת הַדְּלֵת] וּלְפָנִים; נִדְר שְׂאֵל יִכְנֹס לְעִיר זו - מִתֵּר לְהַכְנִס לְתַחֲמוּמָה [וְאַלִּפִּיִים אַמָּה - תַּחוּם-שְׁבַת], וְאָסוּר לְהַכְנִס לְעַבְרָה [בַּיִת הַנּוֹמָצָא בַּתוֹךְ שְׁבַעִים אַמָּה וּשְׁנֵי שְׁלִישׁ שֶׁל הַעִיר].

**יז.** הַנּוֹדֵר הַנִּיָּה מִבְּנֵי הָעִיר, וְכֹא אָדָם וְנִשְׁתַּהֵּה שֵׁם שְׁנִים עֶשְׂרֵי חֲדָשׁ - הָרִי זֶה אָסוּר לְהַנּוֹת מִמֶּנּוּ; פְּחוֹת מִכָּאן, מִתֵּר. נִדְר מִיּוֹשְׁבֵי הָעִיר - כֹּל שֶׁשְׁתַּהֵּה שֵׁם שְׁלִשִׁים יוֹם, אָסוּר לְהַנּוֹת מִמֶּנּוּ; פְּחוֹת מִכָּאן, מִתֵּר.

**יח.** הַנּוֹדֵר מִן הַיָּמִים הַנִּמְשָׁכִין מִמְעֵין פְּלוּנֵי - אָסוּר בְּכֹל הַנְּהָרוֹת הַיּוֹנְקוֹת מִמֶּנּוּ [בַּעֲקִיפִין], וְאֵין צְרִיף לוֹמֵר הַנִּמְשָׁכוֹת [יִשְׁדוּת]; אֵף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁתַּנְּהָה שְׂמֵם, וְאֵין קוֹרְאִין אוֹתָם אֲלֵא 'נְהָר פְּלוּנֵי' וְכֹאָר פְּלוּנֵי, וְאֵין מְלוּיִן אוֹתָן לְשֵׁם הַמְעֵינָן הַנְּדוּר - הוּאֵיל וְהוּא עֶקֶרן [=מִקוּרָם], אָסוּר בְּכֹל. אָכֵל אֵם נִדְר מִנְהַר פְּלוּנֵי אוֹ מִמְעֵין פְּלוּנֵי - אֵין אָסוּר אֲלֵא בְּכֹל הַנְּהָרוֹת הַנִּקְרָאוֹת עַל שְׁמוֹ.

**יט.** הַנּוֹדֵר מִיּוֹרְדֵי הַיָּם - מִתֵּר בְּיוֹשְׁבֵי הַיָּבֵשָׁה; מִיּוֹשְׁבֵי הַיָּבֵשָׁה - אָסוּר בְּיוֹרְדֵי הַיָּם, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵם מִפְּרָשִׁים [=מִפְּלִיגִים] בְּאִמְצַע הַיָּם הַגְּדוֹל; שְׂיוֹרְדֵי הַיָּם בְּכֹלֵי יוֹשְׁבֵי הַיָּבֵשָׁה. הַנּוֹדֵר מִרוֹאֵי הַחֲמָה - אָסוּר בְּסוּמִין, שְׂאֵל נִתְפַּנֵּן אֲלֵא מִמִּי שֶׁהַחֲמָה רוֹאֶה אוֹתוֹ. נִדְר מִשְׁחוּרֵי הָרֵאשׁ - אָסוּר בְּקַרְחִים וּבְכַעֲלֵי שִׁיבוֹת, וּמִתֵּר בְּנִשְׁוִים [שְׁכִינוּיִים מִכּוֹסוֹת הָרֵאשׁ] וּבְכַטְנִים [שְׁכִינוּיִים 'גְּלוּיֵי הָרֵאשׁ']; וְאֵם דִּרְכָן לְקָרוֹת שְׁחָרֵי הָרֵאשׁ לְכֹל, אָסוּר בְּכֹל.

**כ.** נִדְר מִשְׁוֹכְתֵי שֶׁבַת - אָסוּר בְּיִשְׂרָאֵל וּבְכּוֹתֵיִם [=שׁוֹמְרוֹנִים]. נִדְר מִעוֹלֵי יִירוּשָׁלַיִם - אָסוּר בְּיִשְׂרָאֵל, וּמִתֵּר בְּכּוֹתֵיִם; שְׂאֵל נִתְפַּנֵּן זֶה אֲלֵא לְמִי שֶׁמְצָוָה עָלָיו לַעֲלוֹת לְיִירוּשָׁלַיִם. הַנּוֹדֵר מִבְּנֵי נֵחַ - מִתֵּר בְּיִשְׂרָאֵל; שְׂאֵין נִקְרָאִין 'בְּנֵי נֵחַ' אֲלֵא שְׂאֵר הָאֲמוֹת.

**כא.** נִדְר מִזְרַע אֲבָרָה - מִתֵּר בְּבִנְיָם שֶׁמְעַלֵּל וּבְכַנְיָם עֶשׂוֹ, וְאֵינוֹ אָסוּר אֲלֵא בְּיִשְׂרָאֵל, שְׁנֵאָמַר: 'כִּי בִיִּצְחָק יִקְרָא לְךָ יִרְעָה', וְהָרִי יִצְחָק אָמַר לְיִצְחָק: 'וַיִּתֵּן לְךָ אֵת בְּרַכְתּוֹ אֲבָרָהם'.

**כב.** נִדְר מִן הָעוֹלִים - מִתֵּר בְּעוֹלֵי יִשְׂרָאֵל, וְאָסוּר בְּמוֹלֵי אֲמוֹת הָעוֹלָם; נִדְר מִן הָעוֹלִים - אָסוּר בְּעוֹלֵי יִשְׂרָאֵל, וּמִתֵּר בְּמוֹלֵי אֲמוֹת הָעוֹלָם; שְׂאֵין הָעוֹלָה קְרוּיָה אֲלֵא לְשֵׁם גּוֹיִם, שְׁנֵאָמַר: 'כִּי כֹל הַגּוֹיִם עוֹרְלִים'; וְאֵין פְּנִיתוֹ שֶׁל זֶה אֲלֵא לְמִי שֶׁהוּא מְצָוָה עַל הַמִּילָה, וְלְמִי שְׂאֵינוֹ מְצָוָה עָלָיו.

**כג.** הַנּוֹדֵר מִיִּשְׂרָאֵל, אָסוּר בְּגֵרִים; מִן הַגְּרִים, מִתֵּר בְּיִשְׂרָאֵל. הַנּוֹדֵר מִיִּשְׂרָאֵל, אָסוּר בְּכַהֲנִים וּבְלוֹוִיִּם; מִן הַכַּהֲנִים וּמִן הַלוֹוִיִּים, מִתֵּר בְּיִשְׂרָאֵל. הַנּוֹדֵר מִן הַכַּהֲנִים, מִתֵּר בְּלוֹוִיִּים; מִן הַלוֹוִיִּים, מִתֵּר בְּכַהֲנִים. הַנּוֹדֵר מִבְּנֵי, מִתֵּר בְּבִנְיָו. וּבְכֹל הַדְּבָרִים הָאֵלוֹ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, דִּין הַנּוֹדֵר וְהַנְּשָׁבַע אֶחָד הוּא.

## יום שני

### הלכות נדרים פרק י

**א.** הַנּוֹדֵר אוֹ הַנְּשָׁבַע 'שְׂאִינִי טוֹעֵם הַיּוֹם', אֵינוֹ אָסוּר

אחר, אפלו בסוף שנה זו - צריכין בדיקה, ואחר כך יתקנים; ואין אומרים: 'הואיל ונמצאו יודעין בתחלת השנה, אין צריכין בדיקה', אלא בודקין כל השנה הזו בלה.

ג. קדם הזמן הזה - אף על פי שאמרו: 'יודעין אנו לשם מי נדרנו ולשם מי הקדשנו' - אין נדרים נדרים, ואין הקדשן הקדש. ואחר הזמן הזה, שנמצא הבן בן שלש עשרה שנה ויום אחד, והפת בת שתיים עשרה שנה ויום אחד - אף על פי שאמרו: 'אין אנו יודעין לשם מי נדרנו ולשם מי הקדשנו' - דבריהן קמין, והקדשם הקדש ונדריהם נדרים, אף על פי שלא הביאו שתי שערות. וזו היא 'עונת הנדרים' האמורה בכל מקום.

ד. הואיל והגיעו לשני הגדולים - נדריהם קמין, אף על פי שלא הביאו סימנין, ועדין לא נעשו גדולים לכל דבר; ודבר זה מדברי תורה, שהמפלא (קטן היודע כבר להפלות ולהתייחס ברצינות למוצא פיו) הסמוך לאיש - הקדשו הקדש ונדריו נדרים. אף על פי שנדריהם קמין, אם חללו נדרן, או נשבעו והחליפו - אינן לוקין, עד שיגדילו ויביאו שתי שערות.

ה. הקדשו, וכא הגדול ונהנה מן הקדש שהקדישו - לוקה; מפני שנדריהן נדרים מן התורה, כמו שבארנו.

ו. במה דברים אמורים, שבת שתיים עשרה שנה ויום אחד נדריה קמין? בשלא היתה ברשות האב או ברשות הבעל; אבל אם היתה ברשות האב - אפלו הגדילה, והרי היא נערה - אביה מפר כל נדריה וכל שבועות שתשבע ביום שמעו, שנאמר: "כל נדריה ואסריה וגו' כי הניא אביה אתה".

ז. ועד מתי האב מפר? עד שתבגר [בת י"ב וששה חדשים]. בגרה - אינו מפר לה, והרי כל נדריה ושבועותיה כגדר אלמנה וגרושה, שנאמר בהן: "כל אשר אסרה על נפשה, יקום עליה".

ח. ומאימתי מפר הבעל נדרים אשתו ושבועותיה? משתפנס לחפה. והוא מפר לעולם, עד שיגרשנה ויגיע הגט לגדה. היתה מגרשת מספק, לא יפר לה; נתן לה גט על הנאי או לאחר זמן, לא יפר בימים שבינתיים. וכן מי ששמעה שמת בעלה, ונשאת, והרי בעלה קדם, וכל כיוצא בה - אין הבעל הראשון ולא האחרון מפרין נדריה; היתה מחיבי לאוין, ואין צריך לומר מחיבי עשה, והפר נדריה - הרי אלו מופרין.

ט. נערה מארשה - אין מפר נדריה, אלא האב עם הבעל כאחד; ואם הפר האחד לבדו, אינו מופר. הפר הבעל לבדו, ועברה על נדרה קדם שיפר האב - אינה לוקה.

י. מת הארוס - חזרה לרשות אביה, וכל שתדר - האב מפר, כשהיה קדם שתתארס. מת האב אחר שנתארסה, ונדרה [אפילו-] אחר מותו - אין הבעל מפר; שאין הבעל מפר נדרים אשתו עד שתפנס לחפה.

יא. נערה ארוסה שנדרה, ושמע אביה ולא שמע ארוסה, ונתגרשה בו ביום, ונתארשה לאחר בו ביום, אפלו למאה

שיתחילו אנשי המקום שנדר בו להכניס כלכלות [=טלי] תאנים; 'עד הקציר' - עד שיתחילו העם לקצר קציר חטים, אבל לא קציר שעורים. פרש ואמר: 'עד שיעבר הקיץ' - הרי זה אסור עד שיעברו [=יקפלו] העם רב המחצלות שבמקצה [שטח יבוש של תאנים], שמיבשין עליהן תאנים וענבים לעשותן גרוגרות [תאנים יבשות] וצמוקים; הכל לפי מקום נדרו של נדר.

י. כיצד? הרי שנדר בבקעה ואסר עצמו בדבר עד הקיץ, ועלה להר - אינו מסתכל בקיץ של מקום שהוא בו עתה, אם הגיע אם לא הגיע, אלא בקיץ של מקום שנדר בו, ועליו הוא סומך. וכן כל כיוצא בזה.

יא. האוסר עצמו בדבר עד הגשם - הרי זה אסור עד זמן הגשמים, שהוא בארץ ישראל ראש חדש כסלו. הגיע זמן הגשמים - הרי זה מתר, בין ירדו גשמים בין לא ירדו; ואם ירדו גשמים משבעה עשר במרחשון, הרי זה מתר. ואם אמר 'עד הגשמים' [לשון רבים, אזי לא די בזמן הגשמים אלא] - הרי זה אסור עד שירדו הגשמים; והוא שירדו מזמן רביעה [כינוי למטר - כלומר המועד השני לירידת המטר] שניה, שהוא בארץ ישראל ומקומות הסמוכין לה, משלשה ועשרים במרחשון ואילף. ואם פרש ואמר: 'עד שיפסקו הגשמים' - הרי זה אסור עד שיעבר הפסח, בארץ ישראל ובמקומות שהן כמותה.

יב. מי שהדיר את אשתו במרחשון ואמר לה: 'שאינ אתי נהנית לי מכאן ועד הפסח, אם תלכי לבית אביך מהיום ועד סכות' - הרי זו אסורה להנות לו מיד, גזרה שמה תלף. ואם הלכה לפני הפסח, והרי הוא מהנה אותה לפני הפסח - הרי זה לוקה. עבר הפסח (וכבר נהנית ממנו), אף על פי שהלף [=שעבר זמן] התנאי [שהתייחס לזמן החולף] - הרי זה אסור לנהג חלין בנדרו, ולהניחה שתלף ותנהג; אלא נוהג בה אסור עד החג כמו שנדר, ואף על פי שתלה הנדר באסור זמן שעבר. וכן כל כיוצא בזה. ואם הלכה אחר הפסח [אבל לא נהנית ממנו קודם לפסח], אינה אסורה מלהנות לו.

יג. אמר לה: 'שאינ אתי נהנית לי עד החג, אם תלכי לבית אביך עד הפסח' - אסורה להנות מיד. ואם הלכה לפני הפסח, ונמצא מהנה אותה - הרי זה לוקה; ואסורה בהנחתו עד החג, ומתרת לילף לבית אביה משהגיע הפסח.

### הלכות נדרים פרק יא

א. קטן בן שתיים עשרה שנה ויום אחד, וקטנה בת אחת עשרה שנה ויום, שנשבעו או שנדרו, בין נדרי אסר בין נדרי הקדש - בודקין אותן ושואלין אותן: אם ידעו לשם מי נדרו ולשם מי הקדישו ונשבעו - נדריהן קמין והקדשן הקדש; ואם לא ידעו - אין דבריהם פלום. וצריכין בדיקה כל השנה בלה - שהיא שנת שתיים עשרה לקטנה, ושנת שלש עשרה לקטן.

ב. כיצד? הרי שנדרו או שהקדישו בתחלת שנה זו, ושאלו אותם ונמצאו יודעין, ונתקנים נדרם, ונדרו נדר

**כב.** הֵלֶךְ הָאֵב עִם שְׁלוּחֵי הַבַּעַל, או שֶׁהִלְכוּ שְׁלוּחֵי הָאֵב עִם שְׁלוּחֵי הַבַּעַל - עֲדִינָן אֲבִיָּה וּבַעֲלָה מִפְּרִין נְדָרֶיהָ. מִסֵּר הָאֵב לְשְׁלוּחֵי הַבַּעַל, או שֶׁמְסֵרוּ שְׁלוּחֵי הָאֵב לְשְׁלוּחֵי הַבַּעַל - אֵין הָאֵב יָכוֹל לְהַפֵּר, שְׁהָרִי יֵצֵאת מִרְשׁוֹתוֹ, וְלֹא הַבַּעַל יָכוֹל לְהַפֵּר, שְׁאֵין הַבַּעַל מִפֵּר בְּקוּדְמִין, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

**כג.** שׁוֹמְרֵת יָכֵם - אֶפְלוּ עֲשֵׂה בָּהּ יְכֻמָּה מֵאֵמֶר (קִידוּשֵׁי יבִמְחָה), וְאֶפְלוּ יָכֵם אֶחָד לִיְכֻמָּה אַחַת - אֵינוֹ מִפֵּר נְדָרֵי יְכֻמָּתוֹ [כִּי אֵינוֹ קוֹנֵה אוֹתָהּ מִן הַתּוֹרָה-], עַד שֶׁיָּבִיא עֲלֶיהָ.

**כד.** הֵיִתָּה יְכֻמָּתוֹ נַעֲרָה מֵאַרְשָׁה לְאֶחָיו, וְאֲבִיָּה קָיָם - אֵין הֵיָכֵם עִם הָאֵב מִפְּרִין נְדָרֶיהָ כְּאַחַת, אֲלֹא הָאֵב לְבָדוֹ הוּא שֶׁמִּפֵּר כָּל שְׁתָּדֵר; וְאֶפְלוּ עֲשֵׂה בָּהּ הֵיָכֵם מֵאֵמֶר, אֵינָה כְּנַעֲרָה מֵאַרְשָׁה - שְׁאֵין הַמֵּאֵמֶר קוֹנֵה בִּיְכֻמָּה קִנְיָן גָּמוּר, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

**כה.** נַעֲרָה שֶׁהִשְׂיָאָה אֲבִיָּה, וְנִתְאַלְמְנָה או נִתְגַּרְשָׁה מִן הַנְּשׂוּאִין - הָרִי זֶה פִּיתוּמָה בְּחַיֵּי הָאֵב, וְאֵין הָאֵב מִפֵּר נְדָרֶיהָ, וְאֵין עַל פִּי שְׁעֲדִין הִיא נַעֲרָה.

**כו.** נַעֲרָה מֵאַרְשָׁה שְׁנִדְרָה, וְלֹא שֶׁמְעוּ נַדְרָה אֲבִיָּה וּבַעֲלָה עַד שֶׁבְּגָרָה, או עַד שֶׁנַּעֲשִׂית יִתּוּמָה בְּחַיֵּי הָאֵב - הָרִי נְדָרֶיהָ קָיָמִין; וְאֵין הַבַּעַל יָכוֹל לְהַפֵּר [כְּשִׁבְגָרָה] - שְׁהָרִי יֵצֵאת מִרְשׁוֹת אֲבִיָּה שֶׁהוּא מִפֵּר עִמּוֹ בְּשִׁתְּפוּת, וְעֲדִין לֹא נִכְסְסָה לְרִשׁוֹת הַבַּעַל [עַד שֶׁתִּכְסַּח לְחוּפָה].

## הִלְכוֹת נְדָרִים פָּרָק יב

**א.** כָּל הַנְּדָרִים וְהַשְּׁבוּעוֹת - הָאֵב מִפֵּר בְּיוֹם שֶׁמְעוֹ, שְׁנֵאָמַר: "כָּל נְדָרֶיהָ וְאֶסְרֶיהָ". אֲבָל הַבַּעַל אֵינוֹ מִפֵּר אֲלֹא כָּל נְדָרִים וְשְׁבוּעוֹת שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן עֲנוּי נֶפֶשׁ, או שֶׁהֵן בְּדָבָרִים שֶׁבִּינֵנוּ לְבִינָהּ, כְּגוֹן שֶׁנִּשְׁבַּעָה או שְׁנִדְרָה שֶׁלֹּא תִּכְחַל [אִיפּוֹר לַעֲיִינִים], או שֶׁלֹּא תִּתְקַשֵּׁט - שְׁנֵאָמַר: "בֵּין אִישׁ לְאִשְׁתּוֹ".

**ב.** וּמָה בֵּין נְדָרִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶן עֲנוּי נֶפֶשׁ, לְדָבָרִים שֶׁבִּינֵנוּ לְבִינָהּ? שֶׁהַנְּדָרִים שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם עֲנוּי נֶפֶשׁ - מִפֵּר לְעַצְמוֹ וְלְאַחֵרִים; וְשֶׁבִּינֵנוּ לְבִינָהּ - לְעַצְמוֹ מִפֵּר, לְאַחֵרִים אֵינוֹ מִפֵּר.

**ג.** פִּיצֵד? נְדָרָה שֶׁלֹּא לְאָכַל בֶּשָׂר, מִפֵּר לָהּ וְתִהְיֶה מִתְּרַת לְאָכַל עִם כָּל אָדָם לְעוֹלָם. אֶסְרָה עֲלֶיהָ תִּשְׁמִישׁ כָּל אִישׁ שֶׁבְּעוֹלָם, יִפֵּר חֶלְקוֹ וְתִהְיֶה מִשְׁמִשְׁתּוֹ; וּכְשִׁמּוֹת או יִגְרִשְׁנָהּ, הָרִי הִיא אֶסְרָה בְּתִשְׁמִישׁ כָּל אָדָם. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

**ד.** אֶחָד עֲנוּי גְּדוֹל, וְאֶחָד עֲנוּי קָטָן, וְאֶחָד עֲנוּי שֶׁהוּא לְזִמְן מְרַבָּה, או לְפִי שְׂעָה - הַכֹּל מִפֵּר הַבַּעַל.

**ה.** פִּיצֵד? נְדָרָה או נִשְׁבַּעָה שֶׁלֹּא תִּרְחֹץ הַיּוֹם, או שֶׁלֹּא תִּשְׁתֶּה יַיִן הַיּוֹם, או שֶׁלֹּא תֹאכַל דְּבַשׁ הַיּוֹם, וְכֵן אִם נְדָרָה שֶׁלֹּא תִּכְחַל הַיּוֹם, או שֶׁלֹּא תִּלְבֹּשׁ רִקְמָה [=בגד מפואר] הַיּוֹם - מִפֵּר. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּאֵלוֹ. אֶפְלוּ נְדָרָה מִמֵּאֲכָל רַע, או מִמִּין שֶׁלֹּא טְעָמָה אוֹתוֹ מִיָּמִיהָ - הָרִי זֶה יִפֵּר.

**ו.** נְדָרָה מִשְׁתֵּי כִּפְרוֹת, בְּאַחַת יֵשׁ לָהּ עֲנוּי, וּבְאַחַת אֵין לָהּ בָּהּ עֲנוּי [כִּי בְּכָל מְקוֹרָה אֵינָה מִתְּכוּוֹנֶת לְאוֹכְלָה מִסִּיבָה

- אֲבִיָּה וּבַעֲלָה הַאֲחֵרוֹן מִפְּרִין נְדָרֶיהָ שְׁנִדְרָה בְּפְנֵי אָרוֹס רֵאוּשׁוֹן; מִפְּנֵי שֶׁלֹּא יֵצֵאת לְרִשׁוֹת עֲצָמָה שְׂעָה אַחַת, שְׁעֲדִין הִיא בְּרִשׁוֹת הָאֵב מִפְּנֵי שֶׁהִיא נַעֲרָה.

**יב.** אֲבָל הַאֲשָׁה הַנְּשׂוּאָה שְׁנִדְרָה, וְלֹא הִפֵּר לָהּ בַּעֲלָהּ, וְגִרְשָׁהּ בּוֹ בְּיוֹם, וְהִתְזַוְרָה בּוֹ בְּיוֹם - אֵינוֹ יָכוֹל לְהַפֵּר; שְׁהָרִי יֵצֵאת לְרִשׁוֹת עֲצָמָה אַחַר שְׁנִדְרָה. אֵף עַל פִּי שְׁנִדְרָה בְּרִשׁוֹתוֹ, וְהִיא עִתָּה בְּרִשׁוֹתוֹ - הוֹאִיל וְיֵצֵאת לְרִשׁוֹת עֲצָמָה בְּיָנִיתִים, נִתְקַיְמוּ נְדָרֶיהָ.

**יג.** נַעֲרָה מֵאַרְשָׁה שְׁנִדְרָה, וְלֹא שֶׁמַּע אֲבִיָּה וְלֹא בַּעֲלָהּ, וְנִתְגַּרְשָׁה וְנִתְאַרְשָׁה לְאַחֵרִים, אֶפְלוּ לְאַחַר כְּמָה יָמִים - כְּשִׁישְׁמַע הָאֵב וְהָאָרוֹס הַאֲחֵרוֹן - מִפְּרִין נְדָרֶיהָ שְׁנִדְרָה בְּפְנֵי אָרוֹס הָרֵאוּשׁוֹן, הוֹאִיל וְלֹא שֶׁמַּע אוֹתָם הָאָרוֹס הָרֵאוּשׁוֹן.

**יד.** נַעֲרָה מֵאַרְשָׁה שְׁנִדְרָה, וְשֶׁמַּע אֲבִיָּה לְבָדוֹ וְהִפֵּר לָהּ, וּמַת הָאָרוֹס קָדָם שִׁישְׁמַע, וְנִתְאַרְסָה בּוֹ בְּיוֹם, אֶפְלוּ לְמֵאָה - אֲבִיָּה וְאָרוֹס הַאֲחֵרוֹן מִפְּרִין נְדָרֶיהָ שְׁנִדְרָה בְּפְנֵי אָרוֹס רֵאוּשׁוֹן שֶׁמַּת קָדָם שִׁישְׁמַע.

**טו.** שֶׁמַּע אָרוֹס רֵאוּשׁוֹן, וְהִפֵּר וּמַת, וְאַחַר כֵּן שֶׁמַּע הָאֵב, וְנִתְאַרְסָה לְאַחַר בּוֹ בְּיוֹם - אֲבִיָּה עִם הָאָרוֹס הַאֲחֵרוֹן מִפְּרִין נְדָרֶיהָ.

**טז.** שֶׁמַּע אֲבִיָּה וְלֹא שֶׁמַּע הָאָרוֹס, וּמַת בּוֹ בְּיוֹם הָאָרוֹס, או שֶׁשֶׁמַּע גַּם הָאָרוֹס וְהִפֵּר או שֶׁמַּת, וּמַת בּוֹ בְּיוֹם - נִתְרוֹקְנָה [-מִהַבְעַל וְעִבְרָה-] רִשׁוֹת לְאֵב, וְהָאֵב יָכוֹל לְהַפֵּר; שֶׁמַּע הָאָרוֹס וְקָיָם, וּמַת בּוֹ בְּיוֹם, או שֶׁשֶׁמַּע וְשֶׁמַּת, וּמַת בְּיוֹם שֶׁלֹּא אֶחָד - אֵין הָאֵב יָכוֹל לְהַפֵּר.

**יז.** גִּרְשָׁה הָאָרוֹס אַחַר שֶׁשֶׁמַּע - הָרִי זֶה סִפְקָא, אִם הַגְּרוּשִׁין כְּשִׁתִּיקָהּ, וְיִפֵּר הָאֵב עִם הַבַּעַל הַאֲחֵרוֹן שֶׁיֵּאָרֵס בּוֹ בְּיוֹם, או הַגְּרוּשִׁין כְּמוֹ שֶׁקָּיָם אָרוֹס רֵאוּשׁוֹן, שֶׁכָּפָר נִתְקַיְמוּ הַנְּדָרִים.

**יח.** שֶׁמַּע הָאֵב וְהִפֵּר לָהּ וּמַת הָאֵב, וְאַחַר כֵּן שֶׁמַּע הַבַּעַל - אֶפְלוּ שֶׁמַּע הַבַּעַל קָדָם שִׁמּוֹת הָאֵב, לֹא נִתְרוֹקְנָה רִשׁוֹת לְבַעַל, וְאֵינוֹ יָכוֹל לְהַפֵּר לְעוֹלָם אַחַר מוֹת הָאֵב; שְׁאֵין הָאָרוֹס מִפֵּר אֲלֹא בְּשִׁתְּפוּת.

**יט.** שֶׁמַּע אָרוֹס וְהִפֵּר לָהּ וּמַת, וְאַחַר כֵּן שֶׁמַּע הָאֵב, או שֶׁשֶׁמַּע הָאֵב וְהִפֵּר לָהּ, וּמַת הַבַּעַל קָדָם שִׁישְׁמַע - אֵין הָאֵב לְבָדוֹ יָכוֹל לְהַפֵּר נְדָרִים אֵלוֹ שֶׁנִּרְאוּ לְאָרוֹס רֵאוּשׁוֹן, אֲלֹא בְּשִׁתְּפוּת אָרוֹס אַחֲרוֹן, אִם נִתְאַרְסָה בּוֹ בְּיוֹם, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

**כ.** נְדָרָה וְהִפֵּר לָהּ אֲבִיָּה לְבָדוֹ, וְלֹא שֶׁמַּע הָאָרוֹס עַד שֶׁנִּכְסְסָה לְרִשׁוֹתוֹ - אֵינוֹ יָכוֹל לְהַפֵּר; שְׁאֵין הַבַּעַל מִפֵּר נְדָרֵי אָרוֹסוֹתוֹ אַחַר שֶׁנִּשְׂאָת; אֲלֹא קָדָם שֶׁתִּכְנַס לְרִשׁוֹתוֹ, הוּא שֶׁמִּפֵּר בְּשִׁתְּפוּת הָאֵב.

**כא.** לְפִיכֵן הִיָּה דְרָךְ תְּלִמִּידֵי חֻכְמִים - עַד שֶׁלֹּא תִּצָּא בְּתוֹ מִרְשׁוֹתוֹ, אוֹמֵר לָהּ: "כָּל נְדָרִים שְׁנִדְרָתָ בְּתוֹךְ בֵּיתִי, הָרִי הֵן מוֹפְרִין".

**כב.** וְכֵן הַבַּעַל - עַד שֶׁלֹּא תִּכְנַס לְרִשׁוֹתוֹ, אוֹמֵר לָהּ: "כָּל נְדָרִים שְׁנִדְרָתָ מִשְׁאַרְסִיתִיךְ עַד שֶׁלֹּא תִּכְנַסִּי בְּתוֹךְ בֵּיתִי, הָרִי הֵן מוֹפְרִין"; שֶׁהַבַּעַל מִפֵּר נְדָרֵי אִשְׁתּוֹ, אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא שֶׁמַּע אוֹתָם.

**טז.** ומה הוא זה שכתוב בתורה, "מיום אל יום"? ללמד שמפר בלילה, אם נדרה בלילה; וכן מפר כל היום [כלומר מתחיל מהלילה ונמשך למחרת], כמו שבארנו. נדרה ושהת [וחלפן] כמה ימים, ואחר כך שמע האב או הבעל - הרי זה מפר ביום שמעו, וכאלו נדרה בעת שמעו, שנגמר: "ביום שמעו", לא ביום נדרה בלבד.

**יז.** נערה מארשה שנדרה, ושמע אביה והפר לה, ולאחר ימים שמע הארוס, והפר ביום שמעו - אין זה מופר, שנגמר: "ואם הניא אביה אתה ביום שמעו וגו'", ואם היה תהיה לאיש, ונדרה עליה וגו', ושמע אישה ביום שמעו וגו' - הא למדת, שאחר שהפר האב ושמע הארוס, הרי זה מפר ביום שמוע האב. והוא הדין אם שמע ארוס והפר, ואחר כמה ימים שמע האב והפר ביום שמעו - שאינו מופר. ומנין שבנערה מארשה הכתוב מדבר? שהרי הוא אומר למטה: "ואם בית אישה נדרה וגו' ושמע אישה והחריש לה" וגו' - מכלל, ש"אישה" האמור למעלה - ארוס, כמו שבארנו.

**יח.** שמע האב או הבעל, ושתק כדי לצערה - אף על פי שלא היה בלבו לקים נדרה - הואיל ועבר היום ולא הפר ולא בטל, נחקימו נדרה. נדרה, והפר לה האב או הבעל, והיא לא ידעה שהפר, ועברה על נדרה או על שבועתה בנדון - הרי זו פטורה. ואף על פי שנתכונה לאסור, הואיל ונעשה ההתר - פטורה; ועל זה נאמר: "וזה" יסלח לה, כי הניא אביה אתה". ומכין אותה מפת מרדות [מלקות מדרבנן], מפני שנתכונה לאסור.

**יט.** נדרה ועברה על נדרה קדם שיפר לה אביה או בעלה - אף על פי ששמע בו ביום והפר לה, הרי זו חייבת על דבר שעברה בו, אם מלקות - מלקות, ואם קרפן - קרפן. **כ.** שמע נדרה, ושתק מפני שלא היה יודע שיש לאב או לבעל להפר, או שידע שיש להן להפר, אבל לא ידע שנדר זה צריך הפרה, ולאחר זמן ידע - הרי זה יפר; ושעת ידיעתו - כאלו היא שעת הנדר או שעת שמיעתו, ויפר כל היום.

**כא.** נדרה אשתו, וסבור שהיא בתו והפר לה על דעת שהיא בתו; וכן אם נדרה בנזיר, וסבור שנדרה בקרפן והפר לה על דעת שנדרה קרפן; אסרה עצמה בתאנים, וסבור שבנכבים, והפר לה על דעת שהנדר לאסר הענבים - צריך לחזר ולהפר כשידע הנדר והנודרת, לשם הנודרת הזאת ולשם הנדר הזה, שנגמר: "לא הניא אתה", לנודרת עצמה; ואמר: "ושמע אביה את נדרה", עד שידע איזה נדר נדרה. ויש לו להפר אותו כל יום הידיעה.

**יום שלישי**

**הלכות נדרים פרק יג**

**א.** מפר אדם או מקים נדרי אשתו או בתו בכל לשון, ואף על פי שאינה מכרת - שאין האשה צריכה לשמע ההקרה או הקיום.

**ב.** וכיצד מפר? אומר: 'מופר', או 'בטל', או 'אין נדר זה פלוס', וכיוצא בדברים שענינם עקירת הנדר מעקרו -

כלשהי] - מפר לזו שמתענה בה, ואינו מפר לזו שאין בה ענוי.

**ז.** נדרה שלא תאכל תאנים של מדינה זו, יפר משום דברים שבינו לבניה - שעסק [=טירחה] גדול הוא לו להטפל ולהביא לה ממדינה אחרת. לפיכך אם מת או גרשה, או שהביא לה איש אחר מפרות אותה מדינה - הרי אלו אסורין עליה; שאינו מפר לאחרים בדברים שבינו לבניה.

**ח.** וכן אם נדרה שלא להנות לפריות - אף על פי שאין הבעל בכלל, יש לו להפר משום דברים שבינו לבניה, שלא יהיה זקוק להאכילה משלו בלבד. וכן אם אסרה הנזירה על אמה פלה, כגון כל היהודים או כל הישמעאלים - הרי זה יפר.

**ט.** האשה שאמרה לבעלה: 'הנאת תשמישי אסורה עליך' - אינו צריך להפר; הא למה זה דומה? לאוסר פרות חכרו על בעל הפרות. וכן הוא שאמר לה: 'הנאת תשמישי אסורה עליך' - לא אמר פלוס; מפני שהוא משעבד לה בשאר כסות ועונה, כמו שבארנו בהלכות אישות. אבל אם אמרה לו: 'הנאת תשמישך אסורה עלי' - צריך להפר; ואם לא הפר - הרי זה אסור לשמשה, שאין מאכילין את האדם דבר האסור לו.

**י.** אמרה: 'יקדשו ידי לעושיהן' [לקב"ה], או שנדרה שלא יהנה במעשה ידיה - אינו נאסר במעשה ידיה, מפני שידיה משעבדין לו; אף על פי שאמרו: 'השחרור [של עבד] והחמץ [בזמן איסור] וההקדש מפקיעין השעבוד', חכמים עשו חזוק לשעבוד הבעל, שאינה יכולה להפקיעו, מפני שהוא מדברייהם. אבל צריך הוא להפר, שמה יגדשנה ותהיה אסורה לחזר לו.

**יא.** נשבעה או נדרה שלא יהנה בה לא אבי בעלה ולא אחיו ושאר קרוביו - אינו יכול להפר; וכן אם נדרה 'שלא אתן מים לפני בהמתך, ותכן לפני בקרך', וכיוצא בדברים אלו שאין בהן ענוי, ואינן מדברים שבינו לבניה, ואינן ממלאכות שהיא חייבת בהן - הרי זה אינו יכול להפר.

**יב.** יש לבעל ולאב להפר נדרים שעדין לא חלו, ולא נאסרה בהן. כיצד? כגון שאמרה: 'היין אסור עלי, אם אלף למקום פלוני' - הרי זה מפר, אף על פי שעדין לא הלכה ולא נאסרה. וכן כל כיוצא בזה.

**יג.** האב או הבעל שאינן שומעין - אינן מפרין, אף על פי שהבעל מפר נדרים שלא שמעין; הראוי [=המסוגל] לשמע, אין השמיעה מעכבת בו.

**יד.** השוטה אינו מפר, בין אב בין בעל. הקטן אין לו אישות, לפיכך אינו מפר. והבעל מפר נדרי שתי נשיו כאחת; וכן האב מפר נדרי שתי בנותיו כאחת.

**טו.** הפרת נדרים כל היום, ואינה מצת לעת. כיצד? נדרה בתחלת ליל שני, הרי זה מפר אותו הלילה, וכל יום שני; נדרה ביום שני בתחלת היום, מפר כל אותו היום. נדרה בסוף היום עם השכבה - אם הפר לה עד שלא תקדש, מופר; ואם לא הפר לה עד שהשכבה, אינו יכול להפר.

בגדר זה להיות כמותי או לא? ואמרה 'אמן' - הרי זה מפר לה.

**יד.** כיצד? אמר לה: 'הריני נזיר, ואת', פלומר: 'ואת נזירה כמותי, ואמרה 'אמן' - אינו יכול להפר לה; אמר לה: 'הריני נזיר; ומה תאמרי, האת נזירה כמותי? ואמרה 'אמן' - הרי זה יפר. ואם הפר לה - שלו בטל, שזה כמי שתלה נדרו בגדרה. אמרה לו: 'הריני נזירה, ואתה', ואמר 'אמן' - אינו יכול להפר. וכן כל פיוצא בזה.

**טו.** האשה שנגדרה, ושמע אחר והתפס עצמו בגדרה ואמר: 'ואני', ושמע אביה או בעלה והפר לה - שְׁלָה מופר, וזה שהתפס עצמו - חיב.

**טז.** האשה שאין לה בעל ואינה ברשות אב, ואמרה: 'הרי הבשר אסור עלי לאחר שלשים יום', ונשאת בתוך שלשים יום - אף על פי שבשעה שחל הנדר הרי היא ברשות הבעל, אינו יכול להפר, שבעת הנדר לא היתה ברשותו; ועל זה נאמר: 'ונדר אלמנה וגרושה' וגו'; ואפלו היתה מארסת לו בשעת הנדר - שאין הבעל מפר בקודמין, כמו שבארנו.

**יז.** נדרה תחת בעלה שיהיה הבשר אסור עליה לאחר שלשים יום, או שתהיה נזירה לאחר שלשים יום, והפר לה בעלה, ומת או גרשה בתוך שלשים יום - אף על פי שבשעה שיהיה לנדר לחול, הרי היא גרושה או אלמנה - הרי זו מתרת, שפכר הפר לה נדר זה.

**יח.** אלמנה וגרושה שאמרה: 'הריני אסורה ביין כשאנשא', ונשאת - אין הבעל יכול להפר; אמרה והיא תחת בעלה: 'הריני אסורה בכשר כשאנגרש' - הרי הבעל מפר, וכשתגרש תהיה מתרת.

**יט.** המקיים בלבו - הרי זה קיים. והמפר בלבו - אינו מופר, כמו שבארנו. לפיכך: אם הפר בלבו - הרי זה יכול לחזור ולקיים; ואם קיים בלבו - אינו יכול לחזור ולהפר, אלא אם חזר בתוך כדאי דבור; שלא יהא פח דברים שבלבו גדול מפח מוציא בשפתיו בשפתיו יכול לחזור בו בתוך כדי דבור.

**כ.** המקיים נדרי כתי או אשתו, ונחם [=התחרט] - הרי זה נשאל לחכם ומתיר לו הקמתו, וחוזר ומפר לה בו ביום; אבל אם הפר לה, ונחם - אינו יכול להשאל לחכם כדאי שיחזר ויקיים.

**כא.** נערה מארשה שנגדרה, וקיים לה אביה לבדו או בעלה לבדו, והפר לה האחר - אף על פי שנשאל לחכם ומתיר לו הקמתו, אינו חוזר ומפר לה עם האחר שפכר הפר לה; שאין להם להפר אלא שניהם כאחד.

**כב.** אמר לבתו או לאשתו: 'קיים לך, קיים לך', ונשאל על הקמה ראשונה - הרי השניה חלה עליו. אמר לה: 'קיים לך ומופר לך, ולא תחול הקמה אלא אם פן חלה הפרה' - הרי זה מופר; שאין ההקמה מועלת אחר ההפרה. אמר לה: 'קיים ומופר, בבת אחת' - הרי זה קיים. אמר לה: 'קיים לך היום' - הרי זה קיים לעולם. אמר לה:

בין בפניה, בין שלא בפניה. אבל אם אמר לה: 'אי אפשר שתדרי', או 'אין כאן נדר' - הרי זה לא הפר; וכן האומר לאשתו או לבתו: 'מחול לך', או 'מתר לך', או 'שרוי לך', וכל פיוצא בענין זה - לא אמר כלום; שאין האב והבעל מתיר [על סמך חרטה] כמו החכם, אלא עוקר הנדר מתחלתו [=מצד עצמו] ומפרו.

**ג.** וכיצד מקיים? כגון שיאמר לה: 'קיים ליכי', או 'קפה נדרת', או 'אין כמותיך', או 'אלו לא נדרת, הייתי מדריךך', וכל פיוצא בדברים שמשמען שרצה בגדר זה. **ד.** המבטל נדרי אשתו או כתי - אינו צריך לומר כלום, ונתבטלו כל הנדרים.

**ה.** ומה הוא הבטול? שיכף אותה לעשות דבר שאסרה אותו. אבל ההפרה, אינו כופה אותה, אלא מפר לה ומניחה - אם רצת עושה, ואם רצת אינה עושה.

**ו.** כיצד? נדרה או נשבעה שלא תאכל או שלא תשתה, ואמר לה: 'מופר לך' - הרי זה הפר, ומתרת לאכל ולשתות; נטל ונתן לה ואמר לה: 'טלי אכלי', 'טלי שתי' - הרי זו אוכלת ושותה, והנדר בטל מאליה.

**ז.** המפר נדרי כתי או אשתו, צריך להוציא בשפתיו; ואם הפר בלבו, אינו מופר. אבל המבטל, אינו צריך להוציא בשפתיו, אלא מבטל בלבו בלבד, וכופה אותה לעשות - בין עשת בין לא עשת, בטל הנדר.

**ח.** מפרין הנדרים בשבת, בין לצרף השבת בין שלא לצרף השבת; ולא יאמר לה בשבת: 'מופר לך', כדרך שיאמר בחל - אלא מבטל בלבו, ואומר לה: 'טלי אכלי', 'טלי שתי', וכיוצא בזה.

**ט.** האומר לאשתו או לבתו: 'כל נדרים שתדרי מאן ועד שאבוא ממקום פלוני, הרי הן קיימין', או 'הרי הן מופרין' - לא אמר כלום. עשה שליח להפר לה, או להקים לה - אינו כלום, שנאמר: "אישתה קיימנו, ואישה יפרנו"; וכן האב - בעצמו, לא בשלוחו.

**י.** אסרה עצמה בתאנים וענבים, בין בגדר בין בשבועה, בין שאסרה עצמה בכל המין, בין שאמרה 'תאנים וענבים אלו', וקיים לתאנים והפר לענבים, או שקיים לענבים והפר לתאנים - מה שקיים קיים, ומה שהפר מופר; וכן כל פיוצא בזה. ואין אומרין בהפרה, 'נדר שהופר מקצתו הופר כלו', כדרך שאומרין בהתרה.

**יא.** מי שנגדרה אשתו, ושמע והתפס עצמו בגדרה - אינו יכול להפר, שהרי קיים לה; נדר הוא, והתפסיטה עצמה בגדרו - מפר את שלה, ושלו קיים.

**יב.** כיצד? שמע אשתו או בתו אומרת: 'הריני נזירה', ואמר: 'ואני' - אינו יכול להפר, ושניהם נזירים; אמר הוא: 'הריני נזיר', ושמע היא ואמרה: 'ואני' - מפר לה, ושלו קיים. וכן כל פיוצא בזה.

**יג.** נדר לעצמו, והדירה כמותו, וגמר בלבו להדירה, ואמרה 'אמן' - הרי זה אינו יכול להפר; ואם נדר והדירה דרך שאלה, לידע מה בלבה, כמי שאמר לה: 'התדרי



ג. נדר בנזיר, וקנים נדרו כמצינתו - הרי זה עשה שלש מצות עשה: האחת - 'ככל היצא מפיו יעשה', והרי עשה; והשנייה - 'גדל פרע שער ראשו', והרי גדל; והשלישית - תגלחתו עם הבאת קרבנותיו, שנאמר: "וגלח הנזיר פתח אהל מועד".

ד. האומר: 'לא אפטר מן העולם, עד שאהיה נזיר' - הרי זה נזיר מיד, שמה ימות עתה. ואם אחר נזירותו, הרי זה עובר ב'לא תאחר לשלמו'; ואין לוקין על לאו זה [שאין בו מעשה].

ה. אין אומרין בנזירות: 'עד שיוציא בשפתיו דבר שמשמעו אצל כל העם כענין שבלבו'; אלא בינו שגמר [=החליט] בלבו, והוציא בשפתיו דברים שענינם [שפירושם] שיהיה נזיר - אף על פי שהן ענינות רחוקות [פירושים לא מוכרחים], ואף על פי שאין במשמען [הפשוט] לשון נזירות - הרי זה נזיר.

ו. כיצד? הרי שהיה נזיר עובר לפניו, ואמר: 'אהיה' - הרי זה נזיר, הואיל ובבלו היה שיהיה כמו זה, ואף על פי שלא פרש ואמר 'אהיה כמו זה'. וכן אם אחז בשערו, ואמר: 'אהא נה' [במשמעות: 'אהיה יפה במצוה התלויה בשיער'], או 'אהא מכלל' [שמשמעותו: 'אגדל שיער ואסדרו'], או 'אהא מסל' [בשערין], או שאמר: 'הריני מסל', או 'הריני מכלל', או 'הרי עלי לשלח פרע' - הרי זה נזיר; והוא, שיגמר בלבו להזיר.

ז. אומר: 'הרי עלי צפרים' - אף על פי שהיה נזיר עובר לפניו, ואף על פי שהיה בלבו להזיר - אינו נזיר, והרי זה כמי שלא הוציא בשפתיו כלום.

ח. כל כנויי נזירות, כנזירות. כיצד? מקומות העלגים שמשנין את הדבור, ואמר שם: 'הריני נזיק', 'נזית', 'פזית' - הרי זה נזיר.

ט. האומר: 'הריני נזיר מן התרצנים בלבד', או 'מן הזוגין בלבד', או 'הריני נזיר מן התגלחת', או 'הריני נזיר מן הטמאה בלבד' - הרי זה נזיר גמור, וכל דקדוקי נזירות עליו; אף על פי שלא היה בלבו להזיר אלא מדבר זה בלבד, הואיל ודבר שגזר ממנו אסור על הנזיר, הרי זה נזיר גמור.

י. אבל האומר: 'הריני נזיר מן הגרוגרות' [תאנים מיובשות], או 'מן הדבלה' [גוש תאנים מיובשות], וכיוצא בהן - הרי זה אסור בהן [בנדר], ואינו נזיר.

יא. מוגו לו כוס של יין, ונתנו לו לשתות, ואמר: 'הריני נזיר ממנו' - הרי זה נזיר גמור. ואם היה מר נפש, או כועס, או מתאבל, והיו מבקשין ממנו שישתה כדי לשכח עמלו [=צערו], ואמר: 'הריני נזיר ממנו' - הרי זה אסור באותו הכוס בלבד, ואינו נזיר; שלא נתכונן זה, אלא שלא ישתה כוס זה.

יב. וכן שכור שנתנו לו כוס כדי לריותו [=לשכרו], ואמר: 'הריני נזיר ממנו' - הרי זה אסור באותו הכוס בלבד, ואינו חייב בנזירות; שלא נתכונן זה, אלא שלא ישכרו אותו יותר מדי. ואם הגיע לשכרותו של לוט - אין

'מופר ליה למחר' - אינו מופר; שהרי קימו היום, ולמחר אינו יכול להפר. אומר לה: 'קנים ליה שעה אחת', ועבר היום ולא הפר לה - הרי זה קנים; ואין אומרין שזה כמי שאמר לה 'הרי מופר ליה לאחר שעה', שהרי לא הוציא הפרה מפיו. אומר לה: 'קנים ליה שעה אחת', וכשעברה השעה אומר לה 'מופר ליה' - הרי זה ספק, ולפיכך אסורה בנדרה, ואם עברה על נדרה - אינה לוקה.

כג. מי שגזר נדרים כדי לכוון דעותיו [=לישר מדותיו] ולתקן מעשיו - הרי זה נאה ומשבח. כיצד? כגון מי שהיה זולל, ואסר הבשר עליו שנה או שנים, או מי שהיה שוגה ביין [=מכור ליינו], ואסר היין על עצמו זמן מרובה, או שאסר השכרות לעולם; וכן מי שהיה רודף שלמונים ונקהל להון, ואסר על עצמו המתנות, או הנזית אנשי מדינה זו; וכן מי שהיה מתגאה בנפיו, ונדר בנזיר, וכיוצא בנדרים אלו - כלן דרוף עבודה לה' הן; ובנדרים אלו וכיוצא בהן, אמרו חכמים: 'סיג לפרישות, נדרים'.

כד. ואף על פי שהן עבודה - לא ירבה אדם בנדרים אסור, ולא ירגיל עצמו בהן; אלא יפרש מדברים שראוי לפרש מהן, בלא נדר.

כה. אמרו חכמים: כל הנודר, כאלו בנה במה [מזבח לקרבו מחוץ לבית המקדש]; ואם עבר ונדר - מצוה להשאיל על נדרו, כדי שלא יהא מכשול לפניו. במה דברים אמורים? בנדרים אסור. אבל נדרים הקדוש - מצוה לקימן, ולא ישאל עליהן אלא מדחק, שנאמר: "נדרים לה' אשלים".

בריי רחמנא דסייען

## הלכות נזירות

יש בכללן עשר מצוות - שתי מצוות עשה, ושמונה מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) שיגדל הנזיר פרע [=שער ארוך]; (ב) שלא יגלח שערו כל ימי נדרו; (ג) שלא ישתה הנזיר יין ולא תערבת יין, ואפלו חמץ שלהן; (ד) שלא יאכל ענבים לחים; (ה) שלא יאכל צמוקין; (ו) שלא יאכל תרצנים; (ז) שלא יאכל זוגין [=קליפת ענבים]; (ח) שלא יכנס לאהל המת; (ט) שלא ישמא למתים; (י) שיגלח על הקרבנות, כשישלים נזירותו או כשישמא. ובאור מצוות אלו - בפרקים אלו.

## הלכות נזירות פקא

א. הנזירות - היא נדר מכלל נדרי אסור, שנאמר: "כי יפליא לנדר נדר נזיר להזיר לה". ומצות עשה שיגדל הנזיר שער ראשו, שנאמר: "גדל פרע שער ראשו"; ואם גלח בימי נדרו - עבר בלא תעשה, שנאמר: "תער לא יעבר על ראשו". וכן אסור להשמא למתים או לאכל דברים שאסרן הכתוב עליו מגפן היין, כל ימי נדרו. ב. עבר וגלח, או נשמא, או אכל מגפן היין - הרי זה לוקה שנים: אחת משום "לא יחל דברו", שפולל כל הנדרים, ואחת משום דבר שעבר עליו מדברים שאסורין אסור מיחד על הנזיר.

ו. האומר לחברו: 'הריני נזיר כשיהיה לך בן', ושמע חברו ואמר: 'ואני' - אין זה נזיר; שלא נתפסן זה האחרון, אלא לומר לו 'שאני אוהב שיהיה לך בן כמו זה', שהרי הוא בש מנגנו ומפאת הנימוס אמר זאת.

ז. האומר (שלא בנוכחות 'פלוני'): 'הריני נזיר כשיהיה לפלוני בן', ושמע חברו ואמר: 'ואני' - הרי זה ספק; שפא לא נתפסן אלא להיות נזיר כמותו, או לומר 'שאני אוהב אותו כמותך'; וספק נזירות, להקל.

ח. שנים שהיו מהלכין בדרך, וראו אחד בא כנגדן, ואמר אחד מן השנים: 'זה ההולך לקראתנו שמעון הוא', ואמר חברו: 'ראובן הוא', ואמר זה: 'הריני נזיר אם יהיה ראובן', ואמר האחר: 'הריני נזיר אם יהיה שמעון' - הגיע אליהם והרי הוא ראובן, הרי זה נזיר; ואם היה שמעון, הרי חברו נזיר; כמו שנגדו. וכן כל פיוצא בזה. לא הגיע אליהם, אלא חזר לאחוריו ונעלם מעיניהם, ולא ידעו מי הוא - אין אחד מהן נזיר.

ט. וכן האומר: 'הריני נזיר אם היה בכרי [בערימת תבואה] זה מאה בור' [שם מידה], והלך למדודו, מצאו שנגנב או אבד - אינו נזיר, וכן כל פיוצא בזה, שספק נזירות להקל.

י. היו מהלכין בדרך, וראו את הכוי [שהוא ספק חיה ספק בהמה] מרחוק, ואמר אחד מהן: 'הריני נזיר שזה חיה', ואמר אחד: 'הריני נזיר שזה בהמה', ואמר אחר: 'הריני נזיר שאין זה חיה', ואמר אחר: 'הריני נזיר שאין זה בהמה', ואמר אחר: 'הריני נזיר שזה חיה ובהמה' - הרי כלם נזירים; מפני שהכוי - יש בו דרכים [=הלכות] שנה בהן לחיה, ויש בו דרכים שנה בהן לבהמה, ויש בו דרכים שנה בהן לחיה ולבהמה, ויש בו דרכים שאינו שנה בהן לא לחיה ולא לבהמה. והוא הדין אם ראו אנדרוגינוס, ונחלקו בו אם הוא איש או אשה, ונגדו על דרך שנגדו אלו בכוי - הרי פלן נזירים; שהאנדרוגינוס - יש בו דרכים שנה בהן לאיש, ודרכים שנה בהן לאשה, ודרכים שאינו שנה בהן לא לאיש ולא לאשה, ודרכים שהיא שנה בהן לאיש ולאשה.

יא. וכל הדרכים האלו בעניני המצוה, לא בטבעו ותולדתו [=תכונותיו]. כיצד? דמו [דם שחיתתו] טעון כפוי כחיה, וחלבו אסור כבהמה; והרי הוא פלאים עם הבהמה וכן עם החיה, כאלו אינו חיה ואינו בהמה; וטעון שחיטה, כחיה וכבהמה. ויש בו דינים אחרים, וכל אחד מהן יתבאר במקומו. וכן האנדרוגינוס מטמא בלבו [זוב וקור] בפגעים, ומטמא באדם [דם נדה] בפגעים; ואינו נמכר בעבד עברי, לא בפגעים ולא בפגעים; ויהוה נהרג עליו, בפגעים ופגעים. ויש בו דינים אחרים, וכל אחד מהן יתבאר במקומו.

יב. וכן אם ראו אנשים באו כנגדן, מהן פקחין [מסוגלים לראות] ומהן סומין [עיוורים] - אמר אחד: 'הריני נזיר שאלו פקחין', ואמר אחר: 'הריני נזיר שאין אלו פקחין',

דבריו פלוג, ואינו חייב על כל עברה שיעשה; שמשעהגיע לשכרותו של לוט, אינו בן חיוב.

יג. האומר: 'הריני נזיר על מנת שאהיה שותה יין', או 'מטמא למתים', או 'מגלח שערו' - הרי זה נזיר, ואסור בכלן; מפני שהתנה [לשנות] על מה שכתוב בתורה, וכל המתנה על הפתוב בתורה - תנאו בטל.

יד. נדר בנזיר, ואמר: 'לא הייתי יודע שהנזיר אסור בנין, או בטמאה, או בתגלחת, ואלו הייתי יודע בן, לא הייתי נזיר' - הרי זה נזיר, וחיוב בכלן; שהרי הוא היה יודע שאסור עצמו באחד משלשה מינין; וכבר בארנו, שאפילו לא נזר אלא מאחד מהן, אסור בכלן.

טו. אמר: 'יודע אני שהנזיר אסור בכל אלו, אבל היה בדעתי שמתר לי אני לשותה היין, מפני שאני יכול לחיות בלא יין, או מפני שאני קובר את המתים' [ולכן אהיה מותר להטמא] - הרי זה אינו נזיר; מפני שאלו בכלל נדרי שגגות, שאינן צריכין שאלה לחכם, כמו שבארנו.

טז. האומר: 'הרי נזירי', 'הרי רגלי נזירי' - לא אמר כלום; 'הרי ראשי נזיר', 'כבדי נזירי' - הרי זה נזיר. זה הפלל: כל אבר שאם ינטל מן החי, ימות - אם אמר 'הרי הוא נזיר', הרי זה נזיר.

יז. האומר: 'הריני נזיר כשיהיה לי בן' - אם נולד לו בן זכר, הרי זה נזיר; אבל אם נולדה לו בת, או טמטום [אין ידוע אם זכר או נקבה], או אנדרוגינוס [מין בפני עצמו וספק זכר ספק נקבה] - אין זה נזיר. אמר: 'הריני נזיר כשיהיה לי וילד' - אפילו נולד לו בת, או טמטום, או אנדרוגינוס - הרי זה נזיר. הפילה אשתו, אינו נזיר; חזרה ונתעברה וילדה, הרי זה נזיר.

## הלכות נזירות פרק ב

א. הנזיר בנזיר בשוגג או באנס, או שנדר לזרו חברו, או דרך הבאי - הרי זה פטור, כשאר נדרים; ומי שנדר בנזיר, ונחם על נדרו - הרי זה נשאל לחכם, ומתיר לו נזירותו בדרך שמתירין שאר הנדרים.

ב. מי שנדר בנזיר, והלך להביא קרבנותיו שנוזר על דעת שביאם במלאת ימי נזרו, מצאן שנגנבו, או נגנבה בהמה מהן - אם עד שלא נגנבה הבהמה נזר - הרי זה נזיר; ואם אחר שנגנבה או אבדה או שמתה נזר - אינו נזיר, שזה נזר בטעות.

ג. המתפס [נזירותו] בנזירות [חבירו] - הרי זה נזיר, כמו שבארנו בדין כל המתפס בנדר.

ד. היה נזיר עובר לפגיו, ואמר: 'הריני כזה' - הרי זה נזיר. נדר חברו בנזיר, ואמר הוא: 'פי כפיו מזין', או שאמר: 'שערי כשערו מלהגזו' - הרי זה נזיר. וכן אם שמע [את חבירו נודד בנזירותו] ואמר 'ואני' בתוך כדי דבור, ושמע שלישי בתוך כדי דבור של שני, ואמר 'ואני', ואפילו הן מאה - פלן נזירים.

ה. האומר: 'הריני נזיר כשיהיה לי בן', ושמע חברו ואמר 'ואני' - הרי חברו נזיר מיד.

לפיכך, מי שגנב בזמן הזה בחוצה לארץ - כופין אותו לעלות לארץ ישראל, ויהיה נוהג נזירות שם עד שימות, או עד שיפנה המקדש, ויקריב קרבנותיו במלאת ימי נזרו. **כב.** וכל זמן שהוא בחוצה לארץ, הרי זה אסור לשנות יין ולהטמא למתים ולגלח, וכל דקדוקי נזירות עליו - ואף על פי שאין ימים אלו עולין לו [במניין ימי נזירות]; ואם עבר ושתה, או גלח, או נגע כמת וכיוצא בנגיעה - לוקה.

**יום רביעי**

**הלכות נזירות פרק ג**

**א.** סתם נזירות, שלשים יום. כיצד? מי שאמר: 'הריני נזיר', אין פחות משלשים יום; ואפלו אמר: 'הריני נזיר נזירות גדולה עד מאד הרבה הרבה' - הרי זה נזיר שלשים יום, שהרי לא פירש זמן.

**ב.** פירש זמן פחות משלשים, כגון שאמר: 'הריני נזיר יום אחד', או 'עשרה ימים', או 'עשרים' - הרי זה נזיר שלשים יום, שאין נזירות פחותה משלשים יום; ודבר זה, הלכה מפי הקבלה.

**ג.** פירש זמן יותר משלשים יום - כגון שאמר: 'אחד ושלשים', או 'ארבעים', או 'מאה יום', או 'מאה שנה' - הרי זה נזיר כפירוש, לא פחות ולא יותר.

**ד.** האומר: 'הריני נזיר שעה אחת', הרי זה נזיר שלשים יום; אמר: 'הריני נזיר שלשים יום ושעה אחת' - הרי זה נזיר אחד ושלשים יום, שאין נזירין שעות.

**ה.** האומר: 'הריני נזיר מכאן ועד מקום פלוני' - אם לא החזיק בדרך, הרי זה נזיר שלשים יום בלבד; שלא נתפסן זה אלא לנזירות גדולה [כטורח הדרך], והרי לא פירש זמן. ואם החזיק בדרך - אם היה מהלך פחות משלשים יום, הרי זה נזיר שלשים יום; ואם היה יותר משלשים יום, הרי זה נזיר נזירות אחת כמנין הימים.

**ו.** מי שאמר: 'הריני נזיר שתי נזירות', או 'שלוש' או 'ארבע' - הרי זה נזיר כמנין שאמר, כל נזירות מהן שלשים יום; ובסוף כל שלשים ושלשים - מגלח ומביא קרבנותיו, ומתחיל למנות נזירות שניה. אפלו אמר: 'הריני נזיר מאה אלה נזירות', שאי אפשר שיחיה בזמן הזה - הרי זה מונה אחת אחת עד שימות, או עד שישלם מנין נזירותיו.

**ז.** האומר: 'הריני נזיר כמנין ימות השנה' - מונה נזירותיו כמנין ימות השנה; אם פירש שנת החמה - מונה שלש מאות וחמש ושלשים נזירות, כל אחת מהן שלשים יום; ואם פירש שנת הלכנה - מונה שלש מאות וארבע וחמשים נזירות; ואם סתם - מונה שלש מאות וארבע וחמשים נזירות. שהרי בארנו, שבכל הנדרים הולכין אחר לשון בני אדם, ורב שני החמה שלש מאות חמשה ושלשים יום מונין לה, ורב שני הלכנה שלש מאות ארבע וחמשים יום מונין לה, ואין קורין כל העם 'שנה' סתם, אלא לשנת הלכנה.

אמר אחר: 'הריני נזיר שאלו סומין', ואמר אחר: 'הריני נזיר שאין אלו סומין', ואמר אחר: 'הריני נזיר שאין אלו לא פקחין וסומין', ואמר אחר: 'הריני נזיר שאין אלו לא פקחין ולא סומין' - הרי פלם נזירים. וכן כל פיוצא בזה. **יג.** קטן שהגיע לעונת נדרים, ונדר בנזיר - הרי זה נזיר, ומביא קרבנותיו, ואף על פי שעדין לא הביא שתי שערות, כשאר הנודרים. והאיש מדיר את בנו הקטן בנזיר, אף על פי שלא בא לעונת הנדרים; ואין האשה מדרת את בנה בנזיר. ודבר זה - הלכה מפי הקבלה [ממשה] הוא, ואינו נוהג בשאר נדרים.

**יד.** כיצד? האב שאמר לבנו הקטן: 'הרי אתה נזיר', או שאמר: 'בני פלוני נזיר', או 'הרי זה נזיר', ושתק הבן - הרי זה נזיר, ותיב האב לנהוג בו כל דקדוקי נזירות, ואם נטמא - מביא קרבן טמאה, וכשששלים נזירותו - מביא קרבן טהרה, כשאר הנזירים הגדולים.

**טו.** לא רצה הבן ומחה בדבר זה, או שמחו קרוביו, או שגלח שעריו, או שגלחוהו קרוביו - שהרי נעשה מעשה שגלה דעתו, שלא רצה הוא או קרוביו בנזירות זו - הרי זה אינו נזיר. ועד מתי יש לו להדירו? עד שיגדיל ויעשה איש.

**טז.** הגויים - אין להם נזירות, שנאמר: "דבר אל בני ישראל".

**יז.** נשים ועבדים - יש להם נזירות. והאב או הפעל מפר נזירות האשה, אם רצה, כשאר הנודרים. אבל העבד - יש לרבו לכף אותו לשנות, ולהטמא למתים; ואם לא כפה אותו, נוהג בנזירותו.

**יח.** נדר העבד שאר נדרים שיש בהן ענוי נפש, או שמעפכין [=מגבילים] את המלאכה, או שהעריך - אין רבו צריך לכפו; מפני שאין נפשו קנויה לו, לא יחול עליו נדר; למה הדבר דומה? לאוסר פרות [של-] אחרים עליהם. אבל אם אין שם ענוי, ולא דבר שמעפכ מלאכה - אינו יכול לכפותו. נדר עבדו בנזירות, ואמר לו: 'מופר לך' - יצא לחרות, ותיב להשלים נזירותו; שהעבד כופין אותו, ואין מפרין לו; ואם הפר, יצא לחרות [שהפרה נחשבת כגילוי דעת לשחרור].

**יט.** עבד שגנב בנזירות וברח, או שהלך רבו - הרי זה אסור לשנות יין, כדי שיצטער ויחזור לרשות רבו. נזיר והשלים נזירותו, וגלח ולא ידע רבו, ואחר כך יצא לחרות - הרי זה יצא ידי נדרו; אבל אם נדר, ולא גלח, ויצא לחרות - לא יצא ידי נדרו. נטמא, ואחר כך יצא לחרות - מונה [ומתחיל בנזירות חדשה] משעה שנטמא [=כשנטהר]. לא מיום הבאת קרבן].

**כ.** נזירות נוהגת בפני הפית [המקדש] ושלש בפני הפית; לפיכך, מי שגנב בנזיר בזמן הזה - הרי זה נזיר לעולם, שאין לנו בית כדי שביא קרבנותיו במלאת ימי נזרו.

**כא.** אין הנזירות נוהגת, אלא בארץ ישראל; ומי שגנב בחוצה לארץ - קונסין אותו ומחביא אותו לעלות לארץ ישראל, ולהיות נזיר בארץ ישראל כמנין הימים שגנב.

כמי ששסוף את אגג בגלגל, וכיוצא באלו - הרי זה נזיר עולם; ואין אומרין: 'שמא לאיש אחר שמעשיו כאלה נתפנון'.

יז. האומר: 'הריני נזיר מלא הבית', או 'מלא הקפה' - בודקין אותו: אם אמר 'לא הנה בדעתי שאהיה נזיר כל ימי, ולא נתפונתי אלא להאריך זמן הנזירות זמן מרבה' - הרי זה נזיר שלשים יום בלבד. ואם אמר: 'סתם נדרתי' - רואין את הקפה כאלו היא מלאה חרדל, ויהיה נזיר כל ימיו; ויש לו לגלח משנים עשר חדש לשנים עשר חדש, ויביא קרבנותיו כשאר נזירי עולם.

יח. האומר: 'הריני נזיר פשע ראשי', או 'כעפר הארץ', או 'כחול הים' - הרי זה כמי שאמר: 'הרי עלי נזירות כמנן שער ראשי', או 'כמנן עפר הארץ', או 'כמנן חול הים'. לפיכך, יגלח כל שלשים יום, ויתחיל למנות נזירות שניה שלשים יום ויגלח; וכן עד שימות. ובכל תגלחת ותגלחת - אינו שותה ביין, ולא מטמא למתים; ואם שתה או נטמא, אפלו ביום התגלחת - הרי זה לוקה.

יט. האומר: 'הריני נזיר אם אכל כפר זו, הריני נזיר אם אכלה, הריני נזיר אם אכלנה', ואכלה - הרי זה חיב בנזירות [ואם אכל] כמנן שאמר; ומונה אחת אחר אחת, כל אחת מהן שלשים יום, ומגלח בסוף כל שלשים, ומביא קרבנותיו.

### הלכות נזירות פ"ד

א. האומר: 'הריני נזיר' - הרי זה מגלח תגלחת טהרה יום אחד ושלשים; ואם גלח ביום שלשים, יצא. אמר: 'הריני נזיר שלשים יום', אינו מגלח אלא ביום אחד ושלשים.

ב. מי שנדר שתי נזירות - מגלח את הראשונה ביום שלשים ואחד, ואת השניה ביום ששים ואחד. ואם גלח את הראשונה ביום שלשים, מגלח את השניה ביום ששים; ואם גלח ביום תשעה וחתשים - יצא; שיום שלשים עולה לו אף למנן נזירות שניה.

ג. האומר: 'הריני נזיר, ונזיר כשיהיה לי בן, והתחיל בנזירות שלו, ואחר כך נולד לו בן - משלים את שלו, ואחר כך מונה של בנו. אמר: 'הריני נזיר כשיהיה לי בן, והריני נזיר כך וכך יום', והתחיל בנזירות שלו, ואחר כך נולד לו בן - פוסק נזירות שלו, ומונה את של בנו, ואחר כך חזר ומשלים את שלו, והרי שתיהן בנזירות אחת. לפיכך, אם נטמא בתוך נזירות של בנו, סותר [=מתבטל] הכל; ונטמא אחר נזירות בנו כשהתחיל להשלים נזירותו, אינו סותר אלא עד נזירות בנו. ובכמה ימים משלים את שלו? אם נשאר מנזירותו כשנולד הבן שלשים יום או יותר - מונה נזירות בנו, ומשלים הימים שנשארו מנזירותו; ואם נשאר מנזירותו פחות משלשים יום - מונה שלשים אחר נזירות בנו, שאין בין תגלחת לתגלחת פחות משלשים יום.

ד. כיצד? האומר: 'הריני נזיר כשיהיה לי בן, והריני נזיר

ח. האומר: 'הריני נזיר אחת ומחצה', הרי זה נזיר שתי נזירות; אמר: 'הריני נזיר יום אחד', או 'הריני נזיר ושעה אחת' - הרי זה נזיר ששים; אמר: 'הריני נזיר, ואחת' - הרי זה נזיר ששים; 'הריני נזיר, ואחת, ועוד' - הרי זה נזיר שלש נזירות; 'הריני נזיר, ואחת, ועוד, ושוכ' - הרי זה נזיר ארבע נזירות; 'הריני נזיר שלשים יום ויום אחד' - הרי זה נזיר נזירות אחת של שלשים ואחד יום.

ט. מי שהיו שתי כתי עדים מעידין אותו, אלו מעידין שגור שמים, ואלו מעידין שגור חמש - הרי זה נזיר שמים; שבכלל חמש שמים, והרי כלן העידו בשמים.

י. מי שגור שתי נזירות, בין שגור שתיהן בבת אחת, בין שגור זו אחר זו, כגון שאמר: 'הריני נזיר היום, הריני נזיר היום', ומנה את הראשונה והפריש קרבן, ואחר כך נשאל על זאת הראשונה והתיר נדרו - עלתה לו ראשונה בשניה, ומביא זה הקרבן ונפטרו. ואפלו הביא כפרתו, ואפלו גלח שצרו ואחר כך נשאל עליה - עלתה לו ראשונה בשניה, שהרי אין השניה חלה אלא אחר הראשונה, והראשונה אינה; כיון שהתירה, כאלו אינה מעקרה.

יא. מי שאמר: 'הריני נזיר לעולם', או 'הריני נזיר כל ימי חיי' - הרי זה נזיר עולם; ואם אמר: 'הריני נזיר אף שנה' - הרי זה נזיר לזמן קצוב, ואף על פי שאי אפשר שיחיה האדם אף שנה.

יב. ומה בין נזיר עולם לנזיר זמן קצוב? שהנזיר לזמן קצוב - אסור לגלח עד סוף ימי נדרו, שנאמר: 'כל ימי נדר נדרו, תער לא יעבר על ראשו, עד מלאת הימים'. ונזיר עולם - אם הכביד שצרו, מקל בתער משנים עשר חדש לשנים עשר חדש, ומביא קרבנותיו שלש בהמות כשיגלח, שנאמר: 'והיה מקץ ימים לימים אשר יגלח, כי כבד עליו וגלחו', ואבשלום נזיר עולם היה. ודבר זה, הלכה מפי הקבלה. ונזיר עולם שנטמא - הרי זה מביא קרבן טמאה ומגלח תגלחת טמאה, כמו נזיר לזמן קצוב.

יג. שמשון לא היה נזיר גמור, שהרי לא נדר בנזיר, אלא הפלאף הפרישו מן הטמאה [מן האסור לו]; וכיצד היה דינו? היה אסור ביין ואסור בתגלחת, ומתיר היה להטמא למתים. ודבר זה, הלכה מפי הקבלה.

יד. לפיכך, מי שאמר: 'הריני נזיר כשמשון' - הרי זה נזיר מן היין ומן התגלחת לעולם, ואינו מגלח כל שנים עשר חדש כשאר נזירי עולם, ומתיר להטמא למתים. ואם אמר: 'לא נתפונתי אלא לאיש אחר ששמו שמשון', אינו נזיר. ומי שנדר נזיר כשמשון - אינו יכול להשאיל על נדרו, שנזירותו שמשון לעולם היתה [מבלי יכולת להתיר, כי נצטווה מפי המלאך].

טו. האומר: 'הריני נזיר כשמשון בן מנוח', כבעל דלילה, 'כמי שעקר דלתות עזה', 'כמי שנקרו פלשתים את עיניו' - הרי זה נזיר בנזירות שמשון, אף על פי שאפשר שנעשו מעשים אלו לאיש אחר.

טז. שמואל הרמתי, נזיר עולם היה; לפיכך, האומר: 'הריני נזיר כשמואל הרמתי', 'בן חנה', 'בן אלקנה',

עשרה ימים, ונהג אסור עשרים יום, ולאחר השלשים שאל לחכם ואסר לו - הרי זה מונה עשרה ימים מיום ששאל, פנגד העשרה שנהג בהם החר; ואם שתה או גלח או נטמא בעשרת ימים האלו, מכין אותו מכת מרדות.

**טו.** במה דברים אמורים? בנזירות מועטה. אבל בנזירות מרבה - דיו שנהג שלשים יום בנזירות, אף על פי שעבר על נזירותו המרבה כל ימיה; ואם לא נהג אסור בעצמו, אין נזקקין [=מתייחסים] לו כלל [להתיר נדר].

**טז.** כל בית דין שנוקקין לזה וכיוצא בו, ומודיעין לאלו שמוזלזלין בנדרים שאינן חביבין מן התורה, או שישורו להן להקל, או שיפתחו להן פתח - מנדין את אותו בית דין ההדיוט.

**יז.** האשה שנדרה בנזיר, ושלמו ימי הנזירות, והביאה קרבנותיה, ונשחטה אחת מן הבהמות ונזרק דמה, ואחר כך שמע בעלה - אף על פי שעדין לא גלחה, אינו יכול להפר; ואם קדם זריקה, הרי זה פרי. במה דברים אמורים? בתגלחת טהרה; אבל בתגלחת טמאה - יפר אף על פי שקרבו הקרבנות של תגלחת טמאה, מפני שהיא עדין צריכה למנות נזירות אחרת.

### הלכות נזירות פ"ק ה'

**א.** שלשה מינין [=דברים] אסורין לנזיר - השמאה, והתגלחת, והיוצא מן הגפן, בין פרי בין פסלת פרי. אבל השכר של תמרים או של גרוגרות וכיוצא בהן - מתיר לנזיר; ושכר זה שנואסר עליו בתורה, הוא השכר של תערבת היין.

**ב.** היוצא מן הגפן ביצד? נזיר שאכל פזית מן הפרי - שהוא ענבים לחים או יבשים או בסר, או שאכל פזית מפסלת הפרי - שהן הזוגין, והן הקלפה החיצונה, או התרצנים, והן הפנימיין שזורעין אותן - הרי זה לוקה; וכן אם שתה רביעית [הלוג] יין, או אכל פזית מנין קרוש שהוא הפרי, או שתה רביעית חמץ שהוא פסלת הפרי - הרי זה לוקה. אבל העלין, והלולבין [ענפים רכים], ומי גפנים [שיוצא מהענפים], והסמדר [הגפן בראשית התהוותו] - הרי אלו מתרין לנזיר; שאינן לא פרי ולא פסלת פרי, אלא מן העץ הן נחשבין.

**ג.** כל אסורי הגפן, מצטרפין זה עם זה. ביצד? הרי שצורף ענבים לחים עם יבשים עם בסר ותרצנים וזג, ואכל מן התערבת פזית - לוקה; וכן אם אכלן זה אחר זה, עד שאכל מן הכל פזית - לוקה. וכן אם שתה רביעית מן התערבת יין וחמץ, לוקה.

**ד.** דבר המתיר, אינו מצטרף לדבר האסור בנזיר. ביצד? יין שנתערב בדבש, אף על פי שטעם הכל טעם יין, ושתה מן התערבת, וכן הצמוקין שדרכן עם הגרוגרות, וטעם הכל טעם צמוקין, ואכל מן התערבת - אינו לוקה; עד שיהיה מדבר האסור בתערבת פזית בכדי שלש ביצים, ואכל שלש ביצים - כשאר האסורין השוין בכל אדם, כמו שבארנו בהלכות מאכלות אסורות.

מאה יום, והתחיל בנזירות שלו, ונולד לו בן - אם נשאר מן המאה שנדר שלשים יום או יותר כשנולד הבן, לא הפסיד כלום; שהרי פוסק נזירות שלו, ומונה של בנו, ומגלח ומביא קרבנותיו, ומשלים השלשים או יתר שנשארו מנזירותו, ומגלח לנזירותו. ואם נשאר מן המאה פחות משלשים, סותר עד שבכעיס.

**ה.** ביצד? נולד הבן ביום שמונים - מונה של בנו, ומשלים את של בנו ומגלח, ומתחיל למנות מאחר התגלחת שלשים יום. ונמצא מפסיד מקדם הולד, עשרה ימים - שהן מיום שבכעיס עד הולד. וכן כל פיוצא בזה.

**ו.** האומר: 'הריני נזיר לאחר עשרים יום', וחרז ואמר: 'הריני נזיר מעתה מאה יום' - מונה עשרים יום ופוסק, ומתחיל למנות שלשים יום, שהיא הנזירות שנדר לאחר עשרים, ואחר השלשים מגלח תגלחת טהרה ומביא קרבנותיו, וחרז ומונה שמונים יום כדי להשלים המאה שנדר בסוף, ומגלח ומביא קרבנותיו.

**ז.** אומר: 'הריני נזיר לאחר עשרים יום, והריני נזיר מעתה' - מונה שלשים, ומגלח תגלחת טהרה, וחרז ומונה שלשים יום אחרים, והיא הנזירות שנדר לאחר עשרים; שאם תאמר: 'מונה עשרים ופוסק, ומונה שלשים ומגלח' - נשארו מנזירות שהתחיל בה עשרה ימים בלבד, ואין בין תגלחת טהרה לתגלחת טהרה לעולם פחות משלשים יום.

**ח.** אומר: 'הריני נזיר לאחר עשרים יום', וחרז ואמר: 'הריני נזיר עולם מעתה' - לא חלה עליו נזירות שנדר בראשונה.

**ט.** וכן אם אומר: 'הריני נזיר שמשון לאחר עשרים יום', וחרז ואמר: 'הריני נזיר מעתה' - אינו מגלח לנזירות זאת שנדר באחרונה.

**י.** מי שאמר: 'הרי אני נזיר יום אחד לפני מיתתי' - הרי זה אסור לשתות ביין ולהטמא למתים ולגלח, לעולם.

**יא.** האומר: 'הריני נזיר ביום שכן דוד בא בו' - אם בחל נדר, הרי זה אסור לעולם. ואם בשבת או ביום טוב נדר - אותה שבת או אותו יום טוב מתיר, מכאן ואילך אסור לעולם; שהדבר ספק אם יבוא בשבת יום טוב, או לא יבוא; והואיל והוא ספק ביום שנדר - לא חלה עליו נזירות, שספק נזירות להקל. מכאן ואילך - חלה עליו נזירות; ושבת הבאה שהיא ספק, אינה מפקעת נזירות שחלה עליו.

**יב.** נזיר ששלמו ימי נזירותו, ולא גלח תגלחת טהרה - הרי זה אסור לגלח ולשתות יין ולהטמא למתים כשהיה מקדם, וכל דקדוקי נזירות עליו; ואם גלח או שתה או נטמא, לוקה.

**יג.** מי שנדר בנזיר, ודמה שאינו נדר, והיה נוהג התיר בנדרו ושתה יין, ולאחר זמן שאל לחכם, והורהו שהוא נדר, ושהוא חזב בנזירות - הרי זה מונה משעה שנדר; ומדברי סופרים, שנהג אסור פימים שנהג בהם החר.

**יד.** ביצד? הרי שנדר שלשים יום, ונהג החר בנדרו

תגלח', 'אל תגלח', והוא מגלח - לוקה על כל אחת ואחת.

**יד.** נזיר חופף על שערו בנדיו, וחוכף בצפרניו - ואם נפל שער, אינו חושש; שהרי אין פגותו להשיר, ואפסור שלא ישיר. אבל לא יסרק במסרק, ולא יחף באדמה [מהסוג שמשירה שיער] - מפני שמשיר את השער ודאי; ואם עשה כן, אינו לוקה.

**טו.** נזיר שנטמא למת טמאת שבעה - בין בטמאות שהוא מגלח עליהן כמו שיתבאר, בין בטמאות שאינו מגלח עליהן - הרי זה לוקה.

**טז.** נטמא למת פעמים הרבה - אף על פי שהוא חיב מלקות על כל אחת ואחת לשמים, אין בית דין מלקין אותו אלא אחת; ואם התרו בו על כל פעם ופעם, והוא מטמא - לוקה על כל אחת ואחת.

**יז.** במה דברים אמורים? בשנטמא ופרש, וחזר ונגע או נשא או האהיל; אבל אם היה נוגע במת ועדין המת בנדיו, ונגע במת אחר - אינו חיב אלא אחת, אף על פי שהתרו בו על כל נגיעה ונגיעה; שהרי מחלל ועומד.

**יח.** נזיר שונכנס לבית, ושהה שם עד שמת שם מת, או שונכנס לאהל המת בשדה תכה ומגדל [מתקנים סגורים], וכא חברו ופרע גג התכה מעליו מדעתו - הרי זה לוקה שתיים: אחת משום "לא יבא", ואחת משום "לא יטמא" - שהרי טמאה וביאה באין כאחת. אבל אם נכנס בדרפו, טמאתו קודמת לביאתו - שמעת שכיניס חטמו או אצבעות רגליו, נטמא, ואינו חיב משום ביאה, עד שיבוא בלו.

**יט.** נכנס לאהל המת או לבית הקברות בשגגה, ואחר שנודע לו התרו בו, ולא קפץ ויצא אלא עמד שם - הרי זה לוקה; והוא שישקהא שם כדי השתחויה, כמו טמא שונכנס למקדש.

**כ.** המטמא את הנזיר - אם היה הנזיר מזיד, הנזיר לוקה, וזה שטמאו עובר משום "ולפני עור לא תתן מכשול". ואם היה הנזיר שוגג וזה שטמאו מזיד, אין אחד מהן לוקה; ולמה לא ילקה המטמא את הנזיר? לפי שנאמר: "וטמא ראש נזרו", ואינו לוקה עד שיטמא עצמו מדעתו.

**כא.** נזיר טהור שטמא עצמו, לוקה אף משום "לא תאחר לשלמו" - שהרי אחר נזירות טהרה, ועשה מעשה; וכן אם נזר בבית הקברות, לוקה אף משום "לא תאחר". הא למדת, שהנזיר שטמא עצמו לוקה ארבע מלקיות: משום "לא יטמא", ומשום "לא יחל דברו", ומשום "לא תאחר לשלמו", ומשום "לא יבא" - אם היה ביאה וטמאה כאחת, כמו שבארנו.

**יום חמישי**

**הלכות נזירות פרק ו**

**א.** נזיר ששתה יין, ואכל יוצא מן הגפן - אפלו ימים רבים - אינו סותר [=חבטל] מימי נזירותו, אפלו יום אחד; וכן אם גלח מעוט שער ראשו, בין בשגגה בין בודון.

**ה.** וכן אם שרה פתו ביין, והיתה רביעית יין בכדי פרס [מלשון פרוסה - חצי ככר של שש ביצים] מן הפת, ואכל כדי פרס, שנטמא שאכל רביעית יין - הרי זה לוקה; ועל זה וכיוצא בו נאמר בתורה: "וכל משרת ענבים" - לאסור דבר שנתערב בו היין, וטעמו כטעם היין; והוא שיהיה טעמו וממשו, כשאר אסורי מאכלות.

**ו.** נתערב יין וכיוצא בו בדבש וכיוצא בו, ואין שם טעם יין - הרי זה מתר לנזיר; לא יהיה זה חמור מחלב ודם.

**ז.** היה בו טעם יין, ואין שם רביעית בכדי פרס - הרי זה אסור מדברי סופרים, כמו שבארנו באסורי מאכלות; ומפני אותו אם אכל, מכת מרדות.

**ח.** נזיר שאכל פזית ענבים, וכזית חרצן, וכזית זג, וכזית צמוקים, ושתה רביעית יין, ואפלו סחט אשכול ושתה ממנו רביעית - הרי זה לוקה חמש מלקיות; שכל אחד מהן בלאו אחד הוא. ולוקה מלקות ששית משום "לא יחל דברו", שהוא שנה בכל הנדרים. וכן אם אכל פזית זג, או פזית ענבים - לוקה שתיים; אחת משום זג או משום ענבים, ואחת משום "לא יחל דברו". והוא הדין לנזיר שגלח או נטמא, שהוא לוקה שתיים: אחת על האסור המיוחד בו, ואחת על האסור השנה בכל הנדרים שהוא "לא יחל דברו".

**ט.** נזיר ששתה רביעית יין ורביעית חמץ - אינו לוקה אלא אחת, שאינו חיב על היין בפני עצמו ועל החמץ בפני עצמו; שאין כתוב 'יין לא ישתה וחמץ לא ישתה', אלא כף כתוב: "חמץ יין וחמץ שכר לא ישתה" - כלומר: לא ישתה יין ולא דבר שנתערב בו היין והוא השכר, ואפלו החמיצו; והואיל ולא כפל אלא החמץ, שהוא שם אחד - אינו לוקה על זה בפני עצמו ועל זה בפני עצמו.

**י.** נזיר שהיה שותה יין כל היום כלו - אף על פי שהוא חיב לשמים על כל רביעית ורביעית, אינו לוקה אלא אחת משום יין ואחת ד' לא יחל דברו", כמו שבארנו; ואם התרו בו על כל רביעית ורביעית, ואמרו לו: 'אל תשתה', 'אל תשתה', והוא שותה - חיב על כל אחת ואחת. מדברי סופרים, שאסור לנזיר לעמד במושב [בסמיכות ל-] שותי יין, ויתרחק ממנו הרבה - שהרי מכשול לפניו; אמרו חכמים: 'סביב לפרס לא יקרב'.

**יא.** נזיר שגלח שער אמת - לוקה, בין בתער בין בזוג [=מספריים]; והוא שקצצה מעקרה, כעין תער. וכן אם תלשה בנדיו, לוקה. ואחד המגלח ואחד המתגלח [ולוקה אם סיינו], שנאמר: "תער לא יעבר על ראשו"; ואם הניח ממנה כדי לכף את ראשה לעקרה - אינו לוקה, שאין זה כעין תער.

**יב.** העביר על ראשו סם [=תכשיר] שמשיר את השער, והשיר שער - אינו לוקה; אבל בטל מצות עשה, שנאמר: "גדל פרע שער ראשו".

**יג.** נזיר שגלח כל שער, אינו לוקה משום התגלחת אלא אחת; ואם התרו בו על כל שעה ושעה, ואמרו לו: 'אל

עולין לו; ואפלו נכנס ביום שמיני שלו, הרי שביעי שלו עולה לו מן המנין. ואם נטמא שם אחר שנקנס, באחת מן הטמאות שהנזיר מגלח עליהן - מביא קרבן טמאה, וסותר הימים הקודמין, ומגלח תגלחת טמאה.

**יא** תגלחת טמאה כיצד היא? נזיר שנטמא באחת מן הטמאות שהוא מגלח עליהן, הרי זה מזה עליו בשלישי ובשביעי, ומגלח שער ראשו בשביעי, וטובל בשביעי אחר ההזיה כדרך כל טמאי מת, ומעריב שמשו [מחכה לערב שהוא שלב בטוהרה]; ומביא קרבנותיו בשמיני - והן שתי תורים או שני בני יונה, אחד לעולה ואחד לחטאת, וכבש בן שנתו לאשם. וסותר כל הימים הקודמין, ומתחיל למנות נזירותו; ואם גלח בשמיני, מביא קרבנותיו בו ביום.

**יב.** מאימתי מתחיל למנות? משיביא חטאתו; אבל עולתו ואשמו, אין מעכבין אותו מלמנות.

**יג.** הרי שהזהר בשלישי ושביעי ולא טבל, ונתאחר כמה ימים - כשיטבל, יעריב שמשו, ויביא קרבנותיו למחר. טבל והעריב שמשו, ואחר קרבנותיו - אינו מתחיל למנות עד שיביא חטאתו; אבל עולתו ואשמו אין מעכבין אותו, כמו שבארנו.

**יד.** כשמגלח הנזיר תגלחת טמאה - אינו צריך לגלח פתח המקדש, ולא להשליך שערו על האש [כתגלחת טוהרה]. וביין שגלח במדינה [מחוץ להר-הביית] או במקדש, שערו אסור בהנזה וטעון קבירה; ואפרו אסור, כאפר כל הנקברין. והמגלח במקדש - אם השליכו פתח דוד האשם, יצא.

**טו.** נזיר שנטמא טמאות הרבה - בין שלא התרו בו על כל אחת ואחת, בין שהתרו בו על כל אחת ואחת - אינו מביא על טמאותיו אלא קרבן אחד. כמה דברים אמורים? שנטמא פעם שניה קדם שיביא קרבנות טמאה הראשונה; ואף על פי שנתאחר כמה ימים אחר טהרתו קדם הבאת חטאתו, ונטמא באותן הימים - אינו מביא אלא קרבן אחד. אבל אם נטמא וטהר והביא חטאתו, ונטמא פעם שניה אחר שהביא חטאתו - אף על פי שעדין לא הביא אשמו ועולתו, חזיב בקרבנות אחרות.

**טז.** נזיר שגלח תגלחת טהרה, ואחר כך נודע שנטמא היה בתוך ימי נזרו - אם בטמאה ידועה נטמא - סותר הכל, ומביא קרבנות טמאה, ומגלח תגלחת טמאה, ומונה נזירות אחרת, ומביא קרבנות טהרה. ואם בטמאת התהום נטמא, אינו סותר; ודבר זה, הלכה מפי הקבלה.

**יז.** ואם עד שלא נזרק עליו אחד מן הדמים, נודע שהוא טמא - בין בטמאה ידועה, בין בטמאת התהום - סותר הכל; נודע לו אחר שזנרק אחד מן הדמים - אף על פי שלא גלח, הואיל ונטמא שאינה ידועה היא, אינו סותר. יח. איזו היא טמאת התהום? כל שאין אדם מכירה, אפלו בסוף העולם. ולא אמרו טמאת התהום אלא למת [במוות טבעי] בלבד; אבל הרוג - לא, שהרי ידע בו זה שהרגו.

נתגלח רב ראשו - בין בתער, בין כעין תער ולא נשאר מן השערות כדי לכף ראשן לעקרון, בין בידון בין בשגגה, אפלו גלחוהו לסטים [=גזונים] באנס - הרי זה סותר שלשים יום, עד שיהיה לו פצע; ואחר כך מתחיל למנות.

**ב.** כיצד? נדר נזירות מאה יום, ולאחר עשרים יום נתגלח רב ראשו - הרי זה שוהה שלשים יום, עד שירבה שער ראשו, ואחר השלשים יום, מונה שמונים יום תשלום ימי נזירותו; וכל אותם השלשים יום - כל דקדוקי נזירות עליו, אלא שאין עולין לו מן המנין.

**ג.** נזיר שנטמא - בין בידון בין בשגגה, ואפלו טמאוהו גזים באנס - סותר הכל, ומגלח תגלחת טמאה, ומביא קרבנות טמאה, ומתחיל למנות ימי נזירות, שנאמר: "והימים הראשונים יפלו". ואפלו נטמא ביום מלאת ימי נזרו בסוף היום, סותר הכל.

**ד.** נטמא אחר יום מלאת, שהוא יום הבאת קרבנות טהרה אלו לא נטמא - סותר שלשים יום בלבד. וכיצד יעשה? מביא קרבנות טמאה כשיטהר, ומגלח תגלחת טמאה; ומתחיל למנות נזירות שלשים יום, ומגלח תגלחת טהרה, ומביא קרבנות טהרה. ואם נטמא אחר שזנרק עליו אחד מן הדמים [של הקרבנות] - אינו סותר כלום, אלא מביא שער קרבנות טהרה שלו כשיטהר.

**ה.** נטמא ביום שלאחריו, שהוא יום שראוי לגדל שער אלו גלח אחר מלאת - הרי זה אינו סותר כלום, ואף על פי שעדין לא גלח; שהרי שלמה הנזירות וכל הנטפל לה [הקשור אליה].

**ו.** נטמא ביום שנדר, או בשני - אינו סותר, אלא משלים עליהם אחר שיביא קרבנו, שנאמר: "והימים הראשונים יפלו", עד שיהיו שם ימים ראשונים. לפיכך, אם נטמא משלישי והלאה - סותר כל הקודמין.

**ז.** נדר בנזיר, והוא טמא מת - חלה עליו נזירות; ואם נטמא פעם אחרת, או שנתה יין, או גלח - לוקה. ואם שהה בטמאתו כמה ימים - אין עולין לו, עד שיזהר שלישי ושביעי, ויטבל בשביעי. ויום שביעי שלו, עולה [=נחשב] לו ממנין נזירותו, לזה שנדר והוא טמא; אבל נזיר טהור שנטמא, אינו מתחיל למנות אלא מיום השמיני והלאה.

**ח.** מי שנדר והוא בבית הקברות, נזירות חלה עליו; ואפלו שהה שם כמה ימים - אין עולין לו, ולוקה על שהיתו שם. ואם התרו בו שלא יזיר שם, אינו מגלח שערו כשיצא משם; ואם נטמא שם בבית הקברות באחת מן הטמאות שהנזיר מגלח עליהן, אינו מגלח ואינו מביא קרבן טמאה.

**ט.** נכנס לשם בשדה תכה ומגדל [וקיבל שם נזירות], וכא חברו ופרע עליו את המעזיבה [=הגג] ונטמא - אף על פי ששהה שם, אינו לוקה [היות שבכניסתו אינו בר חיוב]; אבל מפין אותו מפת מרדות, אם שהה.

**י.** יצא מבית הקברות, ושהה ימים וחזר ונכנס - אין אותן הימים עולין לו. יצא והזהר וטבל וטהר, ומנה ימים מנזירותו, וחזר לבית הקברות - הרי אותן הימים שמנה

לְרַקֵּב זֶה, הוּא סִפֵּק טָמֵא. וְכֵן אִם נִטְמָא בְרַבְעָה [הקב] עֲצָמוֹת הַבָּאוֹת מִשְׁדָּרָה, אוּ מִן הַגְּלִגְלֵת בְּאֵהֶלֶן - הֲרִי זֶה סִפֵּק טָמֵא.

ה. כָּל אֱלוֹ הַשְּׂתִימִים עֲשֶׂרָה טָמְאוֹת שְׁמַנִּינוּ - אִם נִגַּע נְזִיר בְּאֶחָת מֵהֶן, אוּ נִשְׁאַף, אוּ הִאָּהֵל הַנְּזִיר עֲלֵיהֶן, אוּ הִאָּהֵלָה הַטְּמֵאָה עַל הַנְּזִיר, אוּ הִיָּה הַנְּזִיר וְאֶחָת מִן הַטְּמֵאוֹת הָאֵלוֹ בְּאֵהֶל אֶחָד - הֲרִי זֶה מְגִלַּת תְּגִלְתַּח טָמְאָה, וּמִבִּיא קֶרְבַּן טָמְאָה, וְסוֹתֵר אֶת הַכֹּל; חוּץ מִן הַרְקֵב, שְׂאִינוֹ מְטַמֵּא בְּמַגֵּעַ - שְׂאִי אֶפְשָׁר שְׂיַגַּע בְּכֹלוֹ, שְׁהָרִי אִינוֹ גּוֹף אֶחָד; אֲבָל אִם נִשְׂאוֹ, אוּ נִטְמָא בְּאֵהֶלֹ - מְגִלַּח.

ו. וְכֵן נְזִיר שְׁנַגַּע בְּעֵצִים הַמֵּת, אֶפְלוּ עֵצִים כְּשֶׁעוֹרָה, אוּ נִשְׂאוֹ - הֲרִי זֶה מְגִלַּח עֲלָיו, וּמִבִּיא קֶרְבָּנוֹת טָמְאָה, וְסוֹתֵר אֶת הַקּוֹדֶמִין; וְאִין עֵצִים אֶחָד מְטַמֵּא בְּאֵהֶל. אֲבָל אִם נִטְמָא בְּגוֹשׁ [גוֹשׁ] אֶרֶץ הָעַמִּים [=ח"ל] אוּ בְשֶׂדֶה שְׁנִחְרַשׁ קָבֵר בְּתוֹכָהּ שֶׁהֵן מְטַמְּאִין בְּמַגֵּעַ וּבְמִשָּׂא, אוּ שְׁהִאָּהֵל [במעשה רב מגיה "שהאהילו"] עֲלָיו וְעַל אֶחָת מִשְׂתִּימִים עֲשֶׂרָה הַשְּׂרִיגִים [=ענפים] הַיּוֹצֵאִים מִן הָאֵילָנוֹת, אוּ הַפְּרָעוֹת [אבנים בולטות] הַיּוֹצֵאוֹת מִן הַגְּדֵר, אוּ מִטֵּה אוּ גְמַל וְכוּיָצֵא בּוֹ, אוּ שְׁנִטְמָא בְּאֵהֶל רַבַּע עֲצָמוֹת שְׂאִין בְּהֵן לֹא רַב בְּנֵזֶן וְלֹא רַב מִנְזֵן, אוּ שְׁנִטְמָא בְּרַב־עֵינֵי דָם מִן הַמֵּת שֶׁהִיא מְטַמֵּא בְּמַגֵּעַ וּבְמִשָּׂא וּבְאֵהֶל, אוּ שְׁנִטְמָא בְּגוֹלָל [כיסוי ארון המת] אוּ בְדוֹפֵק [צידי הארון] שֶׁהֵן מְטַמְּאִין בְּמַגֵּעַ וּבְאֵהֶל, אוּ שְׁנִטְמָא בְּאֵבֶר מִן הַחֵי אוּ בְּאֵבֶר מִן הַמֵּת שְׂאִין עֲלֵיהֶן בְּשָׂר בְּרָאוּי - הֲרִי זֶה אִינוֹ סוֹתֵר.

ז. אֵף עַל פִּי שֶׁבְּכָל אֱלוֹ הוּא טָמֵא טָמְאָת שְׂבָעָה, וּמִזֶּה בְּשִׁלְיִשִּׁי וּשְׂבִיעִי - אִינוֹ מְגִלַּח תְּגִלְתַּח טָמְאָה, וְלֹא מִבִּיא קֶרְבָּנוֹת, וְלֹא סוֹתֵר אֶת הַקּוֹדֶמִין; אֲבָל כָּל יְמֵי הַטְּמֵאָה אִין עוֹלִין [=נחשבים] לוֹ מִמְּנֵן יְמֵי נְזִירוֹתוֹ.

ח. נִגַּע בְּאֵהֶל הַמֵּת, אוּ בְּכֵלִים הַנוֹגְעִים בָּמֵת - אִינוֹ מְזַה בְּשִׁלְיִשִּׁי וּשְׂבִיעִי. וְיִרְאֶה לִי, שֶׁזֶה דִּין הַמִּיָּחָד בְּנְזִיר; אֲבָל כָּל אָדָם שְׁנִטְמָא בְּכֵלִים טָמְאָת שְׂבָעָה, זֶה בְּשִׁלְיִשִּׁי וּשְׂבִיעִי, כְּמוֹ שְׂיִתְבָּאֵר בְּהִלְכוֹת טָמְאָת מֵת. וְכֵן יִרְאֶה לִי, שֶׁזֶה שְׂאִינוֹ מְזַה בְּשִׁלְיִשִּׁי וּשְׂבִיעִי אִם נִגַּע בְּכֵלִים, כְּדִי שְׂיַעֲלוּ לוֹ יְמֵי טָמְאָתוֹ בְּכֵלִים מִמְּנֵן יְמֵי נְזִירוֹתוֹ.

ט. נְזִיר שְׁנִצְטָרַע וְהִחְלִט [לטומאה] - כָּל יְמֵי חִלוּטוֹ [=טומאתו] וְשִׂבְעַת יְמֵי סוֹפְרוֹ שְׁסוֹפֵר אַחַר שְׂיִטְהָר מִצְרָעָתוֹ בֵּין תְּגִלְתַּח רִאשׁוֹנָה לְשֵׁנִיָּה, אִין עוֹלִין לוֹ מִיְמֵי נְזִירוֹתוֹ; אֲבָל יְמֵי הַסֵּגֵר [שלפני שהוחלט דינו], עוֹלִין לוֹ. וְכֵן אִם זָב בְּשָׂרוֹ, בֵּין אִישׁ בֵּין אִשָּׁה - כָּל יְמֵי זִבְחָתוֹ עוֹלִין לָהֶן, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן טָמְאִין. וְדָבָר זֶה, הִלְכָה לְמִשְׁנֵי מִסִּינֵי הוּא.

י. אִין צָרִיף לּוֹמֵר, שְׂאִם נִטְמָא הַנְּזִיר בְּשָׂר טָמְאוֹת - שְׂיִמֵי טָמְאָתוֹ עוֹלִין לוֹ, וְאִינוֹ סוֹתֵר כְּלוּם; נִטְמָא בָּמֵת בְּתוֹף יְמֵי צְרָעָתוֹ - סוֹתֵר אֶת כָּל הַקּוֹדֶמִין, שְׁהָרִי בְּנְזִירוֹתוֹ הוּא עוֹמֵד, וְאֵף עַל פִּי שֶׁהוּא טָמֵא.

יא. הַנְּזִיר מִתֵּר בְּטָמְאָת מֵת מְצֻנָּה, וּבְתִגְלַחַת מְצֻנָּה; וְאִסוּר בֵּינֵן מְצֻנָּה, כִּינֵן הַרְשׁוּת. כִּיצַד? מִי שְׁנִשְׁבַּע שְׂיִשְׁתֵּהּ הַיּוֹם זֶה, שְׁהָרִי מְצֻנָּה עֲלָיו לְשִׁתּוֹת, וְאַחַר כֵּן נָדַר בְּנְזִיר

יט. נִמְצָא הַמֵּת גְּלוּי, אִין זוֹ טָמְאָת הַתְּהוּם. נִמְצָא מִשְׁקַע בְּקֶרְעֵית מְעָרָה וְהַמִּים עַל גְּבוּי, הֲרִי זוֹ טָמְאָת הַתְּהוּם שְׂאִינָה יְדוּעָה; הִיָּה טָמוֹן בְּתֵכֶן אוּ בְּצִרוֹרוֹת [=אבנים], הֲרִי זוֹ טָמְאָת הַתְּהוּם שְׂאִינָה יְדוּעָה; הִיָּה טָמוֹן בְּמִים בְּאֵפְלָה וּבְנִקְיֵי הַסְּלָעִים, אִינָה טָמְאָת הַתְּהוּם [כִּי אִינוֹ מוֹסְתֵר כְּרֹאוּר].

כ. נְזִיר שְׁנִטְמָא בָּמֵת, וְיָרַד וְטָבַל בְּמַעְרָה, וְהִבִּיא קֶרְבָּנוֹת טָמְאָה, וּמִנָּה נְזִירוֹת וְגִלַּח תְּגִלְתַּח טְהוֹרָה, וְאַחַר כֵּן נוֹדַע שִׁמַּת הִיָּה מִשְׁקַע בְּקֶרְעֵית הַמַּעְרָה כְּשִׁיָּרַד לְטָבַל - אֵף עַל פִּי שֶׁהִיא טָמְאָה שְׂאִינָה יְדוּעָה - סוֹתֵר הַכֹּל, מִפְּנֵי שְׁהִחְזַק לְטָמְאָה, וְחִזְקָת הַטָּמֵא טָמֵא, עַד שְׂיִטְהָר וְדֹאֵי יָרַד לְהִקָּר [=להתקורר] - הֲרִי זֶה טְהוֹר, עַד שְׂיַדַּע שְׁנַגַּע; נִמְצָא הַמֵּת צָף עַל פְּנֵי הַמִּים - הֲרִי זֶה בְּחִזְקָת טָמֵא, שְׁחִזְקָתוֹ שְׁנַגַּע בְּזֶה שֶׁהוּא צָף.

## הִלְכוֹת נְזִירוֹת פָּרֶק ז

א. יֵשׁ טָמְאוֹת מִן הַמֵּת שְׂאִין הַנְּזִיר מְגִלַּח עֲלֵיהֶן, וְלֹא סוֹתֵר אֶת הַקּוֹדֶמִין, וְאֵף עַל פִּי שְׁנִטְמָא בְּהֵן טָמְאָת שְׂבָעָה; לְפִי שֶׁלֹּא נֶאֱמַר בּוֹ "וְכִי יִטְמָא לְנַפְשׁ", אֲלֵא "וְכִי יָמוּת מֵת עֲלָיו" - עַד שְׂיִטְמָא בְּטָמְאוֹת שֶׁהֵן מַעֲצָמוֹ שֶׁל מֵת, וְאַחַר כֵּן יְבִיא קֶרְבָּנוֹת טָמְאָה, וְיִגְלַח תְּגִלְתַּח טָמְאָה, וְיִפְלוּ כָּל הַיְמִים הָרִאשׁוֹנִים.

ב. וְאֱלוֹ טָמְאוֹת מִן הַמֵּת שֶׁהַנְּזִיר מְגִלַּח עֲלֵיהֶן: עַל הַנֶּפֶל, וְאַפְלוּ לֹא נִתְקַשְּׂרוּ אֲבָרָיו בְּגִידֵין; וְעַל כְּזִית מִבְּשָׂר הַמֵּת; וְעַל כְּזִית נֶצֶל [מבואר בהמשך]; וְעַל עֲצָמוֹת שֶׁהֵן רַב מִנְזֵן הַעֲצָמוֹת, אֵף עַל פִּי שְׂאִין בְּהֵן רַבַּע הַקֵּב [שם של מידה קטנה]; וְעַל עֲצָמוֹת שֶׁהֵן רַב בְּנֵזֶן שֶׁל מֵת, וְאֵף עַל פִּי שְׂאִין בְּהֵן לֹא רַב בְּנֵזֶן וְלֹא רַב מִנְזֵן, וְכָל הַעֲצָמוֹת יִהְיוּ מִשְׁל מֵת אֶחָד, לֹא מִשְׁנֵי מִתִּים; וְעַל הַשְּׁדָרָה הַבָּאָה מִמֵּת אֶחָד; וְעַל הַגְּלִגְלֵת שֶׁל מֵת אֶחָד; וְעַל אֵבֶר מִן הַמֵּת הַבָּא מִמֵּת אֶחָד, וְעַל אֵבֶר מִן הַחֵי מֵאָדָם אֶחָד - שְׂיִשׁ עֲלֵיהֶן בְּשָׂר הָרִאוּי לְעֹלוֹת בּוֹ אֲרוּכָה [=עם סיכויי ריפוי כשהוא] בְּחֵי; וְעַל חֲצִי לֶג דָּם הַבָּא מִמֵּת אֶחָד; וְעַל מְלֵא חֲפְנִים רַקֵּב הַמֵּת. אִינָה הוּא נֶצֶל? זֶה בְּשָׂר הַמֵּת שְׁנִמּוֹחַ וְנִעֲשָׂה לְחֶה סְרוּחָה.

ג. וְאִין רַקֵּב הַמֵּת מְטַמֵּא, עַד שְׂיִקְבֵר עֵרֶם בְּאֵרוֹן שֶׁל שִׂישׁ וְיִהְיֶה כְּלוֹ שְׁלֵם. חֶסֶר מִמְּנוֹ אֵבֶר, אוּ שְׁנִקְבֵר בְּכִסּוֹתוֹ, אוּ בְּאֵרוֹן שֶׁל עֵץ אוּ שֶׁל מִתְּכַת [שעשויה להחליד] - אִין לוֹ רַקֵּב [שהווי נתערבבו בו דברים נוספים]. וְלֹא אֶמְרוּ רַקֵּב אֲלֵא לְמַת [מוות טבעי] בְּלִבָּד - לְהוֹצִיא הַרוּג, שְׁהָרִי חֶסֶר דָּמוֹ.

ד. קָבְרוּ שְׁנֵי מִתִּים כְּאֶחָד [=ביחד], אוּ שְׁגִזּוּ שְׂעָרוֹ אוּ צְפָרְנָיו וּקְבָרוּם עִמוֹ, אוּ אִשָּׁה עֲבָרָה שְׂמִתָּה וְנִקְבְּרָה וְעֲבָרָה בְּמַעֲיָה - אִין הַרְקֵב שֶׁלָּהֶן מְטַמֵּא; וְכֵן אִם טָחוּ הַמֵּת עַד שְׁנִעֲשָׂה רַקֵּב, אִינוֹ מְטַמֵּא - עַד שְׂיִרְקֵב מֵאֲלָיו. טָחוּ אֶת הַמֵּת, וְהִנִּיחַ עֲפָרוֹ עַד שֶׁהִרְקֵב כְּלוֹ, אוּ שֶׁהִרְקֵב כְּשֶׁהוּא חֵי, וּמֵת וְהִרְקֵב הַכֹּל - הֲרִי זֶה סִפֵּק; וְאִם נִטְמָא



שלמיהו, ומשליכין שערן לאש. ואם גלח במדינה [מחוץ למקדש], יצא. וכן שגלח במדינה, בין שגלח במקדש - הוא משליך שערו תחת הדוד; ואינו מגלח עד שיהיה פתח העזרה פתוח, שנאמר: "פתח אהל מועד" - לא שיגלח כנגד הפתח, שזה בזיון מקדש הוא.

ד. ואחר כך נוטל הפה את הזרוע בשלה מן האיל, ונחלת מצה אחת מן הפל, ורקיק אחד, ונותן על פני הנזיר או הנזירה, ומניפן [הכהן מכניס ידו תחת יד הנזיר ומניף יחד עמו]. ואחר כך הופר הנזיר לשמות יין ולהטמא למתים.

ה. נזיר ממרט [=קרח], אינו צריך להעביר תער; ואף על פי שאין לו שער, או שאין לו פפים - הרי זה מקריב קרבנותיו, וישתה וישטא. ואם הביא קרבנותיו, ולא גלח ראשו - אין התגלחת מעכבת, אלא שותה ומשטא לערב; שמשיתוק עליו אחד מן הדמים - הופר, אף על פי שלא נמץ על פפיו ולא הניף; שכל דברים אלו, למצוה ולא לעכב.

ו. אף על פי שאין התגלחת מעכבת עליו, מצוה לגלח אפלו לאחר זמן מרבה; ונזיר שגלח שלא בתער, או שגלח ושיר שתי שערות - לא עשה כלום, ולא קיים מצות גלות, בין נזיר טהור, בין נזיר טמא.

ז. גלח והניח שתי שערות, וצמח ראשו פלו, ונזיר וגלחו פלו עם אותן שתי השערות, [או] שגלח אחת ונשארה אחת - הרי זה קיים מצות גלות; נשרה אחת וגלח אחת - אין כאן מצות גלות [והואיל ואין מצות גילוח כשעל הראש ישנה רק שיערה אחת].

ח. גלח על השלמים [שהקריבם ראשונים], ונמצא פסול [הקרבן] - תגלחתו פסולה, וזבחו לא עלו לו [שהרי לא נשלמו עדיין ימי נזירותו]; גלח על החטאת, ונמצאת ששחטה שלא לשם חטאת, ואחר כך הביא השלמים והעולה, וקרבן כמצותן - תגלחתו פסולה, וזבחו לא עלו לו.

ט. גלח על העולה ועל השלמים, ונשחטו שלא לשמן, ואחר כך הביא קרבנות אחרות להקריבן לשמן - תגלחתו פסולה, וזבחו לא עלו לו.

י. גלח על שלשתן, ונמצא אחד מהן כשר - תגלחתו כשרה, ויביא שאר הזבחים ויקרבו בהלכתן.

יא. כל מקום שאמרנו 'תגלחתו פסולה' - הרי הוא כמי שנתגלח בתוך ימי נזירותו, שהוא סותר שלשים יום כמו שבארנו; ונמצא מונה שלשים יום אחר התגלחת הפסולה, ומביא קרבנותיו.

יב. שלמי נזיר ששחטן שלא כמצותן [שלא לשמם או שלא היה בו שתי שנים] - כשרין [כשלמי נדבה], ואין עולין לבצעלים לשם חובה; ונאכלין ליום אחד, ואין טעונין לחם, ולא מתנות [אין בהן מצות תנופה], ולא זרוע.

יג. שלש בהמות האלו, והלחם הבא עמקן - הפל מן החלין [ולא מכסף מעשר שני], כשאר נדרי הקדש, כמו שיתבאר במקומו.

חלה נזירות על השבועה, ואסור ביין; ואין צריך לומר שהוא אסור ביין קדוש והבדלה, שאינו אלא מדברי סופרים.

יב. וכיצד הוא מתר בטמאת מת מצוה? היה מהלך בדרך, ופגע במת שאין שם מי שיקברנו - הרי זה מטמא לו, וקוברו. ודברים אלו, דברי קבלה הן.

יג. נזיר וכהן שפגעו במת מצוה - ישמא נזיר, אף על פי שהוא סותר הזמים הראשונים ומביא קרבן טמאה, ואל ישמא כהן; שזה - קדשתו קדשת שעה, ואפלו היה נזיר עולם; והכהן - קדשתו קדשת עולם.

יד. פגעו בו שני נזירים, אחד נזיר שלשים יום, ואחד נזיר מאה יום - ישמא נזיר שלשים יום. היה אחד נזיר עולם, והשני נזיר לזמן קצוב - ישמא הנזיר לזמן קצוב; ושני עולם, קדשתו חמורה מזה.

טו. וכיצד הוא מתר בתגלחת מצוה? נזיר שצטרע ונרפא מצרעתו בתוך ימי נזירות - הרי זה מגלח כל שערו; שהרי תגלחתו מצות עשה, שנאמר במצרע: "וגלח את כל שערו" וגו', וכל מקום שאתה מוצא עשה ולא תעשה - אם יכול אתה לקיים את שניהם, מוטב; ואם לאו, יבוא עשה וידחה את לא תעשה. והלא נזיר שגלח בימי נזרו עובר על לא תעשה ועשה, שנאמר: "קדוש יהיה, גדל פרע שער ראשו" - ובכל מקום אין עשה דוחה את לא תעשה ועשה שקמותו; ולמה דוחה עשה של תגלחת הנגע לנזירותו? מפני שכבר נטמא הנזיר בצרעת, ומי חלוטו אין עולין לו, כמו שבארנו, והרי אינו קדוש בהן, וכטל העשה מאליו, ולא נשאר אלא לא תעשה, שהוא "תער לא יעבר על ראשו"; ולפיכך בא עשה של תגלחת הצרעת, ודחה אותו.

## הלכות נזירות פרק ח

א. תגלחת טהרה ביצד היא? כשיגמר הנזיר ימי נזירותו, מביא שלש בהמות - כבש לעולה, וכבשה לחטאת, ואיל השלמים; הביא שלשתן ולא פירש - הראויה לחטאת תקרב חטאת, והראויה לשלמים שלמים, והראויה לעולה עולה. ומביא עם איל השלמים, ששה עשרונות [האיפה - שם מידה] ושני שלישי עשרון סלת - אופה מהן עשרים חלה, עשר חלות [בלולות בשמן לפני אפייתן] ועשרה רקיקי מצות [משוחים בשמן לאחר אפייתם]; ומושח העשרים ברכיעית שמן. ושעור זה, הלכה למשה מסיני. ומביא העשרים בכלי אחד.

ב. ושוחט החטאת תחלה, ואחר כך העולה, ואחר כך השלמים, ואחר כך מגלח; ואם גלח אחר ששחט החטאת או העולה, יצא. ומבשל השלמים, או שולקן [=בשול ממושר]. ולוקח מן הרטב של זבחי השלמים, ונותן על השער, ואחר כך משליכו לאש תחת דוד [=סיר] השלמים; ואם השליכו תחת החטאת, יצא.

ג. והיכן מגלח שערו? בעזרת הנשים, בלשכת הנזירים שהיתה שם בקרן מזרחית דרומית; ושם מבשלין את

יד. האומר: 'הריני נזיר, על מנת שאגלח ממעות מעשר שני' - הרי זה נזיר, ואינו מביא קרבנותיו מן המעשר, אלא מן החלין.

טו. האיש שנדר בנזיר - יש לו להביא קרבנות אביו לעצמו, ומגלח עליהן; ואין האשה מגלחת על קרבנות אביה; ודבר זה, הלכה מפי הקבלה הוא. כיצד? מי שהיה אביו נזיר, והפריש מעות לקנות בהן קרבנותיו, ומת והניח המעות הסתומין, ואמר אחר מות אביו: 'הריני נזיר על מנת שאביא קרבנותי במעות שהפריש אבי לקרבנותיו' - הרי זה מביא מהן קרבנותיו. וכן אם היה הוא ואביו נזירים, והפריש אביו מעות סתומין, ומת האב, ואמר הבן אחר מות אביו: 'הריני מגלח על מעות אבי' - הרי זה מביא קרבנותיו מהן; אבל אם לא אמר, יפלו המעות לנדבה. מת האב והניח בנים רבים - חולקין המעות הסתומין, מפני שהיא ירשה להן; ויש לכל אחד מהן לגלח על חלקו. והבכור נוטל בהן פי שנים.

טז. בין שהיה האב נזיר עולם והבן נזיר זמן קצוב, בין שהיה האב נזיר זמן קצוב והבן נזיר עולם - הרי זה מגלח ומביא קרבנותיו ממעות נזירות אביו.

יז. הפריש אביו מעות להביא בהן קרבנות טמאה ומת, אין הבן מביא בהן קרבן טהרה; וכן אם הפרישן האב לקרבן טהרה, אין הבן מגלח עליהן תגלחת טמאה; שדברים אלו ספק הן. ואם הביא זכחיו, לא עלו לו.

יח. האומר: 'הרי עלי לגלח נזיר' - חייב להביא קרבנות תגלחת טהרה, ומקריבן על ידי איזה נזיר שירצה. אומר: 'הרי עלי חצי קרבנות נזיר', או אם אמר: 'הרי עלי לגלח חצי נזיר' - הרי זה מביא חצי הקרבנות לאיזה נזיר שירצה, ואותו נזיר משלים קרבנותיו משלו; אבל אם אמר: 'הרי עלי קרבנות חצי נזיר' - הרי זה מביא קרבנות נזיר שלם, שאין לנו חצי נזירות.

יט. האומר: 'הריני נזיר, ועלי לגלח נזיר', ושמע חברו ואמר: 'ואני' - הרי חברו נזיר, ואינו חייב לגלח נזיר אחר; שהרי לא התפסי עצמו אלא בנזירות. ואם אמר: 'ואני, ועלי לגלח נזיר', הרי זה חייב. אם היו פקחין, כל אחד מהן מביא קרבנותיו על ידי חברו; ואם לא עשו כן, חייבין לגלח נזירים אחרים.

כ. האומר: 'הרי עלי לגלח חצי נזיר', ושמע חברו ואמר: 'ואני, ועלי לגלח חצי נזיר' - זה מביא חצי קרבנותיו של זה, וזה מביא חצי קרבנותיו של זה, וכל אחד מהן משלים קרבנותיו, אם היו פקחין; ואם לאו, זה מביא חצי קרבנות לאיזה נזיר שירצה, וזה מביא חצי קרבנות לאיזה נזיר שירצה.

**יום שישי**

**הלכות נזירות פרק ט**

א. המפריש מעות שיקריב מהן קרבנות נזירים [אחרים], והקריב מהן והותירו - יביא במותרן קרבנות נזירים

אחרים; שמותר נזירים, לנזירים. הפריש מעות סתומין לנזירותו, והותירו - יפלו המותרין לנדבה.

ב. הפריש מעות מפרשין לנזירותו, והותירו - מותר מעות העולה יבואו עולה, ומותר החטאת ילכו לים המלח [לא יבדו], ומותר דמי השלמים יבואו שלמים; ואין טעונין לחם, ונאכלין ליום אחד.

ג. המפריש מעות לנזירותו, ומת - אם היו סתומין, יפלו לנדבה. היו מפרשין - דמי עולה עולה, דמי חטאת ילכו לים המלח, דמי שלמים יבואו שלמים, ונאכלין ליום אחד ואין טעונין לחם.

ד. כיצד הם המעות הסתומין? כגון שהפריש מעות להביא מהן קרבנותיו, ולא אמר פלוס; אבל אם אמר: 'אלו לחובתי', הרי אלו מפרשין; ואין צריך לומר, אם אמר 'אלו לעולתי ולחטאתי ולשלמי', שהן מפרשין.

ה. המפריש בהמה בעלת מום, הרי היא כמעות סתומין; וכן המפריש לשון של כסף וזקב, או פלי - אף על פי שאמר 'שזו לחטאתי ולעולתי ולשלמי', הרי הוא כמעות סתומין.

ו. האומר: 'אלו לחטאתי, והשאיר לנזירותי', ומת, או שהיתה אשה, והפר לה בעלה - דמי חטאת ילכו לים המלח, והשאיר - יביא בחצצן עולה ובחצצן שלמים.

ז. אומר: 'אלו לעולתי, והשאיר לנזירותי' - דמי עולה יבואו עולה, והשאיר יפלו לנדבה.

ח. מי שדמה [=חשב] שהוא חייב בנזירות, והפריש קרבנותיו, ואחר כך שאל לחכם, והורהו שאין זה נדר ואינו חייב בנזירות - מה יעשה בקרבנות שהפריש? יצאו [לחולין] וירעו בעדר; שזה הקדש טעות הוא, שאינו הקדש, כמו שיתבאר במקומו.

ט. האשה שנדרה בנזיר, והפרישה קרבנותיה, ואחר כך הפר לה בעלה - אם משלו היתה הבהמה, תצא ותרעה בעדר; שאין אדם מקדיש דבר שאינו שלו. ואם היו הקרבנות משלה ואין לבעלה בהן פלוס, כגון שנתנו לה מתנה על מנת שלא יהיה לפעל בהן רשות, אלא מה שתרצה תעשה בהן - החטאת תמות, והעולה תקרב עולה, והשלמים יקרבו שלמים, ונאכלין ליום אחד ואין טעונים לחם.

י. הפריש מעות סתומין לקרבנותיה, יפלו לנדבה. היו מפרשין - דמי חטאת ילכו לים המלח, ודמי עולה יבואו עולה, ודמי שלמים יבואו שלמים, ונאכלין ליום אחד ואין טעונין לחם.

יא. האשה שנדרה בנזיר, ונטמאת בתוך ימי נזירות, ואחר כך שמע בעלה והפר לה - הרי זו מביאה קרבן טמאה.

יב. האיש שהדיר את בנו בנזיר, והפריש עליו קרבנותיו, ולא רצה הבן בנזירות זו, ומתה הוא או קרוביו, או שגלח הוא, או שגלחוהו קרוביו - החטאת תמות, והעולה תקרב עולה, והשלמים יקרבו שלמים, ונאכלין ליום אחד ואין

יח. מת שהיה משכב לרחב הדרך - אף על פי שאין שם מקום לעבר אלא עליו או נוגע בצדו, ואף על פי שהיא טמאה ידועה, ועבר משם נזיר - הרי זה טהור, הואיל וספק ברשות הרבים טהור [ואולי נטה מהדרך].

יט. במה דברים אמורים? במהלך ברגלו. אבל אם היה רוכב, או טעון משא - הרי זה טמא; שהמהלך ברגליו, אפשר שלא יגע או שלא יאחיל או שלא יסיט; אבל טעון או רוכב - אי אפשר שלא יגע ויפגע או שלא יסיט, שהרי המת לרחב הדרך.

### הלכות נזירות פרק י

א. אין אדם מגלח תגלחת אחת, ועולה לו לנזרה ולצרעתו; ותגלחת הצרעת בזמן שהוא ספק מצרע, אינה דוחה את הנזירות. לפיכך, מי שנזר שנה אחת, והיה בכל השנה הזאת ספק מצרע וספק טמא מת, או שהיה בה ספק מצרע ובסוף השנה נטמא בספק - הרי זה מונה שבעת זמנים, ומזה בשלישי ושביעי, ואינו מגלח בשביעי [רק בסוף השנה]; ואינו יכול לשתות ביין ולהטמא למת, אלא לאחר ארבע שנים, ואוכל בקדשים לאחר שתי שנים; מפני שהוא צריך לגלח ארבע תגלחות - תגלחת טהרה, ותגלחת טמאה מספק, ושתי תגלחות שמגלח המצרע, שהרי הוא ספק מצרע.

ב. תגלחת ראשונה - מגלח אותה אחר שנה ראשונה, ומגלח בה ראשו וזקנו וגבות עיניו, ומטהר בעץ ארו ואזוב וצפרים כשאר מצרעין; אם אינו טמא מת ולא מצרע, הרי היא תגלחת טהרה של נזירותו; ואם הוא מצרע ודאי בשנה ראשונה, הרי היא תגלחת ראשונה של מצרע. ושוהה שנה אחרת כמנזן זמי הנזירות, ואחר כך מגלח תגלחת שנייה של מצרע - שאינו יכול לגלח אחר שבעה כשאר מצרעין, שטמא אינו מצרע אלא טמא מת ודאי הנה; ושנה שנייה זו, הרי הוא בה נזיר שאסור לגלח. ומאחר שגלח שתי תגלחות אלו, שלמה טהרת הצרעת, ומתיר לאכל בקדשים. ושוהה שנה שלישית, ואחר כך מגלח תגלחת שלישית - שטמא מצרע ודאי הנה בשנה ראשונה ולא הנה טמא מת, ושנה ראשונה לא עלתה לו מפני שהיא זמי חולטו, ושנה שנייה לא עלתה לו, מפני שהיא זמי סופרו של מצרע [שבעה ימים] שבין תגלחת ראשונה ושנייה; לפיכך צריך לשהות שנה שלישית בנזירותו, ומגלח תגלחת שלישית לנזירותו - והיא תגלחת טהרה. או שטמא טמא מת ודאי הנה ומצרע ודאי, ואין תגלחת אחת עולה לנזירותו ולצרעתו; ונמצאת תגלחת ראשונה ושנייה תגלחת צרעת, ותגלחת שלישית תגלחת טמאה, ואין אחת משלש שנים עולה לו, שהרי השלישית תגלחת טמאה. לפיכך צריך לשהות שנה רביעית בנזירותו, ומגלח תגלחת רביעית. ושערו בכל תגלחת ספק, אסור בהנהגה מספק - ששערו נזיר שנצטרע מתר בהנהגה.

ג. וכן אם נדר עשר שנים נזירות, והנהגה בהן ספק מצרע, ונולד לו ספק טמאה בסופן - הרי זה אינו שותה ביין עד

טעונין לחם. הפריש לו מעות סתומים, הרי אלו יפלו לנדבה. היו מעות מפרשין - דמי חטאת ילכו לים המלח, ודמי עולה יבואו עולה, דמי שלמים יבואו שלמים, ואינן טעונין לחם ונאכלין ליום אחד.

יג. האומר: 'הריני נזיר כשהיה לי בן', והפריש קרבן, והפילה אשתו, וחוזה וילדה - הרי הקרבנות ספק, ואסורין בגזה ועבודה.

יד. שני נזירים שנטמא אחד מהן, ואין ידוע מי הוא - כיצד מביאין קרבנותיהן? מביאין קרבן טמאה וקרבן טהרה במלאת ימי נזירותם, ואומר אחד מהן: 'אם אני הוא הטמא, קרבן טמאה שלי וקרבן טהרה שלך; ואם אני הוא הטהור, קרבן טהרה שלי וקרבן טמאה שלך'. וסופרין ימי נזירות אחרת גמורה מאחר קרבנות אלו. וחוזרין ומביאין קרבן טהרה, ואומר אחד מהן: 'אם אני הוא שהייתי טמא - קרבן טמאה שלי וקרבן טהרה שלך, וזה קרבן טהרתי; ואם אני הוא הטהור - קרבן טהרה שלי וקרבן טמאה שלך, וזה קרבן טהרתך'. נמצאו שלא הפסידו בקרבנותיהן כלום.

טו. מת אחד מהן - הרי זה מביא חטאת העוף ועולת בהמה, ויאמר: 'אם טמא הייתי, החטאת מחוכתי והעולה נדבה; ואם טהור הייתי, העולה מחוכתי וחטאת העוף ספק'; וסופר ימי נזירות אחרת, ומביא קרבן טהרה ואומר: 'אם טמא הייתי, העולה הראשונה נדבה וזו חוכה; ואם טהור הייתי, העולה הראשונה חוכה וזו נדבה, וזה שאר קרבני'. ואין אחד משניהן מגלח תגלחת טמאה, אלא אם בן היו קטנים או נשים - שאין אלו מקיפין פאת ראשם מספק.

טז. כיצד יולד להם ספק זה בטמאה? כגון שהיו שני הנזירים עומדין ברשות היחיד, שספק טמאה שם טמא, והנה אחד מבחוץ רואה אותן ואומר: 'ראיתי את אחד מכם שנטמא, ואיני יודע מי הוא'. אבל אם היה עד זה עמקו פתור, הרי שניהן טהורין - ביין שהן שלשה, הרי הן רבים, ורבים ברשות היחיד, ספקן טהור; כספק טמאה ברשות הרבים שהוא טהור, כמו שיתבאר במקומו.

יז. במה דברים אמורים? בששיתקו הנזירים שניהם, או נסתפק להם הדבר. אבל אם אמר אחד מהם: 'אני לא נטמאתי' - אפלו שני עדים מעידין עליו שנטמא, אינו מביא קרבן על פיהם; שזה שאמר 'לא נטמאתי', כאומר 'איני מביא בטמאה, שפכר נשאלתי על נזירותי', ונמצא שאינו מכחיש את העדים, ואדם נאמן על ידי עצמו. אבל אם שחק או נסתפק לו - הרי זה מביא קרבן, אפלו על פי עד אחד, כמו שבארנו. וכן עד שאמר לאחד: 'בפני נדרת בנזירות' - אם הכחישו, אינו חייב כלום; ואם לא הכחישו, נוהג נזירות על פיו. אפלו אמר לשנים: 'ראיתי אחד מכם שנזר, ואיני יודע מי הוא' - הואיל ואין מכחישין אותו, נוהגין נזירות על פיו. נוהג נזירות על פי עד, ושטה זין או נטמא, והתרו בו - לוקה, אף על פי שעקר הנזירות בעד אחד.

ונמצא מקיף פאת ראשו שלא במקום מצוה; לפיכך אינו מגלח אלא תגלחת טהרה בלבד - שאין ארבע תגלחות אלו לעצב, אלא למצוה.

י. נזיר שנצטרע ודאי ונטמא בספק, ביצד הוא עושה? אחר שיתטהר מצרעתו, מזה בשלישי ושביעי, ומגלח תגלחת טמאה (לאחר ימי נזירותו); ומתחיל למנות נזירותו בלה, שהרי נפלו הימים הראשונים בספק טמאה שנטמא; ומביא קרבנות טהרה, ושונה ביין. ומאחר שביבא קרבן צרעת, אוכל בקדשים.

יא. נטמא ודאי והיה מצרע בספק, וטהר [נרפא] מספק צרעתו - מונה ימי נזירותו שלמה ואינו יכול לגלח אחר שבעה, שמא הוא מצורע ואינו יכול להקריב קרבנות התגלחת, ואחר כך מגלח תגלחת הנגע; שאין תגלחת ספק נגוע דוחה נזירות. ואחר כך מונה שבועת ימים שבין תגלחת מצרע הראשונה לתגלחת שניה, ומגלח ומביא קרבנותיו; ואוכל בקדשים, אם היה בשלישי ושביעי. ואחר כך מונה שבועה אחרים לטמאת מת, ומגלח תגלחת טמאה; ואחר כך מונה נזירותו בלה.

יב. וכן אם היה טמא ומצרע בודאי - לאחר שיתטהר מצרעתו, מגלח תגלחת צרעת הראשונה, ומזה בשלישי ושביעי [לצורך הבאת קרבנותיו], ומגלח ראשו וזקנו בשביעי, והיא תגלחת שניה של צרעת; ומביא קרבנותיו בשמיני, ואוכל בקדשים. וסופר שבועה ימים נפרדים לתגלחת טומאה של נזירותו, ומגלח תגלחת טמאה; ואחר כך סופר ימי נזירות שלמה, ומביא קרבן טהרה ושונה ביין.

יג. ולמה סופר שבועה? שאין שבועת ימי הטמאה עולין בשבועת ימי הספירה שבין תגלחת ותגלחת של מצרע. יד. האומר: 'הריני נזיר אם אעשה כך וכך', או 'אם לא אעשה', וכיוצא בזה - הרי זה רשע, ונזירות כזו מנזירות רשעים היא (שנוזרים לפי מצב רוחם); אכל הנזיר לה' דרך קדשה - הרי זה נאה ומשבח, והרי נאמר בו: "גור אלהיו על ראשו וגו' קדש הוא לה"; ושקלו הכתוב בנביא, שנאמר: "ואקים מבניכם לנביאים, ומבחווריקם לנזירים."

בריש רחמנא דסייען

## הלכות ערכים וחרמים

יש בכללן שבע מצוות - חמש מצוות עשה, ושתיים מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) לדון בערכי אדם כפאשר מפרש בתורה, וזה הוא דין ערכי אדם; (ב) דין ערכי בהמה; (ג) דין ערכי בתים; (ד) דין ערכי שדות; (ה) דין מתרים נכסיו; (ו) שלא ימכר חכם; (ז) שלא יגאל חכם. וכאור מצוות אלו - בפרקים אלו.

### הלכות ערכים וחרמים פרק א

א. הערכים - הם גדר מכלל נדרי הקדש, שנאמר: "איש כי יפלא נדר, בערכך נפשתי לה"; לפיכך חזיבן עליהן

ארבעים שנה; ומגלח ארבע תגלחות, אחת בסוף כל עשר שנים - תגלחת ראשונה לספק ימי צרעתו, ושניה לספק ימי סופרו של מצרע, ושלישית לספק טמאתו, ורביעית תגלחת טהרה.

ד. וכיצד מביא זה קרבנותיו? אם היה עשיר (שקרבונו בהמה), כותב נכסיו לאחרים (ונחשב עני, שקרבנו עוף); שמצרע עשיר שהביא קרבן עני, לא יצא. ואחר כך מביא חטאת העוף (שבאה על הספק, מה שאין כן חטאת בהמה) ועולת בהמה בתגלחת ראשונה ושניה ושלישית - וכל חטאת עוף מהן, לא תאכל מפני שהיא ספק (שאם חולין היא נבילה הואיל והעוף נמלק ולא נשחט); ומביא בתגלחת רביעית קרבן נזיר טהור, שהוא שלש בהמות, כמו שבארנו.

ה. שלש חטאת העוף שמביא בשלש התגלחות - חטאת ראשונה, לספק טמאתו; שניה לספק צרעתו, שאין המצרע מביא קרבנו אלא לאחר תגלחת שניה. וכן חטאת שלישית לספק טמאתו, שאין תגלחת אחת עולה לנזרו ולצרעתו; ושמה מצרע ודאי וטמא מת ודאי היה, שהתגלחת הראשונה והשניה לצרעתו כמו שבארנו, ותגלחת שלישית תגלחת טמאה, ולפיכך צריך להביא קרבן טמאה בשלישית.

ו. שלש עולות בהמה שמביא עמהן - על הראשונה הוא מתנה ואומר: 'אם טהור אני, זו מחובתי, ואם טמא אני, הרי היא נדבה'; וכן הוא אומר בשניה ובשלישית.

ז. ומביא קרבן טהרה בתגלחת רביעית, ומתנה ואומר: 'אם טמא הייתי - עולה ראשונה נדבה, וזו חובה ואם היה גם מצורע'; ואם מחלט הייתי - עולה ראשונה חובת מצרע, וזו חובת נזירות, ושתיים האמצעיות נדבה (אם היה גם טמא מת). ואם טהור מטמאת מת הייתי, ומצרע - עולה הראשונה חובה וכן השניה, אחת לחובת מצרע ואחת לחובת נזירות, ושלישית ורביעית נדבה, והשאר קרבן טהרתי. ואם טמא מת הייתי, ומצרע - עולה ראשונה חובת צרעת, ושניה ושלישית נדבה, וזה קרבן תגלחת טהרה.

ח. אכל האשם והעולה - אינם מעכבין לא בתגלחת טמאה, ולא בצרעת. נמצאת אומר: אם הוא מצרע ודאי, ולא נטמא במת - הרי טהר בצפרין, וחסאת העוף היא חטאתו, ולא תאכל מפני שהיא ספק; ועולת בהמה שעמה, מקרבן תגלחת טהרה, כדי שיגלח על הבהמה (אם הוא טהור). ואם טמא מת הוא, הרי עולת בהמה נדבה. ואם אינו מצרע, וטמא מת הוא - חטאת העוף קרבן נזיר שנטמא, ועולת בהמה נדבה, והרי הביא קרבן טהרה באחרונה. ואם אינו טמא מת, ולא מצרע - עולת בהמה שהביא בתגלחת ראשונה היא מחובת תגלחת טהרה, וחסאת העוף באה על ספק, והרי לא נאכלת.

ט. במה דברים אמורים שהוא מגלח ארבע תגלחות? בשניה קטן או אשה. אכל האיש אינו מגלח מספק, לא תגלחת טמאה ולא תגלחת צרעת - שמא טהור הוא,

**יב.** ומה יעשה בהן? יבדק הגוי על דעת מי נדר: אם נדר על דעת ישראל - יוציאוהו בית דין במה שיראה להן, חוץ מבדק הבית ובדק ירושלים; ואם אמר: 'לשמים נדרתי', יגנוז.

**יג.** הגוסס - אין לו לא ערף ולא דמים; הואיל ורב הגוססין למיתה, הרי הוא כמת. וכן מי שנגמר דינו בבית דין של ישראל להרגו על עברה שעבר, והעריכו אחר, או שהעריף עצמו, או שאמר: 'דמי עלי', או שאמר אחר: 'דמי זה עלי' - אינו חיב כלום; שזה כמת הוא, והמת אין לו לא ערף ולא דמים; ועל זה נאמר: "כל חרם אשר יחרם מן האדם - לא יפדה", כלומר: אין לו פדיון, אלא הרי הוא כמת.

**יד.** זה היוצא להרג שהעריף אחרים, או נדר דמיהן, או הזיק - חיב לשלם, וגובין הכל מנכסיו.

**טו.** כהנים ולויים מעריכין ונערכין, כשאר ישראל. וקטן שהגיע לעונת נדרים והעריף, או נדר דמים - חיב לשלם; שהרי נדריו קמין, כמו שבארנו בהלכות נדרים.

**טז.** הערכין הקצובין לפי השנים - הן שני הנערה, לא שני המעריף. ביצד? בן עשרים שאמר לכן ששים: 'ערף עלי' - נותן ערף בן ששים; ובן ששים שאמר לכן עשרים: 'ערף עלי' - נותן ערף בן עשרים. וכן כל פיוצא בזה.

**יז.** וצריך בערכים שיהיה פיו ולבו שוין, כשאר הנדרים; ונשאלין על הערכין ועל הדמים, כדרך שנשאלין על שאר נדרים והקדשות.

**יח.** האומר: 'ערף אלו כלם עלי' - נותן ערף כלם, כל אחד ואחד לפי שניו. ואם היה עני, נותן על ידי כלם ערף עני; ואם היה עשיר, נותן על ידי כלם ערף עשיר.

**יט.** האומר: 'ערפי עלי', ותור ואמר: 'ערפי עלי', וכן כמה פעמים - חיב על כל אחת ואחת. אמר: 'שני ערכי עלי', נותן שני ערכין; וכן אם אמר: 'ארבעה', אפלו 'אלף' - נותן כמנין שגדר.

**כ.** אמר: 'הרי עלי ערף', ולא פירש ערף מי, אלא ערף סתם - נותן פחות שבבערכין, שהוא שלשה שקלים.

**כא.** האומר: 'ערפי עלי', ומת קדם שיעמד בדין - אין היורשין חבין לתן, שנאמר: "והעמידו לפני הכהן, והעריף אותו הכהן". עמד בדין ומת, יתנו היורשין.

**כב.** אכל האומר: 'דמי עלי' - אף על פי שעמד בדין, ומת קדם שיקצצו [=יקצבו] דמיו ויאמרו הדניין כמה ישנה - אין היורשין חבין לתן. ואם קצצו דמיו ואחר כך מת - יתנו היורשין.

**כג.** ומה בין הערכים לדמים? שהערכין קצובין מן התורה, והדמים אינן קצובין.

**כד.** וכן האומר: 'ערף פלוני עלי', ומת העורף והנערה אחר שעמד הנערה בדין - חבין היורשין לתן. מת הנערה קדם שיעמד בדין - אף על פי שהמעריף קדם, הרי זה פטור; שאין ערף למת, והנערה צריף עמידה בדין. אמר: 'דמי פלוני עלי', ועמד בדין ומת קדם שיקצצו דמיו - הרי זה פטור; שאין דמים למתים.

משום "לא יחל דברו", ו"לא תאחר", ומשום "ככל היצא מפיו יעשה".

**ב.** ומצות עשה לדון בדיני ערכין, כשאר מפרש בתורה; ואחד האומר: 'ערפי עלי', או האומר: 'ערף [אדם] זה עלי', או 'ערף פלוני עלי' - נותן הערף לפי שני הנערה, והוא הדבר הקצוב שבתורה, לא פחות ולא יותר.

**ג.** וכמה הוא הערף? אם היה הנערה בן שלשים יום או פחות - אין לו ערף, והאומר עליו: 'ערף זה עלי' - הרי זה כאומר 'ערף פלי זה', ואינו חיב כלום. היה מין אחד ושלושים יום עד בן חמש שנים גמורות - ערף הנזכר חמשה שקלים, והנזקה שלשה שקלים. משיכנס בשנת שש יום אחד עד שישלם שנת עשרים - ערף הנזכר עשרים שקלים, והנזקה עשרת שקלים. משיכנס בשנת אחד ועשרים יום אחד עד שישלם שנת ששים - ערף הנזכר חמשים שקלים, והנזקה שלשים שקלים. ומשיכנס בשנת אחת וששים יום אחד עד יום מותו, אפלו היה כמה שנים - ערף הנזכר חמשה עשר שקלים, והנזקה עשרה שקלים.

**ד.** כל השנים האלו, מעת לעת מיום הולדה. וכל השקלים - בשקל הקדש, והוא משקל שלש מאות ועשרים שעורה מכסף טהור; וכבר הוסיפו עליו ועשו אותו סלע, כמו שבארנו בהלכות שקלים.

**ה.** טמטום ואנדרוגינוס - אין להם ערף, שלא קצבה תורה ערף אלא לזכר ודאי או לנזקה ודאית; לפיכך, טמטום ואנדרוגינוס שאמר: 'ערפי עלי', או שהעריכו אחר - אינו חיב כלום.

**ו.** הגוי נערה, אכל אינו מעריף. ביצד? גוי שאמר: 'ערפי עלי', או 'ערף ישראל זה עלי' - לא אמר כלום; וישראל שאמר: 'ערף גוי זה עלי', או 'ערף פלוני הגוי עלי' - נותן לפי שני הגוי הנערה. וכן המעריף את החרש ואת השוטה - חיב, ונותן לפי שניו.

**ז.** העבד - נערה ועורה, כשאר ישראל; ואם יפדה ויהיה לו, יתן ערף שגדר.

**ח.** אחד המעריף את היפה הבריא, ואחד המעריף את הפעור החולה, אפלו היה הנערה מכה שחין [פצעים] או סומה או גדם [קטועי יד] ויש בו כל מום - נותן לפי שניו, כמו שקצוב בתורה.

**ט.** הדמים אינן בערכים. ביצד? האומר: 'דמי עלי', או 'דמי זה עלי', או 'דמי פלוני עלי' - אפלו היה אותו פלוני קטן בן יומו, או טמטום או אנדרוגינוס, או גוי - נותן מה שהוא שנה, דינר או אלף, כאלו הוא עבד נמכר בשוק.

**י.** והערכים בלן והדמים - הכל, סתמן לבדק הבית [תחוקות המקדש]; ויפלו [=ימטרון] הכל ללשכה שהיתה במקדש, מוכנת לקדשי בדין הבית.

**יא.** גוי שאמר: 'דמי עלי', או 'דמי פלוני עלי' - נותן כפי נדרו; ואינו נופל ללשכה, שאין מקבלין מן הגויים נדבה או נדר לתזק בדין הבית או בדין ירושלים, שנאמר: "לא לכם ולנו לבנות בית לאלהינו", ונאמר: "ולכם אין חלק וצדקה וזכרון בירושלים".

**שבת קודש**

**הלכות ערכים וחרמים פּרָק ב**

א. האומר: 'ערך ידי' או 'רגלי' או 'עיני עלי', או שאמר: 'ערך יד זה' או 'עיני עלי' - לא אָמר פּלוּם. 'ערך לבי' או 'כבדי עלי', או 'ערך לבו' או 'כבדו של פלוני עלי' - נותן ערך פּלוּ; וכן פל אבר שאם נטל מן החי, ימות - אם אָמר: 'ערכו עלי', נותן ערך פּלוּ.

ב. אָמר: 'חצי ערפי עלי', נותן חצי ערכו; 'ערך חצי עלי' - נותן ערך פּלוּ, שאי אפשר שינטל חצי ויחיה.

ג. האומר: 'דמי ידי עלי', או 'דמי יד פלוני עלי' - שָׁמֵן אוֹתוֹ פֶּמָה הוּא שׁוֹה פִּיד, וְכֵמָה הוּא שׁוֹה בְּלֵא יָד, וְנוֹתֵן לְהַקְדֵּשׁ. בִּיצֵד? אִם נִמְכַּר הוּא בְּלוּ, יִשׁוּה חֲמֻשִּׁים, וְאִם יִמְכַּר חוּץ מִיָּדוֹ, שִׁתְּשָׂאָר יָדוֹ זֹו לְבַעְלֵיו וְלֹא יִהְיֶה לְלוֹקַח בָּהּ פְּלוּם, יִשׁוּה אַרְבַּעִים - נִמְצָא זֶה יִתְחַיֵּב לְשַׁלֵּם לְהַקְדֵּשׁ עֲשָׂרָה. וְכֵן פל בִּיצָא בָּזָה.

ד. האומר: 'דמי ראשי' או 'כבדי עלי', או 'דמי ראשו' או 'לבו של פלוני עלי' - נותן דמי פּלוּ. וכן האומר: 'דמי חצי עלי', נותן דמי פּלוּ; אָבַל האומר: 'חצי דמי עלי', נותן חצי דמיו.

ה. האומר: 'משקלי עלי', או 'משקל פלוני' - נותן משקלו: אם כֶּסֶף, כֶּסֶף, וְאִם זָהָב, זָהָב - כִּמוֹ שִׁפְרַשׁ. אָמר: 'משקל ידי', או 'רגלי עלי' - רואין פֶּמָה הִיא רְאוּיָה לְשַׁקֵּל, וְנוֹתֵן מִמֵּין שִׁפְרַשׁ. וְעַד הֵיכָן הִיא הֵיךְ לְעֻנְן זֶה? עַד הָאֲצִיל (=מִרְפָּק); וְהָרְגֵל, עַד הָאֲרַכְבָּה (=בֵּרַךְ); לְפִי שִׁבְנֵרִים, הוֹלְכִין אַחַר לְשׁוֹן בְּגֵי אָדָם.

ו. האומר: 'קומתי' (=גובהי) עלי, כֶּסֶף או זָהָב - נותן שְׂרָבִיט (=מִקֵּל) שְׁאִינוֹ נִכְפֵּף מְלֵא קוֹמָתוֹ, מִמֵּין שִׁפְרַשׁ; אָמר: 'מְלֵא קוֹמָתִי עָלַי' - נותן אֶפְלוֹ שְׂרָבִיט הַנִּכְפֵּף, מִמֵּין שִׁפְרַשׁ.

ז. האומר: 'משקלי עלי', וְלֹא פִּרַשׁ מֵאִיזָה מִין - אם הִיָּה עֲשִׂיר בִּיּוֹתֵר, וְנִתְפַּוּן לְמִתְנָה מְרַבָּה - נותן מִשְׁקְלוֹ זָהָב; וְהוּא הַדִּין בְּאוֹמֵר 'משקל ידי' או 'רגלי' או 'קומתי עלי', וְלֹא פִּרַשׁ מֵאִיזָה מִין - נותן זָהָב. וְאִם אִינוֹ מִפְּלֵג בְּעֲשִׂירוֹת - נותן מִשְׁקְלוֹ או מִשְׁקֵל יָדוֹ מִדְּבָרִים שֶׁדִּרְכָן לְהַשְׁקֵל בְּאוֹתוֹ מְקוֹם, אֶפְלוֹ פְּרוֹת; וְכֵן נותן שְׂרָבִיט מְלֵא קוֹמָתוֹ, אֶפְלוֹ שֵׁל עֵץ; הַכֹּל לְפִי מְמוֹנוֹ וְדַעְתּוֹ (=נְדִיבוּתוֹ).

ח. האומר: 'עמדי עלי', 'ישיבתי עלי', או 'מקום ישיבתי עלי', 'רחבי עלי', 'עבתי עלי', 'הקפתי עלי' - פל אלו סִפְקָ, וּמְבִיא לְפִי מְמוֹנוֹ; עַד שִׁיאֵמַר: 'לֹא כֶּף נִתְפַּוּנְתִּי'. וְאִם מֵת, יִתְּנוּ הַיּוֹדְשִׁין פְּחוֹת שִׁבְלִשׁוֹנוֹת.

ט. האומר: 'הרי עלי מטבע כסף', לֹא יִפְחוֹת מִדִּינָר כֶּסֶף; 'מטבע נחשת', לֹא יִפְחוֹת מִמְּעָה כֶּסֶף (בנחושת). 'הרי עלי ברזל', לֹא יִפְחוֹת מֵאֵמָה עַל אֵמָה לְכֻלָּה עוֹרֵב (מתקן להברחת עופות) שֶׁהִיָּה בְּמַקְדָּשׁ לְמַעְלָה בְּגַג הַהֵיכָל, כִּמוֹ שִׁיתְּבָאָר בְּמִקוֹמוֹ.

י. האומר: 'הרי עלי כסף או זָהָב', וְלֹא הִזְכִּיר מִטְּבַע - יְבִיא לְשׁוֹן (=גוּשׁ) שֵׁל כֶּסֶף או שֵׁל זָהָב, יִהְיֶה מִשְׁקְלָה פְּדִי

שיאמר: 'לֹא עַד כֶּף נִתְפַּוּנְתִּי'. וְכֵן אִם פִּרַשׁ הַמִּשְׁקֵל, וְשִׁכַּח פֶּמָה פִּרַשׁ - יְבִיא עַד שִׁיאֵמַר: 'לֹא עַד כֶּף נִתְפַּוּנְתִּי'. יֵא. אָחַד הָאוֹמֵר: 'דְּמִי עָלַי', או 'דְּמִי פְּלוֹנִי עָלַי', או הָאוֹמֵר: 'הֲרִי עָלַי מְנָה', או 'חֲמֻשִּׁים', או 'כֶּסֶף', או 'זָהָב' - הַכֹּל הֵן הַנִּקְרָאִין 'חַיֵּב דָּמִים'; וְהַדְּמִין וְהַעֲרַכִּין לְבִדָּק הַבַּיִת, כִּמוֹ שִׁבְאָרְנוּ.

יב. שְׁתֵּי לְשִׁכוֹת הָיוּ בְּמַקְדָּשׁ - אַחַת לְשַׁבַּת חֲשִׁיִּים, וְאַחַת לְשַׁבַּת הַכֹּהֲלִים: לְשַׁבַּת חֲשִׁיִּים - יִרְאִי חֲטָא נִתְּנִין לְתוֹכָהּ בְּחֻשָׁאִי, וְעַנְיִים בְּגֵי טוֹבִים מִתְּפָרְסִין מִמְּנָה בְּחֻשָׁאִי. לְשַׁבַּת הַכֹּהֲלִים - פֵּל מִי שֶׁהִתְנַדַּב כְּלִי זוֹרְקוֹ לְתוֹכָהּ, וְאַחַת לְשִׁלְשִׁים יוֹם הַגּוֹבְרִין פּוֹתְחִין אוֹתָהּ: פֵּל כְּלִי שֶׁנִּמְצָא בּוֹ עֵרֶךְ לְבִדָּק הַבַּיִת, מִנִּיחִין אוֹתוֹ; וְהַשָּׂאָר נִמְכָּרִין, וְדְמֵיהֶן נוֹפְלִין (=מוֹעֲבָרִים) לְלְשַׁבַּת בִּדָּק הַבַּיִת.

יג. הִצְרָכּוֹ לְקַדְּשֵׁי מִזְבֵּחַ (קַרְבַּנוֹת), וְלֹא הִסְפִּיקָה לְהֵן תְּרוּמַת הַלְּשִׁכָּה - מוֹצִיאִין אֶת הָרְאוּי לְהֵן מִקְדָּשֵׁי בִּדָּק הַבַּיִת; אָבַל אִם הִצְרָכּוֹ לְבִדָּק הַבַּיִת, וְלֹא מְצָאוּ בְּלְשַׁבַּת בִּדָּק הַבַּיִת דְּבַר הַמְּסַפֵּק לְהֵן - אִין מוֹצִיאִין אֶת הָרְאוּי לְהֵן מִקְדָּשֵׁי הַמִּזְבֵּחַ (שְׁמַעְלִין בְּקוֹדֵשׁ).

**הלכות ערכים וחרמים פּרָק ג**

א. הַמְּעַרְיָף אֶת הַפְּחוֹת מִבֵּן עֲשָׂרִים, וְלֹא עֵמֵד בְּדִין עַד שֶׁהִיָּה יָתֵר עַל עֲשָׂרִים - אִינוֹ נִתֵּן אֲלֵא עֵרֶךְ פְּחוֹת מִבֵּן עֲשָׂרִים; שְׁאִין הָעֵרֶךְ אֲלֵא בִּזְמַן הָעֵרֶךְ, לֹא בִּזְמַן הַהַעֲמָדָה בְּדִין.

ב. כֹּל הָעֲרַכִּין הַקְּצוּבִין בַּתּוֹרָה - הֵן שְׁנוֹת הַמְּעַרְיָף, אִם הִיָּה עֲשִׂיר; אָבַל אִם הִיָּה עֲנִי, וְאִין יָדוֹ מִשְׁגָּת - נִתֵּן כֹּל הַנִּמְצָא בְּיָדוֹ, אֶפְלוֹ סֵלַע אָחַד, וְנִפְטָר, שֶׁנֶּאֱמַר: "וְאִם מָךְ הוּא מְעַרְכֶּךָ... עַל פִּי אֲשֶׁר תִּשְׁיַג יָד הַנְּדָר".

ג. וּמִנֵּן שֶׁהוּא נִתֵּן אֶפְלוֹ סֵלַע אָחַד, אִם אִין לוֹ אֲלֵא סֵלַע? שֶׁנֶּאֱמַר: "וְכֹל עֲרַכֶּךָ יִהְיֶה בְּשַׁקֵּל הַקֶּדֶשׁ" - הָא לְמַדְתָּ, שְׁאִין בְּעֲרַכִּין פְּחוֹת מִסֵּלַע, וְלֹא יוֹתֵר עַל חֲמֻשִּׁים.

ד. הֲרִי שֶׁלֹּא נִמְצָא בְּיָדוֹ אֶפְלוֹ סֵלַע - אִין לּוֹקְחִין מִמֵּנוּ פְּחוֹת מִסֵּלַע, אֲלֵא יִשְׂאָר הַכֹּל עָלָיו חוֹב; וְאִם מְצָאָה יָדוֹ וְהִעֲשִׂיר - יִתֵּן עֵרֶךְ שְׁלֵם הַקְּצוּב בַּתּוֹרָה.

ה. עֲשִׂיר שֶׁהִעֲרִיף וְהִעֲנִי, או שֶׁהִעֲרִיף כִּשְׁהוּא עֲנִי וְהִעֲשִׂיר - הֲרִי זֶה חַיֵּב בְּעֵרֶךְ עֲשִׂיר; אָבַל אִם הִעֲרִיף כִּשְׁהוּא עֲנִי, וְהִעֲשִׂיר וְחִזַּר וְהִעֲנִי - נִתֵּן עֵרֶךְ עֲנִי.

ו. עֲשִׂיר שֶׁאֵמַר: 'עֲרַפִּי עָלַי', או 'עֲרַךְ פְּלוֹנִי עָלַי', וְשָׁמַע הָעֲנִי וְאָמַר: 'מָה שֶׁאֵמַר זֶה עָלַי' - הֲרִי הָעֲנִי חַיֵּב בְּעֵרֶךְ עֲשִׂיר, שֶׁהוּא עֵרֶךְ שְׁלֵם; אָבַל עֲנִי שֶׁהִעֲרִיף אֶת הָעֲשִׂיר, וְאָמַר: 'עֲרַךְ זֶה עָלַי' - אִינוֹ חַיֵּב אֲלֵא בְּעֵרֶךְ עֲנִי, שֶׁהוּא כִּפִּי אֲשֶׁר תִּשְׁיַג יָדוֹ.

ז. מָה בֵּין הַחַיֵּב בְּעֵרֶךְ עֲנִי, לְהַחַיֵּב בְּעֵרֶךְ עֲשִׂיר, שֶׁהוּא הָעֵרֶךְ הַקְּצוּב בְּלוּ? שֶׁהַחַיֵּב בְּעֵרֶךְ עֲנִי שֶׁלְקָחוּ מִמֵּנוּ כֹּל מָה שֶׁיָּדוֹ מִשְׁגָּת אֶפְלוֹ סֵלַע אָחַד, וְאַחַר כֶּף הִעֲשִׂיר - אִינוֹ חַיֵּב לְשַׁלֵּם; וְאִם הִיָּה חַיֵּב בְּעֵרֶךְ עֲשִׂיר - יִשְׂאָר שֶׁאֵר הָעֵרֶךְ חוֹב עָלָיו, עַד שִׁיעֲשִׂיר וּישְׁלֵם הָעֵרֶךְ שֶׁעָלָיו.

ח. הַמְּפָרֵשׁ אֶת הָעֵרֶךְ וְאָמַר: 'עֲרַפִּי עָלַי חֲמֻשִּׁים סֵלְעִים',

מעליו, ונותנין לו כסות הראויה לאיש כמותו לחל; אבל לא לשבתות וימים טובים.

יז. אם היה אמן - נותנין לו שני כלי אפנות מפל מין ומין. כיצד? אם היה תרש [=גור], נותנין לו שני מעצדין [כלי ליישור קרש] ושתי מגרות [מסור]. הווי לו פלים מרבין ממין אחד ומועטין [אחד] ממין שני - אין מוכרין מן המרבין ולקחין לו מן המועטין, אלא נותנין לו שני כלים מן המרבין, וכל שיש לו מן המועט.

יח. היה חמר או אפר - אין נותנין לו בהמתו, אף על פי שאין לו מזונות אלא ממנה; היה ספן - אין נותנין לו ספינתו, אלא ימכר הכל.

יט. היה בנכסים בהמה ועבדים ומרגליות, ואמר התגרים: 'אם ילקח לעבד זה כסות בשלשים, משביח הוא מאה; ופרה זו - אם תמתינו בה לאטלס [=שוק הבשר], משבחת עצרה; ומרגלית זו - אם מעלין אותה למקום פלוני, תשנה ממון רב, וכאן אינה שוה אלא מעט' - אין שומעין להן. אלא כיצד עושין? מוכרין הכל במקומו ובשעתו, בפה שהוא, שנאמר: "ונתן את הערבה ביום ההוא, קדש לה", לרבות כל דבר של הקדש - שאין מפרקסין [=מייפים] אותו, ואין ממתנין בו לשוק, ולא מוליכין אותו ממקום למקום. אין להקדש, אלא מקומו ושעתו.

כ. במה דברים אמורים? במטלטלין ועבדים; אבל הקרקעות - מכריון עליהן שלשים יום רצופין בבקר ובכרם, ואחר כך מוכרין אותן.

## הלכות ערבים וחרמים פרק ד

א. שדה שירשה אדם ממורישו, היא הנקראת 'שדה אחרה'; ושדה שלקחה או זכה בה [במתנה], היא הנקראת 'שדה מקנה'. והמקדיש שדה אחרתו - מודדין אותה, וערפה הוא הערף הקצוב בתורה.

ב. וכמה הוא? כל מקום שראוי לזרע בו חמר שעורים, וירענו ביד [ולא באמצעות כלי שהפיזור רחב] ולא יקרב [יצופה] וירעתו ולא ירחיק אותה - ערכו תמשים שקל לכל שני יובל, ואין שנת יובל מן המנין. ואחד המקדיש שדה טובה שאין בכל ארץ ישראל כמותה, או שדה רעה שאין כמותה לרע - כנה מעריכין אותה.

ג. כבר בארנו בהלכות שקלים, שהשקל האמור בתורה, הוא הנקרא 'סלע' בלשון חכמים; והגרה האמורה בתורה, היא המעצה בדברי חכמים. והוסיפו על השקל, וישו אותו סלע; והסלע ארבעה דינרין, והדינר שש מעין, והמעצה שני פונדיונין. נמצא לכל שנה, סלע ופונדיון; שאף על פי שהסלע שמונה וארבעים פונדיונין - כשישתן הפונדיונות לקח סלע מן השלחני, נותן תשעה וארבעים.

ד. החמר - הוא הכר, והוא שני לתכין; והלחף, חמש עשרה סאין. נמצא החמר שלשים סאה, שהן עשר איפות, כל שלש סאין איפה. וכבר בארנו בהלכות שבת, שהמקום שיש בשבורו [שטחו] תמשים אמה על תמשים אמה, הוא

או 'ערף פלונית עלי שלשים סלעים' - אינו נדון בהשג נד; אלא לוקחין כל הנמצא בידו, והשאר עליו חוב עד שיעשיר ויתן.

ט. וכן האומר: 'דמי עלי', או 'דמי פלוני עלי' - אינו נדון בהשג יד; שתיכבי דמים, הרי פרושו נדרן; והרי הן כמי שאמר 'מנה עלי הקדש', שהוא תיב לתן מנה גמור. י. האומר: 'הרי עלי ערף סתם, ולא פרוש' - אינו במפרש שלשה שקלים [פחות שבערכין], אלא נדון בהשג יד כשאר המעריכין.

יא. האומר: 'ערפי עלי', וחזר ואמר 'ערפי עלי', והיו בידו עשר סלעים, ונתן תשע לשניה, וסלע לראשונה - יצא ידי שתיקה; שהעריכין לא כחובות הן, שאף על פי שכל מה שבידו משעבד לראשונה - הקדש מאחר, מה שגבה גבה. אבל אם נתן תשע לראשונה, ואחת לשניה - ידי שניה יצא - שהרי כשנתן הסלע, לא נשאר בידו כלום, והרי אין ידו משגת; וידי ראשונה לא יצא - שהרי כל מה שהיה בידו משעבד לראשונה, וכשנתן התשע נשאר לו סלע ולא נתנו, והרי לא נתן כל מה שידו משגת. לפיכך, שאר עליו שאר ערף ראשון, עד שיעשיר וישלם.

יב. האומר: 'שני ערכי עלי', ולא היה בידו אלא פחות מכדי שני ערכין - הרי הדבר ספק, אם נתפס לשניהן, ונותן חצי מה שיש לו לערף אחד וחציו לערף השני ופטר, או יתן ערף אחד מהן שלם או כל הנמצא בידו [בשביל] באחד מהן, וישאר הערף האחר עליו חוב עד שיתן אותו בעניות או בפעשירות, כפי השג ידו.

יג. המפריש ערכו או דמיו, ואבדו או נגנבו - אף על פי שלא אמר 'עלי חיוב אחריותן' - תיב באחריותן עד שגיעו ליד הגזבר, שנאמר: "ונתן את הערבה ביום ההוא, קדש לה" - הרי הן חלין אף על פי שהפרישן, עד שגיעו ליד הגזבר.

יד. חבי ערכין ודמים - ממשפנין אותן, ולקחין מהן בעל כרחן מה שגדרו; ואין תיבין להחזיר להן המשפון ביום או בלילה. ומוכרין כל הנמצא להן מן הקרקע, ומן המטלטלין, מכסות, וכלי תשמיש הבית, ועבדים, ובהמה; ונפרעין מן הכל. ואין מוכרין לא כסות אשתו, ולא כסות בניו, ולא בגדים שצבען [בשבילם] לשמן, ולא סנדלים חדשים שלקחין לשמן; וכן המקדיש כל נכסיו, לא הקדיש את אלו.

טו. ונותנין לו מפל נכסיו - לזה שיש עליו ערכין או דמים או שהקדיש מנה לבדק הבית, ואין לו: נותנין לו תפלנין של ראש ושל יד, וסנדליו, ומטה לישב עליה, ומטה ומצע הראויין לו לישן עליהן; ואם היה עני, נותנין לו מטה ומפץ [=מחצלת] לישן עליו. ונותנין לו מזון שלשים יום, וכסות שנים עשר חדש לו לבדו; אבל לא לאשתו ובניו, אף על פי שהוא תיב במזונותיהן ובכסותן. ואין נותנין לו אלא כסות הראויה לו.

טז. היו עליו פלי משי ובגדים מזהבין - מעבירין אותן

הקדיש גם האילנות; שכל המקדיש, בעין זפה הוא מקדיש. ומחשבין את האילנות בשנייהן, והקרקע - מודדין אותה, ויהיה ערבה סלע ופונדיון לכל שנה ולכל זרע חמר, כמו שבארנו.

**טז.** המקדיש שדה שאינה ראויה לזריעה, והיא הנקראת 'טרשיין' - פודין אותה בשנייה; וכן המקדיש את האילנות בלבד, פודין אותן בשנייהן.

**יז.** היו האילנות שלשה אילנות לתוף בית סאה, ולא פירש שהאילנות בלבד הוא שהקדיש - הרי זה הקדיש את הקרקע ואת האילנות שביניהן. אבל אם היו האילנות נטועין כל שלשה אילנות ביתר מבית סאה, או בפחות, או שהקדישן זה אחר זה - הרי זה לא הקדיש את הקרקע, ולא את האילנות שביניהן.

**יח.** הקדיש האילנות, ואחר כך הקדיש את הקרקע - פודה את האילנות בשנייהן, ואת הקרקע על פי מדה.

**יט.** המקדיש שדה אחרת, והגיע היובל ולא נפדית, אלא הרי היא תחת יד הקדש - הפנהים נותנין את דמיה, ותהיה אחרת להן; שאין הקדש יוצא בלא פדיון; ואותן הדמים יפלו [=יחסרו] להקדש בדיק הבית.

**כ.** גאלה המקדיש קדם שניגיע היובל - הרי זו חוזרת לבעליה, והערף שנתן יפל לבדק הבית כמו שבארנו; וכן אם גאלה בנו של מקדיש, הרי זו חוזרת לאביו ביובל.

אבל אם גאלה אותה בתו, או שאר קרוביו, או נכרי וד, שאינו קרובו מיד ההקדש - אם חזר המקדיש וגאלה מידו, חוזרת לו לעולם; ואם לא גאלה מידו, אלא הגיע היובל והיא תחת יד הבת או שאר קרובים או נכרי - הרי זו יוצאה להקדש, ואינה חוזרת לבעליה לעולם, אלא תהיה אחרת לפנהים, שנאמר: "והיה השדה בצאתו ביובל... לפנה תהיה אחרת". ואין פנהים צריכין לתן דמים, שפכר נפדית מיד ההקדש ולקח ערפה מאחר; אלא תחזר לפנהים, כאלו הן בעליה.

**כא.** במה דברים אמורים? בישראל. אבל אם היה המקדיש פהן או לוי, הרי זה גואל לעולם; ואפלו עבר עליה היובל ולא נפדית מן ההקדש - פודה אותה אחר היובל, שנאמר: "גאלת עולם תהיה ללויים".

**כב.** האשה שהקדישה שדה אחרתה, וגאלה בעלה מיד ההקדש, והגיע היובל והיא תחת ידי הבעל - הרי הדבר ספק, אם תחזר לאשה או תצא לפנהים. לפיכך, אם קדמה האשה והחזיקה בה אחר היובל, אין הפנהים יכולין להוציא מידה; ואם קדמו הפנהים והחזיקו, אינה יכולה להוציא מידם.

**כג.** המקדיש שדהו, ופדה אותה פהן מיד ההקדש, והגיע היובל והיא תחת יד הפהן - לא יאמר: 'הואיל והרי היא יוצאה לפנהים, הרי היא תחת ידי ויכיתי בה'; אלא יוצאה לכל אחיו הפנהים.

**כד.** כשתצא השדה לפנהים ביובל, תנתן לפנהים שבמשקר (קבוצת הכהנים שבתורות השבועית בבית המקדש) שפגע בו היובל; ואם היה ראש השנה של יובל

בית סאה, והוא מזרע סאה. נמצאת למד, שהמקום שיש בשבורו חמשה ושבעים אלף אמה, שהוא ברבוע מאתים ארבע ושבעים אמות על מאתים ארבע ושבעים אמות בקרוב - הוא בית כר, והוא 'זרע חמר שעורים'.

**ה.** כיצד דרך החשבון בערכי שדות? הרי שהקדיש שדה אחרתו, ונשאר ליובל שמונה שנים חוץ משנת היובל שאינה בחשבון, כמו שבארנו - כל הרוצה לפדותה מיד ההקדש, נותן לכל 'זרע חמר שעורים' שמונה סלעים ושמונה פונדיונות; ואם רצו הבעלים לפדותה, נותנין עשר סלעים וצפורה פונדיונות, לפי שהן מוסיפין חמש. וכן כל חמש האמור בתורה, צריך שיהיה הקרן עם התוספת חמשה - נמצא שהוסיף רביע הקרן; וכן אם פדת אשתו של מקדיש או אחד מיורשיו - הרי אלו מוסיפין חמש.

**ו.** נשאר ליובל ארבע שנים, נותן הפודה ארבע סלעים וארבעה פונדיונות לכל חמר; ואם הבעלים פדו אותה, נותנין חמש. וכן לפי חשבון זה, סלע ופונדיון לכל שנה. ואינו נותן [תד-] שנה בשנה, אלא נותן הכל כאחד.

**ז.** נשאר בינו ובין היובל שנה - אינו יכול לתן סלע ופונדיון לפדותה, שנאמר: "וחשב לו הפהן על פי השנים הנותרות", אינה נפדית בגרעון כסף אלא קדם ליובל בשתי שנים או יותר.

**ח.** נשאר בינו ובין היובל שנה וחדשים - אם רצה הגזפר לחשב החדשים שנה ויתן שני שקלים ושני פונדיונין לכל זרע חמר, הרי זה מתר; לפי שאין מחשבין חדשים להקדש, שנאמר: "על פי השנים הנותרות" - שנים אפה מחשב להקדש, ואין אפה מחשב חדשים.

**ט.** לפיכך, אין ראוי לאדם להקדיש שדהו לפני היובל בפחות משתי שנים, ואם הקדישה - הרי זו מקדשת, ואינה נפדית בגרעון כסף; אלא אם רצה הפודה לתן חמשים שקל לכל חמר, פודה אותה; ואם לא פדה - הרי זו יוצאה לפנהים ביובל, כמו שיתבאר.

**י.** הקדיש שדהו בשנת היובל עצמה, אינה מקדשת. וכהן ולוי שהקדישו בשנת היובל עצמה, הרי זו מקדשת;

**יא.** כשם שגואלין [=פודים] לעולם, כך מקדישין לעולם. **יב.** המקדיש את שדהו אחר היובל - אינה נפדית בגרעון כסף עד שיגמר שנה אחר היובל, לפי שאין מחשבין חדשים להקדש; לפיכך, אם רצה הפודה לתן חמשים שקל לכל זרע חמר - הרי זה פודה אפלו ביום שאחר היובל, ואינו גורע כלום.

**יג.** בשמודדין, אין מודדין אלא מקומות הראויין לזריעה. היו שם סלעים גבוהים עשרה טפחים, או נקעים [שקעים] מלאים מים עמקים עשרה טפחים - אין נמדדין עמה; פחות מכאן, נמדדין עמה.

**יד.** היו בה מקומות נמוכות עשרה או יותר, ואין בהם מים - נמדדין בפני עצמן, ומחשבין להן מה שראוי להן [לפי שווים ולא לפי התעריף של כל השדה].

**טו.** היתה מלאה אילנות - אף על פי שלא פירש, הרי



[והרי ביובל כבר לא הייתה אמורה להשתייך עוד למקדיש]. כזו. כל שְׂדֵה שְׁשָׁמִין [=מעריכים] אותה להקדיש למכר אותה בְּדָמִיָּה, מְכַרְזִין עֲלֶיהָ שְׁשִׁים יום רְצוּפִין, בְּבִקְר בְּשַׁעַת הוֹצֵאת פּוֹעֲלִין, וּבְעֶרֶב בְּשַׁעַת הַכְּנֶסֶת פּוֹעֲלִין; וּמְסִימִין [=מְצִינִים] מְצָרִיָּה, וְאוֹמְרִין: 'כִּף הִיא יָפֵה וַיִּכְבֵּד הִיא שׁוֹמֵה, כֹּל הַרֹצֵחַ לִקַּח יָבֹא וַיִּקַּח'.

כח. הַלֹּקֵחַ [=קוֹנֵה] שְׂדֵה מְאָבִיו או מְשָׁר הַמּוֹרִישִׁין אוֹתוֹ, וְהַקְּדִישָׁה, בֵּין שְׁהַקְּדִישָׁה אַחַר מוֹת אָבִיו או מוֹרִישִׁיו, בֵּין שְׁהַקְּדִישָׁה בְּחַיֵּי אָבִיו או שְׁאֵר מוֹרִישָׁיו, וְאַחַר כִּף מֵת אָבִיו או מוֹרִישָׁיו - הָרִי זֶה כְּשֵׁדָה אַחְזָה, שְׁנֹאֵמַר: "וְאִם אֵת שְׂדֵה מִקְנָתוֹ אֲשֶׁר לֹא מְשָׁדָה אַחְזָתוֹ", שְׂדֵה שְׁאִינָה רְאוּיָה לְהֵיזֵת שְׂדֵה אַחְזָה - יִצְאָת זֶה שְׁרָאוּיָה לוֹ לְיִרְשָׁה.



## שיעור רמב"ם פרק אחד ליום - ה'י"א כסלו ה'תשס"ז

יְחַתֵּה בְּגִחְלִים כְּדִי לְהַשְׁלִים בְּשׁוֹלוֹ, או כְּדִי לְצַמְקוֹ. לְפִיכָף, אִם גָּרַף הָאֵשׁ, או שִׁכְּסָה אֵשׁ הַפִּירָה בְּאֶפְרָו או בְּנִעְרָת [פִּירוֹרִי] פֶּשֶׁתָּן הַדָּקָה, או שֶׁעָמְמוּ הַגִּחְלִים [וּנְפֹסֶק הַאֵשׁ] שְׁהָרִי הֵן כְּמַכְסוֹת בְּאֶפְרָו, או שְׁהִסְקוּהָ כִּקְשׁ או בְּגִבְכָּה [עַנְפוּס דְקִיס] או בְּגִלְלִי כְּהֵמָה דְקָה שְׁהָרִי אֵין שֵׁם גִּחְלִים בּוֹעֲרוֹת - הָרִי זֶה מֵתָר לְשֵׁהוֹת עֲלֶיהָ; שְׁהָרִי הַסִּיחַ דַּעְתוֹ מִזֶּה הַתְּכַשִּׁיל, וְאֵין גּוֹזְרִין שְׁמָא יְחַתֵּה כְּאֵשׁ.

ה. בְּמָה דְכָרִים אֲמוּרִים? בְּכִירָה, שְׁהַבְּלָה מוּעָט. אֲכַל הַתְּנֹנֵר - אֵף עַל פִּי שְׁגָרָף הָאֵשׁ, או חִפָּה בְּאֶפְרָו, או שְׁהִסְקוּהוּ כִּקְשׁ או בְּגִבְכָּה - אֵין מְשִׁהִין בְּתוֹכוֹ, וְלֹא עַל גִּבְיֹו, וְלֹא סוּמְכִין לוֹ [צַמּוּד לו] תְּכַשִּׁיל שְׁלֹא בְּשַׁל כֹּל צָרְכוֹ, או שְׁבָשַׁל כֹּל צָרְכוֹ וּמְצַטְמֵק וַיִּפֶּה לוֹ; הוֹאִיל וְהִבְלוּ חֵם בְּיוֹתֵר, אֵינוֹ מְסִיחַ דַּעְתוֹ, וְחוֹשְׁשִׁים שְׁמָא יְחַתֵּה בְּזוֹ הָאֵשׁ הַמְּעוּטָה, אֵף עַל פִּי שְׁהִיא אֵשׁ קֶשׁ וּגִבְכָּה או מְכַסָּה.

ו. וְלָמָּה אָסְרוּ לְשֵׁהוֹת בְּתְנֹנֵר, אֵף עַל פִּי שְׁגָרָף? מִפְּנֵי שְׁהַגּוֹרָף אֵינוֹ גּוֹרָף אֲלָא רַב הָאֵשׁ וְעֲצָמָה, וְאֵין אֶפְשָׁר לְגָרַף כֹּל הָאֵשׁ עַד שְׁלֹא תִשָּׂאֵר נִיצוּצָה אַחַת; וּמִפְּנֵי שְׁהִבְלוּ חֵם, שְׁמָא יְחַתֵּה כְּדִי לְנַעַר [וְלַהֲבִיעַר] הַנִּיצוּצוֹת הַנִּשְׁאָרוֹת.

ז. הַכֶּפֶס [כִּירָה קִטְנָה] - הִבְלוּ רַב מִהִבְל הַפִּירָה, וּמוּעָט מִהִבְל הַתְּנֹנֵר. לְפִיכָף, אִם הִסְקוּ בְּנִפְת [פְּסוּלוֹת זִיתִים] או בְּעֵצִים - הָרִי הוּא כְּתְנֹנֵר, וְאֵין מְשִׁהִין בְּתוֹכוֹ וְלֹא עַל גִּבְיֹו, וְלֹא סוּמְכִין לוֹ תְּכַשִּׁיל שְׁלֹא בְּשַׁל כֹּל צָרְכוֹ, או מְצַטְמֵק וַיִּפֶּה לוֹ, אֵף עַל פִּי שְׁגָרָף או כֶּסֶה בְּאֶפְרָו. וְאִם הִסְקוּהוּ כִּקְשׁ או בְּגִבְכָּה - הָרִי הוּא כְּכִירָה שְׁהִסְקָה כִּקְשׁ וּבְגִבְכָּה, וּמְשִׁהִין עֲלָיו. וּמֵתָר לְסַמֵּךְ לְפִירָה מִבְּעָרֵב, אֵף עַל פִּי שְׁאִינָה גְרוּפָה. וְאִיזוֹ הִיא כִּירָה, וְאִיזָה הוּא כְּפֹת? כִּירָה, מְקוֹם שְׁפִיתָת [- הַנְּחַת] שְׁתֵּי קְדָרוֹת; וְכֹפֶת, מְקוֹם שְׁפִיתָת קְדָרָה אַחַת.

ח. תְּכַשִּׁיל חֵי שְׁלֹא בְּשַׁל כָּלָל, או שְׁבָשַׁל כֹּל צָרְכוֹ וּמְצַטְמֵק וַרַע לוֹ [הַחֲצַטְמָקוֹת מִזִּיקָה לְטַעַמוֹ] - מֵתָר לְשֵׁהוֹתוֹ

בְּשַׁבָּת, שְׁהָרִי מְשָׁמֵר יוֹצֵא וּמְשָׁמֵר נִכְנֵס - תִּנְתֵּן לְמִשְׁמֵר הַיוֹצֵא.

כה. הַמְּקַדֵּישׁ אֵת הָאֵילָנוֹת, וְהַגִּיעַ הַיּוֹבֵל וְלֹא פָדוּ אוֹתָן - אֵינָן יוֹצֵאִין לְכַהֲנִים, שְׁנֹאֵמַר: "וְהָיָה הַשְּׂדֵה בְּצֵאתוֹ בַּיּוֹבֵל", וְאֵין לִי אֲלָא שְׂדֵה. אֲכַל הַמְּקַדֵּישׁ אֵת הַטָּרְשִׁין, וְהַגִּיעַ הַיּוֹבֵל וְלֹא פָדוּ אוֹתָן הַבְּעָלִים - הָרִי אֵלוֹ יוֹצֵאִין לְכַהֲנִים, שְׁנֹאֵמַר: "וְהָיָה הַשְּׂדֵה", וְזוֹ 'שְׂדֵה' נִקְרָאת.

כו. כִּיצַד דִּין מְקַדֵּישׁ שְׂדֵה מִקְנָתוֹ? שְׁמִין אוֹתָהּ בְּדָמִיָּה, וְרֹאִין כְּמָה הִיא שְׁוֶה עַד הַיּוֹבֵל, וּפּוֹדָה אוֹתָהּ כֹּל מִי שִׁירְצָה; וְאִם פָּדָה אוֹתָהּ הַמְּקַדֵּישׁ, אֵינוֹ מוֹסִיף חֲמִשׁ. וּפְדוּיָהּ לְכֹדֵק הַבַּיִת, כְּשָׂאֵר עֲרֻכִים וְדָמִים. וּכְשִׁנְיָעַי הַיּוֹבֵל, תַּחֲזוֹר לְבְּעָלִים הָרֵאשׁוֹנִים שְׁמְכָרוּהָ. בֵּין שְׁנִפְדִּית מִיַּד הַגּוֹזֵבֵר, וְהָרִי הִיא יוֹצֵאָה מִיַּד אַחַר, בֵּין שְׁלֹא נִפְדִּית, וְהָרִי הִיא יוֹצֵאָה מִיַּד הַקְּדֹשׁ - הָרִי זֶה חוֹזְרָת לְמוֹכֵר, וְאִינָה יוֹצֵאָה לְכַהֲנִים; שְׁאֵין אָדָם מְקַדֵּישׁ דְּבָר שְׁאֵינוֹ שְׁלוֹ

### יום ראשון

### הלכות שבת פרק ג

א. מֵתָר לְהַתְּחִיל בְּמִלְאָכָה מְעָרֵב שַׁבָּת, אֵף עַל פִּי שְׁהִיא נִגְמַרְת מֵאֲלִיָּה בְּשַׁבָּת; שְׁלֹא נֶאֱסַר עֲלֵינוּ, אֲלָא לְעִשׂוֹת מִלְאָכָה בְּעֲצָמוֹ שֶׁל יוֹם; אֲכַל שְׁתַּעֲשֶׂה הַמִּלְאָכָה מְעַצְמָה בְּשַׁבָּת, מֵתָר לָנוּ לְהַנּוֹת כְּמָה שְׁנַעֲשֶׂה בְּשַׁבָּת מֵאֲלָיו.

ב. כִּיצַד? פּוֹתְקִין [פּוֹתְחִים] מִים [מְצִינֹר] לְגַנָּה עָרֵב שַׁבָּת עִם [לְפָנֵי] חֲשֵׁכָה, וְהִיא מְתַמְלָאָה וְהוֹלְכָת כֹּל הַיּוֹם כְּלוֹ. וּמְנִיחִין מְגִמֵר [בְּשִׁמִּים] תַּחַת הַכְּלִים [בְּגָדִים], וְהֵן מְתַגְמְרִין [נְסַפְגִים] וְהוֹלְכִין כֹּל הַשַּׁבָּת כְּלָה. וּמְנִיחִים קִילוֹר [מִשְׁחָה] עַל גִּבְי הַעֵזֶן, וְאִסְפְּלָנִית [תַּחבּוּשָׁת] עַל גִּבְי הַמְּכָה, וּמְתַרְפִּין וְהוֹלְכִין כֹּל הַשַּׁבָּת כְּלָה. וְשׁוֹרִין דִּיּוֹ וְסִמְמָנִין [צַבֵּן] עִם חֲשֵׁכָה, וְהֵן נִשְׁרִין וְהוֹלְכִין כֹּל הַשַּׁבָּת כְּלָה. וְנוֹתְנִין צְמֵר לְיֹרֵה [דוּד עִם מִים וְצַבֵּן], וְאוֹנִין [אֵגוּדוֹת] שֶׁל פֶּשֶׁתָּן לְתְנֹנֵר, וְהֵם מְשַׁתְּנִין וְהוֹלְכִין כֹּל הַשַּׁבָּת כְּלָה. וּפּוֹרְשִׁין מְצוּדוֹת לְחִמָּה וְלַעֲוֹפוֹת וְלְדָגִים עִם חֲשֵׁכָה, וְהֵן צְדִין וְהוֹלְכִין כֹּל הַשַּׁבָּת כְּלָה. וְטוֹעֲנִין [מִשְׁאוֹת] בְּקוֹרֵת בֵּית הַפֶּד [לְהַכְּבִיד עַל הוֹיִתִים] וּבְעֵגוּלֵי הַגֵּת [אֲבָנִים הַסּוֹחֲסוֹת הַיּוֹם] עִם חֲשֵׁכָה, וְהַמְשַׁקֵּין זָבִין וְהוֹלְכִין כֹּל הַשַּׁבָּת כְּלָה. וּמְדִלִיקִין אֵת הַנֵּר אוֹ אֵת הַמְּדוּרָה מִבְּעָרֵב, וְהִיא דוֹלְקָת וְהוֹלְכָת כֹּל הַשַּׁבָּת כְּלָה.

ג. מְנִיחִין קְדָרָה עַל גִּבְי הָאֵשׁ, או כְּשֵׁר בְּתְנֹנֵר או עַל גִּבְי גִּחְלִים, וְהֵן מְתַבְּשִׁילִין וְהוֹלְכִין כֹּל הַשַּׁבָּת כְּלָה, וְאוֹכְלִין אוֹתָן בְּשַׁבָּת. וְיֵשׁ בְּדָבָר זֶה דְּרָכִים שְׁהֵן אֲסוּרִין - גּוֹזְרָה, שְׁמָא יְחַתֵּה [יִגְרוּף] בְּגִחְלִים בְּשַׁבָּת.

ד. כִּיצַד? תְּכַשִּׁיל שְׁלֹא בְּשַׁל כֹּל צָרְכוֹ, וְחִמִּין שְׁלֹא הוֹחֲמֵו כֹּל צָרְכָן, או תְּכַשִּׁיל שְׁבָשַׁל כֹּל צָרְכוֹ וְכֹל זְמַן שְׁמְצַטְמֵק הוּא יָפֵה [מְשׁוּבָח] לוֹ - אֵין מְשִׁהִין אוֹתוֹ עַל גִּבְי הָאֵשׁ בְּשַׁבָּת, אֵף עַל פִּי שְׁהַנַּח מִבְּעוֹד יוֹם; גּוֹזְרָה, שְׁמָא

חשכה, אף על פי שאינו טח, מפני שבני חבורה זריזין [זהירי] הן.

**טז.** אין צולין בשר בצל וביצה על גבי האש, אלא כדי שיצלו מבעוד יום, ויהיו ראויין לאכילה. ואם נשארו אחר כן על האש בשבת עד שיצלו הרבה - מתר, מפני שהן כמצטמק ורע לו; שאם חתה - יחרף [ישרוף מעט] אותן, שעל גוף האש הם. ומפני זה מניחין המגמר [בשמים] תחת הכלים [בגדים] עם חשכה, שאם חתה בגחלים - ישרף המגמר ויעשן הכלים [יעלה עשן בבגדים].

**יז.** הא למדת, שכל דבר שאנו אוסרין בענין זה, אינו אסור משום שהוא נעשה בשבת, אלא גזרה - שפא יחתה בגחלים. לפיכך, אין נוהגין צמר ליונה [לצובעו], אלא אם כן היתה עקורה [מוגבהת] מעל האש - שפא יחתה בגחלים; והוא שיהיה פיה טוח [סגור] בטיט - שפא יגיס בה משחשכה.

**יח.** אין נוהגין את הפת בתנור עם חשכה, ולא הרבה [עוגה דקה] על גבי הגחלים - אלא כדי שיקרמו [ישחימו] פנים שאינן מדבקים בתנור או באש [חלקה העליון]. ואם נשארו אחרי כן עד שיגמרו אפיתן - מתר; שאם יחתה, יפסיד אותן. ואם נתן סמוך לחשכה, וחשכה ועדין לא קרמו פניה - אם במזיד - אסור לאכל מהן עד מוצאי שבת, וזמתינן בכדי שיעשו. ואם בשוגג - מתר לו לרדות [- להוציא מן התנור] ממנה מזון שלש סעודות בשבת; וכשהוא רודה - לא ירדה במרדה [- כלי מיוחד לכו] כדרך שהוא עושה בחל, אלא בסכין וכיוצא בה.

**יט.** עושה אדם מדורה מפל דבר שירצה, בין על גבי קרקע בין על גבי מנורה, ומדליקה מבעוד יום, ומשתמש לאורה או מתחמם כנגדה בשבת. וצריך שידליק רב המדורה קדם חשכה, עד שתהא שלהבת עולה מאליה קדם השבת; ואם לא הדליק רבה, אסור להנות בה בשבת - גזרה, שפא יחתה בה ויגיד העצים כדי שתעלה השלהבת. ואם הדליק עץ יחיד, צריך להדליק רב עביו ורב הקפו מבעוד יום.

**כ.** במה דברים אמורים? בגבולין [בשאר מקומות]; אבל במקדש, מאחזין את האור בעצים במדורת בית המוקד עם [- לפני] חשכה, ואין חוששין שפא יחתה, שהכהנים זריזין [זהירי] הן.

**כא.** היתה מדורה של קנים או של גרעינים - אינו צריך להדליק הרב; אלא כיון שהתחיל בה האש קדם השבת, מתר להשתמש בה, מפני שהאש נתלית בהן במהרה, ואינו צריך לחתות. לפיכך, אם אגד קנים, או הניח הגרעינים בחותלות [סלים] - הרי הן בעצים, וצריך שתעלה בהן השלהבת מאליה קדם השבת.

**כב.** מדורה של זפת, או של גפרית, או של רכב [כל דבר שמנוני], או של קירה [שעוה], או של קש, או של גבכה [עצים דקים] - אינו צריך להדליק רבה קדם השבת, מפני שהאש מדלקת אותם במהרה.

על גבי האש, בין בכירה וכפח בין בתנור. וכן תבשיל שבשיל ולא בשל כל צרכו, או בשל כל צרכו ומצטמק ויפה לו - אם השליף לתוכן אבר חי סמוך לבין השמשות, נעשה הכל כתבשיל חי, ומתיר לשהותו על האש אף על פי שלא גרף ולא פסה; מפני שבכך הסיח דעתו ממנו, ואינו בא לחתות בגחלים.

**ט.** כל תבשיל שאסור לשהותו - אם עבר ושהה אותו - אסור לאכלו עד מוצאי שבת, וזמתינן בכדי שיעשה [שיעור זמן שיוכל לבשל אותו בשול]. ואם שכחו - אם תבשיל שלא בשל כל צרכו הוא, אסור עד מוצאי שבת; ואם תבשיל שבשיל כל צרכו הוא ומצטמק ויפה לו, מתר לאכלו בשבת.

**י.** כל שמתר לשהותו על גבי האש - כשנוטלין אותו בשבת, אסור להחזירו למקומו. ואין מחזירין לעולם, אלא על גבי כירה גרופה או מכסה, או בכירה וכפח שהסקו בקש וגבכה; והוא, שלא הניח הקודרה על גבי קרקע; אבל משניחה על גבי הקרקע, אין מחזירין אותה, ואפלו על גבי גרופה, או מכסה. ואין מחזירין לתנור ולא לכפח שהסקו בגפת או בעצים, אף על פי שגרף או פסה, מפני שהכלן חם ביותר. וכל שאין מחזירין עליו, אין סומכין לו [צמוד לו] בשבת.

**יא.** אסור להכניס מגרפה [כף] לקודרה, והיא על האש, להוציא ממנה בשבת; מפני שמגיס [מערבב] בה, וזה מצרכי הבשול הוא, ונמצא כמבשיל בשבת. ומתיר להחזיר מכירה לכירה, אפלו מכירה שהכלה מועט לכירה שהכלה מרבה; אבל לא מכירה לטמינה [בתנור לשמור חומה], ולא מטמינה לכירה.

**יב.** לא ימלא אדם קדירה עססית [גרגירי תבואה כתושים] ותרמוסין [מיו קטניות], או חבית של מים, ויתן לתוף התנור ערב שבת עם חשכה, וישהה אותן - שאלו וכל כיוצא בהן, אף על פי שלא בשלו כל עקר, כתבשיל שלא בשל כל צרכו הן, מפני שאינן צריכין בשול הרבה, ודעתו עליהן לאכלן לאתרו, ולפיכך אסור לשהותן בתנור. ואם עבר ושהה - אסורין עד מוצאי שבת, וזמתינן בכדי שיעשו.

**יג.** תנור שנתן לתוכו בשר מבעוד יום, ושהה אותו בשבת - אם בשר גדי הוא וכיוצא בו, מתר; שאם יחתה בגחלים, יתחרף [ישרוף מעט] הבשר, שאינו צריך אלא תמימות האש בלבד; ואם בשר עז או שור הוא, אסור, שפא יחתה בגחלים לבשלו. ואם טח פי התנור בטיט - מתר, שאם בא לפתח התנור ולחתות, תכנס הרוח, ויתקשה הבשר ויפסד, ויצטנן התנור.

**יד.** וכן כל דבר שהרוח מפסדת אותו, אין גוזרין עליו שפא יגלהו ויחתה; ומפני זה נוהגין אונין של פשתן לתוף התנור עם חשכה, שאם גלהו - יפסד.

**טו.** נתן גדי שלם לתוף התנור - הרי הוא כבשר העז או בשר שור, ואסור לשהותו, שפא יחתה בגחלים, אלא אם כן טח התנור. ומתיר לשלשל כבש הפסח לתנור עם

יום שני

הלכות שבת פרק ד

א. יש דברים, שאם טמן בהן התבשיל - הוא מתחמם, ומוסיפין בבושלו פועלי האש, כגון: גפת [פסולת זיתים], וזבל [סדוּת], ומלח, וסיד, וחל, או זוגין [קליפות ענבים] ומוכין [אגודות צמר] ועשבים בזמן ששולשין [האחרונים] לחין מחמת עצמן; ודברים אלו, נקראין 'דבר המוסיף'. ויש דברים, שאם טמן בהן התבשיל - ישאר בתמימותו בלבד, ואינן מוסיפין לו בשול, אלא מונעין אותו מלהצטנן, כגון: זוגין ומוכין ועשבים יבשים, וכסות, ופרות, וכנפי [- נוצות] יונה, ונערת [- פירורין] הפשתן, ונסרת תרשים [נגרים], ושליחין [עור בהמה בשערותיה], וגזי צמר; ודברים אלו, נקראין 'דבר שאינו מוסיף'.

ב. מן הדין היה, שטומנין בדבר המוסיף מבעוד יום, וישאר התבשיל טמון בשבת, שהרי משהין על גבי האש בשבת; אבל אסרו חכמים להטמין בדבר המוסיף, מבעוד יום, וגזרו שמה תרתח הקדרה בשבת, ויצטרף לגלותה עד שתנוח הרתחה, ויחזור ויכסה בשבת, ונמצא טמון בדבר המוסיף בשבת, שהוא אסור. לפיכך, מתר להטמין בדבר המוסיף, בין השמשות [ספק יום ספק לילה] - שסתם קדרות בין השמשות, ככר רתחו ונחו מבעבוען, וכינן שגחו, שוב אינן רותחין.

ג. וכן מן הדין היה, לטמן התבשיל בדבר שאינו מוסיף, בשבת עצמה; אבל אסרו חכמים דבר זה - גזרה שמה יטמין ברמץ [אפר חס], ויהיה בו ניצוצות של אש, ונמצא חוטה [גורף] בגחלים; לפיכך, אסרו להטמין דבר חם בשבת, ואפלו בדבר שאינו מוסיף.

ד. ספק חשכה ספק לא חשכה [- בין השמשות], מתר לטמן את דבר חם. ומתר לטמן דבר הצונן בשבת, בדבר שאינו מוסיף, כדי שלא יצטנן ביותר, או כדי שתפוג [תחלש] צנתו. חמין שטמנן מערב שבת, ונתגלו בשבת - מתר לכסותן, שהרי אינו מוסיף; ומתר להחליף הכסוי בשבת. ביצד? נוטל כסות ומניח בפני יונה, או נוטל בפני יונה ומניח הכסות.

ה. פנה התבשיל או המים החמין, מכלי לכלי אחר - מתר להטמין הכלי האחר בשבת בדבר שאינו מוסיף, כמו הדבר הצונן; שלא אסרו להטמין בשבת, אלא דבר חם שהוא בכלי ראשון שנתבשל בו; אבל אם פנהו, מתר.

ו. מניחין מחם [דוד מים] על גבי מחם בשבת, וקדרה על גבי קדרה, וקדרה על גבי מחם, ומחם על גבי קדרה - וטח [סותם] פיהם בכצק; לא בשביל שיוחמו, אלא בשביל שיעמדו על חם; שלא אסרו אלא להטמין בשבת, אבל להניח כלי חם על גבי כלי חם, כדי שיהיו עומדין בתמימותן - מתר. אבל אין מניחין כלי שיש בו דבר צונן על גבי כלי חם בשבת, שהרי מוליד בו חם בשבת; ואם הניחו [- בעוד יום] מבערב - מתר, ואינו בטומן בדבר המוסיף.

יום שלישי

הלכות שבת פרק ה

א. הדלקת נר בשבת אינה רשות, אם רצה מדליק ואם רצה אינו מדליק; ולא מצוה שאינו חייב לרדף אחריה עד שיצטננה, כגון ערובי תצרות או נטילת ידיים לאכילה; אלא חובה. ואחד אנשים ואחד נשים, חייבין להיות בבתיהן נר דלוק בשבת. אפלו אין לו מה יאכל - שואל על הפתחים, ולוקח שמן ומדליק את הנר; שזה בכלל ענג שבת. וחיוב לברך קדם הדלקה: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו וצונו להדליק נר של שבת' - כדרך שמברך על כל הדברים שהוא חייב בהם מדברי סופרים.

ב. מתר להשתמש לנר השבת, והוא שלא יהיה הדבר צריך עיון הרבה; אבל דבר שצריך לדקדק בראיתו, אסור להבחינו לאור הנר - גזרה שמה יטה [הנר לקרב השמן לפתילה].

ג. המדליק צריך להדליק מבעוד יום, קדם שקיעת החמה. ונשים מצוות על דבר זה יותר מן האנשים, לפי שהן מצויות בפתים, והן העסוקות במלאכת הבית; ואף על פי כן, צריך האיש להזהיר ולבדק אותן על כך, ולומר לאנשי ביתו ערב שבת קדם שתחשף: 'הדליקו את הנר'. ספק חשכה ונכנס השבת, ספק לא נכנס - אין מדליקין.

ד. משתשקע החמה עד שיראו שלשה כוכבים בינוניים - הוא הזמן הנקרא 'בין השמשות' בכל מקום, והוא ספק מן היום, ספק מן הלילה; ודינן בו להחמיר בכל מקום. ולפיכך אין מדליקין בו, והעושה מלאכה בין השמשות ערב שבת ויבין השמשות במוצאי שבת, בשוגג - חייב חטאת מכל מקום. וכוכבים אלו - לא גדולים הנראים ביום, ולא קטנים שאינן נראין אלא בלילה; ומשיראו שלשה כוכבים אלו הבינוניים, הרי זה לילה ודאי.

ה. פתילה שמדליקין בה לשבת, אין עושין אותה מדבר שהאור מסכסכת [קופצת] בו - כגון צמר, ושער, ומשי, וצמר הארז, ופשתן שלא נפץ [נוקה], וסיב ה של דקל, ומיני העץ הרפים, וכיוצא בהן; אלא מדבר שהאור נתלית בו - כגון פשתה נפוצה [נקיה], ובגדי שש, וצמר גפן, וכיוצא בהן מדבר שהאור נתלית בו. והמדליק - צריך שידליק ברחב היוצא מן הפתילה.

ו. הכורך דבר שמדליקין בו על דבר שאין מדליקין בו - אם להעבות הפתילה כדי להוסיף אורה, אסור; ואם להקשות הפתילה כדי שתהא עומדת ולא תשתלשל [תפול] למטה, מתר.

ז. נותנין גרגר של מלח וגרים [גרגר] של פול על פי הנר בערב שבת, כדי שיהא דולק [ומו רב] בלילי שבת. וכל הפתילות שאין מדליקין בהן, עושין מהן מדורה - בין להתחמם כנגדה, בין להשתמש לאורה, בין על גבי מדורה, בין על גבי קרקע; ולא אסרו אלא לעשותן פתילה לנר, בלבד.

ח. שָׁמַן שְׁמֵן לְיָקִין בּוֹ לְשֶׁבֶת, צָרִיף שִׁיחָא נִמְשָׁף אַחַר הַפְּתִילָה; אָבָל שְׁמָנִין שְׁאִין נִמְשָׁכִין אַחַר הַפְּתִילָה - בְּגוֹן זָפֶת, וְשִׁעוּהָ, וְשִׁמְן קֵיק [מַעַץ הַקַּיִוּוּן], וְאֵלֶּיָהּ [זַנֵּב הַכַּבְשָׁן], וְחֵלֶב - אֵין מְדֻלְּקִין בָּהֶן. וּמִפְּנֵי זֶה אֵין מְדֻלְּקִין בְּפְתִילוֹת שְׁאִין הָאוּר נִתְּלִית בָּהֶן, וְלֹא בְּשִׁמְנִים שְׁאִין נִמְשָׁכִים אַחַר הַפְּתִילָה - גְּזֵרָה, שְׁמָא יִהְיֶה אוֹר הַגֵּר אֶפֶל [חֲלָשָׁה], וְיִטָּה אוֹתָהּ בְּשִׁעוּהָ שִׁישְׁתַּמֵּשׁ לְאוּרָה.

ט. חֵלֶב שֶׁהֵיטִיבּוֹ, וְקָרְבֵי דְגִים שְׁנִמּוּחוּ - נוֹתֵן לְתוֹכָן שְׁמָן כֹּל שֶׁהוּא, וּמְדֻלְּקִין; אָבָל שְׁמָנִין שְׁאִין מְדֻלְּקִין בָּהֶן - אֶפְלוּ עֲרָבָן בְּשִׁמְן מִשְׁמָנִים שְׁמֵן מְדֻלְּקִין בָּהֶן - לֹא יְדֻלְּקִין, מִפְּנֵי שְׁאִין [הַשְּׂמָנִים הָלֵא דְלִיקִים] נִמְשָׁכִין [אַחַר הַשְּׂמָן הַדְּלִיק].

י. אֵין מְדֻלְּקִין בְּעֶטְרָן [פְּסוּלוֹת הַזֶּפֶת], מִפְּנֵי שְׁרִיחוּ רַע - שְׁמָא יִנְיָחוּ וְיִצָּא, וְחֻזְקָה עָלָיו לִישֵׁב לְאוּר הַגֵּר. וְלֹא בְּצָרִי [שְׂרַף עֵץ], מִפְּנֵי שְׁרִיחוּ טוֹב - שְׁמָא יִקַּח מִמֶּנּוּ מִן הַגֵּר; וְעוֹד, מִפְּנֵי שֶׁהוּא עָף [בְּאוֹיֵר וְיִכּוֹל לַגְרוּם דְּלִיקָה]. וְלֹא בְּגַפְט לְכֹן, וְאֶפְלוּ בַחֲל - מִפְּנֵי שֶׁהוּא עָף, וְיִבּוֹא לִידֵי סְכָנָה.

יא. מִתֵּר לְהַדְּלִיק לְכַתְּחֵלָה בְּשֶׁאֵר שְׁמָנִים - בְּגוֹן שְׁמָן צָנוּן, וְשִׁמְשָׁמִין, וְלֶפֶת, וְכֹל פִּיּוּצָא בָּהֶן; אֵין אֲסוּר אֶלָּא אֵלוּ שְׁמָנוּ חֲכָמִים בְּלִבָּד.

יב. לֹא יִתֵּן אֲדָם כְּלֵי מַגְנָב מֵלֵא שְׁמָן עַל פִּי הַגֵּר, בְּשִׁבִיל שִׁיחָא מִנְטָף, וְלֹא יִמְלֵא קַעְרָה שְׁמָן וְיִתְנַנֶּה בְּצַד הַגֵּר וְיִתֵּן רֹאשׁ הַפְּתִילָה לְתוֹכָהּ, בְּשִׁבִיל שִׁתְּהָא שׁוֹאֲבָת - גְּזֵרָה, שְׁמָא יִקַּח מִן הַשְּׁמָן שְׁבִפְלֵי, שֶׁהָרִי לֹא נִמְאָס בְּגֵר, וְאֲסוּר לְהִנּוֹת בְּשֶׁבֶת מִן הַשְּׁמָן שֶׁהִדְּלַק בּוֹ, וְאֶפְלוּ כַּתְּהָא הַגֵּר, וְאֶפְלוּ נִטָּף מִן הַגֵּר - מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְקַצֵּה מִחֲמַת אֲסוּר [מִיּוֹעַד וּמִיּוֹחַד לְמִלְאכַת אִיסוּר]. וְאֵם חֲבֵר הַכְּלֵי שִׁישׁ בּוֹ הַשְּׁמָן אֵל הַגֵּר בְּסִיד וּבְחֲרָשִׁית וְכִיּוּצָא בָּהֶן - מִתֵּר.

יג. אֵין נוֹתְנִין כְּלֵי תַחַת הַגֵּר לְקַבֵּל בּוֹ שְׁמָן בְּשֶׁבֶת, שֶׁהָרִי מְבַטֵּל הַכְּלֵי מִהֲכַנּוּ [מִמָּה שֶׁהִיא מוֹכֵן לְהַעֲשׂוֹת בּוֹ]; וְאֵם נִתְּנוּ מִכְּעוֹד יוֹם, מִתֵּר. וְנוֹתְנִין כְּלֵי תַחַת הַגֵּר בְּשֶׁבֶת לְקַבֵּל נִיּוּצוֹת [הַמִּינְתוּזִין מִהָאֵשׁ] - מִפְּנֵי שְׁאִין בָּהֶן מִמֵּשׁ, וְהָרִי לֹא בְּטוֹל מִלְטָטְלוּ; וְאֲסוּר לְתֵּן לְתוֹכּוֹ מִיֵּם, וְאֶפְלוּ מִעֲרָב שֶׁבֶת - מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְקָרֵב אֶת כְּפוּי הַנִּיּוּצוֹת.

יד. אֵין פּוֹלִין [בְּדִיקַת בַּגַּד מְכִינִים] לְאוּר הַגֵּר, וְלֹא קוֹרִין לְאוּר הַגֵּר, וְאֶפְלוּ גְבוּהָ שְׁתֵּי קוֹמוֹת; וְאֶפְלוּ עֲשָׂרָה בְּתִים זֶה עַל גֵּב זֶה, וְהַגֵּר בְּעֵלְיוֹנָה - לֹא יִקְרָא וְלֹא יִפְלֶה לְאוּרוֹ בְּתַחְתּוֹנָה, שְׁמָא יִשְׁכַּח וְיִטָּה. וְאֵם הִיוּ שְׁנַיִם קוֹרִין בְּעֵנָן אֶחָד - מִתֵּרִין לְקָרוֹת לְפָנֵי הַגֵּר; שְׁכָל אֶחָד מֵהֶן מְזַפֵּיר וְחָבְרוּ אִם שָׁכַח; אָבָל לֹא בְּשִׁנֵּי עֲנִינוֹת, שְׁכָל אֶחָד מֵהֶן טְרוּד בְּעֵנָנוּ.

טו. הַתֵּינּוּקוֹת - קוֹרִין לְפָנֵי רֵבֵן לְאוּר הַגֵּר, מִפְּנֵי שֶׁהָרֵב מְשַׁמְרָן; אָבָל הוּא לֹא יִקְרָא, מִפְּנֵי שְׁאִין אֵימְתָן עָלָיו. וְיִשׁ לּוֹ לְרֵאוֹת בְּסַפֵּר לְאוּר הַגֵּר, עַד שִׁירָאָה רֹאשׁ הַפְּרָשָׁה שֶׁהוּא צָרִיף לְהַקְרוֹתָן, וְאַחַר כֵּף נוֹתֵן הַסַּפֵּר בְּיָדוֹ, וְהֵן קוֹרְאִין לְפָנָיו.

טז. כְּלִים הַדּוּמִין זֶה לְזֶה, וְאֵינָן נִכְרִין אֶלָּא בְּעֵינֵי הַרְבֵּה

**יום רביעי**

**הלכות שבת פּרָק ו**

א. אֲסוּר לומר לגוי לעשות לנו מלאכה בשבת - אף על פי שאינו מצוה על השבת, ואף על פי שאמר לו מקדם השבת, ואף על פי שאינו צריך לאותה מלאכה אלא לאחר השבת; ודבר זה - אסורו מדברי סופרים, כדי שלא תהיה שבת קלה בעיניהן, ויבואו לעשות בעצמן.

ב. גוי שעשה מלאכה מעצמו בשבת - אם בשביל ישראל עשה אותה - אסור להנות באותה מלאכה עד מוצאי שבת, וימתין בכדי שתעשה [שיעור זמן שיוכל לעשות המלאכה]; והוא שלא יהא הדבר בפְּרָסָא, עד שיגיע בו רבים שדבר זה בשביל פְּלוּנֵי הוא נעשה בשבת. ואם בשביל עצמו בלבד עשה, מתר להנות בה בשבת.

משום שבות [איסור מדרבנן להרבות השביתה] - מתר לישראל לומר לגוי לעשותו בשבת, והוא שיהיה שם מקצת חלי, או יהיה צריך לדבר צרף הרבה, או מפני מצוה.

י. כיצד? אומר ישראל לגוי לעלות באילן בשבת או לשוט על פני המים, כדי להביא לו שופר, או ספין למילה; או מביא לו מחצר לחצר שאין ביניהן ערוב, מים חמין להרחיץ בהם קטן או [טא] מצטער. וכן כל פיוצא בזה.

יא. הלוקח [קונה] בית בארץ ישראל, מתר לו לומר לגוי לכתב לו השטר בשבת - שאמירה לגוי אסורה מדברי סופרים, ומשום ישוב ארץ ישראל לא גזרו בדבר זה. וכן הלוקח מהן בית בסוריא, שסוריא בארץ ישראל לדבר זה. יב. פוסק [מסכת] אדם עם הגוי על המלאכה וקוצץ [קוצב] דמים, והגוי עושה לעצמו; ואף על פי שהוא עושה בשבת, מתר. וכן השוכר את הגוי לימים הרבה - מתר, אף על פי שהוא עושה בשבת. כיצד? כגון ששכר הגוי לשנה או לשנים, שיכתב לו [ספר] או שיארג לו [בגד] - הרי זה כותב ואורג בשבת, ומתו, כאלו קצץ עמו שיכתב לו ספר או שיארג לו בגד, שהוא עושה בכל עת שיורגה. והוא שלא יחשב [יחשבון] עמו יום יום.

יג. במה דברים אמורים? בצנועה, שאין הכל מפירין שזו המלאכה הנעשית בשבת של ישראל היא; אבל אם היתה ידועה ונגלויה ומפורסמת - אסורה; שהרואה את הגוי עושה, אינו יודע שקצץ [קצב דמיו מראש], ואומר שפלוגי שכר הגוי לעשות לו בשבת.

יד. לפיכך, הפוסק עם הגוי לבנות לו חצר, או פתול, או לקצר את שדהו, או ששכרו שנה או שנים לבנות לו חצר, או לטע לו פרום - אם היתה המלאכה במדינה [בעיר], או בתוף התחום [אלפריים אמה] - אסור לו להניחו לעשות בשבת, מפני הרואים שאינם יודעים שפוסק; ואם היתה המלאכה חוץ לתחום - מתר, שאין שם ישראל שייראה את הפועלין כשהן עושין בשבת.

טו. וכן מתר לאדם להשכיר פרמו או שדהו לגוי, אף על פי שהוא זורען ונוטען בשבת; שהרואה יודע ששכורין הן, או באריסות ירד להן [לעבוד תמורת יבול]. ודבר ששם ישראל בעליו קרוי עליו, ואין דרוף רב אנשי אותו המקום להשכירו או לתנו באריסות - אסור להשכירו לגוי; מפני שהגוי עושה באותו המקום מלאכה בשבת, והוא נקרא על שם הישראלי בעליו.

טז. מתר להשאל כלים ולהשפירן לגוי, ואף על פי שהוא עושה בהן מלאכה בשבת - מפני שאין אנו מצויים על שביתת הכלים; אבל בהמתו ועבדו [של יהודי] - אסור, מפני שאנו מצויין על שביתת בהמה ועבד.

יז. המשפתח עם הגוי במלאכה, או בסחורה, או בתנות - אם התנו בתחלה שיהיה שכר השבת לגוי לבדו אם מעט ואם הרבה, ושכר יום אחר כנגד יום השבת לישראל לבדו - מתר. ואם לא התנו מבתחלה - כשיבואו לחלק,

ג. כיצד? גוי שהדליק את הנר, משתמש לאורו ישראל; ואם בשביל ישראל, אסור. עשה כבש לירד בו מן הספינה, ירד אחריו ישראל; ואם בשביל ישראל, אסור. מלא מים להשקות בהמתו, משקה אחריו ישראל; לקט עשבים להאכיל לבהמתו, מניח ישראל בהמתו לאכל מהן; והוא, שלא יהא אותו הגוי מכיר לאותו ישראל - שמא ירבה במלאכתו בשבילו, ונמצא עושה בשביל ישראל. וכן כל דבר שאפשר להרבות בו - לא יהנה בו בשבת, אלא אם כן אינו מכירו.

ד. אבל דבר שאין בו להרבות ולמעט, כגון יר וכבש - הואיל ועושה בשביל עצמו, ונהנה אחריו ישראל בשבת, ואף על פי שהוא מכירו. גר הדלוק במסכה בשבת - אם רב ישראל, אסור להשתמש לאורה; שהמדליק, על דעת הרב מדליק. ואם רב גוים, מתר להשתמש לאורה. מחצה למחצה, אסור. נפלה דלקה בשבת, וכא גוי לכבות - אין אומרין לו 'בפה' ו'אל תבכה', מפני שאין שבידתו עלינו; וכן כל פיוצא בזה.

ה. מת [יהודי] שיעשו לו גוים ארון, ויפרו לו קבר בשבת, או הביאו לו חלילין לספד בהן - אם בצנועה - ימתין בכדי שיעשו למוצאי שבת, ויקבר בו. ואם היה הקבר בסרטא [רחוב] גדולה, ויהארון על גביו, וכל העוברין והשביין אומרים שנה שהגוים עושין עכשו בשבת, לפלוני הוא - הרי זה לא יקבר בו אותו ישראל עולמית, מפני שהוא בפרהסיא. ומתו לקבר בו ישראל אחר - והוא, שימתין בכדי שיעשה. וכן כל פיוצא בזה. ו. גוי שהביא חלילין בשבת למת - אף על פי שהביאן מצד החומה - ימתין למוצאי שבת בכדי שיבואו ממקום קרוב, ואחר כך יספדו בהן; שמא בלילה הביאום ממקום אחר עד החומה, ובבקר נכנסו בהן. ואם ידע בודאי שממקום פלוני הביאום בשבת, ימתין כדי שיבואו מאותו מקום אחר השבת - והוא שלא יהיה הדבר בפרהסיא גדולה, כמו שאמרנו.

ז. עיר שישאל גוים דרין בתוכה, והיתה בה מרחץ המרחצת בשבת - אם רב גוים, מתר לרחץ בה למוצאי שבת מיד; ואם רב ישראל, ימתין בכדי שיחמו חמין; שבשביל הרב הוחמו. מחצה למחצה, ימתין בכדי שיחמו חמין. וכן כל פיוצא בזה.

ח. ישראל שאמר לגוי לעשות לו מלאכה זו בשבת - אף על פי שעבר ומכין אותו מפת מרדות [מלקות מדרבנן] - מתר לו להנות באותה מלאכה לערב [במוצ"ש], אחר שימתין בכדי שתעשה. ולא אסרו בכל מקום עד שימתין בכדי שיעשו, אלא מפני דבר זה, שאם תאמר יהא מתו מיד - שמא יאמר לגוי לעשות לו, וימצא הדבר מוכן מיד; וכיון שאסרו עד שימתין בכדי שיעשו, לא יאמר לגוי לעשות לו, שהרי אינו משתפר [מרויח] כלום, מפני שהוא מתעכב לערב בכדי שיעשה דבר זה שנעשה בשבת.

ט. דבר שאינו מלאכה, ואין אסור לעשותו בשבת אלא

במזיד, למוצאי שבת יאכל לאחרים; אכל לו, לא יאכל עולמית. ואם בשל בשגגה - למוצאי שבת יאכל בין הוא בין אחרים מיד. וכן כל פיוצא בזה.

**כד.** פרות שיצאו חוץ לתחום וחוץ - בשוגג, יאכלו בשבת, שהרי לא נעשה בגופן מעשה, ולא נשתנו; במזיד, לא יאכלו עד מוצאי שבת.

**כה.** השוכר את הפועל לשמר לו את הפרה ואת התינוק, לא יתן לו שכרו של שבת - לפיכך אין אחריות (הפרה והתינוק ב-) שבת עליו; ואם היה השכיר שכיר שבת (שבוע) או שכיר שנה, נותן לו שכרו משלם - לפיכך אחריות שבת עליו. ולא יאמר לו: 'תן לי שכרי של שבת', אלא אומר לו: 'תן לי שכרי של שנה', או 'של עשרה ימים'.

**יום חמישי**

**הלכות שבת פּרָק ז**

**א.** מלאכות שחייבין עליהן סקילה וקרת במזיד, או קרבן חטאת בשגגה - מהן [אלו שהיו במלאכת המשכן] אבות [ראשי קבוצות], ומהן תולדות [הדומות לאבות]; ומגזין כל אבות מלאכות - אךבעים חסר אחת. ואלו הן: התרישה, והזריעה, והקצירה, והעמור [איסור תבואה], והדישה [הפרדת קליפה בגידולי הקרקע], והזריה [זריקה לסילוק הפסולת], והברייה, והשחינה, וההרקדה [בנפה], והלישה, והאפיה, והגזיזה, והלבון [ניקוי הצמר], והנפוץ [סירוק וניעור הצמר], והצביעה, והטויה, ועשיית הנירין [פריסת חוטי השתי], והנסכת המסכה [העמדת מסרק האריגה], והאריגה, והבציעה [התרת אריג], והקשירה, וההתרה, והתפירה, והקריעה, והבנין, והסתירה, וההפיה בפטיש [=כל מעשה של גמר מלאכה], והצידה, והשחיטה, וההפשטה [עור מבעל חי], וההעבדה [עיבוד עורות], ומחיקת [החלקת] העור, וחתוכו, והפתיכה, והמחיקה, והשרטוט, וההכערה, והכפוי, וההוצאה מרשות לרשות.

**ב.** כל אלו המלאכות וכל שהיא מענינן [הדומה להם], הן הנקראין 'אבות מלאכות'. ביצד הוא ענינן? אחד החורש, או החופר, או העושה חריץ - הרי זה אב מלאכה; שכל אחת ואחת מהן - תפירה בקרקע, וענין אחד הוא.

**ג.** וכן אחד הזורע זרעים, או הנוטע אילנות, או המכריז אילנות [מכופף ענף ומכסהו באדמה], או המרכיב [אילן באילן], או הזומר - כל אלו אב אחד הן מאבות מלאכות, וענין אחד הוא; שכל אחת מהן - לצמח דבר הוא מתפון.

**ד.** וכן אחד הקוצר תבואה או קטנית, או הנוצר ענבים, או הגודר תמרים, או המוסק זיתים, או האורה [קוטף] תאנים - כל אלו אב מלאכה אחת הן; שכל אחת מהן - לעקר דבר מגדוליו מתפון. ועל דרך זו, שאר האבות.

**ה.** התולדה, היא המלאכה הדומה לאב מאלו האבות. ביצד? המחתף את הירק מעט מעט [דק דק] לבשלו, הרי זה חיב - שזו המלאכה תולדת טחינה, שהטוחין לוקח גוף אחד ומחלקו לגופים הרבה; וכל העושה דבר הדומה

נוטל הגוי שֶכֶר השבתות פֶּלֶן לְבִדּוֹ, וְהִשָּׂאָר חוֹלְקִין אוֹתוֹ; וְאֵינּוּ מוֹצִיא לּוֹ כְּלוּם כְּגֹדֵד יוֹם הַשַּׁבָּת, אֲלָא אִם בֶּן הַתְּנָה בַּתְּחִלָּה. וְכֵן אִם קָבְלוּ עָלֶיהָ בְּשִׁתְּפוּת, דִּין אֶחָד הוּא.

**יח.** ואם לא התנו, ובא לחלק השכר, ולא היה שֶכֶר שבת ידוע - יראה לי שהגוי נוטל לבידו שביע השכר, והשאר חולקין. הנותן מעות לגוי להעסק בהן [לעשות בהם עסק] - אף על פי שהגוי נושא ונותן בשבת, חולק עמו שֶכֶר בְּשָׁנָה; וְכֵן הוֹרֵי כָּל הַגְּאוּנִים.

**יט.** לא יתן אדם בערב שבת פלים לאמן גוי לעשותו, אף על פי שפסק עמו [מראש] - אלא בכדי [- שיעור זמן] שיצא בהן [הגוי] מביתו [של היהודי] קדם שהשכה; וכן לא ימכר אדם חפצו לגוי, ולא ישאלנו, ולא ילנו, ולא ימשכנו, ולא יתן לו במתנה - אלא בכדי שיצא באותו חפץ מפתח ביתו, קדם השבת; שכל זמן שהוא בביתו, אין אדם יודע אימתי נתן לו, וכשיצא הגוי מביתו בשבת ונחפץ ישראל בידו, יראה כמי שהלוהו לגוי או משכנו או פסק עמו או מכר לו בשבת.

**כ.** הנותן אגרת לגוי להוליכה לעיר אחרת - אם קצץ עמו [מראש] שֶכֶר הוֹלְכָה - מתר, ואפלו נתנה לו ערב שבת עם השכה; והוא שיצא בה מפתח ביתו קדם השבת. ואם לא קצץ - אם יש במדינה אדם קבוע שהוא מקבץ האגרות ושולח אותן לכל מדינה ומדינה עם שלוחיו, מתר לתן לגוי האגרת; והוא שיהיה שהות ביום כדי שיגיע לבית הסמוך לחומה קדם השבת - שמה זה שמקבץ האגרות ושולחן, ביתו סמוך לחומה הוא. ואם אין שם אדם קבוע לכה, אלא הגוי שנותנין לו האגרות, הוא שמוליכה לעיר אחרת - אסור לשלח ביד גוי האגרת לעולם, אלא אם כן קצץ לו דמים.

**כא.** גוי שהביא חפציו בשבת, והכניסן לבית ישראל - מתר; ואפלו אמר לו: 'הניחן בנזית זו', הרי זה מתר. ומגזינין את הגוי בשבת, ונותנין לפניו מזונות לאכלן; ואם נטלן ויצא - אין נזקקין לו, מפני שאין שביחתו עלינו. וכן נותנין מזונות לפני הבלב בחצר; ואם נטלן ויצא, אין נזקקין לו.

**כב.** מי שהיה בא בדרך, וקדש עליו היום, והיו עמו מעות - נותן פיסו לנכרי להוליכו לו, ולמוצאי שבת לזקחו ממנו. ואף על פי שלא נתן לו שֶכֶר על זה, ואף על פי שנתנו לו משחשכה - מתר; מפני שאדם בהול על ממונו, ואי אפשר שישליכו; ואם לא תתיר לו דבר זה שאין אסורו אלא מדברי סופרים - יבוא להביאו בידו, ועובר על מלאכה של תורה. במה דברים אמורים? בכיסו; אכל מציאה, לא יתן לנכרי, אלא מוליכה פחות פחות מארבע אמות.

**כג.** ישראל שעשה מלאכה בשבת - אם עבר ועשה בידון, אסור לו להנות באותה מלאכה לעולם; ושאר ישראל, מתר להם להנות בה למוצאי שבת מיד, שנאמר: "ושמרתם את השבת, כי קדש הוא" - היא קדש, ואין מעשיה קדש [- אסורין]. ביצד? ישראל שבשל בשבת

[מיו עשב] שְׁעֵלָה בְּסֵנָה, וְעֹשִׁים שְׂצֻמְחוּ עַל גֵּב הַחִבִּית - התולש מֶהֶן, חֵיב; שְׁנָה הוא מקום גדולו. אָבֵל התולש מעצין שאינו נקוב - פֶּטוּר, מפני שאין זה מקום גדולו. וְעֹצֵץ נָקוּב בְּכָדִי שָׂרֵשׁ קֶטֶן, הָרִי הוא פְּאָרֶץ; וְהַתּוֹלֵשׁ מִמֶּנּוּ, חֵיב.

ד. כֵּל זָרַע שֶׁקְּצִירָתוֹ מִצְמַחַת אוֹתוֹ וּמְגַדְלָתוֹ, כְּגוֹן אֶסְפֶּסְתָּא [חציר] וְסִלְקָא [סלק] - הַקּוֹצְרוֹ בְּשִׁנְיָה, חֵיב שְׂתִי חֲטָאוֹת: אַחַת מִפְּנֵי שֶׁהוּא קוֹצֵר, וְאַחַת מִפְּנֵי שֶׁהוּא נוֹטֵעַ. וְכֵן הַזּוֹמֵר, וְהוּא צָרִיף לְעֵצִים - חֵיב מִשּׁוּם קוֹצֵר, וּמִשּׁוּם נוֹטֵעַ. גְּבִישׁוּשִׁית שֶׁל עֶפֶר שְׁעָלוּ בָּהּ עֹשִׁים - הַגְּבִיחָה מֵעַל הָאָרֶץ וְהַנִּיחָה עַל גְּבִי יְתָדוֹת, חֵיב מִשּׁוּם תּוֹלֵשׁ; הַנִּיחָה עַל גְּבִי יְתָדוֹת וְהַנִּיחָה עַל הָאָרֶץ, חֵיב מִשּׁוּם זֹרֵעַ. תְּאֵנִים שֶׁיִּבְשׂוּ בְּאֵבִיהֶן [בעודו על העץ], וְכֵן אֵילָן שֶׁיִּבְשׂוּ פְּרוֹתָיו בּוֹ - הַתּוֹלֵשׁ מֶהֶן בְּשִׁבְתָּ חֵיב, אֵף עַל פִּי שֶׁהֵן כְּעֹקְרוֹיִן לְעֵנָן [קבלת] טְמֵאָה.

ה. הַתּוֹלֵשׁ עֲלֻשִׁים [מיו צמח], וְהַמְזַרְדֵּן וְזָרְדִין [ענפים לחים] - אִם לְאֲכִילָה, שְׁעוּרוֹ כְּגִרּוֹגְרָת; וְאִם לְבַהֲמָה, שְׁעוּרוֹ כְּמֵלֵא פִי גָדִי; וְאִם לְהִסְקָה, שְׁעוּרוֹ כְּדִי לְבִשְׁל בִּיצָה. הַמְעַמֵּר [אוס] אֲקָלִין, שְׁעוּרוֹ כְּגִרּוֹגְרָת; וְאִם עֵמֵר לְבַהֲמָה, שְׁעוּרוֹ כְּמֵלֵא פִי גָדִי; וְאִם לְהִסְקָה, שְׁעוּרוֹ כְּדִי לְבִשְׁל בִּיצָה. וּבִיצָה הָאֲמוּרָה בְּכָל מְקוֹם, הִיא בִּיצָה בִּינוּנִית שֶׁל תְּרַנְגוּלִין; וְכָל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר 'כְּדִי לְבִשְׁל בִּיצָה', הוּא כְּדִי לְבִשְׁל כְּגִרּוֹגְרָת מִבִּיצָה; וְגִרּוֹגְרָת, אֶחָד מְשֻׁלְשָׁה בְּבִיצָה. וְאֵין עֵמֹר, אֲלָא בְּגִדּוּלֵי קֶרְקַע.

ו. הַמְקַבֵּץ דְּבִלָּה [תאנים יבשות] וְעֵשָׂה מִמֶּנָּה עֵגוּל [גוש], או שְׁנֵקֵב תְּאֵנִים וְהַכְּנִיס הַחֶבֶל בָּהֶן עַד שֶׁנֶּחְמַקְבְּצוּ גּוּף אֶחָד - הָרִי זֶה תּוֹלְדֵת מְעַמֵּר, וְחֵיב. וְכֵן כֹּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

ז. הַדָּשׁ [מפריד קליפת גידולי קרקע] כְּגִרּוֹגְרָת, חֵיב; וְאֵין דִּישָׁה, אֲלָא בְּגִדּוּלֵי קֶרְקַע. וְהַמְפָּרֵק [דגו משבלין], הָרִי הוּא תּוֹלְדֵת הַדָּשׁ. הַחוֹבֵל אֶת הַבְּהֵמָה - חֵיב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְפָרֵק. וְכֵן הַחוֹבֵל בְּחֵי שֵׁשׁ לוֹ עוֹר, חֵיב מִשּׁוּם מְפָרֵק - וְהוּא, שְׂיֵהֵה צָרִיף לְדָם שֶׁיֵּצֵא מִן הַחֲבוּרָה; אָבֵל אִם נִתְפַּנֵּן לְהִזִּיק בְּלֶבֶד - פֶּטוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְקַלְקֵל. וְאֵינוֹ חֵיב, עַד שֶׁיֵּהֵה בְּדָם אוֹ בְּחֵלֶב שֶׁהוּצִיא, כְּגִרּוֹגְרָת.

ח. בְּמָה דְּכָרִים אֲמוּרִים? בְּחוֹבֵל בְּבַהֲמָה וְחֵה וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן. אָבֵל הַחוֹבֵל בְּחֶבְרוֹ - אֵף עַל פִּי שֶׁנִּתְפַּנֵּן לְהִזִּיק - חֵיב, מִפְּנֵי נַחַת רֹחוֹ; שֶׁהָרִי נִתְקַרְרָה [נתיישבה] דַּעַתוֹ וְשִׁכְחָה חֲמָתוֹ, וְהָרִי הוּא כְּמִתְקַן; וְאֵף עַל פִּי שֶׁאֵינוֹ צָרִיף לְדָם שֶׁהוּצִיא מִמֶּנּוּ, חֵיב.

ט. שְׂמוּנָה שֶׁרָצִים הָאֲמוּרִים בְּתוֹרָה, הֵן שֵׁשׁ לֶהֶן עוֹרוֹת [שנוקם בלתי הפיר] לְעֵנָן [לדיני] שְׁבֵת כְּמוֹ תִּיָּה וְבַהֲמָה וְעוֹף. אָבֵל שָׂרָר שֶׁקְּצִים וְרִמְשִׁים, אֵין לֶהֶן עוֹר; לְפִיכָף, הַחוֹבֵל בָּהֶן - פֶּטוּר. וְאֶחָד הַחוֹבֵל בְּבַהֲמָה חֵה וְעוֹף, אוּ שְׂנַצֵּר בְּשְׂמוּנָה שֶׁרָצִים, וְעֵשָׂה חֲבוּרָה וְיָצָא דָם, אוּ שְׂנַצֵּר [נאסר] דָּם [תחת העור] אֵף עַל פִּי שֶׁלֹּא יָצָא - חֵיב.

י. הַסּוֹחֵט אֶת הַפְּרוֹת, חֵיב מִשּׁוּם מְפָרֵק; וְאֵינוֹ חֵיב, עַד שֶׁיֵּהֵה בְּמִשְׁקִין שֶׁסָּחַט כְּגִרּוֹגְרָת. וְאֵין חֵיבִים מִן הַתּוֹרָה, אֲלָא עַל דְּרִיכַת זִיתִים [סחיטת] וְעֹנְבִים בְּלֶבֶד. וּמִתָּר לְסַחֵט

לְזָה, הָרִי זֶה תּוֹלְדֵת טוֹחֵן. וְכֵן הַלּוֹקֵחַ לְשׁוֹן שֶׁל מִתְכַּת, וְשָׁף [שייף] אוֹתוֹ כְּדִי לְקַח מְעַפְרוֹ כְּדָרְךָ שְׁעוֹשִׂין צוֹרְפֵי הַזָּהָב - הָרִי זֶה תּוֹלְדֵת טְחִינָה.

ו. וְכֵן הַלּוֹקֵחַ חֵלֶב, וְנָתַן בּוֹ קֶבֶה כְּדִי לְחַבְצוֹ [לעשותו חמאה] - הָרִי זֶה חֵיב מִשּׁוּם תּוֹלְדֵת בּוֹרֵר, שֶׁהָרִי הַפְּרִישׁ הַקּוֹס [החמוץ] מִן הַחֵלֶב; וְאִם גִּבְנוֹ וְעִשְׂהוּ גְבִינָה, חֵיב מִשּׁוּם בּוֹנֵה - שֶׁכָּל הַמְקַבֵּץ חֵלֶק אֶל חֵלֶק וְדִבֵּק הַכֹּל עַד שֶׁיַּעֲשׂוּ גּוּף אֶחָד, הָרִי זֶה דוּמָה לְבִנְיָן. וְכֵן לְכָל מְלֹאכָה וּמְלֹאכָה מֵאֵלוֹ הָאֲבוֹת, יֵשׁ לָהֶן תּוֹלְדוֹת עַל דָּרְךָ זֶה שֶׁאֲמָרְנוּ; וּמִגּוּף הַמְּלֹאכָה הַנַּעֲשִׂית בְּשִׁבְתָּ, תִּדַּע מַעֲיֵן אֵיזָה אָב הִיא, וְתוֹלְדֵת אֵיזָה אָב הִיא.

ז. אֶחָד הָעוֹשֶׂה אָב מֵאֲבוֹת מְלֹאכוֹת, אוּ תּוֹלְדָה מִן הַתּוֹלְדוֹת - כְּמִזִּיד, חֵיב פְּרֵת, וְאִם בָּאוּ עֲדִים, נִסְקָל; כְּשׁוֹגֵג, חֵיב חֲטָאת קְבוּעָה [בין עני בין עשיר חייב בקרבן בהמה]. אִם כֵּן, מָה הַפְּרֵשׁ יֵשׁ בֵּין הָאֲבוֹת וְהַתּוֹלְדוֹת? אֵין בִּינֵיהֶן הַפְּרֵשׁ, אֲלָא לְעֵנָן הַקְּרָבָן בְּלֶבֶד - שֶׁהָעוֹשֶׂה בְּשׁוֹגֵג - אִם עֵשָׂה אֲבוֹת הַרְבֵּה בְּהֶעֱלֵם [בשוגג] אֶחָד, חֵיב חֲטָאת עַל כָּל אָב וְאָב; וְאִם עֵשָׂה אָב וְתוֹלְדוֹתָיו בְּהֶעֱלֵם אֶחָד, אֵינוֹ חֵיב אֲלָא חֲטָאת אַחַת.

ח. כִּיצַד? הָרִי שֶׁתָּרַשׁ, וְזָרַע, וְקָצֵר בְּשִׁבְתָּ בְּהֶעֱלֵם אֶחָד - חֵיב שֶׁלֵּשׁ חֲטָאוֹת; וְאִפְלוּ עֵשָׂה הָאֲרֻבָּעִים חֶסֶר אַחַת בְּשִׁנְיָה, כְּגוֹן שֶׁשִׁכַּח שְׂאֵלוֹ הַמְּלֹאכוֹת אֲסוּרוֹת לְעֵשׂוֹת בְּשִׁבְתָּ - חֵיב עַל כָּל מְלֹאכָה וּמְלֹאכָה חֲטָאת אַחַת. אָבֵל אִם טָחַן, וְחִתָּף הֶרֶק, וְשָׁף לְשׁוֹן שֶׁל מִתְכַּת בְּהֶעֱלֵם אֶחָד - אֵינוֹ חֵיב אֲלָא חֲטָאת אַחַת, שֶׁהָרִי לֹא עֵשָׂה אֲלָא אָב אֶחָד וְתוֹלְדוֹתָיו. וְכֵן כֹּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

ט. הָעוֹשֶׂה מְלֹאכוֹת הַרְבֵּה מַעֲיֵן מְלֹאכָה אַחַת בְּהֶעֱלֵם אֶחָד, אֵינוֹ חֵיב אֲלָא חֲטָאת אַחַת. כִּיצַד? הָרִי שֶׁזָּרַע, וְנָטַע, וְהִכְרִיף, וְהִרְפִּיב, וְנָמַר בְּהֶעֱלֵם אֶחָד - אֵינוֹ חֵיב אֲלָא חֲטָאת אַחַת, שֶׁכָּלֵן אָב אֶחָד הֵן. וְכֵן כֹּל פִּיּוּצָא בְּזָה.

### יום שישי

## הלכות שבת פרק ח

א. הַחוֹרֵשׁ כֹּל שֶׁהוּא, חֵיב. הַמְנַכֵּשׁ [עוקר עשבים שוטים] כְּעֹקְרֵי [סמוך לשורש] הָאֵילָנוֹת, וְהַמְקַרְסֵם [כורת] עֹשִׁים, אוּ הַמְזַרְדֵּן [חותך] אֶת הַשְּׂרִיגִים [של הגפן], כְּדִי לְפִתּוֹת הַקְּרַקַּע - הָרִי זֶה תּוֹלְדֵת חוֹרֵשׁ; וּמִשִּׁיעֵשָׂה כֹּל שֶׁהוּא, חֵיב. וְכֵן הַמְשֻׁנֶה פְּנֵי הַשְּׂדֵה - כְּגוֹן שֶׁהִשְׁפִּיל הַתַּל וְרָדְדוֹ [השווהו לפני הקרקע], אוּ מֵלֵא הִגִּיא [גומא] - חֵיב מִשּׁוּם חוֹרֵשׁ; וְשִׁעוּרָן, כֹּל שֶׁהוּא. וְכֵן כֹּל הַמְשֻׁנֶה גְּמוֹת, שְׁעוּרָן כֹּל שֶׁהוּא.

ב. הַזּוֹרֵעַ כֹּל שֶׁהוּא, חֵיב. הַזּוֹמֵר אֶת הָאֵילָן כְּדִי שִׁיְצַמַּח - הָרִי זֶה מַעֲיֵן זֹרֵעַ. אָבֵל הַמְשַׁקֵּה צְמַחִין וְאֵילָנוֹת בְּשִׁבְתָּ - הָרִי זֶה תּוֹלְדֵת זֹרֵעַ, וְחֵיב כְּכֹל שֶׁהוּא; וְכֵן הַשּׂוֹרֵה חֲטִיץ וְשִׁעוּרִין וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן בְּמֵים - הָרִי זֶה תּוֹלְדֵת זֹרֵעַ, וְחֵיב. ג. הַקּוֹצֵר כְּגִרּוֹגְרָת [- כשליש ביצה], חֵיב. וְהַתּוֹלֵשׁ, תּוֹלְדֵת קוֹצֵר הוּא; וְכָל הָעוֹקֵר דְּכָר מְגִדּוּלִיו, חֵיב מִשּׁוּם קוֹצֵר. לְפִיכָף, צָרוּר [רגב אדמה] שְׁעָלוּ בּוֹ עֹשִׁים, וְכִשּׁוֹת

**שבת קודש**

**הלכות שבת פרק ט**

**א.** האופה כגרוגרת [כשליש ביצה], חייב. אחד האופה את הפת, או המבשל את המאכל או את הספגנין [צבע], או המתחמם את המים - הכל מעין [ענין] אחד הוא. שעור המתחמם את המים, כדי לרחץ בהן אבר קטן; ושעור מבשל ספגנין, כדי שיהיו ראויין לדבר שמבשלין אותן לו.

**ב.** הנותן ביצה בצד המחם [דוד] בשביל שתתגלגל [תחבשל מעט], ונתגלגלה - חייב; שהמבשל בתולדת האור, כמבשל באור עצמה. וכן המדיח בחמין [דג] מליח הישן [שנמלח לפני שנה], או קוליס האספגון והוא דג דק ורף ביותר - הרי זה חייב; שהדחתן בחמין, זה הוא גמר בשולן. וכן כל פיוצא בהן.

**ג.** המפיקע [שובר] את הביצה בכגד חס, או בחול ובאבק דרכים שהן חמין מפני השמש - אף על פי שנוצלת, פטור; שתולדות חמה אינן כתולדות האש, אבל גזרו עליהן מפני תולדות האור. וכן המבשל בחמי טבדיה וכיוצא בהן, פטור. המבשל על האור דבר שהיה מבשל כל צרכו, או דבר שאינו צריך בשול כלל - פטור.

**ד.** אחד נתן את האור, ואחד נתן את העצים, ואחד נתן את הקדרה, ואחד נתן את המים, ואחד נתן את הבשר, ואחד נתן את התבלין, ובא אחד והגיס [ערבב] - כלם חייבים משום מבשל; שכל העושה דבר מצרכי הבשול, הרי זה מבשל. אבל אם שפת [הניח] אחד את הקדרה תחלה, ובא אחר ונתן את המים, ובא אחר ונתן את הבשר, ובא אחר ונתן את התבלין, ובא אחר ונתן את האור, ובא אחר ועצים על האור, ובא אחר והגיס - שנים האחרונים בלבד חייבין משום מבשל.

**ה.** הניח בשר על גבי גחלים - אם נצלה בו כגרוגרת, אפלו בשנים ושלשה מקומות - חייב; לא נצלה בו כגרוגרת, אבל נתבשל פלו חצי בשול - חייב. נתבשל חצי בשול מצד אחד - פטור, עד שיהפך בו ויתבשל חצי בשול משני צדדין. שכח והדביק [הניח] פת בתנור בשבת, ונזכר - מתר לו לרדותה [להוציאה], קדם שתאפה ויבוא לידי מלאכה.

**ו.** המתיר [ממיס] אחד ממני מתכות כל שהוא, או המתחמם את המתכת עד שתעשה גחלת - הרי זה תולדת מבשל. וכן הממסם את הדונג [שעוה], או את החלב, או את הזפת, והכפר [מעין זפת], והגפרית [חומר דליק מעמקי האדמה], וכיוצא בהם - הרי זה תולדת מבשל. וכן המבשל פלי אדמה עד שיעשו חרש, חייב משום מבשל. כללו של דבר: בין שרפה גוף קשה באש, או שהקשה גוף רך - הרי זה חייב משום מבשל.

**ז.** הגוזז צמר או שער - בין מן הבמה בין מן הסיה, בין מן החי בין מן המת, אפלו מן השלח שלהן [עור שנפשט מהם] - חייב. כמה שעורו? כדי לטוות ממנו חוט שארכו כרחב הסיט כפול; וכמה רחב הסיט? [שם מדה]

אשכול של ענבים לתוף האכל, שמשקה הפא לאכל - אכל הוא, ונמצא כמפרק אכל מאכל; אבל אם סחט לכלי שאין בו אכל - הרי זה דורף, וחייב. והחולב לתוף האכל, או היונק בפיו - פטור, ואינו חייב עד שיהלכ לתוף הפלי.

**יא.** הזורה או הבורר כגרוגרת, חייב; והמתבין [עושה חמאה], הרי הוא תולדת הבורר. וכן הממחה [מוציא] שמרים מתוף המשקין - הרי זה תולדת בורר או תולדת מרקד, וחייב; שהזורה והבורר והמרקד, דומין עניניהם זה לזה; ומפני מה מנו אותן בשלשה? מפני שכל מלאכה שהיתה במשקן, מונין אותה בפני עצמה.

**יב.** הבורר אכל מתוף פסלת, או שהיה לפניו שני מיני אכלין וברר מין ממין אחר - בנפה ובכברה [נפה גדולה], חייב; בקגון [צינור המשמש לברירה] ובתמחוי [קערה גדולה], פטור; ואם ברר בידו לאכל לאתרו, מתר.

**יג.** והבורר פסלת מתוף האכל, אפלו בידו - חייב. והבורר תורמוסין [מין קטניות] מתוף פסלת שלהן - חייב, מפני שהפסלת שלהן ממתקת אותן שישלוקו [יתבשלן] עמה, ונמצא כבורר פסלת מתוף אכל, וחייב. הבורר אכל מתוף פסלת בידו להניחו [לאחר זמן], אפלו לבו ביום - נעשה כבורר לאוצר [לאחסון], וחייב. היו לפניו שני מיני אכלין מערבין - בורר אחד מאחד, ומניח לאכל מיד; ואם ברר והניח לאחר זמן, אפלו לבו ביום - כגון שבורר בשחרית לאכל בין הערפים - חייב.

**יד.** המשמר [מסנון] זין או שמן או מים [משמרים], וכן שאר המשקין, במשמרת [מסננת] שלהן - חייב; והוא שישמר כגרוגרת. אבל מסננין זין שאין בו שמרים, או מים צלולין, כסודרין ובכפיפה מצרית [של], כדי שיהא צלול ביותר. ונותנין מים על גבי שמרים [שבמסננת] בשביל שיעצלו [יהיו צלולים ונקיים]. ונותנין ביצה טרופה [מעורבת] למסננת של [גרעיני] תרדל כדי שיעצלו [התחדלו]; ותרדל שלשו מערב שבת - למחר ממחו [עושהו נזול], בין ביד בין בכלי. וכן זין מגתו, כל זמן שהוא תוסס - טורף [מערבב] חבית בשמריה, ונותן לתוף הסודרין; שעדין לא נפרשו השמרים מן הזין יפה יפה, וכל הזין כגוף אחד הוא. וכן התרדל, וכל פיוצא בו.

**טו.** הטוחן כגרוגרת, חייב. וכל השוחק [כותש] תבלין וספגנין במכתשת - הרי זה טוחן, וחייב. המתתף גרק [דק דק] תלוש, הרי זה תולדת טוחן. וכן הנוסר עצים להנות בנסרת שלהן, או ששף [גרד] לשון של מתכת - חייב משישוף כל שהוא; אבל המתתף עצים, אינו חייב עד שידקק [יחתור דק] מהן כדי לבשל כגרוגרת מביצה.

**טז.** והמרקד [מנפה] כגרוגרת, חייב. הלש כגרוגרת, חייב. והמגבל [מערבב] את העפר, הרי זה תולדת לש; וכמה שעורו? כדי לעשות פי [שפת] כור של צורפי זהב. ואין גבול באפר, ולא בחול הגס, ולא במרקסן [קליפות תבואה עבות], ולא בכיוצא בהן. והנותן זרע שמשמין או זרע ששתן וכיוצא בהן במים - חייב משום לש, מפני שהן מתערבין ונתלין [נדבקי] זה בזה.



בזה. וכמה שעורו? כדי לצבוע בו חוט שארכו ארבעה טפחים.

**טו.** הטוה ארף ארבעה טפחים מכל דבר הנטוה, חזב; אחד הטוה את הצמר, או את הפשתן, או את השער, או את הנוצה, או את הגידין, וכן כל פיוצא בהן. העושה את הלכד (בגד עשוי מכבישת צמר ללא אריגה) - הרי זה תולדת טוה, וחזב; והוא, שילכד דבר שאפשר לטוות ממנו ארף ארבעה טפחים בעלבי בינוני.

**טז.** העושה שני בתי גירין (מכניס חוטי השתי למקומם במכשיר האריגה), חזב. העושה נפה, או כברה, או סל, או סבכה (כיסוי לראש), או שפרג מטה בתבלים - הרי זה תולדת עושה גירין; ומשיעשה שני בתים (- שתי וערב) באחד מכל אלו, חזב. וכן כל העושה שני בתים בדבר שעושין אותו בתים בתים כגון אלו, חזב.

**יז.** דרף האורגין, שמותחין החוטין תחלה בארף היריעה וברחבה, ושנים אותין זה מכאן וזה מכאן, ואחד שובט בשבט על החוטין (מפריד ומותח באמצעות מקל) ומתקן אותן זה בצד זה, עד שתעשה פלה שתי בלא ערב. ומתיחת החוטין בדרף האורגין, היא הנסכת המסכה; וזה המותח, נקרא 'מסף'. וכשכופלין אותה ומתחיל להכניס הערב בשתי, נקרא 'אורג'.

**יח.** המסף חזב, והיא מלאכה מאכות מלאכות. והשובט (- מותח) על החוטין עד שיתפרקו (מסבכיהם) ויתקנס, הרי זה תולדת מסף. וכמה שעורן? משיתקן רחב שתי אצבעות. וכן האורג שני חוטין ברחב שתי אצבעות, חזב. בין שארגן בתחלה, בין שהיה מקצת הכגד ארוג וארג על האריג - שעורו שני חוטין; ואם ארג חוט אחד, והשלים (סיים) בו (מלאכת) הכגד - חזב. ארג בשפת היריעה שני חוטין ברחב שלשה בתי גירין - חזב; הא למה זה דומה? לאורג צלצול קטן (- חגורה) ברחב שלשה בתי גירין.

**יט.** המדקדק את החוטין (מפרידם לפני האריגה), והמפרידן בעת האריגה - הרי זה תולדת אורג. וכן הקולע (- קליעה) את הנמיזין (חוטים הבולטים מן הבגד), הרי זה תולדת אורג; ושעורו, משיעשה קליעה בארף שתי אצבעות.

**כ.** הבוצע (חותך) שני חוטין, חזב; ובוצע, הוא המפריד (חותך) את (שארית) האריג (- שבמכונת האריגה). בין שהוציא הערב מן השתי, או שהעביר השתי מעל הערב, הרי זה בוצע וחזב; והוא, שלא יהיה מקלקל, אלא יתפון לתקן, בדרף שעושין אלו שמאחין (תופרים) את הכגדים הקלים ביותר - שבוצעין, ואחר כך מאחין, וחוזרין ואורגין חוטין שבוצעו, עד שיעשו שני הכגדים או שני הקרעים אחד. והסותר את הקליעה לתקן, הרי זה תולדת בוצע; ושעורו, כשעור הבוצע.

כדי למתח מן בהן של יד עד האצבע הראשונה, כשיפתח ביניהן בכל כחו, והוא קרוב לשני שלישי זרת. התולש כגוף מן העורף, הרי זה תולדת גוזז. הטוה את הצמר מן (- על) התי - פטור, שאין דרף גזיזה בקף, ואין דרף נפוץ (סירוק) בקף, ואין דרף טויה בקף.

**ח.** הנוטל צפרניו, או שערו, או שפמו, או זקנו - הרי זה תולדת גוזז, וחזב; והוא, שישל בכלי; אבל אם נטלן בידו, בין לו בין לאחר - פטור. וכן החותף יבלת מגופו, בין ביד בין בכלי - פטור, בין לו בין לאחר. ומתח לחתף יבלת במקדש ביד, אבל לא בכלי; ואם היתה יבשה - חותכה אף בכלי, ועובד (עבודתו, הכהן).

**ט.** הנוטל (גוזז) שערו בכלי, כמה יטל ויהיה חזב? שתי שערות; ואם לקט לבנות מתוך שחרות - אפלו אחת, חזב. צפרן שפרש רבה, וציצין של עור (- קילופי עור) שפרשו רבן (וקרובים להיתלש) - אם פרוש כלפי מעלה, ומצערות אותו - מתח לטל אותן בידו, אבל לא בכלי; ואם נטלן בכלי, פטור. ואם אינן מצערות אותו, אפלו בידו אסור. ואם לא פרוש רבן - אפלו מצערות אותו, אסור לטלן בידו; ואם נטלן בכלי, חזב.

**י.** המלבן (מכבס) את הצמר, או את הפשתן, או את השני (מלבנים אותו לפני צביעתו), וכן כל פיוצא בהן ממה שדרבן להתלבן - חזב. וכמה שעורו? כדי לטוות ממנו חוט אחד, ארכו כמלא רחב הסיט כפול, שהוא ארף ארבעה טפחים.

**יא.** והמכבס בגדים - הרי הוא תולדת המלבן, וחזב. והסוחט את הכגד עד שיוציא המים שבו - הרי זה מכבסו, וחזב; שהסחיטה מצרכי כבוס היא, כמו שההגסה (ערבוב) מצרכי הכשול. ואין סחיטה בשער; והוא הדין לעור, שאין חזבין על סחיטתו.

**יב.** המנפץ (מסרק ומנער) את הצמר, או את הפשתן, או את השני, וכיוצא בהן - חזב. וכמה שעורו? כדי לטוות ממנו חוט אחד, ארכו ארבעה טפחים. והמנפץ את הגידים עד שיעשו כצמר, כדי לטוות אותן - הרי זה תולדת מנפץ, וחזב.

**יג.** הצובע חוט שארכו ארבעה טפחים, או דבר שאפשר לטוות ממנו חוט כזה (- כגון צמר) - חזב. ואין הצובע חזב, עד שיהיה צבע המתקים (בר קיימא); אבל צבע שאינו מתקים כלל, כגון שהעביר סרק (צבע צהוב) או ששר (צבע אדום) על גבי כרזל או נחשת וצבעו - פטור; שהרי אתה מעבירו לשעתו, ואינו צובע כלום; וכל שאין מלאכתו מתקמת בשבת, פטור.

**יד.** העושה עין הצבע (- מראה של צבע) - הרי זה תולדת צובע, וחזב. כיצד? כגון שנתן קלקנתוס לתוף מי עפצא (- מיני דיו), שנעשה הכל שחר; או שנתן איסטוס לתוף מי כרסם (- מיני צבעים), שנעשה הכל ירק; וכן כל פיוצא



## שיעורי רמב"ם ספר המצוות - ה'י"א כסלו ה'תשס"ז

### יום ראשון

#### מצות לא תעשה קנז.

המצוה הקנ"ז — האזהרה שהזהרנו מלעבור על מה שתיכנו עצמנו בדבור, אף-על-פי שהוא בלי שבועה — ואלו הם הנדרים, כגון שיאמר אדם: אם יקרה כף וכו', או אם אעשה כף — פרות העולם אסורין עלי או פרות עיר זו; או איזה מאכל מסים, כגון שאמר: יאסר עלי היין או יאסר עלי החלב או הדגים וכיוצא בזה. וכן אם אמר: הנאת אשתי אסורה עלי וכל-הדומה לזה מן-החייבים שנתבארו דגמותיהם בנדרים — הרי זה חייב לקיים אותו הנדר. וכאה האזהרה מלעבור על אותו הדבור, והוא אמרו יתעלה: "לא יחל דברו ככל-היצא מפיו יעשה" (במדבר ל, א), וקא הפרוש (בספרי שם): "לא יחל דברו" — לא יעשה דבריו חלין, כלומר שייחייב עצמו דבר ולא יקיימו. ולשון גמרא שבועות (כה:), אמרו: קונמות ("קונם עלי" — לשון נדר) — עובר ב"לא יחל דברו". ובספרי (במדבר שם) אמרו: "לא יחל" — מגיד שהוא עובר על 'בל יחל ועל 'בל תאחר', כלומר: שאם נדר קרבן ולא הקריבו ועברו עליו שלשה רגלים — הרי זה חייב משום "לא תאחר" ומשום לא יעשה דבריו חלין. וכן כל-הדומה לקרבן, כגון שגדר לבדק הבית או לצדקה או לבית הכנסת וכיוצא בזה. והעובר ועושה מה-שאסר על עצמו לעשתו — לוקה. וכבר נתבארו דיני מצוה זו בשלמות במסכת נדרים.

### יום שני

#### מצות עשה צה.

המצוה הצ"ה — הצווי שנוצטוינו בהפרת נדרים, כלומר: שהורנו שנתן לנו לרוב באותם הדינים: אף אין הענין, שעל כל-פנים חובה שגפר. והבן שזה בדיוק הענין בכל-פעם שתשמעני מונה דין מן הדינים (מצוות מסוימות כמו טומאה, שומרים ועוד), שאין זה בהכרח צווי לעשות דבר מסים, אלא המצוה היא שאנו מצוים

לרוב בענין ההוא פדין הזה. ואמנם שהפעל והאב מפרים, הרי פרושו הפתוב וקבע את-משפטיו. ובקבלה נמסר שגם החכם יתיר הנדר לכל וכן השבועה, והרמז על כך הוא אמרו: "לא יחל דברו" (שם שם) — "הוא אינו מוחל אכל אחרים מוחלין לו". ובכלל אין ראיה על כך מן הפתוב, וכבר אמרו (חגיגה י): "התר נדרים (מה שאמרו חכמים שהחכם מתיר הנדר) פורחין באויר (אין יותר מאשר מעט רמז במקרא על-כך) ואין להם על מה-ש"סמכו", אלא הקבלה האמתית בלבד. וכבר נתבארו דיני מצוה זו במסכתא המיוחדת לכך, כלומר: מסכת נדרים.

### יום שלישי

#### מצות עשה צה. צב.

#### מצות לא תעשה רט.

#### המצוה הצ"ה נדפסה בשיעור הקודם.

המצוה הצ"ב — הצווי שנוצטוינו הנזיר לגדל שער, והוא אמרו יתעלה: "גדל פרע שער ראשו" (במדבר ו, ה), ולשון המכלתא: "קדוש יהיה — גדול בקדשה, גדל פרע — מצות עשה ומנין בלא-תעשה? תלמוד לומר: תער לא-יעבר על-ראשו". ושם נאמר: "הא מה שיתתי מצות עשה (כלומר, כיון שהכל בכלל לא, מה נשאר כלומר: לצורך מה דרשנו במיוחד מהפסוקים לעבור עליו בעשה?), החופף (ראשו) באדמה (המשירה שער), והנותן סמנין". כלומר: שהנזיר, אם נתן על ראשו סם המשיר את-השער, לא יהא עובר על מצות לא-תעשה, שהרי לא העביר (כלי, שהוא) כעין תער; אבל יהא עובר על מצות עשה, והוא אמרו: "גדל פרע" — וזה לא גדל; והרי לאו הבא מכלל עשה — עשה הוא, לפי הכללים אצלנו. וכבר נתבארו דיני מצוה זו במקומם במסכת נזירות (לט).

המצוה הר"ט — האזהרה שהזהר הנזיר מלגלח, והוא אמרו יתעלה: "תער לא יעבר על-ראשו" (שם). וגם המגלח ראש הנזיר — לוקה, לפי שמגלח כמתגלח. ומשיגלח שצרה

אחת — לוקה. וכבר נתבאר פל-דיני הנזיר במסכתא שחברה לכה.

**יום רביעי**

**מצות לא תעשה רב. רג. דר.**

המצוה הר"ב — האזהרה שהזהר הנזיר מלשתות יין או מיני השכר שיש בעקר תערבתם מי ענבים, והוא אמרו ותעלה: "וכל-משרת ענבים לא ישתה" (במדבר ו, ג). והפליג באזהרה על כן ואמר שאפלו החמיץ היין או השכר שיש בו תערבת יין — אסור לו לשתותו, והוא אמרו: "חמץ יין וחמץ שכר לא ישתה" (שם). ואין לאו זה מצוה בפני עצמה, שאלו אמר: יין לא ישתה וחמץ יין לא ישתה — כי אז היו שתי מצוות; אלא אמר: חמץ יין לא ישתה — הרחקה מן-היין. ונתבאר בגמרא נזירות (לז), שאמרו "משרת ענבים", לאסור טעם (היין, שחדר לתערובת) — בעקר (היין). והראיה שהן מצוה אחת — היא: שאם שתה יין וחמץ — אינו לוקה שתיים, כמו שנתבאר לקמן (לא תעשה רו — שיעור קטו): וכשישתה הנזיר רביעית יין או חמץ — לוקה.

המצוה הר"ג — האזהרה שהזהר הנזיר מלאכול ענבים, והוא אמרו: "וענבים לחים וכו' לא יאכל" (שם), ואם אכל מהם כזית — לוקה.

המצוה הר"ד — האזהרה שהזהר הנזיר מלאכול צמוקים, והוא אמרו: "ויבשים לא יאכל" (שם), ואם אכל מהם כזית — לוקה.

**יום חמישי**

**מצות לא תעשה רה. רו. רח. רז.**

המצוה הר"ה — האזהרה שהזהר הנזיר מלאכול זרע ענבים, והוא אמרו: "מתרצנים ועד-זג לא יאכל" (במדבר ו, ג), ואם אכל מהם כזית — לוקה.

המצוה הר"ו — האזהרה שהזהר הנזיר מלאכול קלפי הענבים, והוא אמרו: "ועד-זג לא יאכל", ואם אכל מהם כזית — לוקה. והראיה שחמשה אלו, כלומר: יין וענבים וצמוקים ותרצן וזג כל-אחד מהם מצוה בפני עצמה היא —

שהוא לוקה על כל-אחד ואחד מהם מלקות אחת. ולשון המשנה (נזיר לד): "חייב על היין בפני עצמו ועל הענבים בפני עצמן ועל הזגין בפני עצמן ועל התרצנים בפני עצמן". ובפרוש אמרו בגמרא נזירות (לח): "אכל ענבים לחים ויבשים תרצנים וזגין וסחט אשכול של ענבים ושתה — לוקה חמש". וכאשר חשבו שם (בגמרא) לקבע שתנא זה תנא ושיר (שהתנא במשנה לא מנה את כל הלאוין שעובר, ושייר עוד) ושהוא חייב מחמת שהוא נזיר, יותר מחמש מלקיות אמרו (בגמרא): והא שיר לאו דלא יחל ולא אמרו: והא שיר חמץ? לפי שאינו חייב על היין ועל החמץ שתיים, כי החמץ לא נאסר אלא מחמת עקרו שהוא היין, כמו שבארנו (לא תעשה צב). וכאלו אמר שעקר אסורו לא נסתלק ממנו בקלקולו. וממה שאתה צריך לדעת, שאסורי נזיר אלו מצטרפין כלן לכזית ולוקה על כזית מכלן.

המצוה הר"ח — האזהרה שהזהר הנזיר מלהטמא באהל המת, והוא אמרו: "ועל נפש מת לא יבא" (שם, ו). ובפרוש אמרו בגמרא (נזיר מב): "קרא מלא דבר הכתוב "לא-יטמא", כשהוא אומר "לא יבא" להזהיר על הטמאה ולהזהיר על הביאה". ושם נתבאר שאם נכנס לאהל המת אחר שנטמא — אינו לוקה אלא אחת; ושאם ארעו לו טמאה וביאה כאחת — חייב שתיים, כגון שונכנס, לאהל שיש שם גוסס וישב שם עד שמת אותו האדם שנמצא שנטמא ויבא באהל המת כאחת. אבל אם נכנס לאהל המת כבר קדמה הטמאה לביאה (כי מיד עם הכנס חלק קטן ממנו, טרם שבא כולו — נטמא), כמו שנתבאר שם לפי הכללים המבארים באהלות.

המצוה הר"ז — האזהרה שהזהר הנזיר מלהטמא למת, והוא אמרו: "לאביו ולאמו וגו' לא-יטמא" (שם, ז). ואם נטמא בטמאת מת, בין בטמאות שמגלח עליהן בין בטמאות שאינו מגלח עליהן — לוקה.

**יום שישי**

**מצות עשה צג. קיד.**

המצוה הצ"ג — הצווי שנוצטה הנזיר בגלוח

כו, ב). וכבר נתבארו דיני מצוה זו במסכת ערכים.

### שבת קודש

#### מצות עשה קטו. קטז. קיז.

המצוה הקט"ו — הצווי שנצטוינו בדין ערכי בהמה טמאה, והוא אמרו: "והעמיד את-הבהמה לפני הלהן והעריך הלהן אותה" (ויקרא כו, יא"ב). וכבר נתבארו דיני מצוה זו בכמה מקומות בתמורה (לב); ומעילה (יב).

המצוה הקט"ז — הצווי שנצטוינו בערכי בתים. והוא אמרו: "ואיש פיי-יקדיש את-ביתו קדש לה' והעריכו הלהן" (שם, יג). וכבר נתבארו דיני מצוה זו במסכת ערכים (לא).

המצוה הקי"ז — הצווי שנצטוינו בערכי שדות, והוא אמרו ותעלה: "ואם משדה אחרתו וגו' (שם, טז); ואם את-שדה מקנתו אשר לא משדה אחרתו וגו'" (שם, כב). וכן בשדה מקנתו "והיה ערפך לפי זרעו וגו'" ובשדה מקנתו "וחשב-לו הלהן את מכסת הערפך". וכבר נתבארו גם דיני מצוה זו כלם בשלמות במסכת ערכים (פרק ז ופרק ח). ואל יחשוב החושב, שארבעת סוגי ערכים אלו יש ביניהם שתוף המחייב שימנו כמצוה אחת — אלא הן ארבע מצות: לכל-אחת מהן דין שאינו באחרת, אבל שם 'ערף' כוללם על דרך שתוף השם. לכן אין למנות מיני הערכים כלם כמצוה אחת, כמו שאין אנו מונים מיני הקרבנות כלם כמצוה אחת (אף ששם "קרבן" משותף לכולם). וזה ברור כשנתבונן.

ראשו והבאת קרבנותיו כחם ימי הנזירות. ולשון ספרא (פרשת מצורע, ויקרא ד, ט): "ש'לשה מגלחין ותגלחתן מצוה: הנזיר והמצרע והלויים". אמנם תגלחת הלויים היתה במדבר ואינה נוהגת לדורות, אך תגלחת נזיר ומצרע נוהגת לדורות. וברור שיש לנזיר שתי תגלחות: תגלחת טמאה, והוא אמרו: "וכי-ימות מת עליו וגו'" (במדבר ו, ט) ותגלחת טהרה, והוא אמרו ותעלה: "כיום מלאת ימי נזרו" (שם), אבל אין למנות שתי תגלחות אלו כשתי מצות, לפי שתגלחת טמאה היא מהלכות מצות נזירות, לפי שמצות עשה שלו היא: שירבה פרע (שיגדל שערו) בקדשה, כמו שבארנו. אחר-כך המשיך הכתוב ופרט ואמר: אם נטמא כמת בימי הנזירות, יגלח ויביא קרבן ואחר-כך ישוב לגדל פרע בקדשה מחדש, כנגד תקופת ימי הנזירות שחייב עצמו בה, כמו שיש למצרע שתי תגלחות והן מצוה אחת, כמו שאבאר במקומו (מצות עשה קיא — שיעור ריא). גם אבאר לקמן את-הטעם שמנינו תגלחת נזיר וקרבנותיו מצוה אחת, ותגלחת מצרע וקרבנותיו שתי מצות. וכבר נתבארו גם דיני מצוה זו, כלומר: תגלחת נזיר, במקומם במסכת נזירות (מה).

המצוה הקי"ד — הצווי שנצטוינו בדין ערכי אדם, והוא: שהאמר 'ערכי עלי' או 'ערף פלוני עלי' — אם הוא זכר נותן כף; ואם היא נקבה נותן כף; וגם לפי הגיל, כמו שאמר הכתוב, ולפי מצב המעריך (כפי הישג ידו), והוא אמרו ותעלה: "איש כי יפלא נדר בערפך נפשות וגו'" (ויקרא

## תורה אור (מבואר) נר חנוכה (פרק ה)

לקונו מתפילותיהן של ישראל מובן, שפעולת מט"ט אינה רק כדי לזכך את אותיות התפלה מגשמיותן וחומריותן, אלא מטרה נעלית יותר, עשיית כתרים לקונו.

[וזהו שממשיך:]

והוא קושר בתרים, שלמעלה מן הראש ומוחין. פעולתו של מט"ט אינה לזכך את האותיות מגשמיותן (שהרי "בהגיען" למט"ט כבר נזדככו) אלא לקשר "כתרים" מן האותיות.

ביאור הענין: "כתר" מורה על אור אין סוף ב"ה שלמעלה מן החכמה, כמו כתר גשמי ששמים אותו על גבי הראש. וכשם שנתבאר לעיל בענין אותיות שבנפש האדם, ששרשן הוא למעלה מן השכל, כך למעלה כביכול, ששורש כ"ב "אותיות" דלמעלה הוא בספירת הכתר שלמעלה מן החכמה והמוחין, "כמ"ש בזהר אינון [כ"ב אותיות עילאין] כתרין עילאין".

[להלן בסוף הפרק יבואר דמ"ש כאן ששורש האותיות הוא מ"כתר" אינו סותר למה שנתבאר לעיל (פרק ד) ששורש האותיות הוא מבחינת "חכמה" ("חי").]

וזהו עומק הענין שמלאך מט"ט קושר כתרים לקונו מתפילותיהן של ישראל, היינו שהוא "מעלה" את האותיות לשרשן ומקורן במדרגת ה"כתר". כלומר:

אותיות ותיבות התפלה - שנתקנו ע"י אנשי כנסת הגדולה כו', ומתפללים מדי יום ביומו באותו נוסח - הלא הן אותיות עליונות (של הקב"ה) ששרשן ב"כתר עליון", אלא שהאדם מתפלל בהן ועל ידן לפי שכלו וכוונתו ורגשי לבבו;

וזהו עבודת מלאך מט"ט, ש"הוא מעלה את האותיות שנזדככו להיות כאותיותיו בשרשן בבחינת כתר" (היינו כפי שאותיות ותיבות התפלה באות ונמשכות ממנו ית').

וע"י זה ממשיך אותיות חדשות.

והצורך בהעלאת האותיות לשרשן ומקורן הראשון בבחינת הכתר, הוא לפי שע"י ממשיכים משם "אותיות חדשות" - היינו גילויים חדשים ב"צורה" חדשה, והרי זהו כל גדר התפילה לפעול גילוי חדש [כפי שהולך ומבאר:]

כי הנה התפלה היא בקשת יהי רצון, שיתהווה בחינת רצון.

תוכן הפרק: עבודת המלאך מט"ט לעשות "כתרים" מתפילותיהן של ישראל, וביאור עוצם כוחן של אותיות התפילה

[על פי היסוד שנתבאר בפרק הקודם, ששרשן של אותיות הוא בנפש עצמה, יבאר בפרק זה את המעלה הנפלאה שמצינו באותיות התפילה:]

ובזה יובן ענין מארז"ל שמט"ט קושר קשרים לקונו מתפילותיהן של ישראל.

רז"ל אמרו שמלאך מט"ט קושר קשרים ("קושר עטרות") מתפילותיהן של ישראל. ויש להבין מהו הדיקו שעושה עטרות וכתרים דוקא להקב"ה? וגם, מדוע יש צורך במלאכים דוקא שהם יעשו את הכתרים להקב"ה, ואין תפלות ישראל נעשות כתרים להקב"ה מצד עצמן.

כי הנה המלאכים מעלים התפלות, לפי שדבור האדם הוא גשמי והמלאכים הם רוחניים, שהדבור שלהם הוא כמו מחשבה שלנו, ועל ידי המלאך המקבל התפלה מזדככת התפלה מגשמיות לרוחניות ע"י המלאך ההוא.

אך הענין בזה, דהנה ידוע "כי אותיות התפלה עולות למעלה ע"י המלאכים, כנודע שכמה מלאכים ממונים בכל היכל לקבל התפלות", והצורך בהעלאת אותיות התפלה ע"י מלאכים הוא לפי שדיבור האדם הוא גשמי, וכדי שהתפלות יוכלו להתקבל למעלה בעולמות עליונים ורוחניים צריכים לזכך אותן מגשמיותן ולהפכן לרוחניות, וזה נעשה ע"י המלאכים שהם רוחניים, שגם הדיבור שלהם (כמו "וקרא זה אל זה") הוא רוחני (כמו המחשבה שלנו), ולפיכך, ביכולתו של מלאך לזכך את אותיות התפלה להפכן מגשמיות לרוחניות.

וזהו הפירוש שהמלאכים "מעלים" את התפלות - היינו שהם מזככים אותן.

והנה גבוה מעל גבוה, עד עולם העליון שבו משכן ממ"ט.

יש כמה מדרגות במלאכים, בלשון הכתוב "גבוה מעל גבוה שומר", וכך עולות התפילות ומזדככות ממדרגה למדרגה, ע"י המלאכים שבכל עולם ועולם, עד העולם העליון ביותר (מן העולמות שיש שם מלאכים) שבו משכן מלאך מט"ט.

[אמנם, מלשון רז"ל שמט"ט "קושר קשרים (כתרים)

והנענוע "בראשו" מורה על המשכת רצון העליון ב"ה, שלמעלה ממדריגת חכמה, "כנודע בספרי התנ"ך ובספרי הקבלה כי הרצון נקרא ראש וגולגולת. דומה לעצם הגולגולת החופפת על המוח שבתוכה".

**כי אותו מבקשים יהא שמו הגדול מבורך, שיהא ברוך ונמשך שמו הגדול, שלמעלה מבחינת השתלשלות, שהוא גדול ומהולל מאד.**

והקשר בין "הקב"ה מנענע בראשו" (המשכת רצון העליון ב"ה) להבקשה "יהא שמי' רבא מברך" (יהי שמו הגדול מבורך):

"ברוך" - הוא לשון המשכה (ע"ד לשון המשנה, "המברך גפן", שפירושו שמכופף את ענף הגפן למטה עד שמגיע לארץ), ו"שמו הגדול" קאי על אור אין סוף ב"ה שלמעלה מכל העולמות ("השתלשלות"), שנקרא "שמו הגדול" ע"ד מ"ש "גדול הוי' ומהולל מאד", שזוהי גדלותו יתברך שאין לה גבול ותכלית. וזאת היא בקשתנו "יהא שמי' רבא מברך", ששמו הגדול יהי נמשך ומתגלה למטה.

ולפיכך עיי' - "הקב"ה מנענע בראשו".

*[ומעתה חוזר לביאור מחז"ל "קושר כתרים לקונו*

*מתפילותיהן של ישראל":]*

והמשכת רצון העליון הזה הוא ע"י העלאת אותיות התפלה לשרשן ומקורן, כתר העליון, ע"י מט"מ.

מאחר שנתבאר שעיקר כוונת התפלה הוא לפעול "יהי רצון" - גילוי רצון חדש ("המשכת רצון העליון"), הנה מעתה ניתן להבין את הדיוק בכך שמט"ט "קושר כתרים" דוקא מתפילותיהן של ישראל.

כי "כתר" ענינו רצון העליון ב"ה שלמעלה מן החכמה (כמו "כתר" המקיף את הראש כנ"ל), ולכן, ע"י שהמלאך מט"ט "מעלה" את האותיות לשרשן ומקורן שהוא במדריגת ה"כתר" שהוא רצון העליון, פועלים הענין ד"יהי רצון", שיומשך רצון חדש.

*[ומכאן יוצא חידוש נפלא בענין התפלה, שיש מעלה בדיבור התפלה אפילו לגבי כוונת התפלה (אף שהתפלה היא "עבודה שבלב" כידוע), שדוקא ביטוי הבקשה והתפלה באותיות הוא הפועל את עיקר מטרת התפלה, להמשיך "רצון חדש" ("יהי רצון") ורחמים פשוטים שלמעלה - ולכן פסקו הפוסקים דהרהור לאו כדיבור דמי כמ"ש בשו"ע אורח סי' ס"ב וקפ"ה וק"א ובמ"א שם סק"ב].*

והיינו לפי ששרש האותיות היא בכתר העליון, למעלה מבחינת חכמה ומוחין.

וביאור השייכות גילוי "אותיות חדשות" למהותה של תפלה, "הנה רוב מוני המצות העלו דמדאורייתא הוא המצוה שיתפלל האדם ויבקש בעת מן העתים אשר יצטרך לדבר מן הדברים כמו בעת צרה וכיוצא אז היא מ"ע דאורייתא שצינו השי"ת בזה שיבקש האדם זה ממנו יתברך לברך שיושיעו על זה". ו"ענין התפלה היא בחינת "יהי רצון", היינו שיומשך רצון חדש לרפאות החולה ולברך השנים כו", היינו שמבקשים מאת הקב"ה שיתהווה רצון חדש אצלו יתברך, דתמורת רצונו וגזירתו יתברך שגרם לעת צרה כו', יהי' שינוי רצון לפניו יתברך לשנות את הרצון הקודם ויוושע מצרתו.

**שכמו שכבר נמשך רצון העליון בחכמה, הנה החכמה מחייבת ע"פ התורה אין יסורים בלא עון, שהעון גורם יסורים ח"ו.**

כדי לפעול "יהי רצון" צריכים "להגיע" לרצונו של הקב"ה עצמו כפי שהוא למעלה מבחינת "חכמה", דזה שנגזרה גזירה ר"ל על אדם הוא מצד רצונו יתברך כפי שנתלבש במדריגת החכמה, דע"פ חכמת התורה העון גורם ליסורים ח"ו (כמרז"ל אין יסורים בלא עון).

אבל ע"י התפלה יהי רצון נמשך רצון העליון שלמעלה מבחינת חכמה, ושם הוא רחמים פשוטים, ורכו פשעך כו'.

אשר מזה מובן, שכדי לבטל הגזירה צריכים לעורר "רחמים פשוטים" - היינו רחמים בלתי מוגבלים, שלא ע"פ טעם ודעת, שמקורם ברצון העליון ב"ה שלמעלה מבחינת חכמה, שמצד מדריגה זו הוא מרחם על בני' למרות עונותיהם, וכמ"ש "ורבו פשעך מה תעשה לו", שבבחינה זו אע"פ שיש פשעים אין זאת מניעה שיתעוררו רחמי הקב"ה על האדם, כי עצם רצונו יתברך הוא למעלה מן החכמה והטעם.

ונמצא, שהחידוש דתפלה הוא, שעל ידה נמשך "רצון חדש" (שלמעלה מגדר חכמה).

*[בתור מאמר המוסגר מפרש עוד מאמר חז"ל בענין מעלת התפילה, שעל ידה ממשיכים רצון העליון ב"ה:]*

וזהו שאמרו רז"ל כשישראל אומרים יהא שמו הגדול מבורך כו' הקב"ה מנענע בראשו. פירוש, שמנענע וממשיך בראשו הוא רצון העליון ב"ה.

זהו הפירוש הפנימי בדברי רז"ל, שע"י אמירת יהא שמי' רבא מברך כו' - "הקב"ה מנענע בראשו": "נענוע" מורה על המשכה וירידת השפע העליון,

סברא אחת באותיות שונות, "כמו דבור התוספות והר"ן שמלבישים כל אחד אותו השכל באותיות אחרות", ועוד ראי' מוחשית יותר - מקטן היודע לכתוב, שביכולתו לרשום פלפול עמוק מבלי להביץ מאומה מהדברים שהוא בעצמו כתב ואף יכול לקרוא אותו. הרי שאין מהות האותיות ענין של שכל והגיון (ו"גוף האותיות א' ב' ג' לא נודע ולא מושג כלל בשכל מה הן ומהיכן מוצאן ולמה בציור אופן כזה").

שמזה מובן שאין "מקומן" הראשון של אותיות במדריגת החכמה, שהרי הן דבר זר מחכמה ושכל. אלא האותיות (הלבוש של שכל) מקורן בעצם הנפש עצמו, "וכמ"ש בעץ חיים שהנפש מליאה אותיות, היינו בחינת יחידה שבנפש", שהיא עצם הנפש. ומובן, שענין האותיות שבעצם הנפש ממש אין הכוונה למציאות אותיות בפועל (אפילו כמו "גרעין" שממנו נצמח אילן שלם), אלא רק שזהו משלימות ומהות נפש האדם שביכולתה לגלות את שכלה ומדותי' באותיות ועי"ז לגלותן אל הזולת.

כלומר: הכח לגלות משהו להזולת ע"י הדיבור אינו רק כח חיצוני של הנפש, או אפילו שלימות של כוחות הנפש (שנאמר, ששלימות השכל היא, דכמו שיכול להשכיל השכלות לעצמו כך יוכל לבאר ענינים שכליים להזולת) - אלא זוהי שלימות הנעוצה בעצם נפשו של האדם.

**והלבוש הזה הוא מבחינת חיצוניות עליון שירד ונתפשט למטה להלביש את השכל.**

אלא שבעצם הנפש גופא, האותיות הן מבחינת "חיצוניות העליון", כלומר, בנפש עצמה האותיות הן רק כח חיצוני של הנפש, שהרי סוף סוף כל ענין האותיות הוא בשביל הגילוי, היינו כפי שהנפש מתפשט ומתגלה חוץ לעצמותו, שזהו ענין ה"חיצוניות".

ונמצא, ששורש האותיות הוא בעצם הנפש שלמעלה מן השכל (אפילו מן החכמה), אלא שהן יורדות למטה מן השכל, להיות לבוש אליו [דהיות שגם בנפש עצמה הן רק "חיצוניות שבעליון", כנ"ל, על כן גם בירידתן למטה הן תמיד בבחינת "חיצוניות" ולבוש, ובמילא הן למטה מן השכל עצמו ואינן אלא מלבוש אליו]. וכהכלל ש"מחיצוניות העליון נעשה לבוש לפנימיות התחתון, כמ"ש בעץ חיים בדרוש החשמ"ל".

**ומשם יורד עוד להיות אותיות מחשבה ודבור: בירידת האותיות (משרשן בעצם הנפש) - שני**

[מכאן עד סוף הפרק ימשיך לבאר מה שלכאורה אינו מובן - הרי בפרק הקודם נתבאר ששורש האותיות הוא בבחינת "חיי" ("נפש חיי") שהוא כח החכמה, וכיצד מתאים זה עם המבואר כאן ששורש האותיות הוא מ"כתר" שלמעלה מחכמה?

וזהו שממשיך:]

**אלא שראשית הגלוי היא בחכמה.**

מה שמבואר לעיל ששורש האותיות הוא בחכמה, הכוונה היא ש"ראשית גילוי" האותיות היא בחכמה, אבל שרשן הראשון ("שרשם הנעלם") הוא ב"כתר". ונמצא, שיש ג' מדריגות ב"אותיות": (א) אותיות בפועל כאותיות לשון עם ועם (שראשיתן היא במחשבה, ואח"כ מתגלות בדיבור). (ב) "ראשית גילוי" האותיות - היא בחכמה שבנפש. (ג) שרשן הנעלם של האותיות - הוא ב"כתר" (רצון הנפש עצמה).

[והולך ומבאר ההבדל בין "ראשית גילוי" האותיות

(בחכמה), ושרשן הראשון (בכתר):]

**שאי אפשר להשכיל ולהשיג כל דבר מושכל כי אם ע"י אותיות.**

הטעם ש"ראשית הגילוי" (דאותיות) היא בחכמה: אותיות הן כלי ולבוש אל השכל, שהן מכילות בתוכן סברא שכלית, ובלי האותיות אין הסברא והרעיון נתפס במוח האדם. ולפיכך, בהכרח לומר שבכחות השכל שבמוח האדם כבר ישנן אותיות בפועל (ולא רק "שורש" לאותיות, כמו בחינת הכתר). אלא שב"חכמה" שהיא רק "ראשית" כוחות השכל, היא רק בחינת "ראשית הגילוי" של אותיות (בניגוד ל"בינה" ומחשבה הגלוי של האדם ששם כבר ישנן אותיות בפועל כאותיות לשון עם ועם).

**אבל האותיות עצמן אינן בחינת שכל, שאי אפשר לשכל המושג להשיג ענין מהות האותיות בעצמותם, אלא שהן לבוש השכל.**

אולם, אי אפשר לומר שעצם יצירת האותיות הוא במדריגת החכמה, שהרי מהותן של אותיות אינה חכמה ושכל כלל (דאם מהות האותיות היתה שכל, אז הי' ניתן לומר שהתחלת מציאות האותיות ויצירתן היא בכח החכמה, שהוא הכח היותר עליון מכוחות השכל. אבל אין הענין כן, כי אין מהותן של אותיות שכל), אלא האותיות הן רק לבוש להשכל, כמו בגד שהוא דבר זר ואינו ממהות האדם אף שהוא מלובש בו.

[אחת מההוכחות לכך - מהא שאפשר להלביש

שלבים: "ראשית גילויי" האותיות היא בחכמה כנ"ל (ששם עדיין אין אותיות פרטיות ורק כמו "גרעין" והתחלה למציאות האותיות), ואח"כ יורדות מבחינת החכמה להיות אותיות ממש במחשבתו של אדם, ואח"כ יורדות למטה יותר להיות אותיות גשמיות בבחינת דיבור.

## משולחן-ערוך אדמו"ר הזקן – הלכות ציצית סימן ח

### ח הלכות ציצית ועטיפתו, טעמים כינו.

אם ברך על טלית קטן בחדר זה והולך להתעטף בטלית גדול בחדר אחר באותו הבית — אין צריך לחזור ולברך, כיון ששני החדרים הם בבית אחד — לא חשוב הפסק מה שהולך מזה לזה, אם אינו מפסיק בשיחה או בדברים אחרים.

**בג** הפושט טליתו ובשעה שפושט דעתו לחזור וללבש מיד — אין צריך לברך עליו כשיחזור וילבשונו מיד, אפלו לא נשאר עליו טלית קטן, אפלו פושט בבית זה וחוזר ולבשו בבית אחר — לא הוי הפסק, כיון שחוזר ולבשו אותו הטלית בעצמו שפכר ברך עליו, וגם לא הסיח דעתו כלל מלבשתו, לכן נפטר בברכה שברך עליו כשלבשו בפעם ראשונה.

אבל אם כשפשטו לא היה דעתו לחזור וללבש עד לאחר כמה שעות, אזי אפלו אם אחר כך נמלך ללבשו תכף ומיד — צריך לחזור ולברך עליו, אפלו נשאר עליו טלית קטן, ואפלו אם לא יצא מפתח ביתו כלל בינתיים וחוזר ולבשו באותו החדר שפושטו:

**בד** וכן אפלו אם כשפשטו היה דעתו לחזור וללבשו מיד, אלא שאחר כך שכח או נמלך מללבש עד לאחר כמה שעות — אזי צריך לחזור ולברך עליו, אפלו לא יצא מפתח ביתו כלל בינתיים וחוזר ולבשו באותו החדר שפושטו:

**בה** הפושט טליתו סתם, שלא היה דעתו כלום: לא שייחזר וילבשונו מיד, ולא שלא יחזור וילבשונו מיד, אם כשפשט הטלית נשאר עדין עליו טלית קטן, אם כן לא הסיח דעתו מהמצוה, לכן כשיחזור וילבש את הטלית שפשט מתחלה — אין צריך לברך עליו.

אבל אם כשפשט הטלית לא נשאר עליו שום בגד שיש בו ציצית, אם כן הסיח דעתו לגמרי מן המצוה, לכן כשיחזור וילבש את הטלית שפשט — צריך לחזור ולברך עליו:

**בז** מי שהיה לבוש טלית ונפלה ממנו, כשיחזור ויתעטף בה — צריך לחזור ולברך, כיון שנפלה שלא מדעתו, לכן אינו מועיל כלום מה שדעתו שייחזור וילבשונו. במה דברים אמורים? שנפלה בלא מעל גופו, אבל אם מקצתה נשאר על גופו אף-על-פי שנפלה רבה — אין צריך לחזור ולברך, כיון שנשאר עליו קצת מהמצוה.

ונוקא שאותו מקצת שלא נפל נשאר מנח על גופו, אבל אם נשאר מנח על ידו, כיון שאין מצוה כלל בהנחתו על היד, שהרי עקר העטוף הוא בגופו, אם כן הרי לא נשאר עליו מהמצוה כלום, ולכן כשהחזיר ומתעטף בה — צריך לחזור ולברך:

**כ** אם רוצה ללבש הטלית קטן מיד בקומו, כדי שלא ילך ארבע אמות בלא ציצית, והרי עדין אין ידיו נקיות ולא יכול לברך — יכול ללבשו בלא ברכה, ולקשיגה ידיו ומשמש בציציותיו ויברך, דהמשמוש הוא כאלו לובשו עכשו. ואם בדעתו להתעטף בטלית אחרת מיד כשיגה ידיו — אין צריך למשמש בנזו ויברך עליה, רק יברך על הטלית שלובש אחר-כך, ויבונן במחשבתו לפטר גם את זאת שלבש כבר:

**כא** אם יש לו כמה בגדים של ארבע נפוחות — פלם חזים בציצית, אפלו לובשן בלן באחת, שנאמר: "על נפמי בגדיהם" — הרבה בגדים במשמע. ואם לובשן פלם זה אחר זה בלי הפסק שיחה בינתיים, והיה דעתו מתחלה בשעת הברכה ללבשם פלם מיד — לא יברך אלא ברכה אחת לכלם, אפלו אם פשט הראשון קדם שלבש השני.

אבל אם הפסיק ביניהם בשיחה או בדברים אחרים — צריך לברך על כל אחד ואחד. ודוקא שהפסיק שלא לצורך לבישה, אבל לצורך לבישה כגון שאמר תנו לי הבגד — אין צריך לברך. וכן אם לא היה בדעתו מתחלה בשעת ברכה ללבשם פלם מיד, אף-על-פי שנמלך אחר-כך ולבשם פלם זה אחר זה, מפל מקום כיון שמתחלה לא היה דעתו כן — הוה כמפסיק, וצריך לברך על כל מה שנמלך אחר שגמר ללבש הבגדים שהיה דעתו עליהן בשעת הברכה. אבל אם הביאו לו עוד בגדים ללבש כשעדין היה מנח לפניו מאותן הבגדים שהיה דעתו עליהן בשעת הברכה ולא לבשן עדין בשעה שנמלך ללבש גם אלו הבגדים שהביאו לו עכשו — אזי לא יחזור ויברך על אלו הבגדים שהביאו לו עכשו, כיון שלא גמר עדין לבישת בגדים הראשונים שפכר ברך עליהם — הרי זה דומה [למי] שלא גמר סעודתו והביאו לו עוד לאכל, דאין צריך לחזור ולברך:

**כב** אם לובש טלית קטן בביתו אף-על-פי שברך עליו "להתעטף בציצית", ועל דרך שנתבאר, מפל מקום אם אחר-כך הולך לבית הפנסות ומתעטף בטלית גדול — צריך לחזור ולברך עליו גם כן "להתעטף", ואינו נפטר בברכה הראשונה, משום (ה) דההליכה מביתו לבית הפנסות חשוב הפסק ואף אם לא הפסיק בשום שיחה בינתיים, ואפלו היה סמוך לבית הפנסות.

ולא עוד, אלא אם אפלו רוצה להתעטף בטלית גדול בביתו, רק שקדם שמתעטף בטלית גדול יצא חוץ לפתח ביתו וחזר — הוי הפסק בין הברכה שברך על הטלית קטן ללבישת הטלית גדול, וצריך לחזור ולברך. אבל אם לא יצא מפתח ביתו בינתיים, אפלו



**ד) והנה** בתשובה יש עוד אופן, והוא ג"כ בחשאי, והיינו דכאשר כללות מעמדו ומצבו נוגע לו, רירט אים אָן בפנימיות יותר שאין בכחו לצעוק, והו"ע צעקת הלב שלמעלה מצעקת הקול<sup>11</sup>, דבזה גופא יש מדריגות חלוקות, ובפרטיות המדריגות המרומזים בהתנועות דשופר הם תקיעה שברים תרועה, דתקיעה הוא צעקת הקול כנ"ל, ושברים תרועה הוא צעקת הלב דגנוחי גניח וילולי יליל<sup>12</sup>, דבצעקת הקול הגם שהוא מקרב ולב עמוק מ"מ ניכרים הברת אותיות שמוציא בצעקתו, ובצעקת הלב גנוחי גניח וההברות אינם ניכרים כמה שהוא מדבר, ורק קול הברה בכ"י רבה, ויש עוד אופן דגם הקול בלתי נשמע כלל, וכמ"ש (שמ"א א'<sup>3</sup>) גבי חנה והיא מרת נפש ותתפלל על ד' ובכה תבכה וכתוב (שם<sup>4</sup>) וחנה היא מדברת על לבה רק שפתי' נעות וקולה לא ישמע, דזהו ילולי יליל בקלא פנימאה דלא אשתמע<sup>5</sup>. דהנה כתיב (איכה ב' י"ח) צעק לבם אל ד' חומת בת ציון הורידו כנחל דמעה וגו', דע"י התשובה בצעקת הלב מורידים את החומה דלעו"ז<sup>6</sup>. דהנה יש חומה דקדושה וכמ"ש (שה"ש<sup>7</sup>) אני חומה ואמרז"ל (פסחים דפ"ז ע"א) א"ר יוחנן אני חומה זו תורה, ויש חומת ירושלים, שהיא החומה דיראת שמים, דירושלים הוא יראה שלם, ויש להבדיל החומה דלעו"ז, והיא החומה המפסקת בין ישראל לאביהם שבשמים, ואָס בא יעדערין איז פראַן זאַיין חומה ואָס איז מפסיק בינו לבין אבינו שבשמים. דחומה נעשית מאבנים ולבנים, דאבנים הם בידי שמים שהם האותיות דתורה ותפלה, ולבנים בידי אדם<sup>8</sup>, והם האותיות דדברים בטלים או ח"ו דיבור האסור<sup>9</sup>, דהאותיות של הדיבורים האלו נעשו מחיצה לגבי למעלה, כי אין דבר המפסיק לגבי למעלה כ"א הרע, והוא המחיצה שישנו לכל אחד ואחד המחיצה אשר בונה מהאותיות של דברים בטלים שלו, דהאותיות האלו עושים כתמים בנפש, ותיקונה הוא ע"י כף הקלע ר"ל, דענין דכף הקלע הוא<sup>10</sup> מה שקולעים את הנפש מסוף העולם ועד סופו כדי להוציא האבק שנתקבץ בו<sup>11</sup> מהאותיות דדברים בטלים<sup>12</sup>, וכמו הבגד דכשרוצים לכבסו הנה תחלה מנערים אותו מן האבק שנקבץ בו, ואח"כ מכבסים אותו, וכן הוא בעונש הנפש ר"ל דמנערים אותו להוציא אלו האותיות דדב"ט. והעצה לביטול האותיות האלו הוא ע"י ריבוי אותיות דתורה ואמירת תהילים, ואשר לזאת טוב לכל אדם להיות דברי תורה חקוקים בכח זכרונו<sup>13</sup>, וביותר אותיות שבתורה, כמו תושב"כ וספר תהלים וכו', ולהיות בקי בהם בע"פ בדיוק רב בהאותיות נקודתם ובכל רגע פנוי מעניניו יחשוב ויהרהר בהם, דבריבוי האותיות דקדושה מבטלים האותיות דדב"ט. אמנם זהו לאחר הביטול ושבירת החומה דלעו"ז אשר הקים בהאותיות דדב"ט שלו, והיינו דתחילה צריכים לשבור את החומה שנעשו מהאותיות דדב"ט, דשבירת החומה והפשרת הלבנים הוא ע"י המים, ומים רותחין דוקא, דענינם בעבודה הוא זיעה של מצוה ודמעות של תשובה. והנה כאשר ישים האדם אל לבו במעמדו<sup>14</sup> ומצבו ואופן הנהגתו בריבוי דב"ט אשר הוא חושב ומדבר, ויתבונן בגודל ההיזק המגיע לו מזה, הנה יתעורר בהתעוררות עצומה ויבכה בכ"י רב, אשר בזה הוא שובר החומה דלעו"ז, וכאשר עושה הסכם חזק בנפשו להרגיל א"ע להיות ד"ת חקוקים במוחו ומקיים כן, הנה בזה הוא בונה החומה דתורה ויר"ש. וזהו צעק לבם אל ד', שהוא צעקת הלב בקלא פנימאה דלא אשתמע, שזה מעורר רחמים רבים למעלה שירחמו עליו. דהנה אנו רואים במוחש דכאשר אדם צועק בקול מר צורח ובכ"י גדולה, הנה כל השומע צעקתו מרחם עליו, ומ"מ הנה כאשר שומע'י דברי צעקתו הרי יש מקום לבעל דין לחלוק ולאמר אשר לא כצעקתו, אבל כאשר הוא צועק מפנימיות עומק לבבו וגנוחי גניח וילולי יליל אז הכל מרחמים עליו. דזהו הענינים הכללים שבתנועת התשובה שהיא מצות תקיעת שופר ברוחניות.

**קיצור.** יבאר דבתשובה יש ג"כ אופן חשאי והוא צעקת הלב הבא מההתבוננות מההיזק הגדול שגורם לנפשו בהדברים בטלים שלו שמהם נעשה חומה מפסקת בינו לבין אב"ש ית', ושבירתה ע"י דמעות דתשובה ויבאר במעלת צעקת הלב על צעקת הקול, דשניהם בתנועת התשובה שהיא הנשמה דמצות שופר<sup>15</sup>.

**ענינים.** חומה דדברים ושבירתה בדמעות דתשובה. צעקת הלב נשמת מצות שופר.

\* יראה שלם: נתבאר בלקו"ת ד"ה אלה פקודי פ"ד [ד, א]. פ' ראה ד"ה וכל בניך פ"ב [כט, ד]. ובכ"מ. - להעיר מתוד"ה הר (תענית טז, א) והוא ע"פ ב"ר פנ"ו, י.

\* כ"א הרע: אגרת התשובה פ"ה.

\* והפשרת: מלשון התרגום (שמות טז, כא) ונמס ופשר. וראה ערוך ערך פשר השני.

- 1) ראה לקו"ת נצבים מז, ב ואילך. מאמרי אדמו"ר האמצעי
- 2) דברים ח"ג ע' תשסו ואילך. ספר המאמרים תרנ"ג ע' קנה ואילך.
- 3) ראש השנה לג, ב. לד, א.
- 4) פסוק י.
- 5) פסוק יג.
- 6) ראה זח"א נ, ב. רי, א.
- 7) ראה שערי אורה ד"ה בכ"ה בכסלו פ"א-יב.
- 8) ח, י.
- 9) ראה רש"י ע"ז מו, א - ד"ה לבינה.
- 10) ראה תו"א משפטים עז, ג ואילך. אוה"ת שם ע' א'רעג ואילך.
- 11) ספר המאמרים תרכ"ז ע' י ואילך. תרנ"ה ע' צה ואילך.
- 12) ראה גם לקו"ת פינחס עה, ג. סהמ"צ להצ"צ קמב, א ואילך.
- 13) ספר המאמרים תרל"ה ח"ב ע' שעג.
- 11) ראה גם לקמן ע' תיט. סד"ה שובה ישראל תר"ץ. ספר המאמרים תרח"ץ ע' ריב. ד"ה אין עומדין להתפלל דש"פ וישב הי"ש"ת פ"ד (ספר המאמרים קונטרסים ח"ב תמב, א).
- 12) ראה תניא פ"ח (יג, א).
- 13) ראה לקו"ת ס"פ קדושים (ל, ד). וראה לקוטי שיחות חלק יד ע' 237.
- 14) כ"ה בכתי"ק ובהעתקה. בספר המאמרים הי"ש"ת שבהערה 1: מעמדו.
- 15) הקיצור דשנת ה'ש"ת: יפרט דיש בתשובה צעקת הקול תקיעה, וצעקת הלב ב' מדרי' גנוחי גניח או ילולי יליל. ע"י צעקת הלב שוברים החומה דלעו"ז הנעשית מדברים בטלים או אסורים. תיקון הנפש ע"י כף הקלע. ע"י ריבוי אותיות דקדושה מבטל האותיות דלעו"ז, ובונה החומה דקדושה.

במדרש<sup>5</sup> המשל מאחד שהיה לו קרקע במקום אשפה והיה עליה גל של אבנים ומכרה, והקונה סיקל את האבנים, חפר מעיין ונטע אילנות, זיתים וענבים, והמעיין היה משקה אותם עד שנעשה גן נאה. עבר פעם המוכר ליד הגן ואמר: אוי לי שמכרתי זאת (שם במדרש הדברים אמורים בנוגע לענין יציאת ישראל ממצרים לגבי המצרים). כך יש לעשות מהרימונים פרדס, לתפוס יהודים ולהשפיע עליהם להניח תפילין, ללבוש ציצית. גם אם יתכן שלמחר לא ימשיכו בכך, בכל זאת יש בזה משום ענין. אפילו בבית של אנשים עשירים, מתנהגים כפי שאביהם התנהג, וכשהרב שולח אתרוג וישנו אתרוג בבית - מנענעים אותו - וגם זה ענין.

ככל שרק ניתן לפעול דבר טוב ביהודי, לעורר את "תוכו" - יש להשקיע כוחות בכך, אבל הכל בדרך של קירוב. עם זאת יש לזכור שהקירוב דורש זהירות גדולה, שהקירבה לא תהיה במדה גדולה מדי. שכשם שמשפיעים על הזולת כך גם הזולת ישפיע עליו. וישנן דרגות בכך, תחילה חשים רחמים עליו, דבר המביא לידי לימוד זכות עליו, וכך אכן צריך להיות, צריכים למצוא לימוד זכות על הזולת. ברם, אין הזולת צריך לדעת מכך. לימוד הזכות צריך להיות בתוכו פנימה, בבכיה עצומה, באמירת פרק תהלים עבור הזולת, לבקש מהש"ת שירחם עליו, זוהי אהבת ישראל, דבר שעל כל יהודי לעשות עבור ידידו הטוב, אך עליו להיזהר מקירוב יתר, עד שהש"ת יעזור והלזי יהיה במצב טוב וישר שיוכל להתחבר אליו.

כתוב<sup>6</sup>: "לא תשנא את אחיך בלבבך, הוכח תוכיח את עמיתך ולא תשא עליו חטא", למרות שצריך להיות "תכלית שנאה שנאתים"<sup>7</sup>, בכל זאת "לא תשנא" (ופירוש הפסוק יובן על פי פירוש הרמב"ן). וכך צריכים לדבר עם יהודי אודות תפילין, תפלת מנחה. יש כאלה העושים הבחנה בין שחרית למנחה - הרי שיש להסביר לו שבעשרה רגעים לא מפסידים כלום, וגם אם אין הוא מבין זאת כעת, הרי שיבין זאת בשנה ה-121, שאז יתן תודה על שדיברו אתו אודות תפלה וכו' ואז יהיה שבע רצון על שצית.

ח. בכתבי קודש אדמו"ר האמצעי נמצא לפעמים הביטוי "ובדרך צחות יש לומר", וכך יש לומר בדרך צחות בפירוש "שלחך פרדס רמונים", שלוחי בני ישראל שי' בכל מוסדי הציבור - עליהם מוטל לעשות מהרימונים פרדס בחיזוק התורה והיהדות והש"ת יהיה בעזרם.

ה. בראש השנה תר"ן, אמר אבי המאמר "היום הרת עולם" (הוא מאמצע המאמר תקעו דשנת תר"ן), ופירש: - היום הרת עולם - היום רועד העולם.

ובשמחת תורה אחרי הקידוש (קידוש היו עורכים אצל הסבתא<sup>1</sup> והיו מתוועדים), אמר:

"בראש השנה לעת ערב העולם הוא כמעולף, וכמו מי שמתעלף אחוז העולם רעדה שחיתו תשוב אליו. ובשמחת תורה, בברכת שהחיינו על התורה, נרגע העולם".

ו. בשנת תרמ"ח נבחר אדמו"ר לגבאי החברה קדישא בליובאוויטש. כפי הנהוג אז, הובילוהו תחת חופה לבית הכנסת, ובעמדו ליד ה"עמוד" אמר המאמר "אין הקב"ה בא בטרונים". ותוכן הדיבורים היה מענין בעלי מוחין ואנשים פשוטים, אשר איש פשוט כשמגיע לענין של תורה, הוא מוכן ומזומן לכך בלי הכנות ובלי הקדמות. כשיש צורך להקים "חדר", הוא נותן את ה"צווייער" הראשון. ענין המסירות נפש אינו קשה אצלו. ואילו בעל שכל חושב וחושב ובסופו של דבר אין שכלו מסכים למסירות נפש.

היה בליובאוויטש קרוב שלנו, נכד הדוד ר' חיים אברהם (בן רבנו הגדול), וגם לו קראו ר' חיים אברהם (לרגל מסחרו שהה זמן קצר במוסקבה, וקראו לו אברהם ממוסקבה, היה בר דעת אך היה משכיל, בכל הנוגע למצוות מעשיות היה שלם, אלא שהיה חושב מחשבות ועוסק בחקירה). אמר לו אז אדמו"ר: אברהם, עשה תשובה, תשובה כמו של איש פשוט בלי חכמות של חקירה, ודיבר אתו ארוכות בנושא המאמר "אין הקב"ה האמור, ובאם ח"ו לא, הרי, בשנה הבאה אינני יודע, אבל בעוד שנתיים יהיה בעולם האמת (אדמו"ר אמר זאת בלשון נוכח), כך אם המקום ששם תהיה יהיה עולם האמת<sup>2</sup> אינני יודע. (שאל אחד: מה היה בסופו של דבר? והשיב: שנתן לו תקיעת כף שיקיים, וכפי הנראה לא קיים, שכן במשך השנתיים נסע לאמריקה, ומיד בבואו נשאר ר"ל אשתו אלמנה ובניו יתומים, וכשנתקבלה הידיעה על כך הצטער אדמו"ר על זה).

ז. התחיל בענין "שלחך פרדס רמונים"<sup>3</sup>: יש לעשות מהרימונים פרדס. רימון קליפתו קשה, והעיקר הוא תוכו, וכמאמר<sup>4</sup> "תוכו אכל קליפתו זרק". כי רימון יש בו פנימיות וחיצוניות, וכך בכל הדרגות, ואפילו ב"זיידענע זופעצע" (ביהודי של איצטלט משי), וכן במדרגות התחתונות. מכל זה צריכים לעשות פרדס. וכפי שנאמר

(5) שמו"ר כ, ה.

(6) ויקרא יט, יז.

(7) תהלים קלט, כב.

(1) הרבנית של אדמו"ר מהר"ש.

(2) הכוונה על זמן המשפט עד שבאים לגמול השכר.

(3) שיר השירים ד, יג.

(4) חגיגה טו, ב.

וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שֶׁבַע וַיֵּלֶךְ חֲרָנָה כְּשִׁי׃  
 יא וַיִּפְגַּע בַּמָּקוֹם וַיִּלֶן שָׁם כִּי־בֹא הַשֶּׁמֶשׁ וַיִּקַּח  
 מֵאֲבְנֵי הַמָּקוֹם וַיִּשֶׂם מְרֹאֲשֹׁתָיו וַיִּשְׁכַּב  
 בַּמָּקוֹם הַהוּא כְּשִׁי׃ יב וַיַּחֲלֹם וַהֲנֶה סֶלֶם מִצֵּב  
 אֲרֻצָּה וְרֹאשׁוֹ מִגִּיעַ הַשָּׁמַיְמָה וַהֲנֶה מִלְאֲכֵי  
 אֱלֹהִים עֲלִים וַיֵּרְדִים בּוֹ כְּשִׁי׃ יג וַהֲנֶה יְהוָה  
 נֹצֵב עָלָיו וַיֹּאמֶר אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵי אֲבֹתֶיךָ  
 אֲבִיךָ וְאֱלֹהֵי יִצְחָק הָאָרֶץ אֲשֶׁר אֵתָּה שֹׁכֵב  
 עָלֶיהָ לֵךְ אֶתְנַנֶּה וְלִזְרַעְךָ כְּשִׁי׃ יד וַהֲנֶה זֶרְעֶךָ  
 כֹּעֵפֵר הָאָרֶץ וּפְרֻצֹת יָמָה וְקֹדְמָה וְצַפְנָה

רש"י

החמה פתאם שלא בעונתה, כדי שילין שם: וישם מראשתי. עשאן כמין מרזב סביב לראשו, שירא מפני חיות רעות. התחילו מריבות זו עם זו, זאת אומרת: 'עלי ניח צדיק את ראשו', וזאת אומרת: 'עלי ניח', מיד עשאן הקדוש ברוך הוא אכן אחת, וזהו שנאמר: 'ויקח את האבן אשר שם מראשתי': וישכב במקום ההוא. לשון מעוט, באותו מקום שכב, אבל י"ד שנים ששמש בבית עבר לא שכב בלילה, שהיה עוסק בתורה: (יב) עלים וירדים. עולים תחלה ואחר כך יורדים, מלאכים שלווהו בארץ אין יוצאים חוצה לארץ, ועלו לרקיע וירדו מלאכי חוצה לארץ: (יג) נצב עליו. לשמו: ואלהי יצחק. אף על פי שלא מצינו במקרא שיחד הקדוש ברוך הוא, שמו על הצדיקים בחייהם לכתב 'אלהי פלוני' משום שנאמר: (איוב טו) "הן בקדושי לא יאמין", כאן יחד שמו על יצחק, לפי שכהו עינו וכלוא בבית ויהי הוא כמת ויצר הרע פסק ממנו (תנחומא): שכב עליה. (חולין שם) קפל הקדוש ברוך הוא פל ארץ ישראל תחתיו, רמז לו שתהא נוחה ליפכש לבניו (פד' אמות, שזה מקומו של

י ונפק יעקב מבאר שבע ואזל לחרן: יא וערע באתרא וכת תמן ארי על שמשא ונסיב מאבני אתרא ושוי אפדוהי ושכיב באתרא ההוא: יב וחלם והא סלמא נעיץ בארעא ורישה מטי עד צית שמיא והא מלאכיא דיי סלקין ונחתין בה: יג והא יקרא דיי מעתד עלוהי ואמר אנא יי אלהה דאברהם אבוך ואלהה דיצחק ארעא די את שרי עלה לך אתננה ולבניך: יד ויהון בניך סגיאיין כעפרא דארעא ותתקף למערבא ולמדינתא

(י) ויצא יעקב. על ידי שבשכיל שרעות בנות פנען בעיני יצחק אביו, הלך עשו אל ישמעאל, הפסיק הענין בפרשתו של יעקב, וכתוב: "וירא עשו כי ברך וגו'" ומשגמר, חזר לענין הראשון: ויצא. לא היה צריך לכתב אלא "ויילך יעקב חרנה", ולמה הזכיר יציאתו? אלא מגיד שיציאת צדיק מן המקום עושה רשם שבזמן שהצדיק בעיר, הוא הודה, הוא זיוה הוא הדרה, יצא משם, פנה הודה, פנה זיוה פנה הדרה, וכן (רות א) "ותצא מן המקום", האמור בנעמי ורות: וילך חרנה. יצא ללכת לחרן: (יא) ויפגע במקום. לא הזכיר הכתוב באיזה מקום, אלא במקום הנזכר במקום אחר, הוא הר המורה, שנאמר בו: (לעיל כב) "וירא את המקום מרחוק": ויפגע. כמו (יהושע ט"ז): "ויפגע ביריחו", (שם יט) "ויפגע בדבשת". ורבותינו פרשו (ברכות כז) לשון תפלה כמו: (ירמיה ז) "ואל תפגע בי", ולמדנו שתקן יעקב תפלת ערבית, ושנה הכתוב ולא כתב 'ויתפלל', ללמדך שקפצה לו הארץ כמו שמפרש בפרק 'גיד הנשה' (חולין צא): כִּי־בֹא הַשֶּׁמֶשׁ. היה לו לכתב 'ויבא השמש וילן שם', כִּי־בֹא הַשֶּׁמֶשׁ, משמע ששקעה לו

וַנִּגְבַּה וַנְּבָרְכוּ בְךָ כָּל־מִשְׁפַּחַת הָאָדָמָה  
 וּבְזִרְעֶךָ כִּסְיִי: טו וְהִנֵּה אֲנֹכִי עִמָּךְ וְשִׁמְרֵתִיךָ  
 בְּכֹל אֲשֶׁר־תֵּלֵךְ וְהִשְׁבַּתִּיךָ אֶל־הָאָדָמָה  
 הַזֹּאת כִּי לֹא אֶעֱזָבְךָ עַד אֲשֶׁר אִם־עָשִׂיתִי  
 אֵת אֲשֶׁר־דִּבַּרְתִּי לָךְ כִּסְיִי: טז וַיִּקֶּן יַעֲקֹב  
 מִשְׁנָתוֹ וַיֹּאמֶר אָבִן יֵשׁ יְהוָה בַּמָּקוֹם הַזֶּה  
 וְאֲנֹכִי לֹא יָדַעְתִּי כִּסְיִי: יז וַיִּירָא וַיֹּאמֶר מַה־נֹּרָא  
 הַמָּקוֹם הַזֶּה אֵין זֶה כִּי אִם־בֵּית אֱלֹהִים וְזֶה  
 שַׁעַר הַשָּׁמַיִם כִּסְיִי: (יש-אל) יח וַיִּשְׁכַּם יַעֲקֹב בַּבֹּקֶר

וּלְצִפּוֹנָא וּלְדְרוֹמָא וַיִּתְבָּרְכוּ  
 בְּדִילָךְ כּל זְרַעֲיָת אַרְעָא וּבְדִיל  
 בְּנֵיךָ: טו וְהָא מִימְרֵי בְּסַעֲדָךְ  
 וְאַשְׁרְךָ בְּכֹל אֲתֵר דִּי תַהֲךְ  
 וְאַתִּיבְנֵךְ לְאַרְעָא הַדָּא אַרִי לֹא  
 אֲשַׁבְקֵנְךָ עַד דִּי אֶעֱבִיד יְת  
 דְּמַלְלִית לָךְ: טז וְאַתְעַר יַעֲקֹב  
 מִשְׁנָתָה וְאָמַר בְּקוֹשְׁטָא (אִית)  
 יִקְרָא בִּי שְׂרִי בְּאַתְרָא הַדִּין וְאָנָּא  
 לֹא הוֹיִתִי יָדַע: יז וַיִּירָא וְאָמַר  
 מַה דְּחִילוֹ אֲתֵרָא הַדִּין לִית דִּין  
 אֲתֵר הַדִּיוֹט אֱלֹהִין אֲתֵר דְּרַעֲוָא  
 בְּה מִן גְּדָם יי וְדִין תְּרַע קַבֵּל

רש"י

אדם): (יד) וּפְרָצְתָּ. וְחֻזְקָתָּ, כְּמוֹ "וְכֵן יִפְרֹץ":  
 (טו) אֲנֹכִי עִמָּךְ. לְפִי שְׁהִיָּה גֵרָא מַעֲשׂוֹ וּמַלְכָּן:  
 עַד אֲשֶׁר אִם־עָשִׂיתִי. 'אִם' מִשְׁמַשׁ בְּלִשׁוֹן 'כִּי'  
 (גִּיטִין ז'): דִּבַּרְתִּי לָךְ. לְצַרְפָּךְ וְעַלִּיךְ, מַה שְׁהִבְטַחְתִּי  
 לְאַבְרָהָם עַל זֶרְעוֹ, לָךְ הִבְטַחְתִּיו וְלֹא לְעִשׂוֹ, שְׁלֹא  
 אֲמַרְתִּי לוֹ: 'כִּי יִצְחָק יִקְרָא לָךְ זֶרַע', אֲלֵא: "כִּי  
 בְּיִצְחָק", וְלֹא כָּל יִצְחָק, וְכֵן כָּל 'לִי, וְלָךְ, וְלוֹ  
 וְלָהֶם' הַסְּמוּכִים אֲצֵל דְּבוּר מְשֻׁמְשִׁים לְשׁוֹן עַל,  
 וְזֶה יוֹכִיחַ, שְׁהָרִי עִם יַעֲקֹב לֹא דִבַּר קֳדָם לְכֹן:  
 (טז) וְאֲנֹכִי לֹא יָדַעְתִּי. שְׂאִם יָדַעְתִּי, לֹא שִׁנֵּיתִי  
 בַּמָּקוֹם קְדוֹשׁ כֵּזֶה: (יז) כִּי אִם־בֵּית אֱלֹהִים. אָמַר  
 רַבִּי אֱלֵעָזָר בְּשֵׁם רַבִּי יוֹסִי בֶן זִמְרָא: 'הַסְּלֵם הַזֶּה  
 עוֹמֵד בְּבֵאֵר שְׁבַע וְאַמְצַע שְׁפוּעוֹ מַגִּיעַ כְּנֶגֶד בֵּית  
 הַמִּקְדָּשׁ, שְׁבֵאֵר שְׁבַע עוֹמֵד בְּדְרוֹמָה שֶׁל יְהוּדָה  
 וִירוּשָׁלַיִם בְּצִפּוֹנָה, בְּגֹבּוֹל שְׁבִין יְהוּדָה וּבְנִימִין,  
 וּבֵית אֵל הֵיךְ בְּצִפּוֹן שֶׁל נַחֲלַת בְּנֵימִין בְּגֹבּוֹל שְׁבִין  
 בְּנִימִין וּבֵין בְּנֵי יוֹסֵף. נִמְצָא, סֵלֶם שְׂרַגְלִיו בְּבֵאֵר־  
 שְׁבַע וְרֵאשׁוֹ בְּבֵית־אֵל, מַגִּיעַ אֲמַצַּע שְׁפוּעוֹ נִגְד  
 יְרוּשָׁלַיִם, וּכְלָפִי שְׂאֲמָרוֹ רַבּוֹתֵינוּ שְׂאֲמַר הַקְּדוֹשׁ  
 בְּרוּךְ הוּא: 'צְדִיק זֶה בָּא לְבֵית מְלוֹנִי, וַיִּפְטַר בְּלֹא  
 לִינָה? וְעוֹד אָמְרוֹ: יַעֲקֹב קָרָא לִירוּשָׁלַיִם בֵּית־אֵל,  
 וְזוֹ לֹזֵז הִיא וְלֹא יְרוּשָׁלַיִם. וּמַהִיכֵן לְמַדְּנוּ לוֹמַר כֵּן?

אומר אני שְׁנַעֲקַר הַר הַמּוֹרִיָּה וּבָא לְכָאן, וְזוֹ הִיא  
 קְפִיצַת הָאָרֶץ הַאֲמוּרָה 'בְּשַׁחֲיִטַת חֲלִין', שְׁבֵאֵת בֵּית  
 הַמִּקְדָּשׁ לְקִרְאָתוֹ עַד בֵּית־אֵל, וְזֶהוּ: "וַיִּפְגַּע  
 בַּמָּקוֹם". וְאִם הָאֵמַר כְּשַׁעֲבַר יַעֲקֹב עַל בֵּית  
 הַמִּקְדָּשׁ, מַדּוּעַ לֹא עָכְבוּ שָׁם? אִיהוּ לֹא יָהִיב לְבִיָּה  
 לְהַתְּפַלֵּל בַּמָּקוֹם שְׁהַתְּפַלְּלוּ אַבּוֹתֵינוּ, וּמִן הַשָּׁמַיִם  
 יַעֲכּוּבוּהוּ אִיהוּ עַד חֲרֹן אֹזֶל, כְּדָאֲמַרִּין בְּפִרְקָא גִיד  
 הַנְּשֵׂה'. וְקָרָא מוֹכִיחַ: "וַיִּלְךָ חֲרָנָה", כִּי מֵטָא לְחֲרֹן,  
 אָמַר: 'אֲפֹשֶׁר שְׁעַבְרְתִּי עַל מְקוֹם שְׁהַתְּפַלְּלוּ בּוֹ  
 אַבּוֹתֵי וְלֹא הַתְּפַלְּלֵתִי בּוֹ? יָהֵב דַּעְתִּיָּה לְמַהֲדַר  
 וְחֹזֵר עַד בֵּית־אֵל, וְקִפְצָה לוֹ הָאָרֶץ (בֵּית אֵל, לֹא  
 זֶה הוּא הַסְּמוּךְ לְעִי, אֲלֵא לִירוּשָׁלַיִם, וְעַל שֵׁם  
 שְׁהִיָּתָה עִיר הָאֱלֹהִים קָרָאָה: "בֵּית אֵל", וְהוּא הַר  
 הַמּוֹרִיָּה שְׁהַתְּפַלֵּל בּוֹ אַבְרָהָם, וְהוּא הַשְּׂדֵה  
 שְׁהַתְּפַלֵּל בּוֹ יִצְחָק, וְכֵן אָמְרוּ בְּסוּטָה: "לְכוּ וְנַעֲלֵה  
 וּגו'". לֹא כְּאַבְרָהָם שְׁקָרָא 'הַר', וְלֹא כְּיִצְחָק  
 שְׁקָרָא 'שְׂדֵה', אֲלֵא כְּיַעֲקֹב שְׁקָרָא בֵּית־אֵל, עַד  
 כָּאֵן מִפְּרוּשׁ רִש"י מְדִיק): מַה־נֹּרָא. תְּרַגּוּם: 'מַה  
 דְּחִילוֹ אֲתֵרָא הַדִּין'. דְּחִילוֹ, שֵׁם דְּבַר הוּא, כְּמוֹ  
 סוּכְלָתְנוּ. וְכִסּוֹ לְמַלְבָּשׁ: וְזֶה שַׁעַר הַשָּׁמַיִם. מְקוֹם  
 תְּפִלָּה לְעֻלוֹת תְּפִלָּתָם הַשְּׁמִימָה, וּמִדְּרָשׁוֹ שְׁבִית  
 הַמִּקְדָּשׁ שֶׁל מַעֲלָה מְכוּן כְּנֶגֶד בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁל

שמיא: יח ואקדים יעקב בצפרא  
 ונסיב ית אבנא די שוי אסדוהי  
 ושוי יתה קמא ואריק משחא על  
 רישה: יט וקרא ית שמא דאתרא  
 תהוא בית אל וברם לזו שמא  
 דקרתא בקדמיתא: כ וקיים  
 יעקב קים למימר אם יהא  
 מימרא דיי בסעדי ויטרנני  
 בארמא הדין די אנא אזל ויתן לי  
 לחמא (נ"י לחם) למיכל וכסו  
 למלפיש: כא ואתוב בשלם לבית  
 אבא ויהא מימרא דיי לי  
 לאלקא: כב ואבנא הדא די  
 שוייתי קמא תהי די אהי פלח  
 עלה מן קדם יי וכל די תתן לי  
 חד מן עשרא אפרשנה קדמך:  
 א ונטל יעקב רגלוהי (נ"י רגלוהי)  
 ואזל לארע בני מדינחא:  
 ב וחזא והא בירא בחקלא והא  
 תמן תלתא עדרין דען רבעין  
 עלה ארי מן בירא תהיא משקן  
 עדריא ואבנא רבתא על פומא  
 דבירא: ג ומתבנשין לתמן כל

ויקח את־האבן אשר־שם מראשתיו וישם  
 אתה מצבה ויצק שמן על־ראשה: יט ויקרא  
 את־שם־המקום ההוא בית־אל ואולם לזו  
 שם־העיר לראשנה: כ ויִדַּר יַעֲקֹב נֶדֶר לֵאמֹר  
 אִם־יְהִיָּה אֱלֹהִים עִמָּדִי וּשְׁמַרְנִי בַדֶּרֶךְ הַזֶּה  
 אֲשֶׁר אֲנֹכִי הוֹלֵךְ וְנָתַן־לִי לֶחֶם לֶאֱכֹל וּבְגָד  
 לְלַבֵּשׁ: כא וישבתי בשלום אל־בית אבי  
 והיה יהוה לי לאלהים: כב והאבן הזאת  
 אשר־שמתי מצבה יהיה בית אלהים וכל  
 אשר תתן־לי עֵשֶׂר אֶעֱשֶׂרְנוּ לך: (ע"כ בחול) שני  
**כט** א וישא יעקב רגליו וילך ארצה בני־  
 קדם: כ ויִרְא וְהִנֵּה בְּאֵר בְּשׂוּדָה וְהִנֵּה־שָׂם  
 שְׁלֹשָׁה עֲדָרֵי־צֹאן רֹבְצִים עָלֶיהָ כִּי מִן־הַבְּאֵר  
 הַהוּא יִשְׁקוּ הָעֲדָרִים וְהָאֶבֶן גְּדֹלָה עַל־פִּי  
 הַבְּאֵר: ג ונאספוי־שמה כל־העדרים וגללו

רש"י

וילוצעף אחר־ך" (לעיל יז). ורצף מִיחַס שלא ימצא  
 בו שום פסול: (כב) והאבן הזאת. כף מפרש  
 וי"ו זו של "והאבן", אם תעשה לי את אלה ואף  
 אני אעשה זאת: והאבן הזאת אשר שמתי מצבה  
 וגו'. פתרגומו: 'אהי פלח עלה קדם ה', וכן עשה  
 בשובו מפרדן ארם, כשֶׁאָמַר לו': "קום עלה בית־  
 אל" (לקמן לה), מה נאמר שם? "ויצב יעקב מצבה  
 וגו' ויסף עליה נסוף": (א) וישא יעקב רגליו.  
 משנתבשר בשורה טובה שהבטח בשמירה, נשא  
 לבו את רגליו ונעשה קל ללכת, כף מפרש  
 בכראשית רבה: (ב) ישקו העדרים. משקים  
 הרועים את העדרים, והמקרא דבר בלשון קצרה:  
 (ג) ונאספוי. רגילים היו להאסף, לפי שהיתה

מטה: (כ) אִם־יְהִיָּה אֱלֹהִים עִמָּדִי. אם ישמר לי  
 הבטחות הללו שהבטיחני להיות עמדי, כמו  
 שאמר לי: "והנה אנכי עמך": ושמרני. כמו  
 שאמר לי: "ושמרתך בכל אשר־תלך": ונתן־לי  
 לחם לאכל. כמו שאמר: "כי לא אעזבך",  
 והמבקש לחם, הוא קרוי נעזב, שנאמר: "ולא  
 ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש־לחם (תהלים לו)":  
 (כא) וישבתי. כמו שאמר לי: "והשיבתך אל־  
 האדמה": בשלום. שלם מן החטא, שלא אלמד  
 מדרכי לָבֹן: והיה ה' לי לאלהים. שיחול שמו  
 עלי מתחלה ועד סוף, שלא ימצא פסול בזרעי,  
 כמו שאמר: "אשר־דברתי לך", והבטחה זו  
 הבטיח לאברהם, שנאמר: "להיות לך לאלהים

אֶת־הָאֶבֶן מֵעַל פִּי הַבַּיִר וְהִשְׁקוּ אֶת־הַצֵּאֵן  
וְהִשִּׁיבוּ אֶת־הָאֶבֶן עַל־פִּי הַבַּיִר לְמִקְמָהּ כס"ז:  
ד וַיֹּאמְרוּ לָהֶם יַעֲקֹב אַחֵי מַאֲיִן אַתֶּם וַיֹּאמְרוּ  
מִחֲרֹן אַנְחֵנוּ: ה וַיֹּאמְרוּ לָהֶם הִידְעַתֶּם אֶת־לִבְּנוּ  
בֶּן־נַחֹר וַיֹּאמְרוּ יָדַעְנוּ: ו וַיֹּאמְרוּ לָהֶם הַשָּׁלוֹם  
לוּ וַיֹּאמְרוּ שָׁלוֹם וְהִנֵּה רָחֵל בָּתּוֹ בָּאָה  
עִם־הַצֵּאֵן כס"ח: ז וַיֹּאמֶר הֵן עוֹד הַיּוֹם גְּדוֹל  
לֹא־עַת הָאֶסֶף הַמִּקְנֵה הַשְּׂקוּ הַצֵּאֵן וּלְכוּ  
רְעוּ כס"ט: ח וַיֹּאמְרוּ לֹא נוֹכַל עַד אֲשֶׁר יֵאָסְפוּ  
כָּל־הַעֲדָרִים וְגָלְלוּ אֶת־הָאֶבֶן מֵעַל פִּי הַבַּיִר  
וְהִשְׁקִינוּ הַצֵּאֵן כס"י: ט עוֹדְנוּ מְדַבֵּר עִמָּם  
וְרָחֵל בָּאָה עִם־הַצֵּאֵן אֲשֶׁר לְאֵבִיהָ כִּי רָעָה  
הוּא: י וַיְהִי כַּאֲשֶׁר רָאָה יַעֲקֹב אֶת־רָחֵל  
בַּת־לָבָן אַחֵי אִמּוֹ וְאֶת־צֵאֵן לָבָן אַחֵי אִמּוֹ  
וַיִּגַּשׁ יַעֲקֹב וַיִּגַּל אֶת־הָאֶבֶן מֵעַל פִּי הַבַּיִר  
וַיִּשֶׁק אֶת־צֵאֵן לָבָן אַחֵי אִמּוֹ כס"יא: יא וַיִּשֶׁק

עֲדָרִיא וּמַגְנָדְרִין ית אבנא מעל  
פומא דבירא ומשקן ית ענא  
ומתיבין ית אבנא על פומא  
דבירא לאתרה: ד ואמר להון  
יעקב אחי מנן אתון ואמרו מתרן  
אנחנא: ה ואמר להון הידעתון  
ית לבן פר נחור ואמרו ידענן:  
ו ואמר להון השלם לה ואמרו  
שלם והא רחל ברתה אתיא עם  
ענא: ז ואמר הא עוד יומא סגי  
לא עדן למכנש בעיר אשקו ענא  
ואזילו רעו: ח ואמרו לא נכול  
עד די מתכנשין כל עדריא  
ויגנדרון ית אבנא מעל פומא  
דבירא ונשקי ענא: ט עד דהוא  
ממלל עמהון ורחל אתת עם ענא  
די לאבויא ארי רעיתא היא:  
י והנה פד חנא יעקב ית רחל בת  
לבן אחוהא דאמה וית ענא דלבן  
אחוהא דאמה וקרוב יעקב ונגדר  
ית אבנא מעל פומא דבירא  
ואשקי ית ענא דלבן אחוהא  
דאמה: יא ונשק יעקב לרחל

רש"י

(כ"ד): (ח) לא נוכל. להשקות, לפי שהאבן גדולה: וגללו. זה מתרגם 'ויגנדרון', לפי שהוא לשון עתיד: (י) ויגש יעקב ויגל. כאדם שמעביר את הפקק מעל פי צלוחית, להודיעה שפחו גדול (בראשית רבה). (יא) ויבן. לפי שצפה ברוח הקדש שאינה נכנסת עמו לקבורה. דבר אחר: לפי שבא בידים ריקניות. אמר: 'אליעזר, עבד אבי אבא, היו בידיו נזמים וצמידים ומגדנות, ואני אין בידו כלום'. לפי שרדף אליפו בן עשו במצות אביו אחריו להרגו, והשיגו, ולפי שגדל אליפו בחיקו של יצחק, משך ידו. אמר לו: 'מה אעשה לצווי של אבא? אמר לו יעקב: 'טל מה שבדי, והעני

האבן גדולה: וגללו. ותרגומו ומגנדרין, כל לשון הנה משתנה לדבר בלשון עתיד ובלשון עבר, לפי שכל דבר ההנה תמיד, כבר הנה ועתיד להיות: והשיבו. תרגומו: ומתיבין: (ו) באה עם הצאן. הטעם באל"ף, ותרגומו 'אתיא'. 'ורחל באה', הטעם למעלה, בפיי"ת, ותרגומו: 'אתת', הראשון לשון עושה, והשני לשון עשיתה: (ז) הן עוד היום גדול. לפי שראה אותם רובצים, פסבור שרוצים לאסוף המקנה הביתה ולא ירעו עוד. אמר להם: "הן עוד היום גדול", כלומר אם שכירי יום אתם, לא שלמתם פעלת היום, ואם הבהמות שלכם, אף על פי כן "לא-עת האסף המקנה וגו'"

יעקב לרחל וישא את־קלו ויבך כס"י: יב ויגד  
 יעקב לרחל כי אחי אביה הוא וכי בן־רבקה  
 הוא ותרץ ותגד לאביה כס"י: יג ויהי כשמע  
 לבן את־שמע ויעקב בן־אחלו וירץ לקראתו  
 ויחבק־לו וינשק־לו ויביאהו אל־ביתו ויספר  
 ללבן את כל־הדברים האלה כס"י: יד ויאמר לו  
 לבן אך עצמי ובשרי אתה וישב עמו חדש  
 ימים כס"י: טו ויאמר לבן ליעקב הכי־אחי אתה  
 ועבדתני חנם הגידה לי מה־משכרתך כס"י:  
 טז וללבן שתי בנות שם הגדלה לאה ושם  
 הקטנה רחל: יז ועיני לאה רפות ורחל היתה  
 יפת־תאר ויפת מראה כס"י: שלשי יח ויאהב  
 יעקב את־רחל ויאמר אעבדך שבע שנים

וארם ית קלה ובכא: יב ויהי  
 יעקב לרחל ארי בר אכה דאבוה  
 הוא וארי בר רבקה הוא ורהטת  
 וחוויאת לאבוה: יג ויהוה פד  
 שמע לבן ית שמע יעקב בר  
 אחתה ורהט לקדמותה וגפף לה  
 ונשיק לה ואעלה לביתה  
 ואשתעי ללבן ית כל פתגמיא  
 האלין: יד ויאמר לה לבן ברם  
 קריכי ובשרי את ויטיב עמה ירח  
 יומין: טו ויאמר לבן ליעקב  
 המדאחי את ותפלחני מגן חוי  
 לי מה אגרף: טז וילבן תרמין  
 בנן שום רבמא לאה ושום  
 זערמא רחל: יז ועיני לאה יאנן  
 ורחל הות שפירא בריוא ויאזא  
 בחזווא: יח ורחם יעקב ית רחל  
 ואמר אפלחנך שבע שנים ברחל

רש"י

חשוב כמת': (יב) פי אחי אביה הוא. קרוב  
 לאביה, כמו: (לעיל יג) "אנשים אחים אנחנו".  
 ומדרשו: 'אם לרמאות הוא בא, גם אני אחיו  
 ברמאות, ואם אדם כשר הוא, גם אני בן רבקה,  
 אחותו הפשרה': ותגד לאביה. (כ"ר) לפי שאמה  
 מתה, ולא היה לה להגיד אלא לו: (יג) וירץ  
 לקראתו. (כ"ר) כסבור, ממון הוא טעון, שהרי עבד  
 הבית בא לכאן בעשרה גמלים טעונים: ויחבק.  
 כשלא ראה עמו כלום, אמר: 'שמא זהובים הביא  
 והנם בחיקו' (כ"ר): וינשק לו. אמר: 'שמא  
 מרגליות הביא והם בפיו' (כ"ר): ויספר ללבן.  
 שלא בא אלא מתוך אנס אחיו ושנטלו ממנו  
 ממנו: (יד) אך עצמי ובשרי. מעתה אין לי  
 לאסוף הביתה, הואיל ואין בידי כלום, אלא מפני  
 קורבה אטפל בך חדש ימים וכן עשה, ואף זו לא  
 לחנם, שהיה רועה צאנו: (טו) הכי־אחי אתה.  
 לשון תמה: 'וכי בשביל שאחי אתה, תעבדני

חנם':? ועבדתני. כמו 'ותעבדני', וכן כל תבה  
 שהיא לשון עבר הוסיף וי"ו בראשה, והיא הופכת  
 התבה להבא: (יז) רפות. (ב"ב קכג) שהיתה  
 סבורה לעלות בגורלו של עשו ובכתה, שהיו הכל  
 אומרים: 'שני בנים לרבקה ושתי בנות ללבן,  
 הגדולה לגדול והקטנה לקטן': תאר. הוא צורת  
 הפרצוף, לשון: (ישעיה מד) "יתארהו בשרד",  
 קונפא"ס בלע"ז: מראה. הוא זיו קלסתר:  
 (יח) אעבדך שבע שנים. (כ"ר) הם ימים אחדים,  
 שאמרה לו אמו: "וישבת עמו ימים אחדים",  
 ותדע שפן הוא, שהרי פתיב: "ויהיו בעיניו כמים  
 אחדים": ברחל בתך הקטנה. כל הסימנים הללו  
 למה? לפי שהיה יודע בו שהוא רמאי, אמר לו:  
 "אעבדך ברחל", ושמא תאמר: רחל אחרת, מן  
 השוק? תלמוד לומר: "בתך", ושמא תאמר:  
 'אחליף ללאה שמה ואקרא שמה רחל'? תלמוד  
 לומר: "הקטנה", ואף על פי כן לא הועיל, שהרי

בְּרַחֵל בְּתוּךְ הַקְּטָנָה כִּסִּי: יט וַיֹּאמֶר לָבֵן טוֹב  
 תַּתִּי אֹתָהּ לְךָ מִתְּתִי אֹתָהּ לְאִישׁ אַחֵר שְׁבַע  
 עֲמָדִי: כ וַיַּעֲבֹד יַעֲקֹב בְּרַחֵל שְׁבַע שָׁנִים וַיְהִי  
 בְּעֵינָיו כַּיּוֹמִים אַחָדִים בְּאֵהֱבָתוֹ אֹתָהּ:  
 כא וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל-לָבֵן הֵב יָת  
 אֶתְתִּי אֲרִי אֲשַׁלְּמִית יוֹמֵי פְלִחְנִי  
 וְאֶעֱוֹל לְוַתָּה: כב וַיִּכְנַשׁ לָבֵן יָת  
 כָּל אַנְשֵׁי אֶתְרָא וַעֲבַד מִשְׁתָּא:  
 כג וַהֲוֵה בְרַמְשָׂא וַדְּבַר יָת לֵאמֹר  
 בְּרַתָּה וְאֶעֱלִיל יָתָה לְוַתָּה וְעַל  
 לְוַתָּה: כד וַיְהִי לָבֵן לָהּ יָת זִלְפָּה  
 אִמְתָּהּ לְלֵאָה בְּרַתָּה לְאִמְהוּ:  
 כה וַהֲוֵה בְּצַפְרָא וְהָא הִיא לֵאמֹר  
 וַיֹּאמֶר לָבֵן מָה דָּא עֲבַדְתָּ לִּי  
 הֲלֵא בְּרַחֵל פְּלִחִית עִמָּךְ וְלִמָּא  
 שְׁקִרְתָּ בִּי: כו וַיֹּאמֶר לָבֵן לָא  
 אֶתְעַבַּד פְּדִין בְּאֶתְרָנָא לְמִתָּן  
 זַעֲרָתָא קָדָם רַבְתָּא: כז אֲשַׁלְּמִים  
 שְׁבוּעָתָא דְדָא וְנִתָּן לָךְ אַף יָת דָּא  
 בְּפִלְחָנָא דִּי תִפְלַח עִמִּי עוֹד שְׁבַע  
 שָׁנִים אַחֲרָנִים: כח וַעֲבַד יַעֲקֹב כֵּן  
 וְאֲשַׁלְּמִים שְׁבוּעָתָא דְדָא וַיְהִי לָהּ  
 יָת רַחֵל בְּרַתָּה לָהּ לְאִמְתָּהּ:  
 כט וַיְהִי לָבֵן לְרַחֵל בְּרַתָּה יָת

זֹאת וַיִּתֶּן-לוֹ אֶת-רַחֵל בְּתוֹ לוֹ לְאִשָּׁה: כט וַיִּתֶּן לָבֵן לְרַחֵל בְּתוֹ

רש"י

(כז) מלא שבע זאת. דבוק הוא, שהרי נקוד  
 בחטף (פרוש: בשוא), שבווע של זאת, והן שבעת  
 ימי המשתה. בגמרא ירושלמית במועד קטן, [ואי  
 אפשר לומר שבווע ממש, שאם כן הנה צריך לינגד  
 השי"ן בפת"ח (רוצה לומר קמץ). ועוד ששבווע  
 לשון זכר, כדכתיב: (דברים טז) "שבעה שבועות  
 תספור", לפיכך, אין משמע שבווע אלא שבעה,  
 שטיינ"א בלע"ז]: ונתנה לך. לשון רבים כמו:  
 "ונשפחה". "גרדה ונבלה", אף זה לשון ונתן,

רמיהו: (כא) מלאו ימי. שאמרה לי אמי, ועוד:  
 "מלאו ימי", שהרי אני בן פ"ד שנה ואימתי  
 אעמיד י"ב שבטים? וזהו שנאמר: "ואבואה  
 אליה", והלא קל שבקלים אינו אומר כן? אלא  
 להוליד תולדות אמר כך: (כה) ויהי בבקר  
 והנה היא לאה. אבל בלילה לא היתה לאה, לפי  
 שמסר יעקב סימנים לרחל, וכשראתה רחל  
 שמכניסין לו לאה, אמרה: 'עכשו תפלים אחותי'! ?  
 עמדה ומסרה לה אותן סימנים (מגילה יג):





בנין ואם לא מיתא אנא:  
 ב ותקיף ריגזא דיעקב ברחל  
 ואמר הא מני את בעיא הלא מן  
 קדם יי תבעין די מנע מניף ולדא  
 דמעין: ג ואמרת הא אמתי  
 בלקה עול לנתה ותליד ואנא  
 ארבי ואתבני אף אנא מנה:  
 ד ויהבת לה ית בלקה אמתה  
 לאנתו ועל לנתה יעקב:  
 ה ועדיאת בלקה וילידת ליעקב  
 בר: ו ואמרת רחל דנני יי ואף  
 קביל צלותי ויהב לי בר על פן  
 קרת שמה דן: ז ועדיאת עוד  
 וילידת בלקה אמתא דרחל בר  
 תנן ליעקב: ח ואמרת רחל  
 קביל יי בעותי באתחננתי  
 בצלותי חמידת דיחי לי ולד  
 בפאתי אף אתיהיב לי וקרת  
 שמה נפתלי: ט וחזת לאה ארי  
 קמת מלמילד ודברת ית זלפה  
 אמתה ויהבת יתה ליעקב לאנתו:  
 י וילידת זלפה אמתא דלאה

ותאמר אליעקב הבה לי בנים ואם אין  
 מתה אנכי רש"י: ב ויחר אף יעקב ברחל ויאמר  
 התחת אלהים אנכי אשר מנע ממך פרי  
 בטן רש"י: ג ותאמר הנה אמתי בלקה בא  
 אליה ותלד על ברפי ואבנה גם אנכי  
 ממנה רש"י: ד ותתן לו את בלקה שפחתה  
 לאשה ויבא אליה יעקב: ה ותהר בלקה  
 ותלד ליעקב בן: ו ותאמר רחל דנני אלהים  
 וגם שמע בקלי ויתן לי בן על כן קראה שמו  
 דן רש"י: ז ותהר עוד ותלד בלקה שפחת רחל  
 בן שני ליעקב: ח ותאמר רחל נפתולי  
 אלהים | נפתלתי עם אחתי גם יכלתי  
 ותקרא שמו נפתלי רש"י: ט ותרא לאה כי  
 עמדה מלדת ותקח את זלפה שפחתה ותתן  
 אתה ליעקב לאשה: י ותלד זלפה שפחת

## רש"י

נתחברתי עם אחותי לזכות לבנים. ואני מפרשו  
 לשון "עקש ופתלתל", נתעקשתי והפצתי פצירות  
 ונפתולים הרבה למקום להיות שוה לאחותי: גם  
 יכלתי. הסכים על ידי, ואונקלוס תרגם לשון  
 תפלה: "נפתולי אלהים נפתלתי", בקשות  
 החכיבות לפניו נתקבלתי ונתערתתי כאחותי:  
 נפתלתי. נתקבלה תפלתי, ומדרשי אגדה יש רבים  
 בלשון נוטריקון: (י) ותלד זלפה. בכלן נאמר:  
 'הריון' חוץ מזלפה, לפי שהיתה בחורה מכלן  
 ותינתק בשנים, ואין הריון נכר בה, וכדי לרמות  
 ליעקב נתנה לכן ללאה, שלא יבין שמכניסין לו  
 את לאה, שבו מנהגן ליתן שפחה הגדולה לגדולה

שחשוב פמת (ב"ר): (ב) התחת. וכי במקומו  
 אני? אשר מנע ממך. את אמרת שאעשה  
 כאבא, אני איני כאבא, אבא לא היו לו בנים, אני  
 יש לי בנים, ממך מנע ולא ממני: (ג) על ברפי.  
 פתרגומו: 'ואנא ארבי': ואבנה גם אנכי. מהו  
 'גם'? אמרה לו: 'זקנך אברהם היו לו בנים מהגר,  
 וחרג מתניו פנגד שרה'. אמר לה: 'זקנתי הכניסה  
 צרתה לביתה'. אמרה לו: 'אם הדבר הזה מעכב  
 "הנה אמתי": ואבנה גם אנכי ממנה. פשרה:  
 (ו) דנני אלהים. דנני וחיבני וזפני (ב"ר):  
 (ח) נפתולי אלהים. מנחם בן סרוק פרוש  
 במחברת "צמיד פתיל", 'חבורים מאת המקום

ליעקב בר: יא ואמרת לאה אתא  
 גד וקרת ית שמה גד: יב וילידת  
 זלפה אמתא דלאה בר תנן  
 ליעקב: יג ואמרת לאה  
 תשבחתא הות לי ארי בכן  
 ישבחנני נשיא וקרת ית שמה  
 אשר: יד ואזל ראובן בימי חצד  
 חטין ואשכח יברוחין בסקלא  
 ואיתי תהון ללאה אמה ואמרת  
 רחל ללאה הכי כען לי מיברוחי  
 דברייך: טו ואמרת לה הוציר  
 דדברת ית בעלי ותסבין אף ית  
 יברוחי דברי ואמרת רחל בכן  
 ישכוב עמך בליליא חלף יברוחי  
 דברייך: טז ואתא (ג"י ועל) יעקב  
 מן סקלא ברמשא ונפקת לאה  
 לקדמותה ואמרת לותי תיעול  
 ארי מיגר אגרתיד ביברוחי דברי  
 ושכיב עמה בליליא הוא:  
 יז וקביל יי צלותה דלאה  
 ועדיאת וילידת ליעקב בר  
 חמישא: יח ואמרת לאה יהב יי  
 אגרי דיהבית אמתי לבעלי וקרת  
 שמה יששכר: יט ועדיאת עוד  
 לאה וילידת בר שתי ליעקב:

לאה ליעקב בן כס"י: יא ותאמר לאה כתיב בגד  
 קרי בא גד ותקרא את שמו גד כס"י: יב ותלד  
 זלפה שפחת לאה בן שני ליעקב: יג ותאמר  
 לאה באשרי כי אשרוני בנות ותקרא את  
 שמו אשר: רביעי יד וילך ראובן בימי קציר  
 חטים וימצא דודאים בשדה ויבא אתם  
 אל לאה אמו ותאמר רחל אל לאה תנינא  
 לי מדודאי בנה כס"י: טו ותאמר לה המעט  
 קחתך את אישי ולקחת גם את דודאי בני  
 ותאמר רחל לכן ישכב עמך הלילה תחת  
 דודאי בנה כס"י: טז ויבא יעקב מן השדה  
 בערב ותיצא לאה לקראתו ותאמר אלי  
 תבוא כי שכר שכרתיך בדודאי בני וישכב  
 עמה בלילה הוא כס"י: יז וישמע אלהים אל  
 לאה ותהר ותלד ליעקב בן חמישי כס"י:  
 יח ותאמר לאה נתן אלהים שכרי אשר נתתי  
 שפחתי לאישי ותקרא שמו יששכר: יט ותהר

רש"י

(סנהדרין צט) שיגלי. עשב הוא, ובלשון ישמעאל  
 יסמ"ן: (טו) ולקחת גם את דודאי בני.  
 בתמיהה: ולעשות עוד זאת, ליקח גם את דודאי  
 בני? ותרגמו 'ותסבין': לכן ישכב עמך הלילה.  
 שלי היתה שכיבת לילה זו ואני נותנה לך, תחת  
 דודאי בנה, ולפי שזלזלה במשכב הצדיק, לא  
 זכתה להקבר עמו (גדה ל"א): (טז) שכר  
 שכרתיך. נתתי לרחל שכרה: בלילה הוא. הקדוש  
 ברוך הוא סיעו שיצא משם יששכר (כ"ר):  
 (יז) וישמע אלהים אל לאה. שהיתה מתאנה

והקטנה לקטנה: (יא) בא גד. בא מזל טוב, כמו:  
 (שבת טז ע"ב) 'גד גדי וסנוק לא'. ודומה לו: (ישעיה  
 סה) 'הערכים לגד שלחן'. ומדרש אגדה שנולד  
 מהול, כמו: (דניאל ד) 'גדו אילנא', ולא ידעתי על  
 מה נכתב תבה אחת. דבר אחר: למה נקראת תבה  
 אחת בגד? כמו 'בגדת בני' כשבאת אל שפחתי,  
 כאיש שבגד באשת נעורים: (יד) בימי קציר  
 חטים. להגיד שבחן של שבטים, שעת הקציר  
 היה, ולא פשט ידו בגזל להביא חטים ושעורים,  
 אלא דבר ההפקר שאין אדם מקפיד בו: דודאים.

כ ואמרת לאה יתב יי יתה לי חלק טב הדיא זמנא יהי מדורה דבעלי לותי ארי ילדית לה שתא בנין וקרת ית שמה זבלון: כא ובתר כן ילדית ברתא וקרת ית שמה דינה: כב ועל דוכרנא דרחל קדם יי וקביל צלותה יי ויהב לה עדוי: כג ועדיאת וילדית בר ואמרת פנש יי ית חסודי: כד וקרת ית שמה יוסף למימר יוסף יי לי בר אחרן: כה והנה פד ילדית רחל ית יוסף ואמר יעקב ללכון שלחני ואיהו לאתרי ולארעי: כו הב ית נשי וית בני די פלחית יתך בהן ואזיל ארי את ידעת ית פלחני דפלחתיך: כז ואמר לה לכן אם פען אשפחית רחמין קדמך נסיתי

עבדתי אתך בהן ואלכה פי אתה ידעת את עבדתי אשר עבדתיך כס"י: כז ויאמר אליו לכן אם נא מצאתי חן בעיניך נחשתי רש"י

ומחזרת להרבות שבטים: (כ) זכר טוב. פתרגומו: יזבלני. לשון בית זבול, הורכבי"א בלע"ז. בית מדור, מעתה לא תהא עקר דירתו אלא עמי, שיש לי בנים כנגד כל נשיו: (כא) דינה. פרשו רבותינו שדנה לאה דין בעצמה: אם זה זכר, לא תהא רחל אחותי פאחת השפחות, והתפללה עליו ונהפך לנקבה (כרכות ס): (כב) ויזכר אלהים את רחל. (ב"ר) זכר לה שמסרה סימניה לאחותה ושהיתה מצרה שלא תעלה בגודלו של עשו, שמא יגרשנה יעקב, לפי שאין לה בנים. ואף עשו הרשע כף עלה בלבו כששמע שאין לה בנים, הוא שייסד הפיט: 'האדמון כבט שלא חלה צבה לקחתה לו ונתבהלה': (כג) אסף. הכניסה במקום שלא תראה, וכן: (ישעיה ד) 'אסף חרפתנו', (שמות ט) 'ולא יאסף הבייתה', (יואל ד) 'אספו נגהם', (ישעיה

ס) 'וירחף לא יאסף', לא יטמן: חרפתי. שהייתי לחרפה שאני עקרה, והיו אומרים עלי שאעלה לחלקו של עשו הרשע. ואגדה: כל זמן שאין לאשה בן, אין לה במי לתלות סרחונה, משיש לה בן, תולה בו: מי שבר פלי זה? בנה. מי אכל תאנים אלו? בנה: (כד) יסף ה' לי בן אחר. יודעת היתה בנבואה שאין יעקב עתיד להעמיד אלא שנים עשר שבטים. אמרה: 'יהי רצון שאותו שהוא עתיד להעמיד יהא ממני'. לכך לא התפללה אלא על בן אחר: (כה) כאשר ילדה רחל את יוסף. משנולד שטנו של עשו, שנאמר: (עובדיה א יח) 'והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה, ובית עשו לקש', אש בלא להבה אינו שולט למרחוק, משנולד יוסף בטח יעקב בהקדוש ברוך הוא, ורצה לשוב: (כו) תנה את נשי וגו'. איני רוצה לצאת פי אם ברשות: (כז) נחשתי

וַיְבָרְכֵנִי יְהוָה בְּגִלְלָהּ כְּשִׁי: חמישי כח וַיֹּאמֶר נִקְבָה  
 שְׂכָרְךָ עָלַי וְאַתְנָה כְּשִׁי: כט וַיֹּאמֶר אֵלָיו אַתָּה  
 יָדַעְתָּ אֵת אֲשֶׁר עֲבַדְתִּיךָ וְאֵת אֲשֶׁר-הָיָה  
 מִקִּנְיָן אֶתִּי כְּשִׁי: ל כִּי מָעַט אֲשֶׁר-הָיָה לְךָ לְפָנָי  
 וַיִּפְרֹץ לְרֹב וַיְבָרֶךְ יְהוָה אֶתְךָ לְרִגְלֵי וְעַתָּה  
 מָתִי אַעֲשֶׂה גַם-אֲנֹכִי לְבֵיתִי כְּשִׁי: לא וַיֹּאמֶר מָה  
 אֶתְּנֶךָ לְךָ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לֹא-תִתֶּנְךָ לִי מְאוּמָה  
 אִם-תַּעֲשֶׂה-לִּי הַדָּבָר הַזֶּה אֲשׁוּבָה אֶרְעָה  
 צֹאנֶיךָ אֲשֶׁמֹר: לב אַעֲבֹר בְּכָל-צֹאנֶיךָ הַיּוֹם הַזֶּה  
 מִשָּׂם כָּל-שָׂה | נֶקֶד וְטָלוּא וְכָל-שֶׁה-חֹם  
 בְּכֶשֶׁשִׁים וְטָלוּא וְנֶקֶד בְּעֵזִים וְהָיָה שְׂכָרִי כְּשִׁי:  
 לג וְעִנְתָה-בִּי צְדָקָתִי בַּיּוֹם מָחָר כִּי-תָבוֹא  
 עַל-שְׂכָרִי לְפָנֶיךָ כָּל אֲשֶׁר-אֵינְנִי נֶקֶד וְטָלוּא  
 גְּנוּב הוּא אֶתִּי כְּשִׁי: לד וַיֹּאמֶר לָכֵן הֵן לֹא יְהִי

וַיְבָרְכֵנִי יְיָ בְּדִילָךְ: כח וַאֲמַר  
 פְּרִישׁ אַגְרָךְ עָלַי וְאַתָּן: כט וַאֲמַר  
 לָהּ אַתָּה יָדַעְתָּ יֵת דְּפִלְחָתְךָ וְיֵת  
 דְּהוּהָ בְּעִירָךְ עַמִּי: ל אַרְי זְעִיר  
 דִּי הָוָה לָךְ קְדָמִי וְתַקִּיף לְמַסְגִּי  
 וּבְרִיךְ יְיָ יֵתָךְ בְּדִילִי וּכְעַן אֵימְתִי  
 אַעֲבִיד אִף אֲנָא לְבֵיתִי: לא וַאֲמַר  
 מָה אֶתָּן לָךְ וַאֲמַר יַעֲקֹב לֹא תִתֶּנְךָ  
 לִי מְדַעַם אִם תַּעֲבֹד לִי פִתְגָמָא  
 הַדִּין אֲתוּב אַרְעֵי עֲנָךְ אֶטֶר:  
 לב אַעֲבֹר בְּכָל עֲנָךְ יוֹמָא דִּין  
 הַעֲדִי (נ"י אַעֲדִי) מִתְמָן כָּל אֶמֶר  
 נְמוּר וּרְקוּעַ וְכָל אֶמֶר שְׁחוּם  
 בְּאֶמְרֵיָא וּרְקוּעַ וְנְמוּר בְּעִזֵּיָא וְיְהִי  
 אַגְרִי: לג וְתַסְהֵד בִּי זְכוּתִי בַּיּוֹם  
 דְּמָחָר אַרְי תִּיעוּל עַל אַגְרִי קְדָמָךְ  
 כָּל דִּי לִיתוּהִי נְמוּר וּרְקוּעַ בְּעִזֵּיָא  
 וּשְׁחוּם בְּאֶמְרֵיָא גְּנוּבָא הוּא עַמִּי:  
 לד וַאֲמַר לָכֵן בְּרַם לְוִי יְהִי  
 בְּעֵזִים וְחֹם בְּכֶשֶׁשִׁים

רש"י

בלע"ז: טלווא. לשון טלאים, חכרבורות רחבות:  
 חום. שחום, דומה לאדם, רוש"ו בלע"ז, לשון  
 משנה שחמתית ונמצאת לבנה, לענן התבואה:  
 והיה שכרי. אותן שיולדו מפאן ולהבא נקדים  
 וטלאים בעזים ושחומים בכשבים יהיו שלי, ואותן  
 שישנן עכשו, הפרש מהם והפקידם ביד בניה,  
 שלא תאמר לי על הנולדים מעתה: אלו יהיו שם  
 מתחלה, ועוד שלא תאמר לי: על ידי הזכרים  
 שהן נקדים וטלאים תלדנה הנקבות דגמתן מפאן  
 ואילך: (לג) וענתה-בי וגו'. אם תחשדני שאני  
 נוטל משלך כלום, תענה בי צדקתי, כי תבא  
 צדקתי ותעיד על שכרי לבניה, שלא תמצא בעדרי  
 כי אם נקדים וטלאים, וכל שתמצא בהן שאינו  
 נקד, או טלווא, או חום, בידוע שגנבתיו לך ובגנבה  
 הוא שרוי אצלי: (לד) הן. לשון קבלת דברים:

מנחש הייתי, נסיתי בנחוש שלי שעל ידך באה לי  
 ברכה, כשפאת לכאן לא היו לי בנים, שנאמר:  
 (לעיל כט) "והנה רחל בתו באה עם הצאן". אפשר  
 יש לו בנים, והוא שולח בתו אצל הרועים? ועכשו  
 היו לו בנים, שנאמר: (לקמן לא) "וישמע את דברי  
 בני לכן": (כח) נקבה שכרה. כתרגומו: פריש  
 אגרה: (כט) ואת אשר-היה מקנה אתי. את  
 חשבון מעוט מקנה שבא לידי מתחלה כמה היו:  
 (ל) לרגלי. (כ"ר) עם רגלי, בשביל ביאת רגלי  
 באת אצלך הברכה, כמו: (שמות יא) "העם אשר  
 ברגליך", (שופטים ח) "לעם אשר ברגלי", הפאים  
 עמי: גם-אנכי לביתי. לצרך ביתי, עכשו אין  
 עושין לצרכי אלא בני, וצריך (אני) להיות עושה  
 גם אני עמהם לסמכן, וזהו צ'ם: (לב) נקד.  
 מנמר בחכרבורות דקות כמו נקדות, פונטר"א

כְּפִתְגָמָךְ: לה ואֲעֲדִי כְּיוֹמָא  
ההוא ית תִּישִׁיא רגוליא ורקועיא  
ות כל עזיא נמורתא ורקועתא  
כל די חור ביה וכל דשחום  
באמריא ויהב ביד בְּנוֹהֵי:  
לו וְשׁוּי מִהֲלַךְ תִּלְתָּא יוֹמִין  
בִּינוֹהֵי וּבִין יַעֲקֹב וַיַּעֲקֹב רַעֲי ית  
עָנָא דְלָבָן דְּאִשְׁתָּאֲרִין: לו וְנָסִיב  
לה יַעֲקֹב חוֹטְרִין דְלָבָן רַטִּיבִין  
דְדָלוּז וְדָדְלוּף וְקִלְיָף בְּהוֹן קִלְפִין  
חֲנוּרִין קְלוּף חֲנוּר דִּי עַל חוֹטְרִיא:  
לח וְדַעֲיָן ית חוֹטְרִיא דִּי קִלְיָף  
בְּרִהֲטִיא אֲתֵר בֵּית שְׁקִיא דְמִיא  
אֲתֵר דְּאֲתֵן (ג"י דאֲתֵן) עָנָא לְמִשְׁתִּי  
לְקַבְּלֵהוֹן דְּעָנָא וּמִתְחַמֵּן  
בְּמִיתֵיהוֹן לְמִשְׁתִּי: לט וְאֲתִיחַמָּא  
עָנָא בְּחוֹטְרִיא וּיְלִידָא עָנָא  
רְגוּלִין נְמוּרִין וְרִקוּעִין:  
מ וְאֲמַרְיָא אֲפֹרֶשׁ יַעֲקֹב וַיְהִי

כְּדַבְרְךָ כְּשִׁי: לה וַיִּסַּר בַּיּוֹם הַהוּא אֶת־הַתֵּיּוֹשִׁים  
הַעֲקָדִים וְהַטְּלָאִים וְאֵת כָּל־הָעֵזִים הַנִּקְדָּוֹת  
וְהַטְּלָאֹת כָּל אֲשֶׁר־לָבָן בּוֹ וְכָל־חֹם בְּפִשְׁבִּים  
וַיִּתֵּן בְּיַד־בָּנָיו כְּשִׁי: לו וַיִּשֶׂם דֶּרֶךְ שְׁלֹשֶׁת יָמִים  
בֵּינוֹ וּבִין יַעֲקֹב וַיַּעֲקֹב רָעָה אֶת־צֹאן לָבָן  
הַנּוֹתֵרֶת כְּשִׁי: לז וַיִּקַּח־לוֹ יַעֲקֹב מִקָּל לְבָנָה לַח  
וְלוֹז וְעֶרְמוֹן וַיַּפְצֵל בָּהֶן פְּצָלוֹת לְבָנוֹת מַחֲשָׁף  
הַלָּבָן אֲשֶׁר עַל־הַמְּקָלוֹת כְּשִׁי: לח וַיִּצַּג אֶת־  
הַמְּקָלוֹת אֲשֶׁר פָּצַל בְּרִהֲטִים בְּשִׁקְתוֹת הַמַּיִם  
אֲשֶׁר תָּבֵאֵן הַצֹּאן לְשִׁתוֹת לְנֹכַח הַצֹּאן  
וַיַּחְמְנָה בְּבֹאֵן לְשִׁתוֹת כְּשִׁי: לט וַיִּחְמוּ הַצֹּאן  
אֶל־הַמְּקָלוֹת וַתִּלְדֹּן הַצֹּאן עֲקָדִים נִקְדִּים  
וְטְלָאִים כְּשִׁי: מ וְהַכְּשָׁבִים הִפְרִיד יַעֲקֹב וַיִּתֵּן

## רש"י

דָּצָה כְּמוֹ דַּעְצָה, אֶלְא שְׁמַקְצָר אֶת לְשׁוֹנוֹ:  
בְּרִהֲטִים. בְּמְרוּצוֹת הַמַּיִם, בְּבִרְכוֹת הַעֲשׂוּיֹת  
בְּאֲרָץ לְהַשְׁקוֹת שֵׁם הַצֹּאן: אֲשֶׁר תָּבֵאֵן וְגו' .  
בְּרִהֲטִים אֲשֶׁר תָּבֵאֵנָה הַצֹּאן לְשִׁתוֹת, שֵׁם הַצִּיג  
הַמְּקָלוֹת לְנֹכַח הַצֹּאן: וַיַּחְמְנָה וְגו' . (ב"ר) הַבְּהֵמָה  
רוֹאֶה אֶת הַמְּקָלוֹת וְהִיא נִרְתַּעַת לְאַחֲרֵיהָ, וְהִזְכָּר  
רוֹבְעָה, וַיִּלְדֹּת כִּיּוֹצָא בּוֹ. רַבִּי אוֹשְׁעִיא אוֹמֵר:  
הַמַּיִם נַעֲשִׂין זָרַע בְּמַעֲיָהֶן וְלֹא הָיוּ צְרִיכוֹת לְזָכָר,  
וְזָהוּ: "וַיַּחְמְנָה וְגו'" (רַצָּה לומר, בְּתִבָּה זֹו  
הַתַּחֲבָרוּ לְשׁוֹן זָכָר וְנִקְבָּה, כְּמוֹ שֶׁכָּתַב הַרֵב אֲבָרְהָם  
בֶּן עֲזָרָא): (לט) אֶל־הַמְּקָלוֹת. אֶל מְרֹאוֹת  
הַמְּקָלוֹת: עֲקָדִים. מְשָׁנִים בְּמָקוֹם עֲקִידָתוֹ, הֵם  
קִרְסֵלֵי דִידֵין וְרִגְלֵיהֶן: (מ) וְהַכְּשָׁבִים הִפְרִיד  
יַעֲקֹב. הַנּוֹלְדִים עֲקָדִים נִקְדִּים, הַכְּדִיל וְהִפְרִיד  
לְעֲצָמָן וְעָשָׂה אוֹתָן עֵדֶר עֵדֶר, לְכַדוֹ, וְהוֹלִיף אוֹתוֹ  
הַעֵדֶר הַעֲקוּד לְפָנֵי הַצֹּאן וּפְנֵי הַצֹּאן הַהוֹלְכוֹת

לוּ יְהִי כְּדַבְרְךָ. הַלּוֹאֵי שֶׁתַּחֲפִץ בְּכֶךָ: (לה) וַיִּסַּר.  
לָבָן בַּיּוֹם הַהוּא וְגו': הַתֵּיּוֹשִׁים. עֵזִים זְכָרִים: כָּל  
אֲשֶׁר־לָבָן בּוֹ. כָּל אֲשֶׁר הִיָּתָה בּוֹ חִבְרָבוֹרוֹת  
לְבָנוֹת: וַיִּתֵּן. לָבָן בְּיַד בָּנָיו: (לו) הַנּוֹתֵרֶת.  
הַרְעוּעוֹת שֶׁבָהֶן, הַחֹלוֹת וְהַעֲקָרוֹת, שְׂאִינָן אֶלְא  
שִׁירִים, אוֹתָן מִסַּר לוֹ: (לז) מִקָּל לְבָנָה. עֵץ הוּא  
וְשֵׁמוֹ לְבָנָה, כְּמָה דְתִימָא: (הושע ד) "תַּחַת אֱלוֹן  
וְלְבָנָה", וְאוֹמֵר אֲנִי הוּא שְׁקוּרִין טְרִימְב"ל, שֶׁהוּא  
לָבָן: לַח. כִּשְׁהוּא רְטֹב: וְלוֹז. וְעוֹד לָקַח מִקָּל לוֹז,  
עֵץ שֶׁגְּדִלִין בּוֹ אֲגוּזִים דְקִים, קוּלְדֵר"י בְּלַע"ז:  
וְעֶרְמוֹן. קִשְׁטֵינִי"ר בְּלַע"ז: פְּצָלוֹת. קְלוּפִים  
קְלוּפִים, שֶׁהֵיָה עוֹשֶׂהוּ מִנְּמֵר: מַחֲשָׁף הַלָּבָן. גְּלוּי  
לָבָן שֶׁל מִקָּל, כִּשְׁהֵיָה קוּלְפוֹ הֵיָה נִרְאָה וְנִגְלָה לָבָן  
שְׁלוֹ בְּמָקוֹם הַקְּלוּף: (לח) וַיִּצַּג. תְּרַגּוּמוֹ:  
'וְדַעֲיָן', לְשׁוֹן תַּחֲיִבָה וְנִעֲצָה הִיא בְּלִשׁוֹן אֲרָמִית,  
וְהִרְבָּה יֵשׁ בְּגִמְרָא: דָּצָה וְשִׁלְפָה, דָּץ בֵּיה מִיַּד,

פְּנֵי הַצֵּאֵן אֶל-עֶקֶד וְכָל-חֹם בְּצֵאֵן לִבְנֵי וַיֵּשֶׁת  
 לוֹ עֲדָרִים לְבָדוֹ וְלֹא שָׁתַם עַל-צֵאֵן לִבְנֵי: <sup>כס"ז:</sup>  
 מֵא וְהָיָה בְּכָל-יָחַם הַצֵּאֵן הַמְקַשְׁרוֹת וְשֵׁם  
 יַעֲקֹב אֶת-הַמְקַלּוֹת לְעֵינֵי הַצֵּאֵן בְּרֵהֲטִים  
 לִיחְמוֹתָהּ בַּמְקַלּוֹת <sup>כס"ז:</sup> מֵב וּבַהֲעֲטִיף הַצֵּאֵן לֹא  
 יֵשִׁים וְהָיָה הָעֲטָפִים לְלִבְנֵי וְהַקְשָׁרִים  
 לְיַעֲקֹב <sup>כס"ז:</sup> מֵג וַיִּפְרֹץ הָאִישׁ מְאֹד מְאֹד וַיְהִי-לוֹ  
 צֵאֵן רַבּוֹת וּשְׁפָחוֹת וְעַבְדִּים וּגְמָלִים  
 וְחֲמֹרִים <sup>כס"ז:</sup> לֹא א וַיִּשְׁמַע אֶת-דְּבָרֵי בְנֵי-לִבְנֵי  
 לֵאמֹר לִקַּח יַעֲקֹב אֶת כָּל-אֲשֶׁר לְאֲבִינוֹ  
 וּמֵאֲשֶׁר לְאֲבִינוֹ עָשָׂה אֵת כָּל-הַכְּבֹד הַזֶּה <sup>כס"ז:</sup>  
 ב וַיֵּרָא יַעֲקֹב אֶת-פְּנֵי לִבְנֵי וְהִנֵּה אֵינְנוּ עִמּוֹ  
 בְּתַמּוֹל שְׁלֹשׁוֹם: <sup>ג</sup> וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶל-יַעֲקֹב שׁוּב  
 אֶל-אֶרֶץ אַבְוֹתֶיךָ וּלְמוֹלַדְתֶּךָ וְאֵהְיָ עִמָּךְ <sup>כס"ז:</sup>  
 ד וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב וַיִּקְרָא לְרַחֵל וּלְלֵאָה הַשְׂדֵּה  
 אֶל-צֵאֵנוֹ <sup>כס"ז:</sup> ה וַיֹּאמֶר לָהֵן רֵאָה אֲנֹכִי אֶת-פְּנֵי  
 אֲבִיכֶן כִּי-אֵינְנוּ אֵלַי בְּתַמּוֹל שְׁלֹשׁוֹם וְאֵלֵהי

פריש ענא כל דרגול וכל דשחום  
 בענא דלכון ושוי לה עדרין  
 בלהודוהי ולא ערבנון עם ענא  
 דלכון: מא והוי בכל עדן  
 דמתחמן ענא מבפרתא ומשוי  
 יעקב ית חוטרטא לעיני ענא  
 ברהטא ליחמותהון בחוטרטא:  
 מב ובלקישות ענא לא משוי  
 והוי לקישא ללכון ובפירטא  
 ליעקב: מג ותקיף גברא לחדא  
 לחדא והוי לה ען סגינא ואמקן  
 ועבדין וגמלין וחמרין: א ושמע  
 ית פתגמי בני לכן דאמרין נסיב  
 יעקב ית כל די לאבונא ומדי  
 לאבונא קנא ית כל נכסיא דדין:  
 ב וחזא יעקב ית סבר אפי לכן  
 והא ליתוהי עמה כמאתמלי  
 ומדקמוהי: ג ואמר יי ליעקב  
 טוב לארעא דאבהתך ולילדתך  
 ויהי מימרי בסעדך: ד ושלח  
 יעקב וקרא לרחל וללאה לחקלא  
 לות ענה: ה ואמר להן חזי אנא  
 ית סבר אפי אבוכן ארי ליתוהי  
 עמי כמאתמלי ומדקמוהי ואלהה

רש"י

להתיחם על ידי הזכרים: (מג) צאן רבות. פרות  
 ורבות יותר משאר צאן: ושפחות ועבדים. מכר  
 צאנו בדרמים יקרים ולוקח לו כל אלה:  
 (א) עשה. כנס, כמו: (שמואל א יד) "ויצע חיל,  
 ויך את צמלק": (ג) שוב אל-ארץ אבותיך. ושם  
 אהיה עמך, אבל בעודך מחבר לטמא, אי אפשר  
 להשרות שכינתי עליך (ב"ר): (ד) ויקרא לרחל  
 וללאה. לרחל תחלה, ואחר כך ללאה, שהיא  
 היתה עקרת הבית, שבשבילה נדווג יעקב עם לכן,  
 ואף בניה של לאה מודים בדרך, שהרי בעז ובית  
 דינו משבט יהודה אומרים: "כרחל וכלאה אשר

אחריהם צופות אליהם. וזהו שנאמר: "ויפתן פני  
 הצאן אל-עקד", שהיו פני הצאן אל העקדים ואל  
 כל חום שמצא בצאן לכן: וישת לו עדרים. כמו  
 שפרשתי: (מא) המקשרות. כתרנומו:  
 'הבכירות', ואין לו עד במקרא, ומנחם חברו עם  
 (שמואל ב טו) "אחיתפל בקושרים", (שם) "ויהי  
 הקשר אמיץ", אותן המתקשרות יחד למחר  
 עבורן: (מב) ובהעטיפ. לשון אחור, כתרנומו:  
 'בלקישות', ומנחם חברו עם: (ישעיה ג)  
 "המחלצות והמעטפות", לשון עטיפת כסות,  
 כלומר מתעטפות בעורן וצמרן, ואינן מתאוות

אָבִי הָיָה עִמָּדִי: וְאַתָּנָה יִדְעָתָן כִּי בְכָל־כַּחֲוִי  
 עֲבַדְתִּי אֶת־אֲבִיכֶן: וְאַבִּיכֶן הִתֵּל בִּי וְהִחֲלַף  
 אֶת־מִשְׁפַּרְתִּי עֵשְׂרֵת מְנִים וְלֹא־נִתְּנוּ אֱלֹהִים  
 לְהִרְעֵ עִמָּדִי כִּסִּי: ח אִם־כֹּה יֹאמֵר נִקְדִים יְהוָה  
 שְׂכָרְךָ וְיִלְדוּ כָל־הַצֹּאן נִקְדִים וְאִם־כֹּה יֹאמֵר  
 עֲקָדִים יְהוָה שְׂכָרְךָ וְיִלְדוּ כָל־הַצֹּאן עֲקָדִים:  
 ט וַיֵּצֵל אֱלֹהִים אֶת־מִקְנֵה אֲבִיכֶם וַיִּתֵּן־לִי:  
 וַיְהִי בַעַת יַחַם הַצֹּאן וְאִשָּׁא עֵינַי וָאֶרָא  
 בַּחֲלוֹם וְהִנֵּה הֶעֱתִדִים הָעֲלִים עַל־הַצֹּאן  
 עֲקָדִים נִקְדִים וּבְרָדִים כִּסִּי: יא וַיֹּאמֶר אֵלַי  
 מִלֶּאדָּה הָאֱלֹהִים בַּחֲלוֹם יַעֲקֹב וַאֲמַר הִנְנִי:  
 יב וַיֹּאמֶר שָׂא־נָא עֵינֶיךָ וּרְאֵה כָּל־הֶעֱתִדִים  
 הָעֲלִים עַל־הַצֹּאן עֲקָדִים נִקְדִים וּבְרָדִים כִּי  
 רָאִיתִי אֶת כָּל־אֲשֶׁר לְבָן עֲשֵׂה לָךְ: יג אֲנֹכִי  
 הָאֵל בֵּית־אֵל אֲשֶׁר מְשַׁחַת שֵׁם מִיִּצְבֵּה אֲשֶׁר  
 נִדְרַתְּ לִי שֵׁם נֶדֶר עָתָה קוֹם צֵא מִן־הָאָרֶץ  
 הַזֹּאת וּשׁוּב אֶל־אָרֶץ מוֹלְדֹתְךָ כִּסִּי: יד וַתַּעַן  
 רַחֵל וְלֹאָה וַתֹּאמְרָנָה לוֹ הֲעוֹד לָנוּ חֵלֶק

דַּאֲבָא הוּוּ בְּסַעְדִּי: ו וְאַתָּנָה  
 יִדְעָתָנָא אָרִי בְּכָל חִילִי פְלַחִית ית  
 אֲבִיכֶן: ז וְאַבִּיכֶן שְׁקַר בִּי וְאַשְׁנִי  
 ית אָרִי עֵשֶׂר זְמַנִּין וְלֹא שְׁבַקָה  
 יי לְאַבְאָשָׁא עַמִּי: ח אִם כְּדִין  
 הוּוּ אָמַר נְמוֹרִין יְהֵא אֲגַרְךָ  
 וְיִלְדִין כָּל עֲנָא נְמוֹרִין וְאִם כְּדִין  
 הוּוּ אָמַר רְגוּלִין יְהֵא אֲגַרְךָ  
 וְיִלְדִין כָּל עֲנָא רְגוּלִין:  
 ט וְאַפְרָשׁ יי ית גִּיתִי דְאַבִּיכֶן  
 וַיְהִי לִי: י וְהוּוּ בְּעַדָּן  
 דְּאַתִּיחֲמָא עֲנָא וּזְקַפִּית עֵינַי  
 וְחִזִּית בַּחֲלֵמָא וְהָא תִּישְׁיָא  
 דְּסַלְקִין עַל עֲנָא רְגוּלִין נְמוֹרִין  
 וּפְצִיחִין: יא וְאָמַר לִי מִלְּאַבָּא  
 דִּי בַּחֲלֵמָא יַעֲקֹב וְאַמְרִית הָא  
 אֲנָא: יב וְאָמַר זְקוּף כְּעַן עֵינֶךָ  
 וְחִזִּי כָּל תִּישְׁיָא דְּסַלְקִין עַל עֲנָא  
 רְגוּלִין נְמוֹרִין וּפְצִיחִין אָרִי גְּלִי  
 קְדָמִי ית כָּל דִּי לְבָן עֲבַד לָךְ:  
 יג אֲנָא אֱלֹהָא דְּאַתְגַּלִּיתִי עֲלֶיךָ  
 בְּבֵית אֵל דִּי מְשַׁחַת תַּמָּן קָמָא  
 דִּי קִימַתָּא קְדָמִי תַּמָּן קָזַם כְּעַן  
 קוֹם פּוּק מִן אֶרְעָא הַדָּא וְתוּב  
 לְאַרְעָא יִלְדוּתְךָ: יד וְאַתִּיבַת רַחֵל  
 וְלֹאָה וְאַמְרָן לֵה הֲעוֹד (כְּעַן) לָנָא  
 חֵלֶק וְאַחֲסָנָא בְּבֵית אֲבִינָא:

רש"י

מזו אל זו (ספרים אחרים: מִן אֶל וְ), ואין לי להביא עד מן המקרא: (יג) האל בית-אל. כמו אל בית-אל, הה"א יתרה ודרוך המקראות לדבר כן, כמו: (במדבר לד) "כי אתם באים אל הארץ כנען": משחת שם. לשון רבוי וגדלה, כשנמשח למלכות, כף: "ויצק שמן על ראשה", להיות משוחה למזבח: אשר נדרת לי. וצריך אתה לשלמו, שאמרת: "יהיה בית אלהים", שתקריב שם קרבנות: (יד) העוד לנו. למה נעכב על ידך

פנו שתיקה וגו', הקדימו רחל ללאה: (ז) עשרת מנים. אין 'מונים' פחות מעשרה: מנים. לשון סכום כלל החשבון, והן עשיריות, למדנו שהחליף תנאו מאה פעמים: (י) והנה העתדים. אף על פי שהבדילים לבן פלם, שלא יתעברו הצאן דגמתן, היו המלאכים מביאין אותן מעדר המסור ביד בני לבן לעדר שבִּיד יַעֲקֹב (כ"ו): וברדים. תרגומו 'ופצִיחִין', פיישימ"ר בלע"ז, חוט של לבן מקיף את גופן סביב וחברבורות שלו פתוחה ומפִּלֶשֶׁת



וְנַחֲלָה בְּבֵית אָבִינוּ כְּשִׁי: טו הֲלוֹא נִכְרִיּוֹת  
 נִחְשְׁבֵנוּ לוֹ כִּי מְכַרְנוּ וַיֹּאכֵל גַּם-אֶכּוֹל אֶת-  
 כֶּסֶפֶנוּ כְּשִׁי: טז כִּי כָל-הָעָשָׂר אֲשֶׁר הֵצִיל  
 אֱלֹהִים מֵאֲבִינוּ לָנוּ הוּא וּלְבַנָּנוּ וְעַתָּה כָּל-  
 אֲשֶׁר אָמַר אֱלֹהִים אֵלֶיךָ עֲשֵׂה כְּשִׁי: ששי יז וַיִּקָּם  
 יַעֲקֹב וַיֵּשֶׂא אֶת-בָּנָיו וְאֶת-נָשָׁיו עַל-  
 הַגְּמָלִים כְּשִׁי: יח וַיְנַהֵג אֶת-כָּל-מִקְנֵהוּ וְאֶת-כָּל-  
 רֶכֶשׁוֹ אֲשֶׁר רָכַשׁ מִקְנֵה קִנְיָנוּ אֲשֶׁר רָכַשׁ  
 בְּפָדֵן אָרֶם לָבוֹא אֶל-יַצְחָק אָבִיו אֶרְצָה  
 בְּנַעַן כְּשִׁי: יט וּלְבָן הַלֶּךְ לָגֹז אֶת-צִאֲנוּ וְהַגְּנֹב  
 רָחֵל אֶת-הַתְּרָפִים אֲשֶׁר לְאֵבִיהָ כְּשִׁי: כ וַיִּגְנֹב  
 יַעֲקֹב אֶת-לֵב לָבֵן הָאֶרְמִי עַל-בְּלֵי הַגִּיד לוֹ  
 כִּי בָרַח הוּא: כא וַיְבָרַח הוּא וְכָל-אֲשֶׁר-לוֹ  
 וַיִּקָּם וַיַּעֲבֹר אֶת-הַנְּהָר וַיֵּשֶׂם אֶת-פָּנָיו הַר  
 הַגְּלָעַד: כב וַיִּגְדַּל לָבֵן בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי כִּי בָרַח  
 יַעֲקֹב כְּשִׁי: כג וַיִּקַּח אֶת-אָחִיו עִמּוֹ וַיְרַדְּף אַחֲרָיו דֶּרֶךְ שְׁבַעַת יָמִים

טו הלא נוכראן אתחשבנא לה  
 ארי זבננא ואכל אף מיכל ית  
 כספנא: טז ארי כל עותרא די  
 אפרש יי מאבונא דילנא הוא  
 ולבננא וכען כל די אמר יי לך  
 עבד: יז וקם יעקב ונטל ית  
 בנוהי וית נשוהי על גמליא:  
 יח ודבר ית כל גיתוהי וית כל  
 קנינה דקנא גימתי קנינה די קנא  
 בפדן ארם למיתי לות יצחק  
 אבוהי לארעא כנען: יט ולבן  
 אזל למגז ית ענה וכסיאת רחל  
 ית צלמניא די לאבוהא: כ וכסי  
 יעקב מן לבא דלבן ארמאה על  
 דלא חוי לה ארי אזל הוא:  
 כא ואזל הוא וכל די לה וקם  
 ועבר ית פרת ושוי ית אפוהי  
 לטורא דגלעד: כב ואתחנה  
 דלבן ביומא תליתאה ארי אזל  
 יעקב: כג ודבר ית אחוהי עמה  
 וירדף בתרוהי מהלך שבעת יומין  
 ואדבק יתה בטורא דגלעד:

רש"י

לנקבות, ועשו הקדים נקבות לזכרים, שנאמר:  
 (לקמן לו) "ויקח עשו את-נשיו ואת-בניו וגו'":  
 (יח) מקנה קנינו. מה שקנה מצאנו, עבדים  
 ושפחות וגמלים וחמורים: (יט) לגזז את-צאנו.  
 שנתן ביד בניו דרך שלשת ימים בינו ובין יעקב:  
 ותגנב רחל את-התרפים. להפריש את אביה  
 מעבודת אלילים נתפונה (בר'): (כב) ביום  
 השלישי. שהרי דרך שלשת ימים היה ביניהם:  
 (כג) את-אחיו. קרוכיו: דרך שבעת ימים. כל  
 אותן שלשה ימים שהלך המגיד להגיד ללבן, הלך  
 יעקב לדרך. נמצא יעקב רחוק מלבן ששה ימים  
 ובשביעי השיגו לבן, למדנו שכל מה שהלך יעקב

מלשוב, כלום אנו מיחלות לירש מנכסי אבינו  
 כלום בין הזכרים?: (טו) הלא נכריות נחשבנו  
 לו. אפלו בשעה שדרך בני אדם לתת נדוניא  
 לבנותיו בשעת נשואין, נהג עמנו פנכריות: כי  
 מכרנו. לך (שעבדת אותו בנו י"ד שנה ולא נתנו  
 לך אלא) בשכר הפעלה: את-כספנו. שעכב דמי  
 שכר פעלתך: (טז) פי כל-העשר. 'פי' זה משמש  
 בלשון 'אלא', כלומר: 'משל אבינו אין לנו כלום,  
 אלא מה שהציל הקדוש ברוך הוא מאבינו, שלנו  
 הוא': הציל. לשון הפריש, וכן כל לשון הצלה  
 שבמקרא, לשון הפרשה, שמפרישו מן הרעה ומן  
 האויב: (יז) את-בניו ואת-נשיו. הקדים זכרים

וַיִּדְבֹק אֶת־וַיִּבְרַח אֶת־אֱלֹהִים  
 אֶל־לִבְּנוֹ הָאֲרָמִי בַחֲלֹם הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר לוֹ  
 הַשְׁמֹר לְךָ פֶּן־תִּדְבֹר עִם־יַעֲקֹב מִטּוֹב עַד־  
 רַע כִּי־יִשְׁגָּה לָבוֹן אֶת־יַעֲקֹב וַיַּעֲקֹב תִּקַּע  
 אֶת־אָהֳלוֹ בַהָר וּלְבוֹן תִּקַּע אֶת־אָהָיו בַּהָר  
 הַגָּלְעָד: כו וַיֹּאמֶר לָבוֹן לַיַּעֲקֹב מָה עָשִׂיתָ  
 וַתִּגְנֹב אֶת־לִבִּי וַתִּנְהַג אֶת־פְּנֹתַי בַּשְּׂבִיּוֹת  
 חָרֵב: כז לָמָּה נִחַבְתָּ לְבָרְחַ וַתִּגְנֹב אֶת־י  
 וְלֹא־הִגַּדְתָּ לִּי וְאֲשַׁלְּחֶךָ בְּשֹׁמְחָה וּבְשָׂרִים  
 בְּתַף וּבְכַנּוּר כִּי־יִשְׁגָּה לָבוֹן וְלֹא נִשְׁתַּנִּי לְנִשְׁק לְבִנִּי  
 וּלְבִנְתִּי עִתָּה הִסְכַּלְתָּ עֵשׂוֹ: כח יֵשׁ־לָאֵל יָדַי  
 לַעֲשׂוֹת עִמָּכֶם רַע וְאֱלֹהֵי אֲבִיכֶם אֲמַשׁ |  
 אָמַר אֵלַי לֵאמֹר הַשְׁמֹר לְךָ מִדְּבַר עִם־יַעֲקֹב  
 מִטּוֹב עַד־רַע כִּי־יִשְׁגָּה לָבוֹן וְעִתָּה הִלַּךְ הַלְכַתְּ כִּי־  
 נִכְסַף נִכְסַפְתָּה לְבֵית אָבִיךָ לָמָּה גִּנַּבְתָּ  
 אֶת־אֱלֹהֵי כִי־יִשְׁגָּה לָבוֹן וַיַּעֲקֹב וַיֹּאמֶר לְלָבוֹן כִּי  
 יִרְאֵתִי כִּי אֲמַרְתִּי פֶּן־תִּגְזֹל אֶת־בְּנוֹתַיךָ  
 מֵעַמִּי כִי־יִשְׁגָּה לָבוֹן עִם אֲשֶׁר תִּמְצָא אֶת־אֱלֹהֶיךָ לֹא  
 יִחִיָּה נֶגֶד אַחֵינוּ הַכֹּרֶן לְךָ מָה עֲמַדִּי וְקַח־לְךָ וְלֹא־יִדַע יַעֲקֹב כִּי רָחַל

כד ואתא מימר מן קדם יי לות  
 לבן ארמאה בחילמא דיליליא  
 ואמר לה אסתמר לך דילמא  
 תמליל עם יעקב מטב עד ביש:  
 כה ואדביק לבן ית יעקב ויעקב  
 פרס ית משפנה בטורא ולבן  
 אשרי ית אחוהי בטורא דגלעד:  
 כו ואמר לבן ליעקב מה עבדת  
 וכסיתא מני ודברתא ית בנתי  
 בשביות חרבא: כז למה אטמרת  
 למיזל וכסיתא מני ולא חויתא לי  
 ושלחתך פון בחדנא ובתושבחון  
 בתופין ובכנורין: כח ולא  
 שבקתני לנשאק לבני ולבנתי פען  
 אסבלתא למעבד: כט אית חילא  
 בידי למעבד עמכון ביש ואלהא  
 דאבוכון ברמשא אמר לי למימר  
 אסתמר לך מלמללא עם יעקב  
 מטב עד ביש: ל וכען מיזל  
 אזלת ארי חמדא חמדתא לבית  
 אבוך למה נסבתא ית דחלתאי:  
 לא ואתיב יעקב ואמר ללבן ארי  
 דחילית ארי אמרית דילמא תניס  
 ית בנתך מני: לב עם (גי' אתר) די  
 תשפח ית דחלתך לא יתקניס קדם  
 אחנא אשתמודע לך מה דעמי

רש"י

בשבעה ימים, הלך לבן ביום אחד, (שנאמר: "ויירדף אחריו ירדף שבעת ימים", ולא נאמר: "ויירדף אחריו שבעת ימים"): (כד) מטוב עד-רע. כל טובתן של רשעים רעה היא אצל הצדיקים (יבמות קג): (כו) פשביות חרב. כל חיל הבא למלחמה קרוי חרב: (כז) ותגנב אתי. גנבת את דעתי: (כט) יש-לאל ידי. יש פח וחיל בנדי לעשות עמכם רע, וכל 'אל' שהוא לשון קדש, על שם עזוז ורב אונים הוא: (ל) נכספתה. חמדתך, והרבה יש במקרא: (תהלים פד) "נכספה וגם כלתה נפשי", (איוב יד) "למעשה ידיך תכסף": (לא) כי יראתי וגו'. השיבו על ראשון ראשון, שאמר לו: "ותנהג את בנותי וגו'": (לב) לא יחיה. ומאותה קללה מתה רחל בדרך (ב"ר): מה עמדי. משלך:

וַנִּבְנַתֶּם כְּשִׁי: לג וַיָּבֵא לְבֶן בְּאֵה־לְיַעֲקֹב ׀ וּבְאֵה־לְ  
 לֵאָה וּבְאֵה־לְ שְׁתֵּי הָאִמְהוֹת וְלֹא מִצָּא וַיֵּצֵא  
 מֵאֵה־לְ לֵאָה וַיָּבֵא בְּאֵה־לְ רַחֵל כְּשִׁי: לד וַרְחֵל  
 לָקַחָה אֶת־הַתְּרָפוֹם וַתִּשְׁמַם בְּכַר הַגִּמְלָה  
 וַתֵּשֶׁב עֲלֵיהֶם וַיִּמְשָׁשׁ לְבֶן אֶת־כָּל־הָאֵה־לְ  
 וְלֹא מִצָּא כְּשִׁי: לה וַתֹּאמֶר אֶל־אֲבִיהָ אֶל־יַחַר  
 בְּעֵינַי אֲדֹנָי כִּי לֹא אוֹכַל לָקוּם מִפְּנֵיךָ  
 כִּי־דָרְךָ נָשִׁים לִי וַיַּחֲפֹשׂ וְלֹא מִצָּא אֶת־  
 הַתְּרָפוֹם: לו וַיַּחַר לְיַעֲקֹב וַיִּרְבַּ בְּלֶבֶן וַיַּעַן יַעֲקֹב  
 וַיֹּאמֶר לְלֶבֶן מַה־פָּשַׁעִי מַה חָטָאתִי כִּי דָלַקְתָּ  
 אַחֲרַי כְּשִׁי: לו כִּי־מִשְׁשַׁת אֶת־כָּל־כְּלֵי מַה־  
 מִצָּאתָ מִכָּל כְּלֵי־בֵיתְךָ שִׁים כֹּה נָגַד אַחֵי  
 וְאַחִיךָ וַיּוֹכִיחוּ בֵּין שְׁנֵינוּ כְּשִׁי: לח זֶה עֲשָׂרִים  
 שָׁנָה אָנֹכִי עִמָּךָ רַחֲלִיךָ וְעֵינֶיךָ לֹא שָׁכְלוּ  
 וְאֵילֵי צִיאָנֶךָ לֹא אֶכְלָתִי כְּשִׁי: לט טִרְפָּה לֹא־  
 הִבֵּאתִי אֵלֶיךָ אֲנֹכִי אַחֲטָנָה מִיָּדִי תִּבְקַשְׁנָה

וסב לך ולא ידע יעקב ארי רחל  
 נסיבתהון: לג ועל לבן במשפנא  
 דייעקב ובמשפנא דלאה  
 ובמשפנא דתרתינ לחינתא ולא  
 אשכח ונפק ממשפנא דלאה ועל  
 במשפנא דרחל: לד ורחל נסיבת  
 ית צלמניא ושותנון בעביטא  
 דגמלא ויתיבת עליהון ומשיש  
 לבן ית כל משפנא ולא אשכח:  
 לה ואמרת לאבוהא לא יתקף  
 בעיני רבוני ארי לא אכול למיקם  
 מן קדמך ארי ארח נשין לי  
 ובלש ולא אשכח ית צלמניא:  
 לו ותקיף ליעקב ונצא עם לבן  
 ואתיב יעקב ואמר ללבן מה  
 חובי מה סורחני ארי ודפתא  
 בתרי: לו ארי משפתא ית כל  
 מני מה אשפתא מכל מני ביתך  
 שוי הקא קדם אחי ואחיד  
 ויוכיחו בין תרונא: לח דנן  
 עסרין שנין אנא עמך רחליך  
 ועיך לא אתפילו ודכרי ענך לא  
 אכלית: לט דתבירא לא איתיתי  
 לותר דהוה שגיא ממנינא מני

רש"י

פִּלְשֵׁתִים: (לז) וַיּוֹכִיחוּ. וַיְבַרְרוּ עִם מִי הַדִּין,  
 אפרובי"ר בלע"ז: (לח) לֹא שָׁכְלוּ. לֹא הִפִּילוּ  
 עבוֹרָם, כְּמוֹ: (הושע ט) "רַחֵם מִשְׁכִּיל", (איוב כא)  
 "תִּפְלֹט פָּרְתוֹ וְלֹא תִשְׁפֹּל": וְאֵילֵי צִיאָנֶךָ. (ב"ק סה)  
 מִפָּאן אָמְרוּ: אֵיל בֶּן יוֹמוֹ קְרוֹי אֵיל, שָׂאֵם לֹא כֵן,  
 מַה שִׁבְחוּ? אֵילִים לֹא אָכַל, אָכַל כְּבָשִׂים אָכַל, אֵם  
 בֶּן גִּזְלָן הוּא: (לט) טִרְפָּה. עַל יְדֵי אָרִי וְזָאֵב:  
 אֲנֹכִי אַחֲטָנָה. לְשׁוֹן: (שופטים כ) "קִלְעַ בְּאֶבֶן  
 אֶל־הַשְּׁעָרָה וְלֹא יַחֲטֵא", (מלכים א א) "אָנֹכִי וּבְנֵי  
 שְׁלֹמֹה חֲטָאִים", חֲסָרִים, 'אֲנֹכִי אַחֲסָרְנָה' אֵם  
 חֲסָרָה, חֲסָרָה לִי, שְׁמִידֵי תִּבְקַשְׁנָה: אֲנֹכִי אַחֲטָנָה.  
 תְּרַגְמוּ ד'דְּהוֹת שְׁגִיא מִמְּנִינָא, שְׁהִיתָה נִפְקֶדֶת

(לג) בְּאֵה־לְיַעֲקֹב. הוּא אֵה־לְ רַחֵל, שְׁהִיָּה יַעֲקֹב  
 תְּדִיר אֶצְלָה, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: (לקמן מו) "בְּנֵי רַחֵל  
 אֵשֶׁת יַעֲקֹב", וּבְכָלֶן לֹא נֹאמֵר: "אֵשֶׁת יַעֲקֹב":  
 וַיָּבֵא בְּאֵה־לְ רַחֵל. כְּשִׁי צָא מֵאֵה־לְ לֵאָה, חֲזַר לוֹ  
 לֵאָה־לְ רַחֵל קָדָם שִׁחְפֹּשׂ בְּאֵה־לְ הָאִמְהוֹת (סְפָרִים  
 אַחֲרִים: הַשְּׁפָחוֹת). וְכָל כֹּף לְמָה? לְפִי שְׁהִיָּה מִכִּיר  
 בַּה שְׁהִיָּה מִשְׁמִשְׁנִית: (לד) בְּכַר הַגִּמְלָה. לְשׁוֹן  
 פָּרִים וּכְסָתוֹת, כְּתַרְגוּמוֹ: 'בְּעַבִּיטָא דְּגִמְלָא', וְהִיא  
 מְרַדְעַת הָעֶשׂוּיָה כְּמִין פֶּר, וּבְעָרוּבִין: (דף יז)  
 'הַקִּיפּוּהָ בְּעַבִּיטִין', וְהֵן עַבִּיטֵי גְמָלִים, בִּסְטִ"ו  
 בְּלַע"ז: (לו) דָּלַקְתָּ. רַדְפָּת, כְּמוֹ: (איכה ד) "עַל  
 הַהָרִים דָּלַקְנוּ", וְכְמוֹ: (שמואל א יז) "מִדָּלַק אַחֲרַי

את פְּעִי לֵה נְטֻרִית בִּימָמָא  
 ונְטֻרִית בְּלִילָא : מ הוֹיִתִי בִּימָמָא  
 אַכְלָנִי שְׂרָבָא וּגְלִידָא (הוּהוּ) נְחִית  
 עֲלֵי בְּלִילָא וְנָדַד שְׁנַתִּי מֵעֵינֵי :  
 מא דִּנְן לִי עֶסְרִין שְׁנִין בְּבֵיתָךְ  
 פְּלַחְתָּךְ אַרְבַּע עֶסְרֵי שְׁנִין בְּתַרְתִּין  
 בְּנִתְיָךְ וְשֵׁת שְׁנִין בְּעַנְךָ וְאַשְׁמִיתָא  
 יַת אַגְרֵי עֶשֶׂר זְמָנִין : מֵב אֵילוּלָא  
 פּוֹן אֱלֹהֵה דְאַבָּא אֱלֹהֵה דְאַבְרָהָם  
 וְדָדְחִיל לֵה יַצְחָק הוּהוּ בְּסַעְדֵי  
 אַרְי כְּעַן רִיקוֹן שְׁלַחְתָּנִי יַת עַמְלִי  
 וְיַת לֵיאוּת יְדֵי גְלִי קָדָם יִי וְאוֹכַח  
 בְּרַמְשָׁא : מֵג וְאַתִּיב לָבָן וְאָמַר  
 לְיַעֲקֹב בְּנָתָא בְּנָתִי וּבְנֵיא בְּנֵי  
 וְעָנָא עֵנִי וְכֹל דֵּי אֶת חֲזִי דִילִי  
 הוּא וְלִבְנָתִי מָה אַעֲבִיד לְאַלְפִין  
 יוֹמָא דִּין אוֹ לִבְנֵיהֶן דִּילִידִין :  
 מד וּכְעַן אֶתָּא נְגֻזַר קָנִים אָנָא וְאַתָּ  
 וַיְהִי לְסַהֲיִד בֵּינֵי וּבִינְךָ :  
 מה וְנִסְיֵב יַעֲקֹב אַבְנָא וְזַקְפָּה  
 קָמָא : מו וְאָמַר יַעֲקֹב לְאַחֵוּהִי  
 לְקוּטוֹ אַבְנִין וְנִסְיֵבו אַבְנִין וְעַבְדוֹ  
 דְגוֹרָא וְאַכְלוּ תַמְן עַל דְגוֹרָא :

גִּנְבְּתִי יוֹם וּגְנֻבְתִי לִילָה כְּשִׁי' : מ הוֹיִתִי בַיּוֹם  
 אַכְלָנִי חֶרֶב וְקָרַח בְּלִילָה וְתַדְד שְׁנַתִּי  
 מֵעֵינֵי כְּשִׁי' : מא זֶה-לִּי עֶשְׂרִים שָׁנָה בְּבֵיתְךָ  
 עַבְדְּתִיךָ אַרְבַּע-עֶשְׂרֵה שָׁנָה בְּשֵׁתִי בְּנִתְיָךְ  
 וְשֵׁשׁ שָׁנִים בְּצִאנְךָ וְתַחֲלַף אֶת-מִשְׁכְּבִתִּי  
 עֶשְׂרֵת מָנִים כְּשִׁי' : מֵב לוֹלִי אֱלֹהֵי אָבִי אֱלֹהֵי  
 אַבְרָהָם וּפְחַד יַצְחָק הִיָּה לִי כִּי עָתָה רִיקָם  
 שְׁלַחְתָּנִי אֶת-עֵנִי וְאֶת-יְגִיעַ כַּפֵּי רֵאָה אֱלֹהִים  
 וַיֹּכַח אִמְשׁ כְּשִׁי' : שְׁבִיעֵי מֵג וַיַּעַן לָבָן וַיֹּאמֶר  
 אֶל-יַעֲקֹב הַבָּנוֹת בְּנָתִי וְהַבָּנִים בְּנֵי וְהַצֹּאֵן  
 צֹאנִי וְכֹל אֲשֶׁר-אַתָּה רֵאָה לִי-הוּא וְלִבְנָתִי  
 מָה-אַעֲשֶׂה לְאַלֵּה הַיּוֹם אוֹ לִבְנֵיהֶן אֲשֶׁר  
 יִלְדוּ כְּשִׁי' : מד וְעָתָה לָכֵה נְכַרְתָּה בְּרִית אֲנִי  
 וְאַתָּה וְהִיָּה לְעַד בֵּינֵי וּבִינְךָ כְּשִׁי' : מה וַיִּקַּח יַעֲקֹב  
 אֶבֶן וַיְרִימָה מִצְבָּה : מו וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְאַחֵוּ  
 לְקוּטוֹ אַבְנִים וַיִּקְחוּ אַבְנִים וַיַּעֲשׂוּ-גֹל וַיֹּאכְלוּ

## רש"י

לא רצה לומר: 'אלהי יצחק', שאין הקדוש ברוך  
 הוא מיחד שמו על הצדיקים בתייהם, ואף על פי  
 שאמר לו בצאתו מבאר שבע: "אני ה' אלהי  
 אברהם אביך ואלהי יצחק", בשביל שכהו עיניו  
 והרי הוא כמת, יעקב נתרא לומר "אלהי" ואמר:  
 "ופחד יצחק": ויובח. לשון תוכחה הוא, ולא  
 לשון הוכחה הוא: (מג) מה-אעשה לאלה. איך  
 תעלה על לבי להרע להן: (מד) והיה לעד.  
 הקדוש ברוך הוא: (מו) לאחיו. הם בניו שהיו  
 לו אחים, נגשים אליו לצרה ולמלחמה (כ"ר):

ומחסרת, כמו: (כמדבר לא) "ולא נפקד ממנו איש",  
 תרגומו: 'ולא שגא': גנבתי יום וגנבתי לילה.  
 גנובת יום, או גנובת לילה, הכל שלמתי: גנבתי.  
 כמו: (איכה א) "רַבְתִּי בַגּוֹיִם, שְׁרַתִּי בַמְּדִינוֹת",  
 (ישעיה א) "מִלְּאֲתִי מִשְׁפָּט", (הושע י) "אֲהַבְתִּי  
 לְדוֹשׁ": (מ) אַכְלָנִי חֶרֶב. לשון אש אוכלה:  
 וקרח. כמו: (תהלים קמו) "מִשְׁלִיךְ קֶרַח", תרגומו:  
 'גלידא': שְׁנַתִּי. לשון שנה: (מא) ותחלף את-  
 משכבתי. היית משנה תנאי שבינינו מנקוד  
 לטלוא, ומעקדים לברדים: (מב) ופחד יצחק.

שם על-הגל כס"י: מו ויקרא לו לבן יגר  
 שהדותא ויעקב קרא לה גלעד: מח ואמר  
 לבן דגורא הדין סהיד ביני ובינך  
 יומא דין על פן קרא שמה  
 גלעד: מט וסכותא די אמר יסף  
 מימרא דני ביני ובינך ארי נתפסי  
 גבר מחברה: נ אם תעני ית בנתי  
 ואם תסב נשין על בנתי לית אנש  
 עמנא חזי מימרא דני סהיד ביני  
 ובינך: נא ואמר לבן ליעקב הא  
 דגורא הדין והא קמתא די  
 אקימית ביני ובינך: נב סהיד  
 דגורא הדין וסהידא קמא אם  
 אנא לא אעבר לותך ית דגורא  
 הדין ואם את לא תעבר לותי ית  
 דגורא הדין וית קמתא דא  
 לבישו: נג אלהה דאברהם  
 ואלהה דנחור ידונון ביננא  
 אלהה דאבוהון וקיים יעקב  
 בדרחיל לה אבוהי יצחק:  
 נד ונקס יעקב נקסתא בטורא  
 וקרא לאחוהי למיכל לחמא  
 ואכלו לחמא וביתו בטורא:  
 א ואקדם לבן בצפרא ונשק  
 לבנהי ולבנתה ובריו יתהן ואזל  
 לב א וישבם לבן בפקר וינשק לבניו

רש"י

(מז) יגר שהדותא. תרגומו של גלעד: למנע מהם עונת תשמיש (יומא עז): (נא) גריתי.  
 (מח) (על-פן קרא-שמו) גלעד. גל עד: כמו: "יגה בים", פנה שהוא יורה החץ: (נב) אם-  
 אני. גרי 'אם' משמש בלשון 'אשר', כמו: (לעיל  
 כד) "עד אם דברתי דברי": לרעה. (ב"ר) לרעה אי  
 אתה עובר, אבל אתה עובר לפרקמטיא:  
 (נג) אלהי אברהם. קדש (ב"ר): ואלהי נחור.  
 חול: אלהי אביהם. חול: (נד) ויזבח יעקב  
 זבח. שחט בהמות למשקה: לאחיו. לאוהביו  
 שעם לבן: לאכל-לחם. כל דבר מאכל קרוי לחם,  
 יגר שהדותא. תרגומו של גלעד: למנע מהם עונת תשמיש (יומא עז): (נא) גריתי.  
 (מח) (על-פן קרא-שמו) גלעד. גל עד: כמו: "יגה בים", פנה שהוא יורה החץ: (נב) אם-  
 אני. גרי 'אם' משמש בלשון 'אשר', כמו: (לעיל  
 כד) "עד אם דברתי דברי": לרעה. (ב"ר) לרעה אי  
 אתה עובר, אבל אתה עובר לפרקמטיא:  
 (נג) אלהי אברהם. קדש (ב"ר): ואלהי נחור.  
 חול: אלהי אביהם. חול: (נד) ויזבח יעקב  
 זבח. שחט בהמות למשקה: לאחיו. לאוהביו  
 שעם לבן: לאכל-לחם. כל דבר מאכל קרוי לחם,  
 יגר שהדותא. תרגומו של גלעד: למנע מהם עונת תשמיש (יומא עז): (נא) גריתי.  
 (מח) (על-פן קרא-שמו) גלעד. גל עד: כמו: "יגה בים", פנה שהוא יורה החץ: (נב) אם-  
 אני. גרי 'אם' משמש בלשון 'אשר', כמו: (לעיל  
 כד) "עד אם דברתי דברי": לרעה. (ב"ר) לרעה אי  
 אתה עובר, אבל אתה עובר לפרקמטיא:  
 (נג) אלהי אברהם. קדש (ב"ר): ואלהי נחור.  
 חול: אלהי אביהם. חול: (נד) ויזבח יעקב  
 זבח. שחט בהמות למשקה: לאחיו. לאוהביו  
 שעם לבן: לאכל-לחם. כל דבר מאכל קרוי לחם,

ותב לבן לאתרה: ב ויעקב אזל  
לארחה וערעו בה מלאכיא דני:  
ג ואמר יעקב פד חזנון משריתא  
מן גדם יי דין וקרא שמא  
דאתרא ההוא מחנים: פ פ פ

ולבנותיו ויברך אתהם וילך וישב לבן  
למקמו: ב ויעקב הלך לדרך ויפגעו בו  
מלאכי אלהים כש"י: ג ויאמר יעקב כאשר ראם  
מחנה אלהים זה ויקרא שם המקום ההוא

מחנים כש"י: פפפ קמ"ח פסוקים קלק"י מחנים סימן

רש"י

כמו: (דניאל ה) "עבד לחם רב", (ירמיה יא) ללוותו לארץ: (ג) מחנים. שתי מחנות, של  
"נשחיתה עץ בלחמו": (ב) ויפגעו בו מלאכי חוצצה לארץ שבאו עמו עד כאן, ושל ארץ ישראל  
אלהים. מלאכים של ארץ ישראל באו לקראתו שבאו לקראתו (כ"ר ותנחומא): חסלת פרשת ויצא

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. \* מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי  
שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט  
ועוטף במעיל). \* כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא  
מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וזאת התורה, אשר שם משה לפני בני ישראל:

עין חיים היא למחזיקים בה, ותמכיה מאשר. דרכיה דרכי נעם, וכל נתיבותיה שלום. ארץ ימים בימינה, בשמאלה  
עשר וכבוד. יהוה חפץ למען צדקו, וגדיל תורה ויאדיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוק. \* האבנט חוגרים בתחילת  
שליש התחתון של הספר תורה. \* לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל  
יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפנייה

ברוך אתה יהוה אלהינו מלך העולם אשר בחר בנביאים טובים ורצה בדבריהם  
הנאמרים באמת ברוך אתה יהוה הבורח בתורה ובמשה עבדו ובאשר ישראל עמו  
ובנביאי האמת וצדק:

הפטרת ויצא בהושע פרק יא

יא וועמי תלואים למשובתי ואל על יקראהו יחד לא ירומם: ה איך אתנך אפרים  
אמנך ישראל איך אתנך כאדמה אשימן כצבאים נהפך עלי לבי יחד נכמרו נחומי:  
ט לא אעשה חרון אפי לא אשוב לשחת אפרים כי אל אנכי ולא איש בקרבך קדוש  
ולא אבוא בעיר: י אחרי יהוה ילכו כארית ישאג כיהוא ישאג ויחרדו בנים מים:  
יא יחרדו בצפור מצצרים וכיונה מארץ אשור והושבתים על בתיהם נאם יהוה:

יב א סבבני בלחש אפרים ובמרמה בית ישראל ויהודה עד רד עם אל ועם קדושים נאמן: ב אפרים רעה רוח ורדף קדים כל היום כזב ושר ירבה וברית עם אשור יכרתו ושמן למצרים יובל: ג וריב ליהודה עם יהודה ולפקד עלי יעקב פדרכוו כמעלליו ישיב לו: ד בבטן עקב את אחיו ובאונן שרה את אלהים: ה וישר אל מלאך ויכל בכה ויתחנן לו בית אל ומצאנו ושם ידבר עמנו: ו ויהודה אלהי הצבאות יהוה זכרו: ז ואתה באלהיך תשוב חסד ומשפט שמר וקנה אל אלהיך תמיד: ח כנען בידו מאונן מרמה לעשק אהב: ט ויאמר אפרים אף עשרתי מצאתי און לי כל יגיעי לא ומצאו לי עון אשר חטא: י ואנכי יהוה אלהיך מארץ מצרים עד אושיבך באהלים כימי מועד: יא ודברתי על הנביאים ואנכי חזון הרביתי ובני הנביאים אדמה: יב אם גלעד און אד שוא היו בגלגל שורים זבחו גם מזבחותרם בגלים על תלמי שדי: יג ויברח יעקב שדה ארם ויעבד ישראל באשה ובאשה שמר: יד ובנביא העלה יהוה את ישראל ממצרים ובנביא נשמר:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יהוה, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקיים, שכל דבריו אמת וצדק:

נאמן, אתה הוא יהוה אלהינו ונאמנים דבריך, ודבר אחד מדבריך אחר לא ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יהוה, האל הנאמן בכל דבריו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלוכת נפש תושיע ותשמח במהרה בימינו. ברוך אתה יהוה. משמח ציון בכנייה:

שמחנו, יהוה אלהינו, באליהו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך, במהרה יבוא ויגל לבנו, על פסאו לא ישב זר, ולא ינחלו עוד אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכבה נרו לעולם ועד: ברוך אתה יהוה, מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הנה, שנתת לנו יהוה אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יהוה אלהינו אנחנו מודים לך, ומברכים אותך. יתברך שמך בפני כל חי תמיד לעולם ועד: ברוך אתה יהוה, מקדש השבת:

## תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם:  
יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שְׁתוּלִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתַצְעִידֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִדְרִיכֵנוּ לְשָׁלוֹם וְתִסְמְכֵנוּ לְשָׁלוֹם, וְתַגִּיעֵנוּ לְמַחֲזוֹ הַפְּצֵנוּ לְחַיִּים וְלְשִׂמְחָה וְלְשָׁלוֹם, (ואם דעתו לחזור מיד אומר וְתַחְזִירֵנוּ לְשָׁלוֹם), וְתַצִּילֵנוּ מִכָּף כָּל־אֹיֵב וְאוֹרֵב וְלִסְטִים וְחַיּוֹת רָעוֹת בְּדֶרֶךְ וּמִכָּל־פְּוֹרְעָנוֹת הַמְּתַרְגְּשׁוֹת וּבָאוֹת לְעוֹלָם. וְתִשְׁלַח בְּרָכָה בְּכָל־מַעֲשֵׂה יָדֵינוּ, וְתַתְּנֵנוּ לֶחֶן וְלַחֲסֵד וְלִרְחֻמִּים בְּעֵינֶיךָ וּבְעֵינֵי כָל־רוֹאֵינוּ, וְתִגְמְלֵנוּ חֲסֵדִים טוֹבִים וְתִשְׁמַע קוֹל תְּפִלָּתֵנוּ כִּי אַתָּה שׁוֹמֵעַ תְּפִלַּת כָּל־פֶּה: בְּרוּךְ אַתָּה יי, שׁוֹמֵעַ תְּפִלָּה:

## לזכות

**לוי שי' הלוי בן חנה**

וזוגתו **שרח (אולגה)** בת תמר

ויוצאי חלציהם

**צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב**

**שלום הלוי וזוגתו אורלי**

**רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב**

**זבולון הלוי וזוגתו רות**

**חגית, שמעי' הלוי, אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו**

**לבייב**

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

FAX: (972) 3 9606108

ת.ד. 373 כפר חב"ד 72915 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 72915 Israel

E-mail: orhachasidus@dvarmalchus.org

Internet: www.otzar770.com \* www.lahak.org



הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il 08-8502772 פקס